

cejfe

Àmbit d'Execució Penal

Taxa de reincidència penitenciària 2020

Investigació pròpia

Autoria

Àrea d'Investigació i Formació en Execució Penal

Any 2023

Taxa de reincidència penitenciària 2020

Autoria i col·laboració en la recerca

Equip CEJFE

Manel Capdevila Capdevila (coordinador), responsable d'Investigació.

Berta Framis Ferrer i Carles Soler Iglesias, tècnica i tècnic de recerca.

Aroa Arrufat Pijuan, Ruth Díez Lerma, Paula Ribas Plano i Laura Ruiz Sarrión, tècniques becades.

Equips externs

Antonio Andrés Pueyo, catedràtic del Departament de Psicologia Clínica i Psicobiologia. Facultat de Psicologia. Universitat de Barcelona.

Marta Blanch Serentill, investigadora col·laboradora. Gabinet Tècnic. Departament de Justícia

Núria Torres Rosell i Àfrica Cruz Jiménez, professores de Dret Penal. Universitat Rovira i Virgili.

Carlos Castillo, professor d'Investigació; **Marzieh Karimihaghghi**, doctoranda d'Investigació. Universitat Pompeu Fabra.

Suport tècnic

Ismael Carmona Vallejo, responsable de protecció de dades. Gabinet Tècnic (Departament de Justícia).

Marc Cerón i Riera, subdirector general de Formació i Recerca del CEJFE.

Maria Peñacoba Pérez, Mª Immaculada Canet Lorente i Lucía Roncalés Samanes, lletrades de l'Administració de Justícia.

Mireia Bes Cama, tècnica de l'APIPE, secretària de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la víctima, Departament de Justícia.

Jacqueline Anta, cap del servei de Gestió Penitenciària de la Direcció General d'Afers Penitenciaris. Departament de Justícia.

Ferran Moral Bardi, analista programador, Ingeniería & Analytics. Inetum.

Treballadors de camp

Marc Josep Serra Torres, Guillem Campillo Camps i Biel Homedes Busquets.

Agraïments:

Jordi Camps Martí, Núria Vilarrubias Casabona, Rosa Mª Martínez Casado i Xavier Buscà Huertas, Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat.

Avís legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència de [Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 No adaptada de Creative Commons](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca) el text complet de la qual es troba disponible a <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Així doncs, es permet la reproducció, la distribució i la comunicació pública del material, sempre que se citi l'autoria del material i el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Departament de Justícia) i no se'n faci un ús comercial ni es transformi per generar obra derivada.

Índex

Introducció.....	1
Sigles i conceptes	8
Glossari de sigles.....	8
Conceptes generals de la recerca	9
1. El marc teòric i contextual de la recerca.....	10
1.1 Reincidència i presó: delimitació i utilitat	10
1.1.1. Per què estudiar la reincidència?.....	10
1.1.2. L'estudi de la reincidència delictiva	12
1.1.3. Concepte, definició i tipus de reincidència	17
1.1.4. Causes i factors que afecten la reincidència.....	22
1.1.5. Reincidència, desistiment i reintegració.....	38
1.2 Reincidència: anàlisi comparativa	44
1.2.1 Els estudis de reincidència a escala internacional	44
1.2.2 Els estudis de reincidència en l'àmbit espanyol.....	49
1.2.3. Els estudis de la reincidència a Catalunya.....	52
1.3 El context social, penal i penitenciari de la taxa de reincidència de 202058	
1.3.1. La població penitenciària de 2015-2019	59
1.3.2. El context social	66
1.3.3. Les polítiques penals i penitenciàries.	71
1.3.4. Conclusions sobre el context de l'estudi	89

2. La recerca	92
2.1. Justificació	92
2.2. Finalitat i objectius.....	95
2.3. Metodologia.....	97
2.3.1. Àmbits d'actuació (població d'estudi).....	97
2.3.2. Tractament estadístic.....	98
2.3.3. Variables utilitzades	100
2.3.4. Temporització de la recerca.....	100
2.3.5. Pressupost.....	104
3. La reincidència	105
3.1 Les taxes de reincidència i les seves característiques.....	105
3.1.1 Taxa de reincidència penitenciària.....	105
3.1.1.2 Característiques de la reincidència penitenciària.....	106
3.1.2 La taxa de reincidència en execució penal i les seves característiques	109
3.1.2.1 Taxa de reincidència en execució penal.....	109
3.1.2.2 Característiques de la reincidència en MPA i execució penal .	109
3.1.3 La taxa de reincidència judicial	112
3.1.3.1. Taxa de reincidència judicial.....	112
3.2 Les taxes específiques de reincidència.....	114
3.2.1 La reincidència, tipus de delictes i tractament especialitzat.....	118
3.3. Característiques del reincident.....	122

3.3.1. Característiques significatives del reincident	122
3.3.2. Característiques del reincident violent	128
3.3.2.1 Delictes sexuals a la pena base	129
3.3.2.2 Delictes <i>contra les persones</i>	138
3.3.2.3. Delictes de <i>violència de gènere</i>	147
3.3.3 Característiques dels multireincidents	159
3.3.3.1 Multireincidents front a reincidents	159
3.3.3.2. Multireincidents violents front multireincidents no violents.....	163
3.3.3.3 Multireincidents segons el delicte violent comès en la primera reincidència	165
3.3.4 Reincidència i tipus d'excrceració.....	169
3.3.4.1. Relació entre característiques dels subjectes i tipus d'excrceració	169
3.3.4.2. Estudi de l'efecte del tipus d'excrceració en la reincidència .	175
3.3.5. Les activitats a la presó i la relació amb la reincidència.....	179
3.4. Reingrés a presó per causa anterior	188
3.5. La gestió penitenciària i la gestió del risc.....	194
3.5.1. L'evolució del pronòstic de l'eina <i>RisCanvi</i> al llarg de la condemna	194
3.5.2. Capacitat de predicció de l'eina <i>RisCanvi</i>	200
3.5.3. Impacte i adequació del tractament penitenciari a l'evolució del risc	204

3.5.3.1. Relació entre accés a la preparació de vida en llibertat, nivell de risc i reincidència	206
3.5.3.2. Relació entre tractament especialitzat i nivell de risc.....	210
3.5.3.3. Relació entre expedients disciplinaris, gestió del risc i la reincidència	214
3.5.3.4. Proposta de model d'anàlisi a aplicar en els centres penitenciaris catalans	216
4. La població excarcerada l'any 2015	218
4.1 Els canvis de perfil en la població excarcerada	218
4.2.Sortides específiques de la presó	224
4.2.1. Sense classificar i RPS.....	224
4.2.2 Tipus d'excarceració progressiva.....	232
4.2.3 Els classificats inicialment en tercer grau	236
5. Grups específics.....	240
5.1. Les dones	240
5.1.1 Perfil de la dona infractora	240
5.1.2 Canvis en el perfil de la dona infractora respecte a l'estudi anterior	244
5.1.3 La reincidència en les dones excarcerades	247
5.2. Estrangeria.....	250
5.2.1 Perfil dels estrangers	251
5.2.2. Els estrangers expulsats del país i els no expulsats	253
5.3. Les suspensions	260
5.4 Règim tancat.....	265

5.4.1 El perfil personal, criminològic i penitenciari	265
5.4.2 L'evolució de les variables <i>RisCanvi</i>	267
5.4.3 Característiques de la reincidència	269
5.4.4. Perfil dels reincidents penitenciaris que passen per règim tancat .	272
6. L'efecte iatrogènic de la Justícia	276
6.1. L'Administració de Justícia.....	276
6.1.1. Lentitud	276
6.1.2. Inadequació de les mesures judicials per no adaptar-se a les persones	279
6.1.3. L'efecte pandèmia en els procediments judicials	281
6.2. L'Administració penitenciària	283
6.3. La (des)coordinació institucional entre els diferents operadors jurídics implicats	287
7. Conclusions i propostes	290
7.1. Conclusions.....	290
7.2. Propostes	296
8. Referències bibliogràfiques	301
Annex 1. Plantilla de descripció de variables	318

Introducció

Aquesta és la cinquena edició de la sèrie d'investigacions sobre la taxa de reincidència penitenciària d'adults que va començar a Catalunya amb l'estudi de les persones que van ser excarcerades l'any 1987, i se'ls va fer seguiment fins a l'any 1991 per saber quantes havien tornat a ingressar a un centre penitenciari per un nou delictes comès amb posterioritat a la sortida de presó. En aquella ocasió, Redondo, Funes i Luque (1993) van estudiar una mostra de n=448 subjectes.

Posteriorment, deu anys després es va fer el segon estudi, en aquest cas amb una mostra de les persones excarcerades l'any 1997 i amb seguiment fins a l'any 2001 (n=1.555 subjectes) (Luque, Ferrer i Capdevila, 2004).

La tercera sèrie va ser de les persones excarcerades l'any 2002 i seguides fins a l'any 2008 (n=1.403) (Capdevila *et al.*, 2009).

La quarta sèrie seguia les persones excarcerades l'any 2010 fins al 31 de desembre de 2013, però amb una mesura correctora predictiva per ajustar el seguiment al cap de 5 anys i poder mantenir la comparació de taxes de reincidència. Per primer cop es va estudiar la població sencera i no una mostra (N=3.414). També per primer cop es donaven les primeres dades recollides de l'eina d'avaluació del risc anomenada *RisCanvi* (N=410 subjectes) (Capdevila *et al.*, 2015).

Finalment, aquesta cinquena sèrie es fixa en les persones condemnades excarcerades l'any 2015 que s'han seguit fins al 31 de desembre de 2019, amb un període de cinc anys com a màxim i de quatre com a mínim. S'ha optat per tancar l'estudi abans de l'inici del confinament per la pandèmia de la covid-19 (març de 2020), d'acord amb les recomanacions internacionals que demanen separar dels estudis seriatos l'efecte que hagi pogut tenir en les taxes de reincidència aquest fenomen.

Aquesta cinquena sèrie presenta algunes novetats, molt rellevants, respecte de les anteriors.

1. S'ha intentat establir un **sistema automàtic d'extracció de dades** i validar-lo amb la comprovació empírica de treball de camp complementari per assegurar la fiabilitat de les dades obtingudes. S'ha aconseguit a mitges: s'ha assolit de fórmula automàtica amb un nivell òptim de fiabilitat de les dades retrospectives dels subjectes, després de diverses comprovacions, però no així amb les dades de reincidència, que ha calgut revisar i finalment obtenir manualment com s'havia fet en la resta d'estudis anteriors. L'eina SIPC i els desenvolupaments paramètrics fets pels nostres col·laboradors informàtics encara ens donen un marge d'error molt elevat i inacceptable per una taxa que ha d'afinar molt en la validació de les dades respecte què és reincidència i què no ho és.

2. També s'ha aconseguit obtenir per primer cop en tota la història de les sèries la **taxa de reincidència judicial**, per als mateixos subjectes dels quals es dona la taxa de reincidència penitenciària. S'han utilitzat com a font les bases de dades judicials (TEMIS) del TSJC i amb el vistiplau del CGPJ. Cal posar-les molt en valor, atès que és molt possible que no es tornin a aconseguir. En el capítol 2 s'explica tot el procediment seguit i l'explicació dels motius que sustenten aquesta afirmació.

3. S'ha fet un estudi exhaustiu de la **gestió del risc** feta a partir de les avaluacions de l'eina *RisCanvi*, distingint entre els que tenien fet un diagnòstic *Screening* o el *Complet* (un total 2.828 subjectes). En el capítol 3.8 es fa una explicació molt exhaustiva de l'explotació de les dades.

4. S'ha analitzat com a grup específic les persones que han estat **expulsades** del territori nacional espanyol per veure en quina proporció han tornat al sistema d'execució penal català per una reincidència, tot i haver estat en teoria expulsades (capítol 5.3., N=120 subjectes).

5. S'ha estudiat també específicament la població a qui se li va suspendre l'execució de la pena (capítol 5.5., N=70 subjectes).

6. S'ha analitzat en aquest informe, aquest cop de forma separada, les persones que surten sense classificar del centre penitenciari (SC) (N=346, un 9,5% del total de condemnades) i les que compleixen una RPS (responsabilitat personal subsidiària), és a dir, presó per impagament de multa (N=477, un 13,1% del total

de condemnades). Aquests dos grups constitueixen pràcticament el total del col·lectiu de persones multireincidentes i sobre elles l'acció de la Direcció General d'Afers Penitenciaris (DGAP, a partir d'ara) és només de custòdia, pel poc temps que hi són de forma continuada. En el capítol 4.2.1 es fa un estudi específic, atès que suposen el 22,6% del total de condemnades, una proporció molt similar a la de l'estudi anterior (20,1%) però amb un enorme impacte en la credibilitat del sistema penal per la seva elevada reincidència.

7. Vist que aquest grup de RPS i SC responen, com hem dit, al perfil de la persona multireincident, també per primer cop s'ha encarregat un **estudi específic de caire jurídic**¹ per entendre la lògica d'un procediment penal que resulta ineficient (col·lapsa els jutjats) i es demostra ineficaç (el 8% dels reincidents són responsables del 80% de les reincidències), per tal de proposar alternatives. L'estudi es pot consultar com estudi independent i es troba penjat a la pàgina web del CEJFE.

8. També per primer cop s'han recollit dades quantitatives de les **activitats** fetes pels interns i internes als centres penitenciaris. És una dada molt original perquè la recollida d'aquesta informació no es pot fer informatitzada i ha calgut parametritzar manualment l'expedient de cadascun dels subjectes inclosos en l'estudi (N=3.814) per classificar les activitats dins el Marc Curricular del Centre. Si s'ha fet l'esforç de recollir les dades de les activitats és perquè sovint alguns membres dels equips professionals dels centres penitenciaris (educador/es socials, monitors/es d'activitats, talleristes, mestres, formadors/es ocupacionals, etc.) reivindiquen el seu paper rellevant però alhora desconegut (en termes de quantificació estadística i impacte en el tractament) respecte del valor que aporten aquestes activitats a la millora de la situació personal, penal, penitenciària i de disminució de la reincidència de les persones encarcerades. Hem trobat més de 200 activitats recollides al SIPC amb noms diferents que en una primera categorització hem agrupat en 111, i finalment, en deu grans

¹ Es publica com a estudi específic i s'annexa a aquest informe amb el títol *Jurisprudència en l'aplicació de l'article 235.1.7 del Codi Penal i l'aplicació de penes de presó com a pena substitutòria de la multa impagada*, realitzat per Núria Torres i Àfrica Cruz, professores de dret penal de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

categories (al capítol 3.4.5 es troba una explotació específica i al llarg de l'estudi de les diferents tipologies d'infractors s'inclouen també aquestes dades).

Sense ser novetat perquè ja s'ha fet en estudis anteriors, però que valorem de manera destacable, s'han inclòs capítols específics en clau de perspectiva de gènere (capítol 5.1), estrangers (capítol 5.2), suspensions (capítol 5.3) i població en règim tancat (capítol 5.4).

I respecte a les limitacions que tenen aquest tipus d'informes, reiterem que cal ser molt cautelós en atribuir un canvi positiu o negatiu de les taxes de reincidència a una causalitat concreta, sense haver-ne analitzat les altres: el moment de les polítiques de seguretat del país, l'efectivitat del control policial, l'aplicació d'una legislació determinada, els canvis de perfils personals, penals, penitenciaris i criminològics de les persones encarcerades en cada etapa o les polítiques socials i de reinserció que ofereixi la societat en concret on s'hi inserta l'anàlisi de la taxa de reincidència (polítiques de treball, habitatge, atenció a la salut mental, integració de la població immigrada, polítiques educatives i compensatòries de desigualtats, etc.).

Saber quina és la taxa penitenciària ens ajuda a orientar les polítiques i també on s'ha de ficar el focus d'intervenció per optimitzar els resultats, però en cap cas seria encertat fer-ne una interpretació directa de causalitat de la política penitenciària catalana.

A més, la taxa de reincidència és una taxa d'avaluació *lenta*: analitza el que es feia cinc o més anys enrere per saber quin ha estat l'impacte en termes de desistiment delictiu en els cinc anys posteriors a la sortida. En les propostes finals es poden trobar alguns suggeriments que si s'assumeixen poden millorar aquestes debilitats.

També trobarà el públic lector en el capítol 1 una actualització de tot el marc teòric: en primer lloc, una definició de conceptes i delimitacions; en segon lloc, una anàlisi bibliogràfica dels principals estudis trobats des de l'anterior recerca, principalment a nivell europeu, però sense descartar altres estudis internacionals; en tercer lloc, una anàlisi detallada dels canvis socials, legislatius, penals i penitenciaris que s'han produït en aquest interval temporal (2015-2022).

En el capítol 2 el públic lector trobarà una exhaustiva explicació del contingut de la recerca: objectius, metodologia, variables estudiades, anàlisi de dades i calendari.

El capítol 3 és el més extens: es donen les taxes de reincidència i les seves característiques, les comparatives amb els tres tipus de mesuraments (penitenciària, execució penal i judicial) i les taxes específiques. També aquí es recull les especificitats de certes tipologies delictives violentes (*contra la llibertat sexual, violència de gènere i violència general*) i les diferències en el perfil de la persona reincident enfront de la no reincident (desistent). També recull les variables més rellevants per a la reincidència, com són l'edat, la durada de la pena o el reingrés a presó per causes anteriors. Especialment significativa pels resultats obtinguts és l'anàlisi del *RisCanvi*, la gestió del risc, el tractament penitenciari i la relació de tot plegat amb la reincidència.

El capítol 4 recull les diferències de la població excarcerada el 2015 respecte a l'estudi anterior, la població excarcerada l'any 2010, així com l'estudi de grups específics, com els multireincidents, RPS, SC o els que han fet excarceracions esglaonades amb una sortida progressiva de medi ordinari a medi obert.

El capítol 5 ja hem comentat que el dediquem a l'estudi específic de grups concrets.

El capítol 6 recull de forma sistemàtica quelcom que s'ha anat apuntant en els cinc capítols anteriors de forma col·lateral i que mostra un resultat no desitjat de la intervenció de la Justícia: el seu efecte iatrogènic. Dit d'altra manera, com una pràctica incorrecta dels operadors jurídics genera respostes que provoquen més perjudicis que beneficis. Assenyalar-ho amb evidències i reconèixer el problema és el primer pas per posar-hi solució. L'objectiu del capítol no és la denúncia, sinó la proposta de solucions per revertir-ho.

Finalment, el capítol 7 recull de forma ordenada i jerarquitzada les conclusions i propostes. S'ha dissenyat de manera que serveixi com a resum executiu si després de l'extensa lectura d'aquest informe s'ha perdut el fil del que és el més important o estratègic dels resultats que es presenten. O en el cas de no poder

fer una lectura detallada de la recerca, aquest capítol serveix com a resum de tot l'informe.

Som conscients de l'extensió àmplia que té aquest document, que a més conté annexos específics que de seguida enumerarem. En el disseny de l'encàrrec vam assumir la probable crítica afegida com a mal menor, ja que justament és l'únic estudi pel que fa a Catalunya, de l'Estat espanyol, i fins i tot dels pocs europeus, que dona dades generalistes, seriadades i relacionades amb diferents taxes de reincidència, relacionades amb el tractament penitenciari i l'avaluació de política pública. Per tant, resulta referent per molts altres estudis més específics i d'altres operadors jurídics que el tenen com a model de dades, orientacions i punts de partida d'altres accions. Comptem que ha de cobrir diversos anys, fins que es faci la següent actualització, i que l'explotació de dades que mostrem a la taula 1 de les consultes i descàrregues de l'estudi anterior, ens ha fet decidir a mantenir l'aspecte més generalista i ampli.

Taula 1. Consultes i descàrregues de l'estudi anterior al RECERCAT (taxa de reincidència penitenciària 2014)

	Total	Descàrregues 515	Consultes 1.242
Per països (10 principals):			
EUA		175	511
Espanya		190	299
Alemanya		35	162
Suècia		31	53
Xina		12	37
Regne Unit		11	36
França		10	19
Colòmbia		5	18
Polònia		1	16
Canadà		2	12

Nota: consulta feta al RECERCAT a https://www.recercat.cat/handle/2072/252216/statistics_el/9/12/2022. No s'inclouen les explotacions de la pàgina web del CEJFE, que també presenten dades similars i complementàries a aquestes, si bé no disposem d'una explotació estadística tan exacta per poder-les oferir aquí.

En última instància, volem puntualitzar que en la redacció d'aquest estudi es fa ús, en molts casos, del masculí genèric per referir-nos al conjunt de la població interna, delinqüent, encarcerada, excarcerada, penada, infractora, reincident, condemnada i estrangera. S'estableix així amb l'objectiu de facilitar-ne la lectura i dotar-la de fluïdesa. A més, es fa ús de la forma masculina tenint en compte que és l'atribuïble a la major part de la població que es troba en el sistema d'execució penal.

I per qui vulgui aprofundir una mica més, en la mateixa pàgina web es posarà a disposició del públic en general el següent material:

- Plantilla de variables utilitzades a l'estudi: descripció i categorització.
- Informe complementari sobre la *Jurisprudència en l'aplicació de l'article 235.1.7 del Codi penal i l'aplicació de penes de presó com a pena substitutòria de la multa impagada*, realitzat per Núria Torres i Àfrica Cruz, professores de dret penal de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.
- Justidata 71. Dades generals de la taxa de reincidència 2020.
- Justidata 72. Condemnats per RPS i SC. Els multireincidents.
- Justidata 73. Les activitats als centres penitenciaris.
- Justidata 74. Perspectiva de gènere, presó i reincidència.
- Justidata 75. Estrangers, presó i reincidència.
- Justidata 76. Reingrés a presó per causes pendents.
- Justidata 77. Medi obert i reincidència.
- Dades obertes: base de dades anonimitzada amb N=3.651 registres i prop de 300 variables de treball.

No es posa a disposició del públic, però ho comentem com a política de transparència que s'ha elaborat un full resumit de cada centre penitenciarí respecte dels principals indicadors de l'estudi, els resultats obtinguts centre a centre i el seu posicionament respecte de la mitjana, com a bona praxi d'avaluació de política pública. Aquest recull d'indicadors es traspassa a la Secretaria de Mesures Penals, Rehabilitació i Atenció a la Víctima (SMPRAV a partir d'ara) i la Direcció General d'Afers Penitenciaris (DGAP, a partir d'ara) per a la seva gestió interna i treball de millora amb els interessats. El CEJFE hi donarà suport en totes aquelles accions que impliquin formació especialitzada de l'equip professional i/o noves avaluacions de resultats.

Esperem que l'informe resulti interessant i útil al públic lector.

Per a qualsevol suggeriment o consulta l'equip responsable de l'informe disposa d'un correu electrònic al qual es poden dirigir les preguntes: cejfe.isc@gencat.cat

Barcelona, desembre de 2022

Sigles i conceptes

Glossari de sigles

CP: Codi penal

CEJFE: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

SMPRAV: Secretaria de Mesures Penals, Rehabilitació i Atenció a la Víctima

DGAP: Direcció General d'Afers Penitenciaris

INE: Institut Nacional d'Estadística

IDESCAT: Institut d'Estadística de Catalunya

LC: llibertat condicional

LD: llibertat definitiva

LP: llibertat provisional

LOGP: Llei Orgànica General Penitenciària

MEPC: Mesures d'Execució Penal a la Comunitat

MPA: Mesures Penals Alternatives

OPV: Ordre de Protecció a la Víctima

RisCanvi: Instrument de diagnòstic, basat en la valoració individualitzada i estructurada d'un conjunt de variables preestablertes que utilitza l'equip professional de tractament en l'àmbit penitenciar per tal de gestionar les probabilitats de canvi i de disminució del risc que els interns penitenciaris protagonitzin nous episodis de comportaments violents.

RP: Reglament Penitenciar

RPS: Responsabilitat personal subsidiària (presó per impagament de multa)

SAM: Sistema d'Avaluació Motivacional

SC: Interns condemnats Sense Classificar

SIPC: Sistema Informàtic Penitenciar Català

SPACE: Estadístiques Penals Anuals del Consell d'Europa

UD: Unitat Dependent

UE: Unió Europea

Conceptes generals de la recerca

Condemna o pena base (PB): es refereix al conjunt de condemnes que l'intern ha complert de forma ininterrompuda des del moment de la sortida en LD o LC en l'any d'estudi, tirant enrere, fins al moment del seu ingrés continuat per al compliment de la pena, encara que s'acumulin altres causes en el compliment de la pena privativa de llibertat.

Període de seguiment: es refereix al temps que passa des de la sortida en l'any de referència de l'estudi fins al període final establert arbitràriament pel seguiment de la reincidència (normalment 5 anys).

Reincidència (penitenciària): qualsevol nou ingrés penitenciari per una causa penal, sigui com a preventiu o com a penat, on el delicte comès tingui data posterior a la data de sortida de la PB. En el cas dels preventius, si no hi ha data referenciada, s'agafa la de l'ingrés a presó.

(Execució Penal): se suma als casos anteriors, aquells que tinguin una MEPC en les mateixes característiques, que el delicte que sustenta la causa sigui posterior a la data de sortida de la PB.

(Judicial): nova causa judicial oberta a qualsevol jutjat, ja sigui com a diligències prèvies, abreujades, etc., on el delicte o delictes tenen una data posterior a la data de sortida de la PB, independentment hagi estat finalitzat o no el procediment i consti o no sentència ferma. Només es compta cada causa un cop, malgrat que hagi estat tramitada en diferents jutjats i procediments.

1. El marc teòric i contextual de la recerca

1.1 Reincidència i presó: delimitació i utilitat

1.1.1. Per què estudiar la reincidència?

L'estudi de la reincidència és una aproximació empírica per conèixer i obtenir evidències del funcionament dels sistemes d'execució penal, principalment del sistema penitenciari. La resposta que cerquen les estudiosos i estudioses de la reincidència és saber si les persones que són condemnades a penes de privació de llibertat (i per extensió a altres mesures penals) tornen a delinquir després d'haver complert les penes esmentades. La reincidència és una estimació imprecisa de la reiteració delictiva i, per ara, és l'indicador més acceptat per l'equip tècnic, investigador i també per les persones responsables dels sistemes d'execució penal. L'objectiu dels estudis de reincidència, com aquest que presentem, és saber si les persones delinqüents que han estat condemnades, que han passat per la presó, que han participat en programes de rehabilitació, etc., han tornat a delinquir, ja que d'aquesta manera es pot verificar si la funció declarada de les mesures penals (la rehabilitació) s'ha complert i amb quina eficiència.

En els darrers quaranta anys, la investigació criminològica empírica al voltant de l'eficàcia de les presons en el procés de rehabilitació s'ha desenvolupat molt gràcies a l'ús de la reincidència com a principal resultat relatiu a l'activitat delictiva dels exreclusos (Zara i Farrington; 2016). Davant l'ideal de la rehabilitació, que va ser —i és— la referència cardinal dels esforços per prevenir la delinqüència i intervenir a les presons (també a la *probation*, la llibertat condicional i altres recursos rehabilitadors semblants), l'estudi de la reincidència ha servit de referència per a la recerca empírica i ha concentrat tots els esforços del personal investigador. A Catalunya també s'ha seguit aquest model d'anàlisi empírica de la realitat penitenciària i postpenitenciària des dels anys noranta del segle passat (Redondo *et al.*, 1993; Luque *et al.*, 2004; Capdevila i Ferrer, 2009; Capdevila *et al.*, 2015; Andrés-Pueyo, 2015). L'informe actual és el cinquè de la sèrie d'estudis sobre la reincidència penitenciària que s'han fet a Catalunya.

Una de les raons de l'interès per conèixer el nivell i la realitat de la reincidència delictiva és el notable augment de persones empresonades en alguns països occidentals. Potser aquesta no és la realitat actual de Catalunya, on ja fa uns quants anys que hi ha descens de taxa d'empresonament i, darrerament, certa estabilitat (Departament de Justícia, 2022; Cid, 2020). La presència d'elevades taxes d'empresonament porta, indefectiblement, a processos d'excarceració també quantitativament molt importants i, com és natural, es planteja el dubte: quants dels que han complert la condemna o estan en condicions de retornar a la comunitat tornaran a delinquir? La resposta es deu més que a la simple curiositat i té almenys dues dimensions: una prospectiva (preventiva), en relació amb el que es pot fer per evitar aquesta realitat futura, i l'altra retrospectiva (explicativa), en relació amb quins elements del passat van ser els més rellevants (els factors de risc) i què caldria canviar perquè no es repeteixi el problema o almenys se'n redueixi la magnitud (Nguyen, Arbach, i Andrés-Pueyo, 2011).

Coneixent la magnitud i els canvis dels índexs de reincidència, s'obté una informació molt valuosa sobre l'eficàcia de les mesures privatives de llibertat i altres sancions penals en termes quantitius (King i Elderbroom, 2014). Per tant, es facilita de forma dinàmica el desenvolupament i aplicació de les estratègies de gestió i les polítiques d'execució penal, ajustant-les segons els efectes i els costos d'aquestes. En definitiva, es prenen decisions sobre la política penitenciària i penal basant-se en evidències empíriques. Aquestes decisions tenen més validesa que aquelles basades en anècdotes o especulacions teòriques que, desgraciadament, tant influeixen en els canvis legislatius i la presa de decisions en polítiques penals, moltes vegades de manera errònia (Akers, Potter i Hill, 2013).

També, l'estudi estadístic dels grups d'individus que tornen a delinquir aporta coneixement actualitzat sobre els factors de risc i de protecció més rellevants que estan associats al procés de la reincidència. I és possible conèixer les trajectòries i especialitzacions de les persones delinqüents per subgrups específics, prenent com a referència els índexs de reincidència (Capdevila *et al.*, 2015), els quals constitueixen l'indicador genèric de l'eficàcia dels programes de tractament aplicats a les presons i en altres àmbits d'execució penal. Les metaanàlisis de contrast de la mida de l'efecte dels programes de tractament

sempre es fan en relació amb el canvi en les taxes de reincidència (Lipsey i Cullen, 2007; Redondo, 2008, Gannon *et al.*, 2019).

1.1.2. L'estudi de la reincidència delictiva

L'anàlisi de la reincidència es pot fer amb tres objectius principals, que comparteixen tecnologia, i que cal distingir. El primer és el propi dels Governos i autoritats responsables del sistema penal i penitenciari que persegueix tenir una visió constant i actualitzada de la marxa dels recursos d'execució penal. És una visió molt estadística que permet obtenir un coneixement directe del funcionament del sistema, i per tant, prendre decisions de gestió i eficàcia. És el que fa, per exemple, el Servei de Presons del Home Office d'Anglaterra i Gal·les de forma anual (Bruntos-Smith i Hopkins, 2013), o el Servei d'Estadística del Departament de Presons dels EUA (Antenangeli i Durose, 2021). Una altra aproximació de l'estudi de la reincidència és la que utilitza aquest indicador com a variable dependent (*outcome*) dels programes d'intervenció penitenciaris i de tractament psicosocial dels interns (Redondo, 2008; Yukhnenko *et al.*, 2020). Ambdues aproximacions han fet que la metodologia del registre i anàlisi de la reincidència hagin millorat molt i la seva utilitat s'ha vist molt augmentada en els darrers vint-i-cinc anys (National Academies of Sciences, 2022). El tercer objectiu és l'estudi científic de diferents aspectes de la delinqüència com poden ser els factors de risc, les trajectòries de subgrups específics, o les carreres delictives. Així, trobem treballs dedicats a l'estudi de la reincidència dels delictes de naturalesa sexual, *violència de gènere* o altres com els homicidis, els delictes violents comesos per joves i fins i tot, s'ha revisat recentment la taxa de reincidència dels presos excarcerats de Guantánamo (Harris i Hanson, 2004; Soler i García, 2009; Loinaz, Irureta, i Doménech, 2011; Fahey, 2013).

Així doncs, els resultats que s'obtinguin d'aquests estudis poden tenir una importància i significació decisiva en la presa de decisions del personal gestor responsable de la política penal, en la valoració de l'efectivitat de les intervencions i en l'avenç del coneixement científic. Considerar, per exemple, la facilitació de l'accés a mesures com la llibertat condicional a interns de "*baix risc*" de reincidència és raonable si està contrastat que aquests interns, els classificats com de "*baix risc*", realment presenten taxes baixes de reincidència. Els errors en

aquestes estimacions probabilístiques són, com és fàcil d'imaginar, molt negatius, perquè afecten la credibilitat d'aquestes decisions i també la seguretat de les víctimes i la comunitat. Per tot això és imprescindible assegurar l'objectivitat, la fiabilitat i la validesa d'aquest indicador, raó per la qual cal destacar alguns aspectes metodològics.

A més de la necessària distinció entre els diferents tipus de reincidència (vegeu apartat 1.1.3.), cal considerar el disseny de l'estudi. Actualment, hi ha un consens generalitzat de les condicions que ha de complir qualsevol estudi metodològicament correcte. En primer lloc, cal mencionar que l'avaluació de la reincidència sempre ha de seguir un disseny prospectiu —és a dir, que s'han d'analitzar els delictes que succeeixen després d'haver complert les condemnes— i, a més, implica un estudi empíric que segueix de manera ordenada aquestes quatre etapes:

1a etapa. S'ha de definir *operacionalment* el tipus d'incident o succés que cal registrar i considerar com a índex de reincidència. La majoria dels estudis es concentren majoritàriament en tres tipus d'indicadors: penitenciaris, judicials i policials. És recomanable utilitzar múltiples mesures de registre i avaluació de la nova conducta delictiva (totes ben definides abans de començar l'estudi) i amb una cura especial per al registre de la seqüència temporal dels successos d'interès. Cal conèixer *què* va passar i també *quan* va passar.

En relació amb la dimensió temporal de l'estudi, és fonamental tenir en compte la data d'inici i final del període de seguiment, que rep diverses denominacions com *finestra de temps* o *temps en risc*. Generalment, es considera que en aquest interval el subjecte està en condicions de llibertat o semilibertat en el medi comunitari. Aquest període és variable segons els estudis, però el més habitual és que se situï entre els 24 i els 36 mesos (2-3 anys) encara que hi ha estudis que es realitzen a 60 mesos (5 anys) o molt més llargs (10 i fins i tot 25 anys, Shoothill i Francis, 2009). Això és així perquè la investigació en aquesta matèria ha constatat que la taxa acumulada de reincidència mostra un increment ràpid els primers dos anys i després tendeix a estabilitzar-se a partir dels 3-4 anys, i per tant, és prou vàlida l'estimació a 3 anys (Pew, 2011).

2a etapa. Recollir les dades corresponents als indicadors predefinitos. Per això cal utilitzar protocols de recollida de dades que assegurin que les dades utilitzades són: consistents, precises i temporalment significatives.

3a etapa. Analitzar els resultats, principalment mitjançant tècniques estadístiques i epidemiològiques acceptades en l'àmbit científic, que permetin extreure una informació de gran validesa, i que tinguin en compte les característiques de la composició heterogènia de la població analitzada. En aquesta etapa, i en funció de la disponibilitat de nombroses dades, es poden aplicar les tècniques pròpies de l'anàlisi del big data, que tan bons resultats ofereixen en economia, salut pública i altres fenòmens similars. Ara que hem viscut l'experiència de la gestió sociosanitària i política de la pandèmia de la covid-19 és més fàcil entendre el que significa a la pràctica una aproximació epidemiològica. Entre els resultats que s'obtenen habitualment destaquen les taxes de prevalença i incidència dels reincidents, els perfils psicosocials i criminològics del reincident, el temps estimat de reincidència, l'especificitat de la reincidència, els *Odds Ratio* dels factors de risc, les corbes *ROC* i els índexs *AUC*, etc. Totes aquestes informacions són de gran interès per conèixer el fenomen de la reincidència i, de retruc, de la delinqüència.

4a etapa. Divulgació dels resultats obtinguts. Després d'un llarg procés d'anàlisi els resultats es presenten en forma d'informes oficials o treballs científics. Allà es resumeixen les troballes i principals dades obtingudes per difondre'ls de forma comprensiva i perquè arribin a mans de les persones responsables de la presa de decisions sobre la política penal i penitenciària així com de l'equip tècnic ocupat en la gestió de les mesures d'execució penal i de la prevenció de la delinqüència.

A més de la taxa o prevalença de la reincidència, que és el resultat més destacat i utilitzat d'aquests estudis, s'han proposat altres indicadors que normalment es deriven dels índexs de reincidència principals com ara les taxes de desistiment, la gravetat del nou delicte, o el temps de latència de la reincidència, entre d'altres (King i Elderbroom, 2014). La *taxa de desistiment (desistance)* fa referència a quantes persones surten de la presó i no hi tornen en períodes temporals determinats. Un altre indicador és la *gravetat (seriousness)* de la nova

reincidència. Podem observar si el nou delictes comès és més o menys greu del que va ser motiu de la condemna anterior i, per tant, afirmar que la intervenció penal ha estat eficaç, almenys parcialment, si s'ha produït una reducció de la gravetat del delictes. I el darrer índex, també molt interessant, és la *latència* o *temps de reincidència (time to failure)*. Saber quant de temps triga a reincidir una persona després de sortir de la presó (o d'acabar el compliment d'una mesura/pena) és una informació important des d'un punt de vista qualitatiu, ja que és molt sensible als efectes de la mesura penal i que cada cop s'inclou més als estudis oficials de la reincidència.

Les informacions que cal registrar es basen en el seguiment precís de casos, durant anys, a través dels múltiples itineraris que recorren les persones delinqüents en el seu pas pel sistema penal i penitenciari (detenció, presó preventiva, sentències, presó definitiva, classificacions de grau, canvis de centres, sortides i entrades de permisos, llibertat condicional, reingressos, etc.). Així, aquests estudis són molt sensibles als errors que poden distorsionar la interpretació dels resultats. Un dels més comuns és el de confondre *antecedents penals* amb *reincidència delictiva*. De fet, són conceptes semblants en aparença (així es contemplen a la legislació penal), però la realitat és que el primer és molt poc útil per comprendre les dinàmiques postpenals, mentre que el concepte concret de reincidència, com ho hem descrit anteriorment, en estar acotat metodològicament, és molt més precís i útil. La consideració de reincident és prospectiva, no retrospectiva, i es basa en el registre precís que es fa a partir d'un moment determinat (per exemple, la sortida definitiva de presó) i durant un interval temporal futur delimitat, quan el subjecte en qüestió és detingut, ingressat a la presó o condemnat a una nova pena, segons el tipus de reincidència que vulguem analitzar, la policial, la judicial o la penitenciària.

Els estudis quantitius són necessaris, importants i de gran utilitat en la gestió de la prevenció de la reincidència delictiva i de gairebé tota la política d'execució penal perquè informen de les dinàmiques generals dels penats en acabar les condemes. Però també aporten dades d'utilitat a nivell més individual.

La reincidència concreta i real d'una persona, no l'estimació estadística grupal que tradicionalment ocupa els estudis de la reincidència, és un problema que es

resol mitjançant les tècniques de valoració del risc, com les que s'apliquen amb el *RisCarvi* a les presons catalanes (Andrés-Pueyo *et al.*, 2018). És un error confondre l'estimació estadística de la reincidència d'un grup amb el risc de reincidència d'un individu. Com podem conèixer la probabilitat de reincidència d'un individu a partir de les taxes obtingudes en un grup? L'única estratègia aplicable per fer aquesta conversió (de grup a cas) és la desagregació de les dades del grup en funció de les variables específiques que caracteritzen —de manera particular i individual— a cada intern. Així, el valor grupal de la reincidència variarà a mesura que desagreguem analíticament el grup original en què es va obtenir el valor *mitjà* de la reincidència. Desagregar significa fer diferents subgrups d'acord a determinades variables criminològicament rellevants (factors de risc) de la reincidència. És a dir, desfem el camí que es va fer per obtenir les estadístiques grupals de la reincidència. Subgrups d'homes joves o majors, de dones, d'espanyols i estrangers, de casats i solters, amb antecedents o sense, delinqüents que han comès delictes contra la propietat o *contra les persones*, amb condemnes més o menys llargues, etc.

Desagregar els resultats vol dir obtenir les taxes de reincidència i altres indicadors derivats, segons determinades variables grupals específiques. Aquesta tasca és imprescindible en els estudis de reincidència. Al final, cada individu, en un sentit esquemàtic, es pot analitzar com una combinació concreta de totes aquelles variables esmentades. Si escollim les més rellevants, en un sentit criminològic, la taxa de reincidència d'aquest subgrup, per exemple dels homes joves amb antecedents penals i que han comès delictes contra la propietat, s'ajusta millor a l'individu concret sobre el qual volem anticipar-ne el risc de reincidència (el que entendrem més tard com a risc individual de reincidència, que és el que realment interessa a l'equip professional en el seu dia a dia) si apliquem aquesta taxa particular en comptes de la taxa general de tot el grup de delinqüents que han sortit de presó. Aquesta desagregació, tot i ser una aproximació probabilística, sempre tindrà menys error que el paràmetre genèric *mitjà* de la reincidència aplicat a la gestió del cas individual.

1.1.3. Concepte, definició i tipus de reincidència

La reincidència és un concepte simple, ja que fa referència a la reiteració del comportament delictiu, però *operativitzat*.

La reincidència delictiva s'ha definit internacionalment com ***la comissió d'una nova acció delictiva després d'haver rebut una sanció o intervenció penal*** (King i Elderbroom, 2014).

Els estudis quantitius i exhaustius de la reincidència delictiva es van iniciar als anys cinquanta del segle XX, però es van generalitzar a la dècada dels anys noranta i actualment són molt freqüents en moltes administracions penals i penitenciàries, que els han establert com a rutinaris i reglamentaris (El Regne Unit, Austràlia, els EUA, etc.). També proliferen estudis criminològics que tenen a la reincidència com el gran indicador d'interès. Així per exemple, en la investigació criminològica interessada per la delinqüència violenta, sobre els programes de tractament i intervenció i els estudis de valoració i gestió del risc de violència, la reincidència s'ha constituït com el millor resultat en què contrastar els efectes d'aquelles variables (Maltz, 1984, Kurlychek *et al.*, 2006, Singh *et al.*, 2013, Latessa *et al.*, 2014).

La reincidència és un fenomen criminològic molt sensible i variable. Aquesta és una de les seves grans fortaleces per utilitzar-la en els estudis empírics. És sensible als canvis sociopolítics i legislatius que es produeixen amb el pas del temps i a l'aplicació de les mesures de gestió de la delinqüència (programes de tractament i intervenció penitenciaris, noves mesures legislatives, canvis de la composició social dels interns penitenciaris, dels recursos comunitaris per atendre les necessitats dels exinterns, etc.).

El coneixement absolut de la reincidència real, es a dir, conèixer tots els comportaments antisocials i delictes que fan els interns de les presons un cop han finalitzat les seves condemnes i estan de nou de retorn a la comunitat, és un projecte impossible per la seva complexitat, magnitud, dinamisme i inaccessibilitat de la totalitat d'aquesta informació. Com passa amb tants altres fenòmens socials, la reiteració delictiva *real* és un fenomen que només es pot conèixer mitjançant l'estimació estadística, seguint els mètodes quantitius

propis de l'epidemiologia i les seves tècniques aplicades a la Criminologia (Waltermauter i Akers, 2013).

Tot i la relativa imprecisió de les estimacions epidemiològiques, sempre afectades per un nivell d'error determinat, és més útil comptar amb una bona informació empírica de la reincidència que guiar-se per les especulacions o les anècdotes criminals que s'utilitzen habitualment com a base del coneixement del fenomen delictiu. Això és especialment important en el problema de la reincidència delictiva que comporta un compromís entre la seguretat comunitària i el respecte als drets de les persones condemnades penalment. Moltes vegades les decisions de política criminal es prenen segons les observacions anecdòtiques —o a simples creences més ideològiques que científiques—, que, tot i ser molt impactant, no reflecteixen acuradament els processos genèrics de la reincidència delictiva, sinó successos molt particulars i poc generalitzables. Així, s'ha pogut observar com normes destinades a controlar i gestionar el terrorisme (com és el cas de l'anomenada *Doctrina Parot* de 2006), han afectat molt a delinqüents (sobretot delinqüents sexuals) que no formaven part del problema que es volia reduir.

L'actual anàlisi empírica de la reincidència és més que una simple constatació de la prevalença dels delinqüents que repeteixen la conducta delictiva. Està orientada a conèixer també la realitat psicosocial i criminològica d'aquells delinqüents que, havent complert les penes corresponents, tornen a reiterar les conductes delictives anteriors o fan nous i diferents delictes. Aquesta visió conceptual i empírica és el que s'ha consolidat en la investigació criminològica actual (Nakamura i Bucklen, 2014).

L'aproximació empírica de la reincidència requereix fer una delimitació dels tipus de reincidència a registrar segons les seves característiques. Tots els tipus de reincidència són indicadors de la realitat de la reiteració delictiva, però són estimadors amb diferent nivell de precisió. Els més utilitzats i els termes que els identifiquen (amb el seu referent en anglès) són:

1. *Reincidència delictiva (Re-offending)*: la comissió d'un nou fet delictiu per part d'una persona que en el passat ja va cometre un altre delictes

reconegut penalment. Normalment, la informació d'aquest indicador se sol obtenir mitjançant un autoinforme o per dades registrades en arxius, historials o facilitades per informadors col·laterals en els quals consta informació sobre les noves accions delictives realitzades per un determinat individu que, en el seu passat immediat, té un expedient judicial penal o similar. A causa de la dificultat òbvia de tenir un coneixement objectiu i rigorós de la reincidència delictiva, els esforços del personal investigador s'han centrat a trobar els millors indicadors d'aquests fets. La reincidència delictiva és el resultat a avaluar, mesurat generalment de forma indirecta mitjançant els altres indicadors de reincidència.

2. *Reincidència policial o nova detenció (Rearrest)*: aquesta mesura s'ha generalitzat molt en les recerques (especialment als EUA i el Canadà, també a Austràlia) gràcies a les facilitats que aporta l'existència de bases de dades informatitzades i acumulades pels cossos policials. Correspon al fet que un exintern sigui detingut per la policia a conseqüència d'una denúncia o un possible nou delicte. Aquesta és una mesura molt imprecisa i sol sobreestimar la taxa real de nous delictes.
3. *Reincidència judicial o noves condemnes (Reconviction)*: mesura que s'obté a partir de les sentències i altres documents de les causes i els procediments judicials penals arxivats, generalment en format paper o virtual. Tot i aquesta facilitat, no és gaire habitual en els estudis empírics de reincidència l'ús d'aquest indicador.
4. *Reincidència penitenciària o reempresonament (Reincarceration)*: és la mesura més freqüent en els estudis empírics de reincidència. Encara que aparentment és simple, en realitat és una mesura que inclou moltes situacions diferents i no totes elles estan relacionades clarament amb la comissió real d'un nou delicte postpenitenciari. Aquesta mesura pot incloure reingressos per una causa anterior al compliment de la pena base estudiada, per una nova condemna privativa de llibertat, per un ingrés cautelar (presó preventiva), per un ingrés per incompliment de normes de conducta o seguretat (*technical violation*) o per revocacions de mesures de suspensió d'ingrés a la presó. Sol subestimar la realitat de la reiteració

delictiva real per la complexitat dels processos que se succeeixen entre la detenció i l'ingrés a la presó en determinats tipus de delinqüents.

Segons Capdevila *et al.* (2015), la utilització d'un tipus o un altre de reincidència ens permetrà aproximar-nos, amb més o menys precisió, a la reiteració delictiva real. En aquest sentit, la reincidència per *autoinculpació*, entesa com la nova comissió d'un delictes declarada per la persona autora dels fets, seria la mesura que més s'aproparia a les xifres reals d'aquest fenomen. Seguiria la reincidència *policial* (una segona o posterior detenció policial d'una mateixa persona per presumptes fets delictius), la *penal* (un segon o posterior processament d'una mateixa persona per presumptes fets delictius), la *judicial* (una segona o posterior condemna d'una mateixa persona), la *penitenciària* (un segon o posterior ingrés a la presó d'una mateixa persona per un nou fet delictiu) i, finalment, la *jurídica* (un segon o posterior processament d'una mateixa persona per presumptes fets delictius del mateix títol del Codi penal).

Cadascuna d'aquestes modalitats de reincidència compta amb limitacions respecte del nivell d'aproximació al fenomen real (la reincidència delictiva) i també dificultats metodològiques. Així, per exemple, els estudis d'autoinculpació comporten importants dificultats per arribar, anys més tard, als delinqüents excarcerats i obtenir la seva col·laboració per respondre als qüestionaris o entrevistes. En el cas de la reincidència policial, com ja s'ha dit, es detectarà la majoria d'individus que han tornat a delinquir, però també es comptaran com a reincidents persones que han estat detingudes per la policia sense que després hagin estat condemnades per un nou delictes. El problema és semblant en el cas de la reincidència penitenciària o penal, es computaran com a reincidents individus que han estat processats o ingressats a presó com a presumptes autors d'un nou delictes però que posteriorment han estat absolts. Es resoldria aquesta limitació si es computés exclusivament aquells que han estat condemnats, però en aquest cas, la llarguíssima durada de molts procediments judicials fins que es dicta sentència, obligaria a allargar en anys el lapse de temps entre la sortida en llibertat i la constatació de la reincidència, de manera que els resultats de l'estudi perdrien vigència en donar resultats de gestions i polítiques que s'han produït molts anys endarrere. Per això, cal considerar aquestes limitacions a l'hora d'escollir un tipus o un altre de reincidència i interpretar els seus resultats.

Cal distingir entre la delimitació de la reincidència com a un indicador empíric, objectiu i propi de la recerca criminològica, de la concepció jurídica de la reincidència que apareix delimitada en les legislacions penals. Generalment en el context jurídic la reincidència s'entén com un agreujant per la pena. Així en el "Fuero Real de España, al que cometia un delito de hurto se le cortaba la oreja, si era el primer delito, y si cometia mas delitos se le condenaba a muerte" (Díaz, 2020). A partir del Codi penal a Espanya, de 1822, s'inclou la reincidència com un agreujant que s'ha mantingut fins a la darrera reforma del Codi penal actual vigent. La definició jurídica de la reincidència considera que aquesta és una "circumstància agreujant que s'aplica, si en el moment de cometre un delictes l'autor està condemnat en sentència ferma per un altre delictes del mateix títol del Codi penal i de la mateixa naturalesa que el que es produeix, sempre que l'antecedent penal no sigui o estigui cancel·lat" (article 22, apartat 8è del vigent Codi penal).

Així que la reincidència és una circumstància agreujant i es considera, tècnicament, com un *antecedent* i de vegades s'operacionalitza com a tal.

Es habitual en l'àmbit penitenciari, registrar els antecedents i fer-los servir de vegades com a índex de la reincidència de l'intern (que és qualificat de reincident). Aquest és un ús del concepte jurídic de reincidència amb propòsits empírics que està llastat per importants limitacions metodològiques que afecten la validesa dels seus resultats. Quan s'analitza la reincidència d'un grup de delinqüents amb aquesta perspectiva, s'obtenen conclusions a partir d'un col·lectiu on els seus membres van complir la condemna prèvia en moments diferents i pels que els períodes de seguiments són necessàriament diferents, dos defectes que, com hem vist anteriorment, invaliden les conclusions obtingudes.

Per concloure, la reincidència l'hem d'analitzar com un fet delictiu que succeeix després que el delinqüent hagi entrat en contacte directe amb la justícia penal i hagi finalitzat la seva sanció o condemna. Quan un exintern retorna a presó per un delictes anterior a la seva sortida de la condemna base o algú en llibertat condicional torna a presó per no complir alguna exigència del seu programa de

supervisió comunitària, no sempre estem davant de nous delictes en un sentit estricte del terme, i per tant, no s'hauria de considerar una reincidència.

1.1.4. Causes i factors que afecten la reincidència

Perquè algú comet un delicte? Els models i les teories criminològiques cerquen des de fa temps la resposta a aquesta pregunta. Però aquí ens interessa una pregunta més concreta: per què els delinqüents que ja han complert una pena, especialment de presó, tornen a delinquir? És a dir, per què hi ha reincidència? Quines són les causes que la determinen?

La primera resposta que ens ve al cap és que les causes² que expliquen la reincidència haurien de ser les mateixes que explicarien la delinqüència en general. Però, si aprofundim més en la pregunta sobre la reiteració delictiva postpenal apareixen qüestions importants i relacionades directament amb el problema de la reincidència: quins entre els aspectes que comporten el compliment d'una sanció penal o el pas de la presó augmenten la probabilitat de tornar a delinquir o promouen l'abandonament i el desistiment delictiu?

En la generalització dels estudis criminològics de la reincidència que es va produir a partir dels anys noranta ha tingut una influència substancial el paradigma RNR (acrònim de Risc, Necessitat i Responsivitat), que és com es coneix al model per a la prevenció de la delinqüència desenvolupat pels investigadors canadencs Andrews i Bonta (2010), el qual ha tingut una gran influència en les aproximacions preventives i predictives a escala mundial. L'interès principal d'aquesta aproximació no era tant saber el *perquè* de la reincidència, sinó *com evitar-la*. Van formular un model basat en factors de risc i protecció, pel qual es feia imprescindible el coneixement empíric i a fons de la reincidència. Saber les causes, els perquès, de la reiteració delictiva requereix un altre enfocament, el que representen les teories explicatives del delicte (Redondo i Garrido, 2013).

² Aquí farem servir el concepte de *causa* en una accepció general com a mecanisme que produeix un fet, però sense exigències metodològiques rigoroses, i per tant, equivalent, en part, al concepte *factor de risc*.

Quines són les causes immediatament anteriors, directes i més rellevants de la reincidència? Són molts els factors, motius i causes els que s'han estudiat i analitzat de manera extensa en els darrers anys (Zara i Farrington, 2016). Generalment, aquests factors es classifiquen com a factors/causes que pertanyen a l'individu (personals) o a l'entorn (socials). La taula 2 mostra alguns exemples de les variables més estudiades dintre d'aquestes categories.

Taula 2. Alguns factors explicatius de la reincidència

Causas/Factors	Àmbit	Variables rellevants
Personals	Físic	Edat, origen, sexe, discapacitat...
	Psicològic	Personalitat (actituds, identitat, agència, motivació, equilibri emocional...)
		Competències psicosocials (habilitats socials, lideratge, relacions interpersonals...)
		Competències adaptatives (intel·ligència, habilitats, idiomes, formació...)
	Gènere i identitat sexual, diversitat...	
Socials	Habitatge/Residència	Domicili propi, residències, viure al carrer...
	Laboral/Formació	Professió, educació, formació, recursos tecnològics...
	Salut	Física, mental, <i>drogues</i> , cronicitat, envelliment...
	Família	D'origen, constituïda, parella, fills, persones a càrrec...
	Vincles socials	Amistats, bandes delictives, parentiu...
	Economia/finances	Ingressos, deutes, patrimoni, recursos locals, ajudes socials, salaris...
	Barri	Parcs, oci, exclusió, desestructuració, museus, transport públic...
	Ciudadania	Drets, estat civil, papers, assessorament jurídic, participació social, adscripció sindical o política...

Alguns factors promouen la reincidència (causes i/o factors de risc) o bé la inhibeixen (factors de protecció/causes d'efecte invers). En la taula anterior i en el text que continua, tractarem de posar un cert ordre a les causes de la reincidència i poder així traslladar aquests coneixements a l'anàlisi dels resultats que es presentaran en aquest estudi de la reincidència penitenciària a Catalunya.

Els diferents factors que poden ser considerats com a potencials causes de la reincidència els organitzarem en tres categories, d'acord amb la seva naturalesa i tipus d'influència:

- a. Aquells que causen el delicte de manera genèrica, per exemple l'edat, el sexe, la història i biografia criminal, les actituds antisocials, la personalitat del delinqüent, les oportunitats, el context social, etc.
- b. Un segon grup de factors, que denominarem específics i que tenen a veure amb el fet d'haver complert una condemna penal, passar per la presó, haver tingut detencions policials, etc., i el que això suposa en la influència futura en el comportament delictiu de l'individu.
- c. Un tercer grup que hem anomenat "barreres", tal com es coneixen en el camp dels estudis de la reintegració i el retorn a la vida en llibertat (*reentry*), que fan referència a les dificultats particulars que es troben les persones quan acaben de complir les condemnes i que dificulten la reintegració social. La combinació dels factors generals, més els específics i les *barreres*,³ és la combinació que determinarà el risc de reincidir.

A continuació analitzarem les causes les més específiques de la reincidència; les que han generat més interès en la recerca criminològica. En primer lloc, l'empresonament. Quin paper té en la determinació de la pròpia reincidència? Una visió general, de tipus sociològic, relaciona directament la taxa d'empresonament i la delinqüència. En aquesta relació es dona una gran paradoxa, ja que les dades mostren que la taxa de criminalitat disminueix a la vegada que disminueix també la taxa d'empresonament, quan, des d'una concepció de la presó amb una funció preventiva, esperaríem la relació contrària. Aquesta relació podria ser bidireccional, però els estudis empírics ja tenen en compte registrar *abans* la taxa d'empresonament i *després* la de criminalitat per evitar la circularitat. Aquest efecte paradoxal es va poder observar a l'estudi de reincidència a Catalunya de 2014 on veiem que la taxa de criminalitat disminuïa en paral·lel amb la reducció de la taxa d'empresonament (Capdevila *et al.*, 2015).

³ El sentit del terme *barrera* correspon a la idea que una barrera és un factor ambiental que quan és present en l'entorn limita el funcionament d'una persona i genera discapacitat.

El mateix que s'ha vist a la majoria d'estudis quantitius de la situació criminal que es fan a altres països: es veu un descens simultani de delictes i de l'empresonament.

Aquesta és una realitat una mica contra intuïtiva perquè sempre s'ha pensat que si hi ha més persones privades de llibertat, en estar *fora de circulació* (incapacitats) no poden cometre nous delictes, i per tant, les taxes de criminalitat haurien de disminuir.

A la vegada, les taxes elevades d'empresonament es pretén que tinguin un efecte indirecte de dissuasió en la resta de la població (prevenció general). Però els estudis empírics ens diuen que l'efecte de l'empresonament sobre la taxa de criminalitat és mínim. Altrament, sí que es dona un efecte iatrogènic quan les taxes d'empresonament són molt elevades, ja que venen acompanyades d'un augment de la delinqüència (Stemen, 2017).

Un exemple és l'anomenat efecte *tipping point* o *punt de canvi* (Travis, 2014): quan l'augment de la taxa d'empresonament és important, es produeix un canvi en els efectes de l'empresonament sobre la delinqüència. En el rang *baix* de les taxes d'empresonament s'observa que les taxes de criminalitat també són baixes, és a dir, tenen una relació positiva. Amb l'empresonament massiu s'acaba produint l'efecte contrari al desitjat: trencament dels vincles familiars i socials, retirada de mà d'obra del mercat laboral, fills que creixen sense pare o mare, famílies amb poc ingressos econòmics, extensió de sentiments de revenja i rebuig de les normes socials, etc. Tot això incrementa les taxes de criminalitat. Això que hem descrit és un fenomen grupal, però individualment també es produeixen efectes criminogènics per efecte de l'empresonament. Així doncs, passar molt temps a la presó incrementa els riscos de reincidència delictiva (Cid, 2009).

La investigació ens diu que la reducció de les taxes de criminalitat depèn dels canvis en l'edat mitjana de la població (l'envelliment de la població), l'augment dels salaris, l'increment de les taxes d'ocupació laboral, l'increment de les taxes de graduació educativa, l'augment de les forces de seguretat i la seva eficiència. En general, dels canvis en polítiques de seguretat i en les polítiques socials que

lluiten contra l'exclusió. Per tant, l'empresonament no sembla tenir gran rellevància en la reducció de la delinqüència.

L'estudi de com el pas per la presó (més individualment que sociològicament) afecta la reincidència és un clàssic, però malgrat això, els resultats són variables i discutits. El nom que es dona al mecanisme causal del "pas per la presó" és de l'*experiència del confinament* (Rosenfeld i Griggs, 2022). L'experiència del confinament agrupa a una gran varietat de factors com ara: la durada de la condemna, les condicions del compliment, les formes de retornar a la comunitat, els trasllats i canvis de mòdul, la mala conducta a la presó, els expedients penitenciaris, els conflictes amb altres interns o amb l'equip professional, etc. Nombroses teories, i fins i tot les versions populars, consideren que l'experiència de la presó constitueix, en ella mateixa, una *escola de delinqüents*, i per tant, una de les causes essencials de la reincidència.

Els estudis empírics permeten contrastar una de les tres possibles relacions entre empresonament i reincidència: el pas per la presó 1) augmenta, 2) disminueix o 3) no té cap efecte sobre la reincidència. Resumirem a continuació el que sabem d'aquest afer.

L'any 2015, un equip d'investigació suís va analitzar 14 estudis que comparaven el que passava quan els delinqüents eren empresonats i quan complien un altre tipus de pena, com ara una suspensió de condemna o el control electrònic, que els permetia mantenir-se al marge presó. Els resultats mostren que les taxes de reincidència posterior eren tan altes per a les persones que havien passat temps entre reixes com per a les que no ho havien fet (Villettaz et al., 2015).

L'any 2021, una anàlisi molt més àmplia de 116 estudis va arribar a una conclusió similar: passar temps entre reixes no va afectar el risc de delinquir en el futur o el va augmentar lleugerament, en comparació amb les persones que van rebre una condemna que no implicava empresonament. Aquesta troballa va ser vàlida per a homes i dones, joves i adults, persones que van complir pena a les presons locals i aquelles allotjades a les presons estatals. No es va constatar, per tant, que l'empresonament fos efectiu per reduir el risc d'algú de cometre un delictes (Yukhnenko et al., 2020).

També en aquesta línia, Petrich *et al.* (2020), a partir d'una completa revisió dels estudis rellevants de la darrera dècada, arriben a conclusions semblants:

“l'empresonament no sembla ser efectiu per a l'objectiu de la dissuasió. Tot i que hi ha una part de delinqüents d'alt risc pels que s'aconsegueix la incapacitació, en general, aplicar sancions d'internament sembla que contribueix més a la reincidència, que a la seva reducció”.

És possible que les persones condemnades a una pena de presó tinguin més probabilitats de reincidir a causa de les seves característiques. És a dir, potser els tribunals decideixen enviar-les a presó precisament perquè reconeixen que tenen un risc elevat de reiteració delictiva. Això podria explicar el petit augment de la probabilitat que una persona cometi futurs crims després de passar temps empresonada. Per abordar aquesta qüestió, Loeffler i Nagin (2022), criminòlegs de la Universitat Carnegie Mellon, van recopilar un conjunt de 13 estudis acuradament dissenyats on es van assignar de manera aleatòria els casos penals als jutges i jutgesses del tribunal. Es va posar a prova el supòsit que el pas per la presó incrementa la reincidència. Si això fos així, es podria esperar que els casos sentenciats pels jutges i jutgesses *indulgents* (que condemnen menys a presó) tinguessin una menor reincidència. Quan Loeffler i Nagin van revisar les dades, però, van trobar que la taxa de reincidència era similar per als casos condemnats pels jutges i jutgesses més *indulgents* i que pels més *punitius*. En conseqüència, enviar a menys casos a la presó no reduïa la reincidència, i per tant, semblava tenir més influència el perfil dels condemnats en la reincidència que passar temps a presó.

Aquests autors també van analitzar l'efecte de la presó preventiva sobre la reincidència. Això és, quan les persones acusades d'un delicte estan a la presó a l'espera de judici. La troballa va ser preliminar, subratlla Loeffler, i calen més investigacions per confirmar l'efecte. Però les dades suggereixen que les persones empresonades abans del judici tenen més probabilitats de cometre delictes després de la seva posada en llibertat que les persones que romanen en llibertat abans del judici. El treball de Lowenkamp *et al.* (2013) dona resultats semblants al constatar que els detinguts de risc moderat o *baix* abans del judici incrementaven la probabilitat de cometre nous delictes (tant abans com després

de ser condemnats) a mesura que s'allargava la durada de la detenció preventiva.

No és d'estranyar que la presó preventiva tingui un efecte criminogen si tenim en compte els seus efectes negatius en persones que han comès delictes de poca gravetat o que, fins i tot, poden ser innocents. Sembla que retenir-les durant un temps abans del judici afecta la probabilitat de ser condemnades i a la durada de la condemna (Stoica, 2003; Heaton i Stevenson, 2016) i té, a més, implicacions negatives per la vida futura dels inculpats. Tenen una menor probabilitat de trobar una feina i, quan la troben, amb salaris més baixos. També els seus vincles familiars es veuen afectats negativament (Grau *et al.*, 2021; Wakefield i Andersen, 2020).

La presó preventiva és especialment preocupant perquè afecta de manera desproporcionada a les persones pobres. La presó preventiva també té impactes desiguals en les persones que pertanyen a minories i grups d'exclusió social; per exemple, les persones acusades migrants tenen més probabilitats d'entrar provisionalment a presó que d'altres imputats amb més recursos o integració social (Domínguez *et al.*, 2022; Leslie i Pope, 2017; Arnold *et al.*, 2018). Aquesta realitat es confirma també a les presons de Catalunya que compten, a setembre de 2022, amb un 25,8% de preventius en el cas de la població estrangera en comparació al 13% en el cas de la població espanyola (Departament de Justícia, 2022).

Les investigacions existents no aborden com afecta la presó específicament als delinqüents violents, que representen més del 40% de la població total de la presó dels EUA. Quan les persones són condemnades per delictes greus o violents, gairebé sempre se'ls apliquen mesures d'empresonament, la qual cosa significa que no hi ha bones oportunitats per comparar l'efecte de la presó amb una pena alternativa per a aquest grup de delinqüents violents. Tot i això, hi ha poques raons per pensar que els efectes de l'empresonament són diferents per a les persones condemnades per delictes violents en comparació amb les condemnes per delictes no violents. "Sabem per altres investigacions que la gent generalment no s'especialitza en el seu tipus delictiu. És molt freqüent que les

persones que compleixen penes de presó tinguin historials delictius variats” (Rosenfeld i Griggs, 2022).

Els estudis recents sobre la relació entre la durada de la condemna i la reincidència han mostrat uns efectes complexos. Cotter (2020) ha evidenciat que penes d'una duració superior o inferior a 60 mesos (5 anys), aplicades a delinqüents similars, tenen efectes diferents, sent més eficients les que són més llargues que les que són curtes. Conclou aquest autor que condemnes més curtes de 60 mesos —pels mateixos tipus de delinqüents— no tenen efectes dissuasius, per tant, la taxa de reincidència és menor quan els interns passen més de 60 mesos en privació de llibertat. Malgrat això, una revisió recent de l'efecte del temps a la presó sobre la reincidència indica, segons resumeixen Rosenfeld i Griggs (2022), que les llargues estades a presó no correlacionen amb la reincidència i afirmen que “no és possible afirmar amb seguretat que estar molt temps a la presó té un efecte dissuasiu en la reincidència”.

Normalment, els efectes del pas per la presó en la reincidència es confonen amb altres variables concomitants com l'edat, el grup criminal de pertinença, l'origen geopolític de l'intern, les seves actituds antisocials, etc. Al treball de Nagin *et al.* (2009), s'adverteix que molts estudis sobre la influència de la presó en la delinqüència futura no han tingut degudament en compte l'efecte de variables com els antecedents en la relació entre durada de l'empresonament i reincidència i que això podria explicar el fet que, si bé sembla donar-se un efecte criminogen de la presó, en la majoria d'estudis la relació no és estadísticament significativa.

Naturalment, el temps d'empresonament no ho és tot en aquest gran factor de risc que hem anomenat experiència del confinament. Listwan *et al.* (2013) han revisat quines altres variables condicionen la reincidència i estan associades al període de compliment de pena de presó. Van constatar com les condicions adverses de les presons (ambient violent, entorn desorganitzat, males condicions de vida, etc.) estan associades positivament a la reincidència postpenitenciària. Els resultats indiquen que si els interns perceben l'entorn de la presó com a amenaçant, violent i perillós mostren més risc de reincidència. També quan l'intern ha tingut relacions negatives amb d'altres interns, la

probabilitat de reincidència augmenta. Ser testimoni de victimització a la presó, sense necessitat d'haver estat víctima directa de robatoris, amenaces o d'altres incidents a la presó, augmenta el risc de reincidència. Aquesta relació no s'ha trobat quan els problemes de violència i maltractament s'atribueixen al funcionariat i personal del centre penitenciari. L'estudi conclou que fer presons més dures i penoses per als interns és un element que incrementa el risc de reincidència postpenitenciària. L'experiència de la privació de llibertat no es pot reduir a ser un *preu a pagar* per part del delinqüent amb el seu patiment i malestar perquè això, a més de vulnerar els drets no limitats per la condemna, té un efecte criminogen negatiu en termes de reincidència. També s'ha documentat que la bona o mala adaptació al centre penitenciari és un predictor significatiu de la reincidència postpenitenciària (Hochstetler i De Lisi, 2005) i que la conducta inadequada i antinormativa a l'interior del centre penitenciari, com també el fracàs en el seguiment i adherència als tractaments, són també predictors del risc de reincidència.

Grant Duwe, un expert sobre la influència de la presó en el procés postpenal i director d'investigació al Departament de Presons de Minnesota (EUA), ha plantejat el concepte de *presó magatzem* (*warehouse prisons*) per denominar aquells centres que poc més que estiben als interns en unes instal·lacions semblants a magatzems de persones privades de llibertat. Duwe descriu perfectament les presons magatzems, llocs en què l'organització del centre prioritza quasi exclusivament la seguretat i el control residencial dels interns, però sense introduir programes de salut, rehabilitació, formació, desenvolupament ocupacional, etc. (Duwe, 2017).

Els estudis més analítics indiquen que en la mesura en què els centres penitenciaris s'assemblin més a *magatzems* de reclusos i menys a *centres hospitalaris i de recursos socials*, més efectes negatius tenen en la reincidència post penitenciària. Al contrari, els centres i experiències penitenciaris que apliquen els recursos moderns de la rehabilitació, allò que converteix un *magatzem* en un *centre de rehabilitació* solen tenir un efecte de reducció de la reincidència ben contrastat i sòlid (Latessa *et al.* 2014, Duwe, 2017).

Així doncs, un altre grup de factors de la reincidència vinculats a la presó estaria relacionat als efectes dels programes de rehabilitació i tractament específics dels delinqüents, tant durant l'internament com en fase de la transició de la presó a la comunitat (*reentry*).

Quin efecte tenen els programes de rehabilitació i intervenció durant la condemna i en el període de *reentry*?

L'any 2009, Paula Smith, Paul Gendreau i Kristin Swartz, van resumir de forma molt senzilla el resultat de més de vint anys d'investigació sobre aquesta qüestió: "Entre els anys 1985 i 2005, s'han publicat més de quaranta estudis de metaanàlisi i, en resum, les troballes demostren que el tractament dels delinqüents produeix una reducció rellevant de la reincidència postpenitenciària". També destaquen que algunes aproximacions tenen més efecte que d'altres i que l'efectivitat depèn del tipus de persona a la que s'aplica el tractament. La mida mitjana de l'efecte d'aquests tractaments se situa entre el 8% i el 15% de reducció de les taxes de reincidència (Smith, Gendreau i Swartz, 2009). En aquest mateix estudi van confirmar l'evidència que ja havien anticipat Andrews i Bonta sobre l'efecte negatiu dels programes de tractament, especialment si són llargs i molt invasius, aplicats a delinqüents de *baix* risc de reincidència. Sent aquest problema rellevant, aquí només volem fer-hi esment, ja que convé tenir present que entre els molts elements que modulen l'efecte del pas per la presó dels tractaments en la reincidència, el risc de reincidir agrupa els més importants (Andrés-Pueyo, 2015).

El setembre de 2021 la prestigiosa revista Lancet va publicar el resum d'un estudi, esperat fa anys, sobre els efectes dels tractaments a les presons en la continuïtat de la conducta delictiva dels delinqüents (Beaudry, Yu, Perry i Fazel, 2021). L'estudi, dirigit pel Dr. Seena Fazel de la Universitat d'Oxford (Regne Unit), un dels experts més reconeguts mundialment en metaanàlisi, inclou precisament una revisió sobre els estudis de més rigor experimental existents, els anomenats assaigs completament aleatoritzats, els ACA (RCT en anglès: Randomized Controlled Trial). Mitjançant aquest estudi s'ha aconseguit demostrar que les intervencions psicològiques (generalment anomenades programes d'intervenció específics a les presons) redueixen la comissió de nous

delictes d'aquelles persones que van participar d'aquests programes. El resultat és important perquè recolza les grans esperances que des dels anys setanta del segle passat, s'havien dipositat en el paper dels tractaments i les intervencions psicològiques per la rehabilitació dels condemnats a penes de presó.

Una mostra de la transcendència que pot tenir l'aplicació de programes de rehabilitació a les presons en la prevenció de la reincidència i les seves conseqüències, la trobem a l'informe publicat per Drake, Aos i Miller (2009). El poder legislatiu de l'estat de Washington va encarregar al Washington State Institute for Public Policy (al qual pertany l'equip d'investigació) conèixer "opcions basades en l'evidència que poguessin reduir la necessitat de places de presons, estalviar diners per a l'estat i els contribuents, i contribuir a reduir les taxes de criminalitat". Aquests autors, després d'una revisió exhaustiva dels programes dels quals hi havia evidència contrastada, van estimar que una inversió decidida en l'aplicació d'aquests programes al sistema penitenciari de l'estat eliminaria la necessitat de construir tres noves presons de 2.000 places en el període entre 2008 i 2030 a causa de la reducció en la reincidència esperada, un estalvi de 2.400 milions de dòlars i una reducció de les taxes d'empresonament de 610 a 580 per 100.000 habitants (Aos, 2007). Una de les conseqüències més importants va ser que, durant el bienni posterior, l'estat va invertir 48 milions de dòlars en la implementació dels programes efectius basats en l'evidència. Com a resultat més actualitzat d'aquestes polítiques, veiem que, a l'estat de Washington, l'any 2015, comparades amb 2005, les taxes d'empresonament s'havien reduït en un 27% a les presons locals (*jails*) i un 16% a les presons estatals (*prisons*) (Vera Institute of Justice, desembre 2019).

Hi ha una evidència creixent respecte a l'efectivitat de la intervenció en la comunitat en la reducció de la reincidència, tant si es fa afavorint l'acostament progressiu al medi social d'aquelles persones que compleixen una condemna de presó, com si s'aplica directament una mesura penal a la comunitat. Ja fa anys que Andrews i Bonta van constatar que l'eficàcia de les intervencions que segueixen el model RNR s'incrementa si s'apliquen en un context comunitari, de manera que la reducció mitjana de la reincidència en aquest context arriba al 35% en comparació al 17% obtingut quan la intervenció es fa en un context d'internament (Bonta i Andrews, 2007). L'important estudi de revisió sobre

l'efectivitat del tractament citat anteriorment (Beaudry, Yu, Perry i Fazel, 2021), corrobora aquesta conclusió en destacar la importància de prioritzar en la investigació futura aquelles intervencions psicològiques que combinen els serveis dintre de la presó i a entorns comunitaris. En paraules dels autors i autores: “Les intervencions dintre de la presó poden no ser efectives a no ser que estiguin vinculades amb intervencions centrades en les necessitats psicosocials dels individus (quan són) alliberats”.

La importància de la intervenció durant la transició de la presó a la llibertat, també en els casos d'alt risc, queda palesa al treball de Duwe i McNeeley (2021) amb 1.818 persones excarcerades a Minnesota (EUA) amb els que van constatar que l'aplicació d'un programa comunitari de supervisió intensiva a la comunitat a subjectes d'alt risc redueix de forma significativa tant la *reincidència general* com la *reincidència violenta*. No obstant això, s'incrementen les revocacions de la semilibertat per incompliments de les condicions de supervisió. Això és comprensible si tenim en compte que les persones sota supervisió intensiva tenen contactes i supervisions més freqüents amb l'equip professional que els que estan sotmesos a una supervisió estàndard.

La intervenció en la comunitat presenta una gran versatilitat, des de l'aplicació de programes ambulatoris, passant per models de mentories, sistemes de control electrònic o supervisió intensiva. Elizabeth Drake, l'any 2018 va presentar una revisió meta-analítica respecte al cost-eficàcia de quatre estratègies d'intervenció a la comunitat i la seva efectivitat en la reducció de la reincidència: a) supervisió intensiva a la comunitat sense tractament, b) supervisió intensiva a la comunitat dirigida al tractament, c) supervisió RNR: entrenament de l'equip d'oficials de supervisió comunitària en els principis del model RNR i l'aplicació d'aquests principis en els contactes amb la persona sota supervisió i d) àgil i segur: un model consistent en el fet que davant de qualsevol violació de les condicions de la supervisió, s'aplica una sanció, de forma ràpida i proporcional a la gravetat de l'incompliment. L'autora de la revisió va trobar que tres de les quatre estratègies resultaven efectives en la reducció de la reincidència: b), c) i d). A més, aquestes modalitats d'intervenció comunitària compensen la inversió de recursos des del punt de vista cost-eficàcia (Drake, 2018).

Així doncs, no es pot donar una resposta definitiva a la qüestió de l'efecte de la presó en la reincidència. Aquest és un factor complex que cal analitzar segons les variables que configuren diferents experiències de confinament. El resultat d'aquesta experiència depèn de la interacció entre les característiques de cada persona i la configuració de l'entorn penitenciari en què ha complert una condemna. Per exemple alguns interns abandonen les seves addiccions en el pas per la presó, d'altres, en canvi, les inicien o les consoliden. Alguns interns obtenen un certificat d'estudis o aprenen un ofici i d'altres trenquen amb tota la seva trajectòria professional anterior a l'empresonament. I quan tota aquesta variabilitat es combina en estudis estadístics, la tendència a la mitjana fa que els efectes s'anul·lin per interaccions d'efectes contraris entre ells. D'altra banda, com diu Nagin, no s'ha dut a terme fins ara l'experiment definitiu per avaluar els efectes de l'empresonament en la reincidència: ningú ha comparat les taxes de reincidència entre un grup de delinqüents que han sigut condemnats amb un altre dels que no han complert condemna pel seu delicte (Nagin *et al.*, 2009).

Però també en el moment de la sortida hi ha altres factors que són especialment rellevants en la probabilitat de reincidència pels delinqüents que han complert una condemna de presó:

El context social i comunitari que troba l'intern en el retorn (reentry)

Aspectes del moment econòmic i social de l'entorn en què es reincorpora l'exintern: oportunitats d'habitatge i ocupació, normes que regulen la situació de les persones migrants, polítiques d'integració social i atenció a necessitats socioeconòmiques...

Característiques de l'entorn més proper: barris i zones amb condicions d'exclusió social, amb pocs recursos de salut, inserció laboral, formació, presència d'oportunitats de vinculació i activitat antisocial i delictiva...

Els vincles socials

Les principals xarxes de suport social tenen una influència decisiva en la reincidència o en el procés de desistiment. La família, les amistats, l'entorn de treball o formació, l'entorn comunitari més immediat, i les relacions d'influència

que s'estableixen conformen el *capital social* amb el qual compta la persona en el procés de *reentry*. Segons les seves característiques, aquests vincles esdevindran factors de protecció o de risc per a la reincidència (Cid i Martí, 2016). L'experiència penitenciària promou la debilitació o trencament de molts d'aquests vincles. Per això, els programes dirigits a mantenir i potenciar el suport social són tan importants en la prevenció de la reincidència.

Factors personals

Les variables personals de l'intern en finalitzar la condemna i retornar a la comunitat com són: edat, gènere, antecedents delictius i penitenciaris, la condemna complerta, configuren els *factors de risc estàtic*. Destaquen entre ells l'edat i la història/biografia criminal que són dels més potents predictors de la reiteració delictiva. Sabem que el risc que suposa l'edat declina amb el pas del temps i el segon correlaciona positivament amb la reincidència. També hi ha factors *dinàmics* i que corresponen al que Andrews i Bonta (2010) denominen necessitats criminogèniques entre els quals, per exemple, destaquem l'abús o la dependència de les *drogues* i la presència de símptomes de trastorn mental greu, ambdós factors clarament relacionat amb l'increment del risc de reincidència postpenitenciària.

Així com els efectes de l'edat en la reincidència són ben coneguts, ja que la relació és important i inversa, la variable de gènere no s'ha estudiat tant. Una recerca recent ha aportat una mica d'evidència sobre aquest particular. L'estudi analitza un total de 6.674 dones que van ingressar a la presó als Estats Units entre 2009 i 2011 i que van reincidir penitenciarment. En comptes de comparar si els homes o les dones reincidien més, van revisar si tenien els mateixos factors de risc i de protecció. Els resultats indiquen que molts factors de risc són comuns (viure al carrer, ser més jove, rebre poques visites a la presó...) i d'altres, protectors, també són comuns (educació, vincles familiars...). Aquests resultats són semblants a la metaanàlisi de Collins (2010), que va revisar 49 estudis que comparaven la *reincidència violenta* entre homes i dones. Els resultats només presenten diferències en el factor *història criminal*, que en homes es més predictiu que en dones, i els factors de risc *edat d'inici de la carrera delictiva* i *duració de la sentència* que eren predictors més potents en dones que en homes.

També Olson *et al.* (2016) van trobar correlacions específiques amb la reincidència en funció del gènere. L'encarcerament previ, el temps de compliment de la pena i la història de condemnes s'associen de manera diferent amb la reincidència i la *reincidència violenta* segons el gènere. La interacció entre gènere i edat i tipus de delictes afecta la reincidència, i el gènere, el nivell educatiu i l'estat civil són específics de la *reincidència violenta*.

De fet, són tan variats i afecten de manera tan diversa a la reincidència que la consideració individual, no grupal o epidemiològica, de tots aquests factors es pot resumir en la idea operativa del *Risc de reincidència* (Andrés-Pueyo, 2015). El risc de reincidència és una variable *macro* constituïda per un conjunt gran de factors de risc (alguns ja esmentats), heterogenis i variats, però que pot constituir de forma eficaç i operacional el millor predictor de reincidència delictiva específica d'un individu, en un moment determinat i davant d'unes circumstàncies futures determinades (escenaris). És la gran variable dinàmica que permet gestionar aquest risc de reincidència d'una manera preventiva. Aquesta variable, que s'ha consolidat des de fa anys en la pràctica professional, representa l'aplicació a les decisions individualitzades, amb les persones que compleixen una condemna, dels coneixements obtinguts de la investigació sobre la reincidència (Andrews i Bonta, 2010).

Ens falta, per acabar aquest apartat, fer referència al problema de les barreres que troben els penats en el moment que han de retornar a la comunitat. Les *barreres* són les dificultats que troben els excarcerats per assolir nivells suficients d'autonomia i la seva integració social durant la transició de la presó a la seva comunitat. Una persona que acaba una condemna ha d'aconseguir un lloc on viure, un treball i autonomia econòmica, reconstruir els seus vincles familiars, documentació per poder accedir en condicions legals als recursos, seguir rebent atenció adequada als seus problemes de salut i formar part activa d'un grup social, entre d'altres. En aquest moment de transició és també fonamental comptar amb recursos pràctics (transport o assessorament jurídic, per exemple) i amb suport social de la seva família i entorn més proper (Petersilia, 2001b; Clear, 2007; Luther *et al.*, 2011; Mears i Cochran, 2015). És un fet que en el moment de la sortida de presó els exinterns es troben en condicions d'especial vulnerabilitat perquè molts vincles s'han interromput durant la condemna, perquè

a vegades han de superar l'estigma que comporta la desinstitucionalització i perquè han de fer front a aquestes necessitats de forma autònoma després d'un període de dependència institucional.

En la mesura en què la persona prengui la iniciativa⁴ d'utilitzar els recursos a l'abast per superar aquestes dificultats i compti amb el suport necessari, s'incrementarà o es reduirà la probabilitat d'una reincidència. En aquest sentit, la investigació posa en relleu la importància que la persona utilitzi competències d'afrontament adequades per superar aquestes barreres. En el procés de *reentry* s'han destacat tres tipus d'estratègies d'afrontament com les més rellevants per a la possible reincidència: 1) *estratègies d'evitació del problema*, que consisteix a implicar-se en accions que allunyin temporalment l'estrès que provoca fer front a la situació-problema, com el consum de substàncies, aïllar-se dels altres, o evitar a la família; 2) *estratègies orientades a l'emoció*, que comporten reaccions emocionals al problema com preocupar-se o culpar-se a un mateix, que acaben provocant més estrès; i 3) *estratègies de resolució de problemes*, que se centren en planificar i dur a terme accions que puguin resoldre la situació. La investigació ha constatat la relació que hi ha entre les dues primeres estratègies i la reincidència durant el període de *reentry*. (Phillips i Lindsay, 2011; LaCourse *et al.*, 2019).

Ja hem vist de forma més analítica com i quins factors poden rebre la qualificació de les causes de la reincidència. Però cal tenir en compte la forma en com aquests factors exerceixen la seva influència en la comissió de delictes o desistiment posterior al compliment de la pena. I aquí hi trobem dos processos importants: a) les interaccions entre els factors i b) l'acumulació dels seus efectes.

El retorn a l'activitat delictiva està condicionat per la interacció entre les múltiples circumstàncies que afecten la persona en el moment de la sortida. A partir de l'anàlisi conjunta de nombrosos casos de reincidència real i gràcies a les

⁴ En l'actualitat es considera que la rehabilitació resulta d'una acció intensiva i motivada que protagonitza l'exintern. La rehabilitació no és el resultat de la disposició passiva de l'intern penitenciari com a receptor de les ajudes i d'altres elements rehabilitadors que rep al llarg de la pena d'internament.

tècniques d'anàlisi estadística multivariada, sabem que l'efecte d'un factor, l'addicció a les *drogues*, per exemple, pot variar depenent de la presència o no d'altres factors. Per exemple si la persona a més de la drogoaddicció manté actituds antisocials, els dos factors es potenciaran mútuament. Altrament, la presència de suport social positiu per part de persones properes, pot atenuar o, fins i tot, neutralitzar l'efecte del factor de risc. Per tant, és molt important conèixer com interaccionen els diferents factors de risc a l'hora d'anticipar i explicar la reincidència.

D'altra banda, quan parlem de les causes i dels factors de risc que provoquen la reincidència, cal tenir en compte que és més important l'acumulació d'elements anteriors de la reincidència que l'efecte individual, per potent que sigui, d'alguna causa o factor de risc. En general els estudis epidemiològics indiquen que els factors de risc (i les causes que n'amaguen) tenen efectes entre mitjans i baixos de manera aïllada, però l'acumulació i les interaccions entre ells té una molt més gran capacitat explicativa i predictiva de la reincidència que els factors per separat. Aquesta observació cal mantenir-la ben present, especialment, en la valoració del risc de reincidència delictiva individual.

El que cada cop és més clar és que cercar respostes a preguntes molt genèriques, com per exemple: "afecta el pas per la presó a la reincidència?", és ineficient. Les respostes depenen de tantes variables analítiques que cal reformular les preguntes amb major especificitat. Així no és el mateix complir X anys de condemna en un centre penitenciari fent o no fent programes de rehabilitació, rebent o no visites de familiars, treballant o estudiant al centre o sense fer-ho, etc. Totes aquestes variables són rellevants per comprendre la variabilitat de les relacions que es troben entre *temps a la presó* i *reincidència*.

1.1.5. Reincidència, desistiment i reintegració

Com ja hem esmentat, la taxa de reincidència ja s'ha convertit en molts països en un paràmetre habitual de la gestió de la política criminal, forma part dels indicadors consolidats de l'efectivitat de les mesures penitenciàries i dels programes per prevenir la conducta delictiva postpenitenciària. L'ús quasi exclusiu de la reincidència ha generat discussions i crítiques i, recentment, també

ha estat objecte d'una anàlisi crític i molt detallat. Als EUA, la National Academies of Sciences, Engineering and Medicine, ha realitzat un estudi sobre els punts forts i les limitacions dels estudis empírics de la reincidència delictiva (Rosenfeld i Grigg, 2022). Aquest estudi conclou que moltes de les crítiques efectuades a l'ús de la reincidència són vàlides i que una bona opció seria fer un gir i observar els èxits i no els *fracassos* dels interns en el seu retorn a la comunitat. Això vol dir parlar de la rehabilitació i el desistiment en comptes de la reincidència. També s'ha proposat un nou indicador: el *retorn o reintegrament exitós (successful reentry)*, afegit a altres indicadors del desenvolupament de les trajectòries vitals dels delinqüents.

Tots els indicadors operacionals que es fan servir en els estudis empírics sempre són limitats en relació amb el fenomen que volen reflectir, la reincidència també. L'estudi de la reincidència ha aportat molts resultats positius, però té limitacions, especialment degut a l'operativa per avaluar-lo. Clàssicament, les mesures de reincidència són mesures binàries, *Sí* o *No* (el subjecte ha estat detingut, condemnat o reingressat a presó) i no ofereixen detalls ni informacions rellevants de com i per què els exinterns penitenciaris continuen o han deixat l'activitat criminal. Es fa un tractament del *nou fet delictiu* com una variable binària malgrat que, per exemple, el nou delicte sigui de menor gravetat que el que havia comès anteriorment o, de vegades, que el nou delicte representi un trencament de mesures que se li apliquen pel fet de ser intern o exintern (per exemple, beure alcohol en un permís penitenciar). En el cas de les reincidències policials, moltes vegades acaben en un sobreseïment de l'acusació, però en la estadística ja hi és comptada. L'element binari que compta la reincidència no reflecteix, doncs, el procés de l'acabament de l'activitat delictiva que, com es coneix, és lent i de vegades comporta recaigudes i fracassos (de major o menor gravetat) abans de la finalització completa de la carrera delictiva de l'individu.

Altres dificultats destacades de la mesura de la reincidència, com a índex de la reiteració de l'activitat delictiva i criminal son:

La *imprecisió* del referent (la reincidència com indicador del retorn a l'activitat criminal). Per tenir informació de la reincidència normalment s'utilitzen dades administratives, registres de detencions, condemnes, ingressos a presó, etc., i

per tant, tenim informació de l'activitat delictiva *detectada* oficialment, però no de la real (*xifra fosca*) i aquesta es una important limitació.

Una alternativa a l'avaluació de la reincidència, que ha sorgit en els darrers anys i que ha tingut una bona acollida en la criminologia és el desistiment, un indicador que a primera vista sembla un índex similar a la reincidència però que analitza aquells casos que, després de finalitzar la sanció o pena assignada, no tornen a delinquir. De vegades i de forma simple entenem que el desistiment és la cara contrària a la reincidència i es consideren termes antònims. Però el desistiment, a diferència de la reincidència, que és una variable dicotòmica simple, descriu el procés que progressa una persona que ha comès un delicte per tal d'abandonar la carrera delictiva. El desistiment delictiu té dues vessants, una relacionada amb el fet objectiu de l'abandonament de les carreres delictives (que es podria considerar l'altra cara de la reincidència) i una altra, de més subjectiva, relacionada amb els processos que porten als individus a l'abandonament d'aquestes (Bersani i Doherty, 2018).

Els models *teòrics* del desistiment es van formular per primera vegada en els estudis clàssics de Glueck i Glueck (1940) sobre la continuïtat delictiva. El desistiment s'entenia com el procés natural de les carreres delictives dels joves que espontàniament abandonaven la carrera delictiva a conseqüència del creixement i maduració psicològica que es produeix amb l'augment de l'edat. Més recentment, s'associa el desistiment a processos de canvi personals d'origen social (Bersani i Doherty, 2018) o també a canvis interns, psicològics, en la identitat personal (Giordano *et al.*, 2002). Les raons del canvi que representa el desistiment van des de la modificació del rol delictiu fins al matrimoni, la constitució d'una família o la reintegració sociofamiliar i laboral que acompanya a la renúncia de la identitat i la cultura delictiva.

Els estudis del desistiment en criminologia van començar quan investigadors com Laub i Sampson, revisant les dades a llarg termini d'un estudi longitudinal de carreres delictives —als anys noranta— van veure que successos com ara el matrimoni dels joves delinqüents, la incorporació a l'exèrcit i/o l'entrada al món laboral produïa un abandonament de les carreres delictives molt fàcil d'observar (Laub i Sampson, 1993). Al llarg dels anys l'anàlisi del desistiment delictiu i les

seves causes s'ha convertit en un camp de gran desenvolupament i en el que es confia molt per trobar recursos per desenvolupar nous programes i iniciatives rehabilitadores.

Fins fa poc teníem una imatge del delinqüent en tractament com la d'un receptor passiu de les influències externes a ell mateix. Però les persones tenen capacitat de repassar el seu passat, reconstruir el seu *jo* o la seva identitat i allunyar-se de la delinqüència, construint una nova identitat futura (canvis en les actituds, en l'autoconcepte, en les amistats, etc.). Probablement, el procés de desistiment respon tant a la visió de les causes externes com a la que veu en la iniciativa de la persona el motor principal del canvi. En qualsevol cas, aquest nou èmfasi en el paper actiu de l'individu en la seva rehabilitació és una de les principals innovacions que incorpora el camp aplicat dels estudis de desistiment.

Una observació que ha anat guanyant credibilitat entorn del desistiment es que la gran majoria dels delinqüents que han estat condemnats per la Justícia solen abandonar les carreres delictives. De fet, inclús un gran nombre de delinqüents catalogats d'alt risc de reincidència també desisteixen en algun moment de la seva trajectòria (Sullivan, 2013; Bersani i Doherty, 2018). La dinàmica del desistiment és heterogènia entre els delinqüents, i si bé és veritat que podem trobar un punt d'inici, de vegades, aquest no és molt patent. Sol referir-se a un moment en què el canvi —sobretot en la conducta delictiva— apareix i després es consolida amb més o menys velocitat, tot i que puguin aparèixer algunes indecisions, marxos enrere i recaigudes, acabant en convertir-se en un abandonament total del comportament delictiu.

Així doncs, el desistiment delictiu és un procés que es veu influït per esdeveniments vitals, però també per com afecten aquests a cada persona en particular segons les seves característiques. Esdeveniments com el matrimoni o la consolidació de relacions interpersonals estables, la paternitat o maternitat, l'inici i manteniment d'una feina, o l'allunyament de factors criminògens com les amistats delinqüents o l'abús de substàncies. Així, per exemple, el matrimoni d'una jove antisocial (o la maternitat) pot tenir un efecte desistent en ella, però no en la seva parella home que no abandona la carrera delictiva inclús sent influït pels mateixos successos vitals. Dependrà de les característiques personals i el

moment vital de cada persona que adopti un canvi en la seva narrativa personal i autoconcepte com a delinqüent influït per aquests esdeveniments. Encara és complex aïllar totes les causes del desistiment i els processos que segueixen en l'abandó de les carreres delictives. Per això, és més fàcil entendre com es produeix i, en tot cas, promoure'l que construir o modelar des de fora un procés de desistiment en una persona o un grup.

L'èxit d'un individu que ha deixat darrere la història de l'empresonament no només comporta els canvis intrapersonals sinó també aconseguir fites positives en el camp laboral, familiar, educatiu, de participació social i comunitària, etc. Elements tots que formen l'anomenat retorn exitós (*successful reentry*). Els aspectes intrapersonals inclouen els sentiments d'autoeficàcia, la superació del trauma, l'autocompassió, la confiança en un mateix i la responsabilitat personal i social.

El Federal Bureau of Prisons, del govern nord-americà, defineix el concepte de retorn exitós de la següent manera: “els interns estan ben preparats per a un retorn lliure de delictes i una integració social productiva quan han rebut/participat en programes que els han aportat recursos de salut, de salut mental, espirituals, educacionals, vocacionals i laborals” (FBP, 2016). El reintegrament segur (exitós segons els EUA) implica aconseguir uns nivells raonables de salut, incloent-hi la salut mental, d'educació, residència, recursos econòmics, vincles socials i familiars i una integració formal i factual social, a més d'un comportament lliure d'accions antisocials i delictives. Aquesta visió la va operacionalitzar David Farrington l'any 2006 en el context del seguiment final de l'estudi del Desenvolupament Delictiu Longitudinal de Cambridge (Farrington *et al.*, 2006) incorporant als recursos metodològics l'ús d'un autoinforme que el conjunt de participants en l'estudi havien de completar al cap de quinze anys d'haver sortit de la presó.

Un exemple d'aquesta reintegració exitosa és l'indicador del resultat del projecte Cercles. A Catalunya s'ha desenvolupat un recurs de gestió del risc de reincidència en delinqüents sexuals d'alt risc (Nguyen *et al.*, 2014) mitjançant el programa Cercles de Suport i Responsabilitat (CerclesCat). Aquest programa consisteix en el suport i supervisió durant el procés de transició de la presó a la

llibertat de persones condemnades per delictes de violència sexual per part d'un equip professional especialista en rehabilitació penitenciària i comunitària en col·laboració amb un grup de voluntaris i voluntàries.

Naturalment, aquest programa prossegueix el total abandonament (zero reincidències) de la conducta delictiva —de qualsevol conducta delictiva— però, a més, com a resultat del funcionament del programa, i en el marc de la recerca associada, s'han avaluat nombroses variables de la persona que hi ha participat. Entre aquests indicadors hi figuren; les bones relacions familiars, els temes d'habitatge, de salut (absència de malalties mentals, reducció de les addiccions, control de les malalties cròniques...), aspectes laborals i financers, amistats, ús del temps d'oci, religiositat, vincles comunitaris, i autonomia i motivació personal per l'adaptació social. Entenem que assolir un bon nivell en aquests aspectes de la vida social i quotidiana, a més dels canvis personals que comporta quant a identitat i procés de canvi, és el que més s'acosta a la idea de "reintegració exitosa" que hem descrit anteriorment.

Els estudis de reincidència, especialment aquells que s'han estès en períodes llargs de temps, han permès comprovar que es dona el desistiment dels delinqüents, que no és un mite, i han permès conèixer quins elements són els més rellevants en aquest procés (Laub i Sampson, 2003; Petersilia, 2001). Així, està ben establert que la probabilitat de reincidir disminueix amb el pas del temps des de la realització del darrer delictes (Kurlychek, Brame, i Bushway, 2006). De manera concordant aquests estudis mostren que a partir dels quaranta anys la majoria dels delinqüents abandonen aquesta conducta antisocial de forma generalitzada, coincidint amb els resultats oferts pels estudis de trajectòries criminals (Farrington i Britain, 2006; Loeber, Farrington, i Redondo, 2011).

També s'ha pogut donar resposta a preguntes tan importants com ara: quan un exdelinqüent presenta la mateixa probabilitat de delinquir que una altra persona sense historial criminal? La investigació de Kurlycheck revela que després de la detenció, un període de set anys sense delictes dona lloc a una similitud estadística entre els exdelinqüents i els no delinqüents (Kurlychek *et al.*, 2006). També, autors com Blumstein i altres han demostrat que una persona, al cap de 7-9 anys (aproximadament) d'haver sortit de la presó en llibertat definitiva té les

mateixes probabilitats de cometre un delict que una altra persona que no ha delinquit mai anteriorment i que és equivalent en els paràmetres socioculturals i psicològics a l'exdelinqüent. El "temps net" per a la redempció varia segons el tipus de delict; és més curt per als delinqüents contra la propietat (aproximadament cinc anys) que per als delinqüents violents i greus (aproximadament vuit anys). (Blumstein i Nakamura 2009, Bushway *et al.*, 2010).

Si en el marc dels estudis de la reincidència, aquesta ha estat la clau de volta de l'anàlisi de l'eficàcia i l'eficiència del sistema d'execució penal; ara el desistiment i, sobretot, la *reintegració social exitosa* es proposen com a nous índex de mesura de l'efectivitat de les polítiques criminals i del sistema d'execució penal vigent. Aquest nou avenç no està exempt de dificultats, ja que tot i que aparentment sigui fàcil comprendre el significat semàntic de la *reintegració social exitosa*, no ho es tant traslladar-lo a una avaluació empírica i analítica, perquè comporta molts indicadors heterogenis difícils de combinar. Com és natural, si hem d'escollir entre el limitat però consolidat índex de reincidència o el potencial índex de retorn exitós, encara no ben operacionalitzat per a la seva quantificació, potser, pel moment i per parsimònia, segueixi guanyant l'ús de la reincidència.

1.2 Reincidència: anàlisi comparativa

1.2.1 Els estudis de reincidència a escala internacional

Als EUA, on viuen uns 332 milions d'habitants (dades de 2019) hi ha uns 6,4 milions de persones a la presó o en compliment de mesures penals alternatives (el que correspon a una taxa de 1.927,7 persones sota custòdia penal per 100.000 habitants). Cada any surten de les presons unes 600.000 persones i retornen, al cap de 5 anys, uns 420.000 per reincidència delictiva (aproximadament un 70%). Al Regne Unit hi ha uns 67 milions d'habitants i a les presons condemnats hi pot haver aproximadament uns 120.000 interns (190 per 100.000 persones sota custòdia penitenciària per habitants) que tenen una taxa de reincidència a 5 anys del 72%. A Singapur hi ha uns 5,5 milions d'habitants i a les presons condemnats hi ha, aproximadament, uns 12.000 interns (218 per 100.000 de persones sota custòdia penitenciària per habitants) i tenen una taxa

de reincidència a 5 anys del 21%. I a Catalunya som uns 7,5 milions de ciutadans i ciutadanes, dels quals uns 8.500 estan a la presó (113 persones sota custòdia penitenciària per 100.000 habitants) i cada any finalitzen les seves condemnes unes 3.000 persones. Si la taxa de reincidència de 2014 va ser del 30,2%, vol dir que unes 900 persones van tornar a presó al cap de 4 anys.

Ja fa bastants anys que els estudis quantitius de reincidència policial i/o penitenciària s'han generalitzat en la majoria de països occidentals i formen part de les tasques pròpies dels ens gestors de les presons i del control de la delinqüència. Entre aquests estudis destaquen, per la seva extensió i tradició, els que fan el Bureau of Justice dels EUA;⁵ els del Home Office del Regne Unit⁶ i els que elaboren els governs d' Austràlia; els Països Baixos o el Canadà, per posar altres exemples destacats. A Catalunya, des de l'any 1994 es fan de manera periòdica aquests estudis. També s'han convertit en el format d'anàlisi de molts temes criminològics a nivell de recerca com ara l'eficàcia dels programes de tractament aplicats a les presons, l'eficiència de les alternatives al càstig per la reducció de la delinqüència, l'anàlisi de la capacitat predictiva dels instruments de predicció de risc de reincidència, entre molts altres temes. Ja en l'edició anterior de l'estudi de reincidència del CEJFE (Capdevila *et al.*, 2015) es va fer un recull dels estudis de reincidència arreu de molts països del món.⁷ Les conclusions ens mantenen en l'actualitat: a) els estudis són molt heterogenis per poder obtenir conclusions comparatives fiables, b) l'indicador més utilitzat és la reincidència penitenciària, i en segon lloc, estudis que utilitzen com a indicador la reincidència policial, i c) és important disposar d'estudis prospectius de la reincidència amb intervals temporals de seguiment predefinitos, amb la recomanació que tinguin una duració entre tres i quatre anys.

Des que van estar disponibles de manera funcional i estesa els sistemes de gestió informàtica de les dades administratives i tècniques i la seva aplicació a les presons (a mitjans/finals dels anys de la dècada dels vuitanta), la possibilitat de fer estudis empírics sobre la reincidència va ser una realitat i han estat en

⁵ <https://bjs.ojp.gov/topics/recidivism-and-reentry>

⁶ <https://www.gov.uk/government/collections/proven-reoffending-statistics>

⁷ Vegeu l'informe Capdevila *et al.*, 2015.

constant augment. Els primers estudis rigorosos, que van tenir ressò entre el personal científic i professional, van ser els realitzats pel grup del Servei de Presons del govern del Canadà. Aviat van adquirir gran rellevància els realitzats per l'Oficina d'estadístiques de l'Office of Justice Programs del Ministeri de Justícia dels EUA i s'hi van sumar els del NOMS (National Offenders Management Service) del Home Office britànic. Tots aquests serveis oficials han marcat una pauta que molts països han adoptat, entre ells el Departament de Justícia, Drets i Memòria de la Generalitat de Catalunya que encomana periòdicament al CEJFE aquest tipus d'estudis. A molts països, entre els esmentats EUA, el Regne Unit, el Canadà i molts d'altres, fan estudis periòdics i perceptius sobre la reincidència, mentre que a altres països són més esporàdics. A Catalunya es realitzen cada període aproximat de 4-5 anys.

Quina és la realitat internacional de la reincidència delictiva? L'any 2015 un expert epidemiòleg interessat en la criminologia des de fa anys, el Dr. Seena Fazel, professor de la Universitat d'Oxford, va encapçalar un estudi global comparatiu sobre les taxes de reincidència delictiva a escala mundial (Fazel, S. *et al.* 2015). Va revisar, seguint la metodologia de les metaanàlisis, 18 països que publiquen aquest tipus de dades i que representen una molt important mostra de les persones a la presó al món. En la taula que presentem a continuació figuren alguns dels valors que es van fer públics en aquest article.

Taula 3. Taxes de reincidència penitenciària a escala mundial (adaptat de Fazel *et al.*, 2015)

País	Període d'estudi	Temps de seguiment	Taxa de reincidència
Canadà	1994-95	2 anys	41%
Dinamarca	2005	2 anys	29%
Suècia	2005	2 anys	27%
Singapur	2011	2 anys	27%
EUA	2005-2010	2 anys	36%
Regne Unit	2013	1 any	45%
França	2002	5 anys	59%
Països Baixos	2007	2 anys	48%

Sis anys més tard el mateix equip del Dr. Fazel van reiterar una nova recerca sobre la reincidència a escala mundial (Yukhnenko, Sridhar y Fazel, 2020) per millorar aquests resultats. En aquest nou estudi es van comparar les taxes de reincidència entre països. La revisió anterior del 2015 va identificar dades de

reincidència per a 18 països i van trobar poca coherència entre ells per raó de les diferents definicions i períodes de temps d'anàlisi de la reincidència. Van voler actualitzar les taxes de reincidència penitenciària a escala internacional. Seguint una metodologia (metaanàlisi PRISMA) i utilitzant cinc índexs bibliogràfics de recerca, van realitzar cerques sobre 50 països. Aquí van incloure també dades de reincidència policial, penitenciària i judicial. Els resultats van tornar a estar influïts per l'heterogeneïtat dels estudis analitzats però es va poder trobar informació útil de 23 països. El resultat més freqüent és la reincidència penitenciària de dos anys després de la sortida de la presó. Resumint els resultats, l'estudi informa que les taxes de reincidència policial a dos anys variaven entre el 26% i el 60%, les taxes de retorn a presó oscil·laven entre el 20% i el 63% i les de nova condemna entre els 14% i el 45%. Tot i això, es conclou que degut a l'heterogeneïtat de les metodologies d'anàlisi, les taxes de reincidència no són comparables entre països. En qualsevol cas, aquests resultats ens serveixen de marc de referència per al nostre estudi que es presenta amb aquest informe.

Classificarem els diferents tipus d'estudis de reincidència en dos grups: els *oficials*, desenvolupats pels organismes governamentals encarregats dels serveis d'execució penal com ara el NOMS de la Home Office del Regne Unit o el Bureau of Justice Statistics dels EUA, i els *empírics* o *aplicats*, generalment realitzats en el marc de projectes d'investigació criminològica desenvolupats per Universitats o Centres de Recerca, com per exemple el Vera Institute of Justice o l'Urban Institute. Naturalment, en aquest segon grup d'estudis destaquen els realitzats pels grups de recerca criminològics especialitzats i generalment estan relacionats amb centres universitaris i fundacions. En aquest segon grup d'estudi les anàlisis de la reincidència són molt més especialitzades i s'interessen per conèixer més en profunditat la reincidència i els seus determinants en tipus de delictes concrets (homicidis, violència sexual, pedofília, etc.) en poblacions determinades (joves, minories, persones amb trastorns mentals, etc.) i en relació amb moltes altres variables (tractament, risc, assistències socials, etc.).

A tall d'exemple de l'especificitat dels estudis de reincidència habituals en el marc de la investigació criminològica podem citar els de Sturup i Lindqvist (2014) i els de Langan i Levin (2002) interessats per conèixer la reincidència en els delictes

d'homicidi i assassinat. Sturup i Linqvist (2014) van analitzar la reincidència del delicte d'homicidi al llarg de 32 anys. Aquest estudi, limitat a Suècia, va explorar la trajectòria postpenitenciària de 153 homicides (amb alteracions de salut mental i sense) durant 32 anys i van observar que un 10% dels casos tornaven a cometre nous delictes d'aquesta categoria. Entre aquests, un 3% va cometre un nou homicidi amb una mitjana de temps de la nova reincidència de 9,4 anys. Langan i Levin (2002), en el context d'un macroestudi de reincidència realitzat als EUA, van mostrar que un 14% dels penats per homicidi reincidien en delictes violents i un 1,2% per a nous homicidis, en un seguiment de 3 anys després de l'excarceració.

Un altre exemple destacat són els estudis de reincidència en delictes sexuals, un dels temes més analitzats en context de la criminologia per la repercussió social que tenen aquest tipus de delictes, i que han permès tenir un coneixement precís de la realitat d'aquesta reincidència. Hi ha la idea, molt estesa, que la reincidència dels delinqüents sexuals és molt elevada i, en canvi, és de les més baixes dels delictes violents (Herrero, 2013). En una breu anàlisi de l'actualitat d'aquesta reincidència podem dir (seguint el treball d'Andrés-Pueyo i Nguyen, 2020) que a Espanya la taxa de reincidència específica en delictes sexuals és del 7% aproximadament (amb un seguiment de 4 anys després de la sortida de la presó). Molts altres estudis empírics sobre la reincidència sexual mostren taxes semblants. Així al Canadà hi ha una taxa del 14%, al Regne Unit la taxa és del 10,5% i als EUA és del 5,3%. Un dels estudis de referència ha estat realitzat al Canadà amb el seguiment de més de 10.000 agressors sexuals excarcerats al llarg de més de 20 anys, per veure la taxa de reincidència en un període molt llarg. Les dades obtingudes indiquen que la taxa de reincidència en delictes sexuals en 20 anys és del 28% (Hanson i Morton-Bourgon, 2005).

Només com a resum i per acabar aquest apartat de comparació internacional podem mencionar un recent estudi en què s'han revisat setze articles publicats en revistes internacionals científiques de criminologia en els darrers tretze anys (des del 2000 fins al 2013) que aporten dades comparables de reincidència de cinc països occidentals (el Regne Unit, els EUA, el Canadà, Alemanya i Espanya) referits a mostres que oscil·len entre 60 i 9.690 casos de població penitenciària (incloent-hi homes i dones) i amb un clar predomini dels delictes violents més

enllà de la prevalença precisa) en què s'ha recollit la informació relativa als tres tipus de reincidència que són: la *general*, la *violenta* i la *sexual*. La mitjana de seguiment després de l'excrceració se situa en els quatre anys, amb un rang de variació que va des d'un a set anys. En aquest estudi la taxa de reincidència mitjana per a qualsevol tipus de delicte és del 40,25% (rang: 12,35%-86,0%), per a la *reincidència violenta* és del 17,95% (rang: 8,33% -28,9%) i de la reincidència en delictes sexuals és del 7,95% (rang: 1,70%-15,60%) (Rodríguez, 2014).

1.2.2 Els estudis de reincidència en l'àmbit espanyol

Els estudis oficials empírics sobre la reincidència a Espanya (àmbit de gestió penitenciària estatal) han estat escassos. Els que hi ha disponibles —excepte el més recent que resumirem més endavant— s'havien realitzat segons l'estudi dels antecedents penals com a únic índex de reincidència, és a dir, utilitzant la informació retrospectiva arxivada als fitxers penitenciaris. Aquesta mesura de la reincidència és metodològicament inadequada, ja que els antecedents penals no són un indicador vàlid, per estimar la reincidència i per tant en distorsiona la realitat. Al llibre *El delinqüent espanyol* (Serrano i Fernández, 1987), el primer treball realment epidemiològic sobre la població penitenciària a Espanya, s'anota: "la reincidència a Espanya representa en els darrers anys un percentatge superior al 50% dels penats existents a les institucions penitenciàries". Un estudi del 2009 dirigit per J. L. Graña sobre la reincidència penitenciària esmenta dos estudis —no publicats— de la Central d'Observació Penitenciària. El primer estudi indica que entre el 1993 i el 1996 la reincidència penitenciària va ser del 46,7% i el segon estudi de 2001, va oferir una taxa de reincidència del 38,2%, també per a un interval de tres anys. A l'esmentat estudi de reincidència de Graña *et al.* (Graña, 2009) es va fer una anàlisi més detallada dels interns que tenien antecedents delictius i, a partir d'aquí, es van calcular les taxes de reincidència. Van analitzar un total de 811 casos i els resultats indiquen que la taxa d'interns amb antecedents de qualsevol delicte era del 31,6%, amb delictes violents un 10,1% i amb delictes de tipus sexual en un 8,5%. Naturalment, aquestes dades no estan calculades amb referències temporals fixes, ja que corresponen al registre històric dels antecedents que és justament una de les limitacions importants d'utilitzar els antecedents com a mesura de la reincidència. Al any 2021 es va publicar un informe sobre la reincidència

específica de les dones al sistema penitenciari espanyol (Añaños *et al.*, 2021). En aquest estudi, realitzat a partir de l'autoinforme de les internes que varen voler participar (N=310) es va evidenciar un nivell del 24,8% de reincidència autoreferida per les mateixes internes.

Recentment, s'han publicat diversos estudis sobre la taxa de reincidència dels agressors domèstics i de parella que han mostrat taxes de reincidència molt variables. Així, Tellez, fent un seguiment entre el 2005 i el 2012 de 571 condemnats per *violència de gènere* i de forma retrospectiva, va observar que un 73% dels casos havien tornat a presó per delictes variats i no exclusivament de *violència de gènere* (Tellez Ramiro, 2013; Lila *et al.*, 2014). Altres estudis similars, realitzats per l'equip d'Echeburúa (Universitat del País Basc) han mostrat taxes de reincidència dels agressors de parella generalment sobre el rang del 50-60% en períodes de cinc anys de seguiment (Echeburúa *et al.*, 2009).

En el terreny de la reincidència policial pels delictes de *violència de gènere* el grup de treball VIOGEN, del Ministeri de l'Interior, ha fet nombroses publicacions que són molt rellevants i destacades a escala internacional.⁸ Pel que fa als delictes sexuals si bé no hi ha estudis generals a Espanya (Herrero, 2013), si s'han realitzat a les presons catalanes obtenint-se taxes de reincidència semblants a les d'altres països europeus, al voltant del 8-12% en seguiments de quatre anys (Redondo *et al.*, 2005). També s'han realitzat diversos estudis de reincidència en el marc de la Justícia Juvenil on les xifres de reincidència varien enormement en funció del tipus de mesures educatives aplicades entre valors del 12% al 60% aproximadament (Ferrer *et al.*, 2007; Garcia *et al.*, 2016; Redondo i Martínez-Catena, 2013).

Justament l'any 2022 el Ministeri de l'Interior del govern espanyol ha publicat el primer estudi formal (i editat) sobre reincidència penitenciària complerta. Es titula *Estudio de Reincidència penitenciària 2009-2019* i ha estat dut a terme per l'equip tècnic de la Central Penitenciària d'Observació (VV.AA., 2022). L'estudi es va interessar per la reincidència al llarg de deu anys, entre 2009 i 2019 i va

⁸ Vegeu les publicacions a: <https://www.interior.gob.es/opencms/ca/servicios-al-ciudadano/violencia-contra-la-mujer/publicaciones/>

analitzar una població inicialment sortida de la presó de 19.909 interns. D'aquestes van reingressar 3.978, un 19,98% de la població analitzada abans del any 2019. Aquesta reincidència es va calcular sobre la condemna per la comissió d'un nou delictes després de sortir de la presó. Si només es consideren els reingressos (sense distingir la condemna posterior) la taxa va ser del 26,76%. Analitzant la taxa a quatre anys de seguiment (2009-2013) el valor va ser de 23,39%, per tant, s'observa la relació asimptòtica amb el pas del temps i la reincidència, ja que un 3,28% va reincidir al cap de cinc anys o més (entre 2014 i 2019). L'estudi recull que el 53,01% va reincidir en el període de tres anys després de sortir en llibertat. De les reincidències observades al cap de deu anys de seguiment, cal distingir les diferències entre els que havien sortit en llibertat condicional (12,62%) dels que havien sortir en llibertat definitiva (taxa del 24,87%). Per últim, cal indicar que de tots els reincidents, un 65,84% van ser condemnats per la comissió de múltiples delictes. També es recull que el 88,61% dels reincidents eren espanyols i la resta, un 11,39% estrangers, essent els d'Àfrica els més reincidents en relació amb altres orígens nacionals.

L'estudi presenta importants diferències metodològiques respecte dels nostres que fa poc comparables els resultats.

En primer lloc, obvien les persones que havent entrat per primer cop per causes anteriors, després sí que han comès una o més reincidències. El nostre cas és el 17,5% de la població reingressada a presó que presenten un 61,8% de reincidència. Per tant, es descuiden d'un percentatge alt de reincidents.

En segon lloc, inclouen les persones estrangeres expulsades del territori nacional o que han substituït la condemna per l'expulsió, o han anat a complir-la al seu país d'origen de manera que figuren com a persones no reincidents en el seguiment de l'estudi quan en realitat pot ser que no hagin tingut oportunitat perquè no estan al país.

En tercer lloc, no recullen les noves reincidències en altres tipus de mesures penals alternatives.

Hi ha altres diferències metodològiques, però que no afecten el còmput de la taxa, atès que no distingeixen les persones que han sortit des de tercer grau de

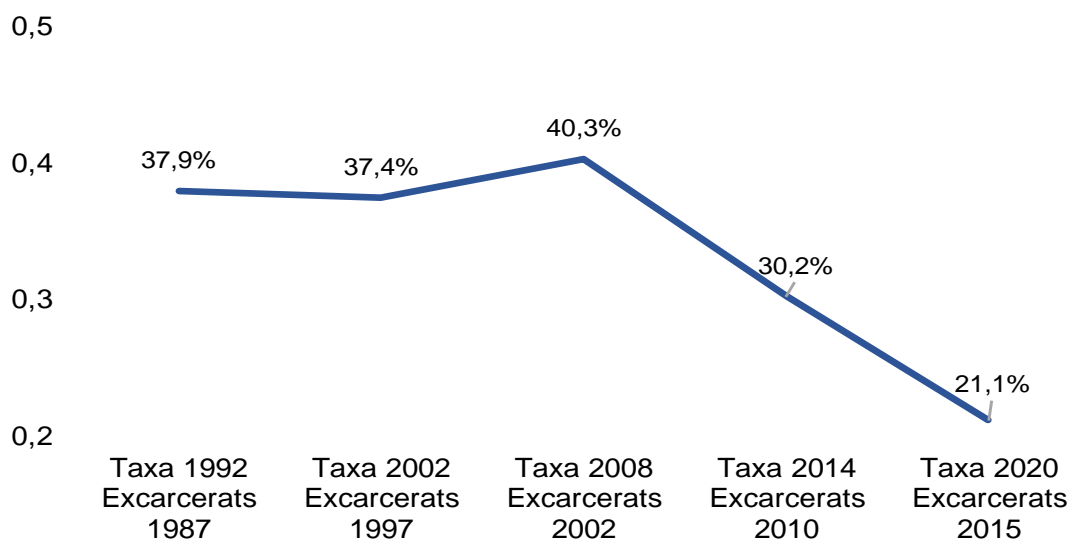
les que han sortit de medi tancat (primer i segon grau). El comportament d'aquells és més similar als que surten en llibertat condicional, i per tant, els resultats esbiaixen les possibles interpretacions.

Tot i això, l'estudi mostra algunes coincidències en els resultats que confirmen algunes de les conclusions i que reprendrem al final de l'estudi.

1.2.3. Els estudis de la reincidència a Catalunya

L'any 1993 es va publicar el primer estudi de reincidència empírica fet a Catalunya (Redondo, Funes i Luque, 1993). En aquell primer treball es van establir moltes de les bases metodològiques i conceptuals que han tingut continuïtat en la sèrie d'estudis posteriors de la que el present és el cinquè. Des del principi, l'objectiu principal va ser conèixer la taxa de reincidència penitenciària: el percentatge d'excarcerats que tornen a la presó a conseqüència d'un nou delictes, després d'haver finalitzat una condemna de privació de llibertat. Aquest és el resultat principal que es presenta a tota la sèrie. Com podem veure al gràfic 1, la taxa es va mantenir estable al voltant del 40% fins a l'any 2014 que va disminuir en 10 punts.

Gràfic 1. Evolució de la taxa de reincidència penitenciària

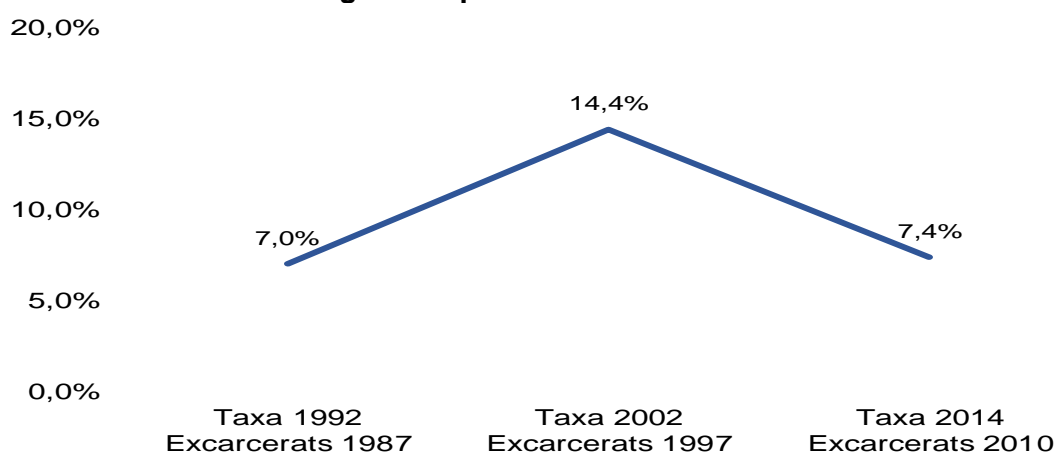

En aquest primer estudi ja es va veure que hi havia una part d'excarcerats que tornaven a la presó sense haver comès un nou delictes (gràfic 2). Hi tornen perquè quan van finalitzar la condemna encara tenien causes pendents que no s'havien executat i que el sistema de justícia fa complir amb posterioritat a la llibertat.

Aquesta dada es va tornar a registrar als estudis de 2002 i 2014, obtenint percentatges diferents, però sempre per damunt del 7% dels excarcerats.

Aquest es podria considerar, si més no, un indicador de l'eficiència de la Justícia tenint en compte que la concentració de totes les condemnes en un únic compliment suposa un millor aprofitament dels costosos recursos del sistema, per no parlar de com afecta els penats la provisionalitat que suposa estar en llibertat sabent que hauran de tornar a la presó.

Gràfic 2. Evolució dels ingressos per causes anteriors

Cal, també, destacar algunes millores que s'han anat introduint en la metodologia i resultats dels estudis al llarg del temps. Així, el segon estudi, el de la taxa de 2002 (Luque, Ferrer i Capdevila, 2005) va introduir la tècnica de la regressió logística que va permetre elaborar un model predictiu a partir de l'agrupació estadística de variables i les relacions entre aquestes.

L'estudi de la taxa de 2008 (Capdevila *et al.*, 2009) va introduir un major aprofundiment en la perspectiva de gènere, assignant un capítol específic a les característiques diferencials del grup de dones i analitzant de forma específica la seva reincidència.

D'altra banda, en aquell moment, el ràpid increment de la proporció de persones estrangeres a les presons començava a ser un motiu de preocupació emergent: el percentatge d'aquest grup de població a les presons de Catalunya havia passat del 18,3% de l'any 1997 al 31,4% de l'any 2002 quan va ser excarcerada la població d'aquest estudi, i al final del període de seguiment (2008) havia

augmentat al 40%. Responent a aquest interès, els perfils de la població estrangera i la seva reincidència van merèixer un altre capítol a l'esmentat estudi.

Cal destacar tres millores al treball sobre la taxa de 2014 (Capdevila *et al.*, 2015) en relació amb els anteriors: aquest va ser el primer estudi de la sèrie on s'estudiava la totalitat de la població excarcerada i no sols una mostra. Si bé és cert que les mostres estudiades amb anterioritat complien amb els requisits metodològics i estadístics per oferir resultats representatius sobre la població total, cal considerar que, a efectes d'anàlisis de subgrups de població concrets (com poden ser alguns tipus delictius, per exemple), els resultats es veien compromesos per l'escàs nombre de subjectes.

L'altre avenç va ser la introducció de l'avaluació de risc entre els factors a considerar en l'estudi de la reincidència. Això suposa una doble millora perquè permet analitzar un important nombre de variables que tenen una rellevància de primer ordre en l'explicació de la reincidència i, d'altra banda, contrastar de forma indirecta la capacitat predictiva de les valoracions de risc. L'estudi de la taxa de 2020 que aquí es presenta segueix tenint en consideració la valoració de risc i els factors que la componen, ara amb una major consolidació de l'aplicació d'aquest instrument (*RisCanvi*) en la pràctica penitenciària.

Per últim —però no menys important—, l'estudi sobre la taxa de 2014 va començar a registrar també la reincidència quan els excarcerats són condemnats a mesures d'execució penal a la comunitat (MECP). Això va permetre obtenir una visió més àmplia de la proporció i característiques dels excarcerats que tornen a delinquir, donant una taxa total (penitenciària més condemnats en exclusivitat a MEPC) del 33,9%.

Una de les preocupacions més importants en aquest punt sempre ha estat recalcar que hi ha molts factors que influeixen en l'augment i descens de la taxa de reincidència penitenciària, sense que aquestes variacions es puguin atribuir directament i en exclusivitat a la gestió i polítiques penals i penitenciàries que s'apliquen en un període determinat. Trobar una relació directa de causalitat no és viable i, per tant, sempre hi haurà una part de les variacions en la reincidència que es deurà a factors externs al funcionament de les presons i a les polítiques

penals. Podem aproximar hipòtesis, però no definir quin és el pes específic de cada factor esmentat.

En qualsevol cas, aquesta indeterminació, no invalida la utilitat de l'anàlisi dels factors externs i interns que són rellevants en un moment determinat i, sobretot, d'extreure conclusions sobre quins aspectes de la gestió penitenciària i les polítiques penals poden contribuir a la prevenció futura de la reincidència.

El darrer estudi de la taxa de 2014 presentava un resultat molt important: la reincidència penitenciària havia disminuït en 10 punts. Com s'explica aquest canvi de tendència?

Es van plantejar hipòtesis relatives a factors externs a la gestió penitenciària que es concretaven en dues grans agrupacions de factors: d'una banda, els canvis en el context socioeconòmic i de política criminal que s'havien donat durant el període de l'estudi; i, d'altra, les diferències en les característiques de les persones excarcerades en comparació amb la població de l'estudi anterior.

Dins del primer grup, definíem com a factors responsables:

- a. El descens generalitzat de la criminalitat que s'havia produït entre 2008 i 2013.
- b. La situació socioeconòmica, en el sentit que els períodes de crisi donen lloc a un descens de la reincidència (si no hi ha bonança econòmica baixen els delictes contra la propietat, que són els més nombrosos).
- c. Més inversions en seguretat estàtica i augment dels sistemes de seguretat per a la prevenció de delictes menors, que són els delictes que generen més reincidència.
- d. Dificultats en el seguiment de la població estrangera per la seva mobilitat i les limitacions de seguiment d'aquest tipus de recerca, que abasta un àmbit territorial molt acotat mentre que els fluxos migratoris són de major amplitud i radi d'acció al que es controla.
- e. Les diferents reformes penals introduïdes fins a 2015, que porten a la presó persones amb perfils delictius que fins aquell moment no entraven als centres

penitenciaris. Aquests perfils coincidien amb persones de *baix* risc criminològic de reincidència que explicava en part el descens de la taxa.

Dins del segon grup de factors relatiu als canvis de perfil de les persones encarcerades trobàvem:

f. L'augment en la mitjana d'edat de persones que entren a presó (l'edat més jove s'associa amb més reincidència).

g. L'augment de la proporció, entre la població estudiada, de persones primàries en el moment del seu ingrés penitenciar (que solen presentar una menor reincidència).

j. Un descens del percentatge de persones multireincidents (per sobre de les dues reincidències penitenciàries) responsables de la majoria de les reincidències.

k. Una menor proporció de persones condemnades per delictes contra la propietat (normalment associats a major reincidència).

Entre les hipòtesis que sí que atribuïen el descens de la taxa al mèrit de la gestió penitenciària, s'enumeraven factors relacionats amb augment de recursos infraestructurals, econòmics i humans per un costat i relacionats amb la gestió i l'ús d'instruments d'intervenció per l'altre:

Entre els primers estaven la creació de nous centres penitenciaris, l'establiment de noves unitats dependents per a interns en règim obert, el suport a entitats col·laboradores i els ajuts a les famílies que fan l'acollida als interns.

Entre els segons estaven la millora en l'oferta de programes de tractament, la posada en marxa d'un sistema d'avaluació i gestió de risc (*RisCanvi*) a les presons a partir de 2009, l'augment del treball productiu, i la implementació dels protocols d'excarceracions d'alt risc i de coordinació amb víctimes.

A l'informe de la taxa de 2014, derivades dels resultats i conclusions, es va fer un seguit de propostes dirigides a reduir la reincidència futura. En aquest treball, caldrà avaluar si s'han implementat algunes o totes, de manera que hagin pogut

influir en els canvis de la taxa de reincidència. Respecte a la intervenció penitenciària i els instruments pel treball amb els interns es van fer les següents propostes de millora:

1. Ampliar l'ús de mesures d'acostament gradual al medi social, com són els permisos, el medi obert o la llibertat condicional, atenent les condicions de conflictivitat de la població i les baixes taxes de reincidència observades en aquelles persones que havien finalitzat la condemna en condicions de semilibertat.
2. Es feia especial esment a la importància d'aplicar el règim obert de forma àmplia i diferenciada als subjectes de *baix* risc.
3. Consolidar l'aplicació de l'eina d'avaluació de risc *RisCanvi* i vincular el seu ús als plans individuals de tractament (PIT). D'aquesta manera es desenvoluparia un model d'intervenció determinat per les necessitats criminògenes dels interns, que té un ampli aval per part de la investigació internacional sobre la prevenció de la reincidència.
4. Ajustar i universalitzar l'ús de l'escala screening de *RisCanvi* com una eina ràpida per a detectar i prendre decisions amb interns de condemnes curtes i *baix* risc.

Respecte a la millora de la recerca vinculada a la reincidència:

5. Millorar el recull sistemàtic d'informació i el desenvolupament de les bases de dades informàtiques que faciliti, a més de la gestió penitenciària, el seu ús i explotació automàtica per a l'anàlisi estadística a gran escala de les dades (poblacions i no mostres).
6. Complementar els estudis de reincidència amb investigacions més qualitatives centrades en el procés de desistiment del delictes i en el cicle de la reincidència que ens permetin valorar altres factors vinculats al fet de seguir cometent delictes o de deixar de cometre'ls.
7. Complementar les dades de reincidència penitenciària amb les dades judicials i dades policials.

8. Conèixer en profunditat el perfil dels casos multireincidentes responsables del 80% dels nous delictes i identificar la manera de neutralitzar la seva promiscuïtat delictiva.

9. Estudiar en profunditat la pena per RPS (responsabilitat personal subsidiària) que acaba portant al compliment de curts períodes a la presó d'uns casos en què ni la prevenció general ni l'especial semblaven funcionar.

A continuació, veurem com han evolucionat molts d'aquests factors durant el període del present estudi i, també, als capítols següents, es presentaran amb més profunditat els canvis en les característiques de la població penitenciària, les diferents taxes de reincidència i la seva relació amb les variables més rellevants.

1.3 El context social, penal i penitenciari de la taxa de reincidència de 2020

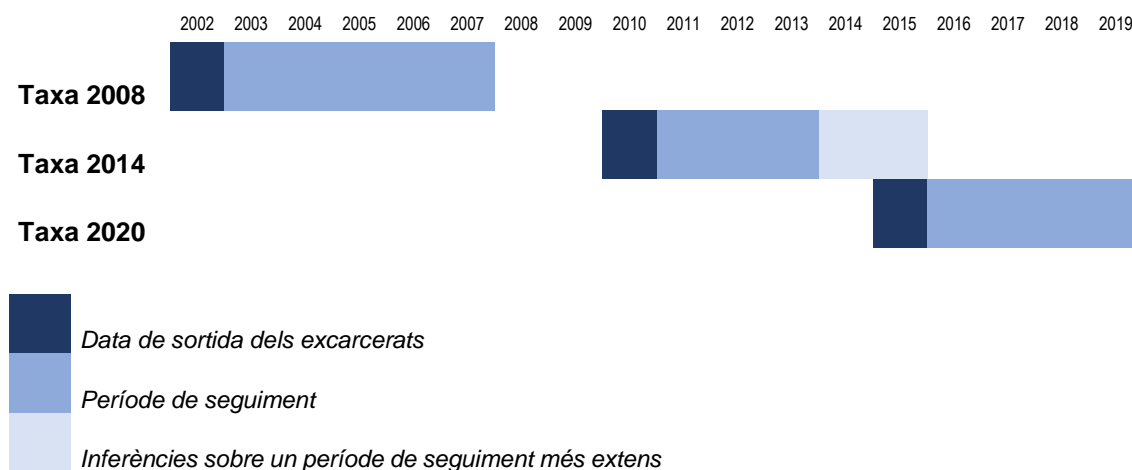
Cal tenir en compte que hi ha dos períodes clau en què un estudi sobre reincidència es pot veure afectat per aquests factors. El primer és el temps durant el qual la població de l'estudi ha estat complint condemna, en l'actual investigació, aquest període finalitza en el moment de l'excarceració, és a dir, durant l'any 2015, però el moment en què comença en sentit estricte dependrà del moment d'ingrés a presó que serà diferent per a cada subjecte. En qualsevol cas, podem considerar els cinc anys previs a la sortida, 2010-2015, com l'interval en què haurien complert la condemna la major part dels participants a l'estudi.

El segon període és aquell durant el que s'obtenen dades de seguiment, és quan els subjectes retornen al medi social i s'avalua la seva reincidència, que en aquest cas serà entre 2015 i 2019. Cal tenir en compte que la influència de cada factor serà diferent per a cada moment de l'estudi. Així, les reformes del Codi penal que tindran més impacte seran aquelles anteriors a l'inici del període de compliment dels subjectes de l'estudi, ja que un cop condemnats no els afecten la majoria de modificacions. D'altra banda, millores o canvis en els recursos o la gestió penitenciària (polítiques de classificació, per exemple) estaran influint als subjectes durant el període de compliment. Finalment, els factors socials

afectaran les condicions, facilitats o dificultats per a la reinserció i el desistiment que es troben els subjectes a partir de la sortida i durant tot el període de seguiment.

A la figura 1 es presenten de forma esquemàtica els períodes d'anàlisi de l'estudi actual i els dos anteriors.

Figura 1. Diferents períodes d'anàlisi per a cada estudi

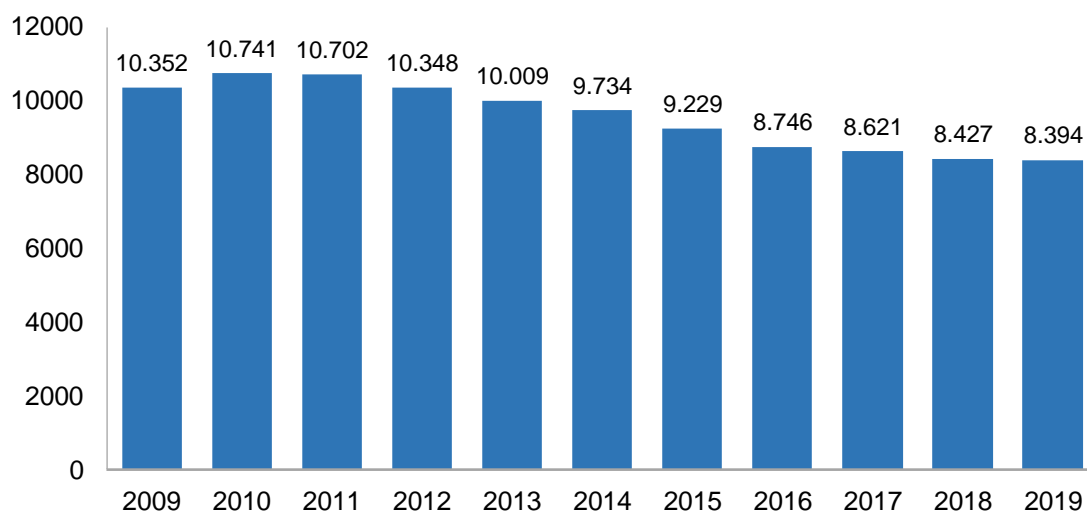

Veiem a continuació la configuració dels factors socials, jurídics i de població penitenciària que acompanyen a aquest estudi de reincidència.

1.3.1. La població penitenciària de 2015-2019

La població penitenciària a Catalunya havia augmentat molt en la primera dècada del segle XXI. A partir de l'any 2010 canvia aquesta tendència, iniciant-se un nou cicle de descens en l'internament penitenciari que es manté fins a l'actualitat (vegeu gràfic 3).

Gràfic 3. Evolució de la mitjana anual de la població penitenciària a Catalunya (2009-2019)

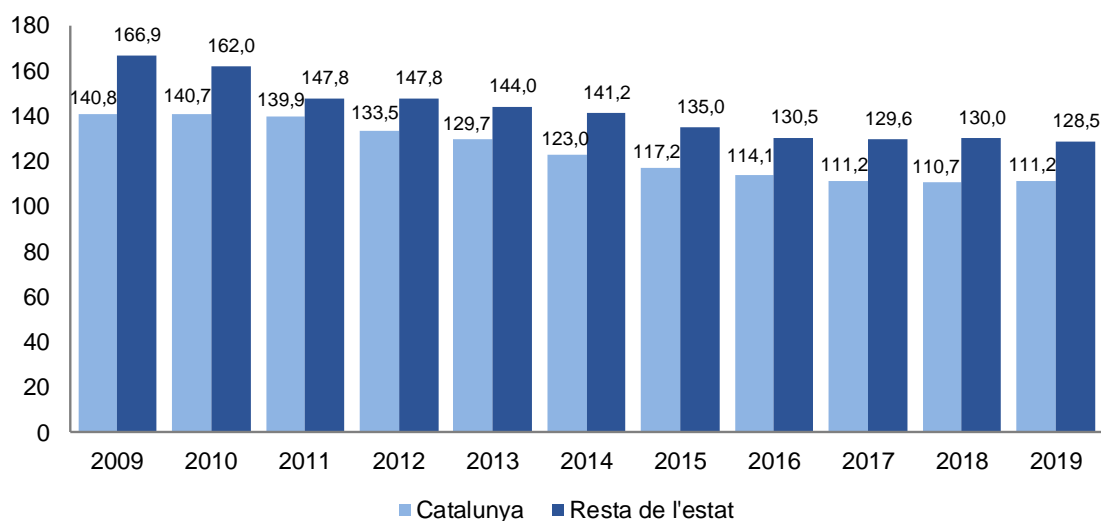
Font: Departament de Justícia, 2022a.

Aquesta tendència és comuna a les dues administracions penitenciàries existents a Espanya, com es pot veure en el gràfic 3, que recull la taxa estandarditzada de persones empresonades per 100.000 habitants.

Aquesta tendència a la baixa ja estava present a l'estudi anterior (taxa de 2014), on la taxa d'encarcerament es va reduir entre l'any d'excarceració de la població d'estudi (2010) i el del final del període de seguiment (2013) de 140,7 a 129,7. A l'estudi actual, s'ha mantingut aquest descens que ha passat de 117,2 l'any 2015 a 111,2 a finals de 2019 quan acaba el període de seguiment (vegeu gràfic 4).

Així doncs, Catalunya manté constant una menor proporció de població empresonada en comparació amb la situació a la resta d'Espanya i el nombre de persones que ocupen les presons de les dues administracions ha anat disminuint sense que això sigui degut a canvis en la població general.

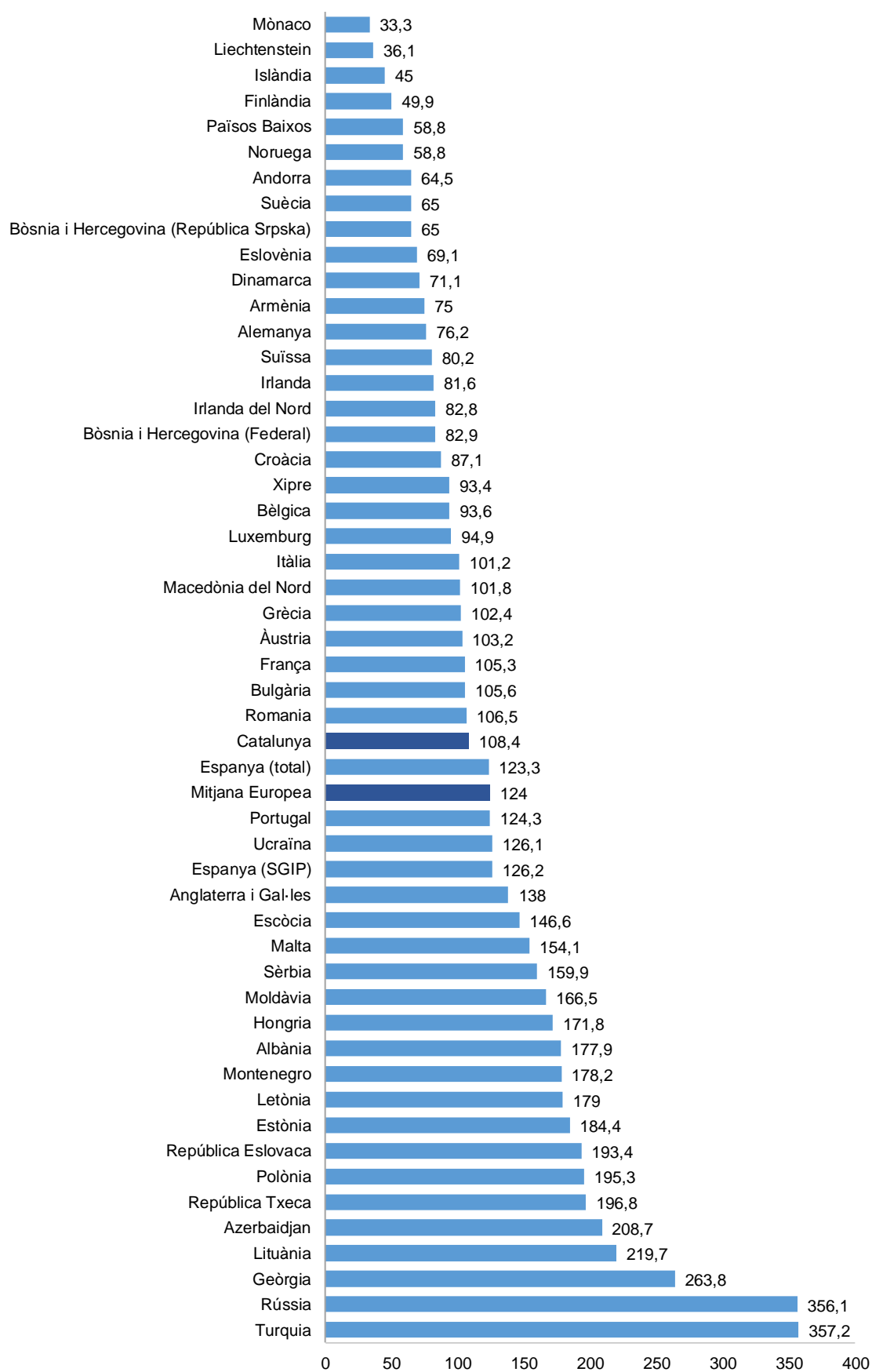
Gràfic 4. Evolució de la taxa de població encarcerada per cada 100.000 habitants a Catalunya i a la resta de l'Estat (2009-2019)

Font: Departament de Justícia, 2022b.

Pel que fa a Europa (gràfic 4), Catalunya segueix estant lleugerament per sota de la mitjana europea, tal com ja passava en l'estudi anterior. En relació amb altres països d'Europa, Catalunya es troba en un lloc intermedi, per sota en l'encarcerament de països com Portugal, Anglaterra i Gal·les i Escòcia, però amb més població empresonada que França, Grècia, Itàlia, Bèlgica, Irlanda o Alemanya (vegeu gràfic 5). Tot i que la taxa de Catalunya ha anat disminuint amb els anys, aquesta tendència ha estat general a Europa: l'any 2014, la mitjana de persones a presó per 100.000 habitants era de 131,2 i a principis de 2020 era de 116,7 (Consell d'Europa, 2015 i 2020).

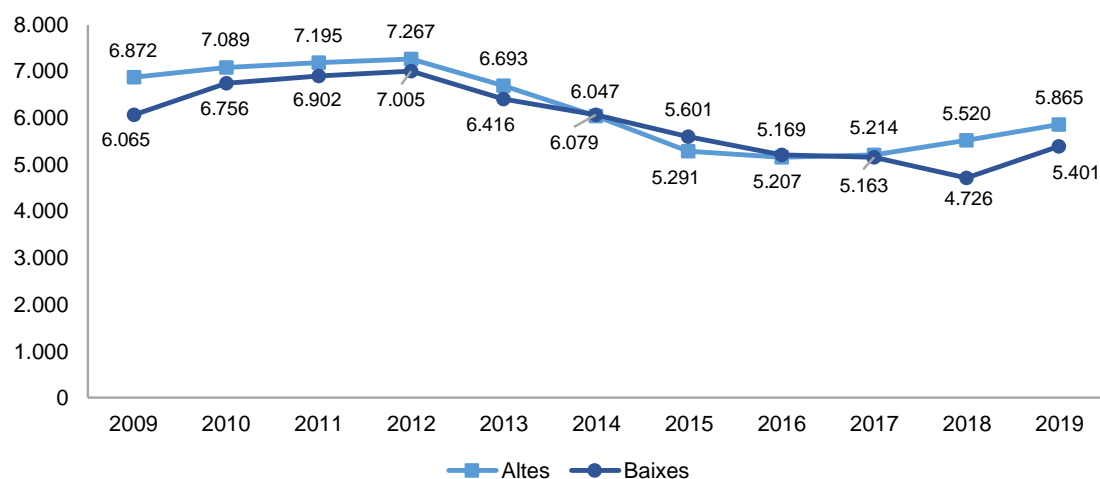
Gràfic 5. Taxa d'encarcerament dels països de la UE (31 gener de 2020)

Font: Consell d'Europa, 2020

La reducció de la població penitenciària de Catalunya és concordant amb la tendència decreixent que han seguit tant els nous ingressos com les baixes a partir de 2012, malgrat un lleuger repunt en les altes els anys 2018 i 2019 (gràfic 6).

Gràfic 6. Evolució de les altes i les baixes per llibertat a les presons catalanes (2009-2019)

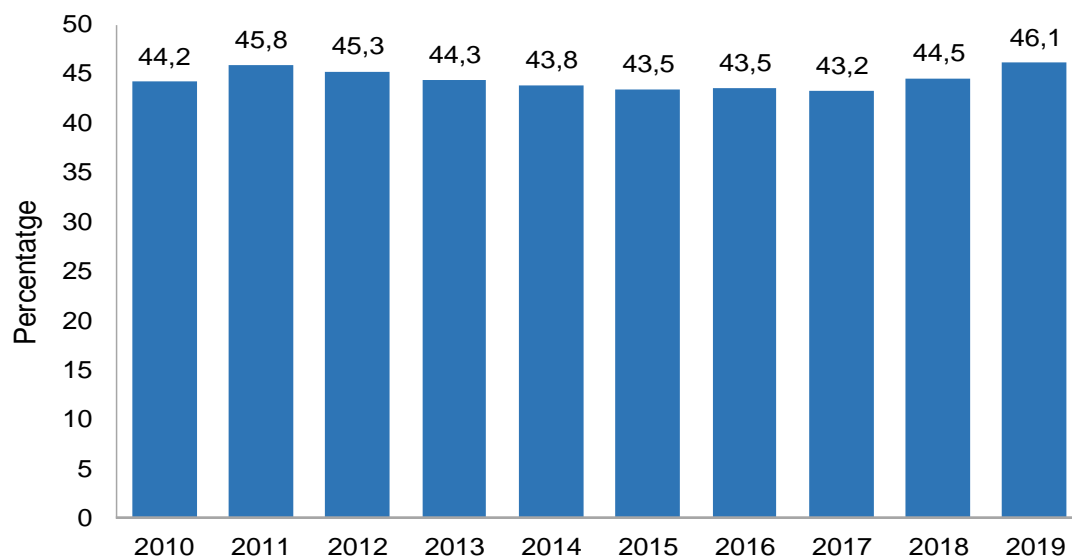

Font: Departament de Justícia, 2022b.

Estrangeria

La població estrangera a les presons s'ha mantingut durant aquests anys molt a prop de la meitat de la població penitenciària, amb un lleuger increment els darrers anys:

Gràfic 7. Evolució del percentatge de població estrangera respecte al total de població encarcerada a Catalunya (2010-2019)

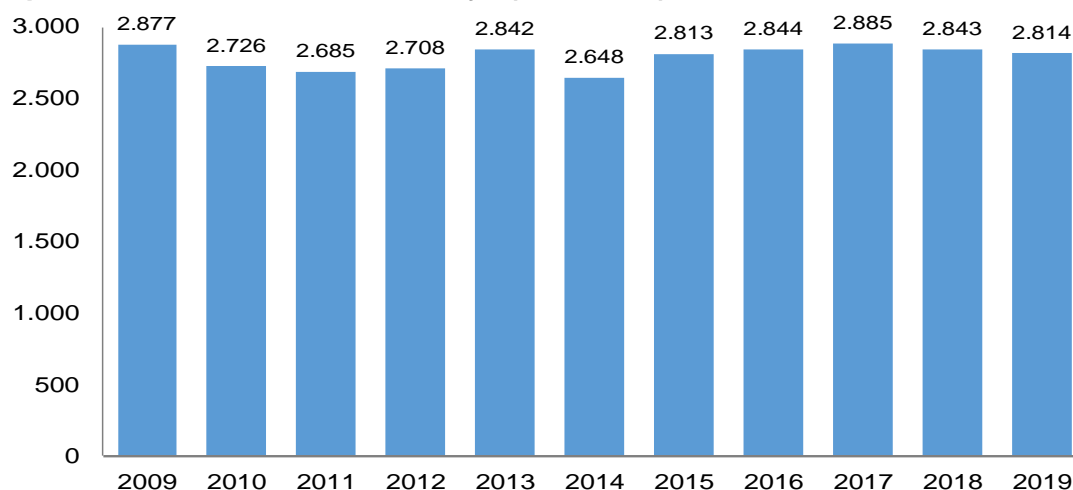
Font: Departament de Justícia, 2022b.

Aquest és un sector de la població interna amb especials dificultats d'idioma i cultura per accedir als recursos penitenciaris durant el compliment de la pena i, en molts casos, amb escàs suport social i poques expectatives d'arrelament, que afecten l'obtenció de permisos i règim obert. D'altra banda, en el moment de l'excarceració troben barreres legals per integrar-se plenament, si és que no es troben en immersos en un procés d'expulsió. Les dificultats per accedir als recursos de rehabilitació i reinserció tenen, sens dubte, incidència en una major probabilitat de reincidència, però, al contrari, el fet d'abandonar el país, sigui per voluntat pròpia o expulsats, modula els resultats, atès que no quedaria constància en cas que tornessin a delinquir fora del territori de Catalunya. Més endavant veurem algunes modificacions legals i canvis demogràfics que han pogut tenir influència en el comportament penal i criminològic d'aquest sector de la població penitenciària.

Durada de la condemna

Són més llargues les condemnes dels excarcerats el 2015 que les de la població de l'estudi anterior? Si atenem a la durada mitjana, les condemnes dels excarcerats del 2015 s'allarguen, de mitjana, 87 dies més que les dels que van sortir l'any 2010, però, com podem veure al gràfic 8, aquests valors es mantenen des de 2009 amb lleugeres variacions, així que no podem dir que hi hagi una tendència clara a l'augment de la durada de les condemnes durant els darrers anys.

Gràfic 8. Evolució de la durada mitjana (en dies) de les condemnes imposades a la població encarcerada a Catalunya (2009-2019)

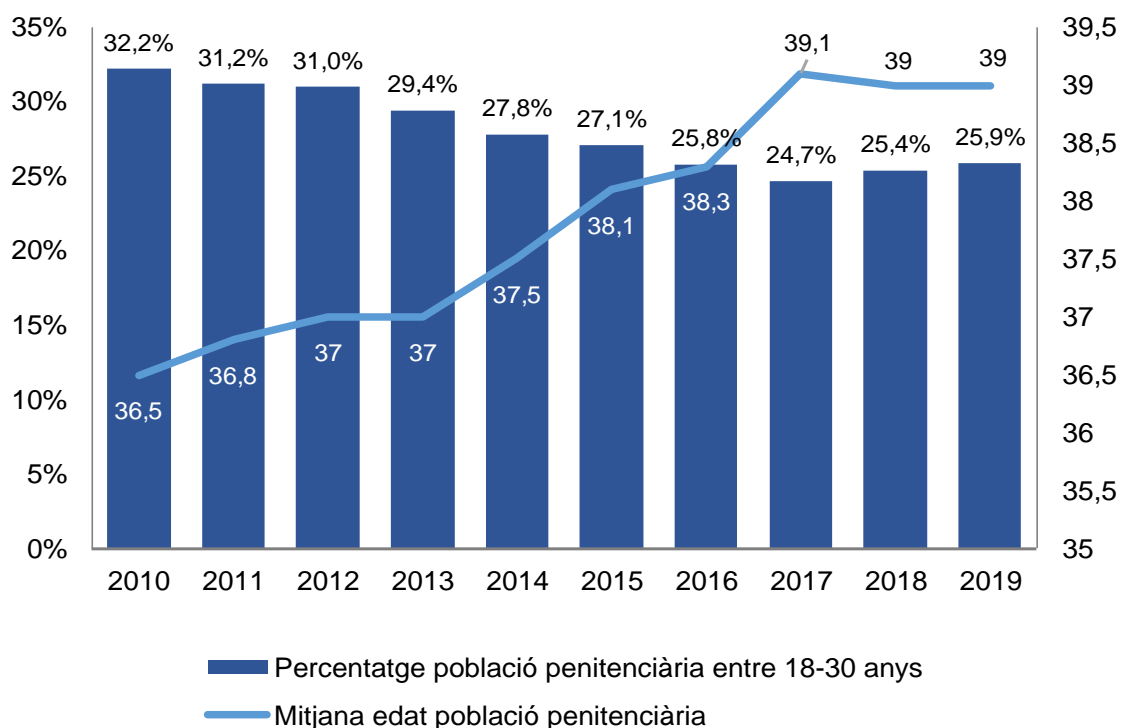

Font: elaboració pròpia a partir del Departament de Justícia, 2022b.

L'edat

Entre les característiques de la població penitenciària, l'edat dels excarcerats és un factor de risc significatiu sobre la reincidència. En l'informe de la taxa de reincidència de 2014 ja s'atribuïa una part del descens d'aquesta a l'augment de l'edat de la població penitenciària analitzada (tant en la seva primera entrada a la presó com en la de compliment de la condemna base objecte d'estudi). Pel que fa al present estudi, podem veure al gràfic 9 com ha seguit augmentant l'edat mitjana de la població penitenciària i, també, la disminució de la proporció d'interns joves a les presons de Catalunya.

Gràfic 9. Evolució de la mitjana d'edat i del percentatge de joves (18-30 anys) de la població penitenciària catalana (2009-2019)

Font: elaboració pròpia a partir de Departament de Justícia, 2022b.

Els delictes

Les dades de la taula 4 ens permeten observar l'evolució que ha seguit la distribució per delictes en la població penitenciària i també comparar la població excarcerada al present estudi amb la població excarcerada a l'estudi anterior. A la taula 4 apareix el nombre i percentatge dels delictes comesos per la població penitenciària de cada any, seleccionant els 8 majoritaris que representen més del 60% de total de delictes.

Taula 4. Evolució del nombre i percentatge d'interns que han comès els delictes majoritaris en la població penitenciària a Catalunya (2010/ 2014-2019)

	2010		2015		2021	
	Ordre	% interns	Ordre	% interns	Ordre	% interns
Contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic	1	47,0	1	50,8	1	51,8
**Robatori amb violència i intimidació	3	26,2	2	29,3	2	28,5
<i>Drogues</i>	2	29,4	3	24,4	3	20,5
Lesions	4	10,5	5	13,9	4	17,4
Homicidi	5	8,7	7	10,5	7	11,8
Contra l'ordre públic	6	8,0	4	14,1	5	14,5
<i>Contra la llibertat sexual</i>	7	6,8	11	7,7	8	9,8
Faltes contra el patrimoni	8	6,7	10	8,4	12	3,3
<i>Violència de gènere</i>	9	6,6	6	11,6	6	12,7
Faltes contra les persones	10	6,2	8	10,3	11	3,6
<i>Trencament de condemna</i>	11	6,0	12	6,0	10	6,6
<i>Trànsit</i>	12	5,5	9	9,1	9	8,6

Font: elaboració pròpia a partir de Departament de Justícia, 2022a.

* Ordenació segons el percentatge d'interns que estan a presó per cada tipus de delicte. La suma dels percentatges és superior a 100 perquè hi ha interns que estan per més d'un tipus de delicte.

** S'ha inclòs el delicte de robatori amb violència, tot i que és una subcategoria dels delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic.

S'han marcat en blau els valors d'aquells delictes que han pujat en l'ordre entre 2010 i 2015.

1.3.2. El context social

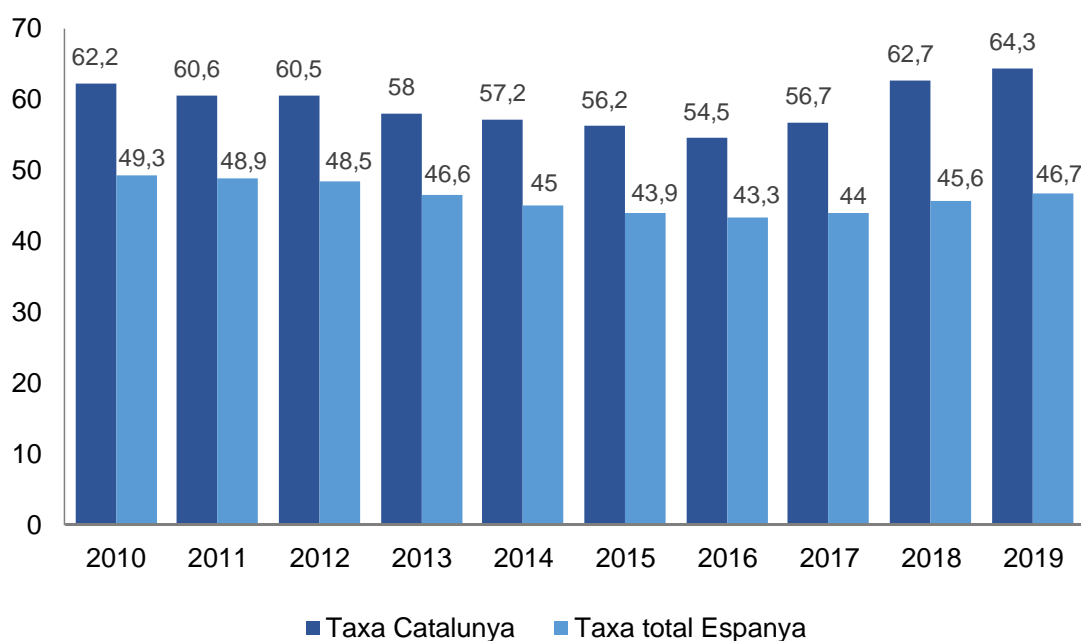
A l'hora d'explicar la reincidència, tan importants són les característiques de la població excarcerada, com ho són el context social i comunitari que els excarcerats trobin en el moment del retorn al medi social. És evident que si a l'entorn on s'han d'incorporar hi ha un alt índex de criminalitat, per les raons que siguin, això afectarà també a les persones que han sortit de la presó augmentant el seu risc de reincidència. També s'ha constatat que una part molt important de la població penitenciària analitzada en aquest estudi —prop de la meitat— és d'origen estranger, el que ja justifica que s'hagin de considerar els moviments migratoris com un factor rellevant, atès que la sortida del territori espanyol d'una part important de la població estrangera de Catalunya probablement comporta també la marxa d'una part important dels estrangers excarcerats.

A l'estudi de 2014, veiem com la criminalitat havia disminuït durant el període 2010-2013 i s'havia constatat un important moviment cap a l'exterior de la població estrangera de Catalunya, en un context de crisi econòmica.

S'han mantingut aquestes tendències?

Entre els anys 2015 i 2019 la taxa de criminalitat va augmentar a Catalunya, com s'aprecia al gràfic 10. Aquest és un factor que podria afectar el resultat d'aquest estudi, tot i que comença a créixer l'any 2017, dos anys després del moment d'excarceració, i, com s'explicarà més endavant, els dos primers anys són més crítics per a la reincidència que els anys posteriors.

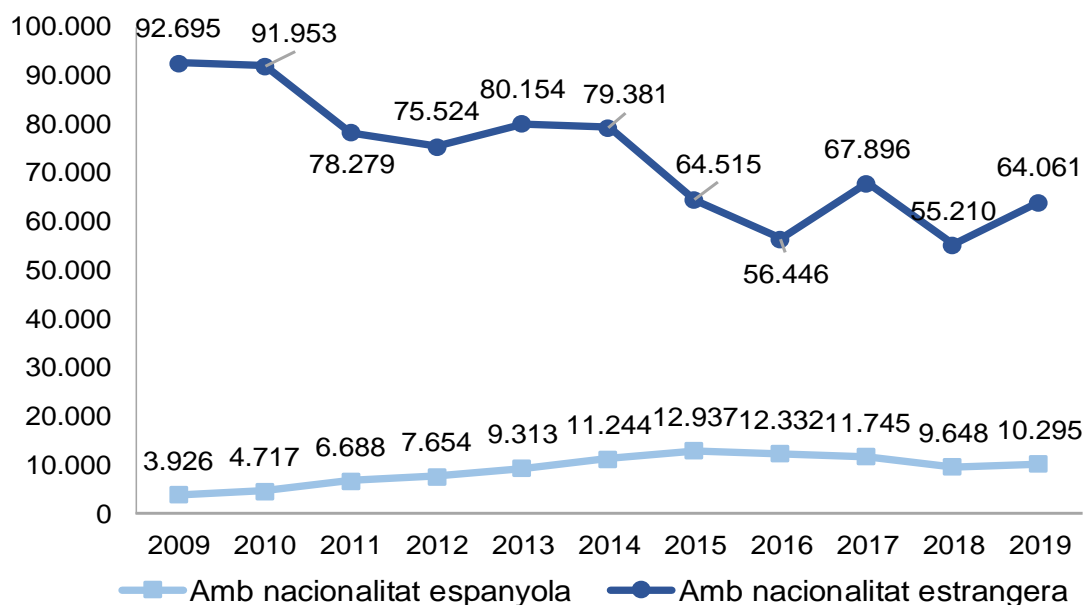
Gràfic 10. Evolució de la taxa de criminalitat per cada 1.000 habitants a Catalunya i Espanya (2010-2019)

Font: elaboració pròpia a partir de Departament de Justícia, 2022b, i INE, 2022a.

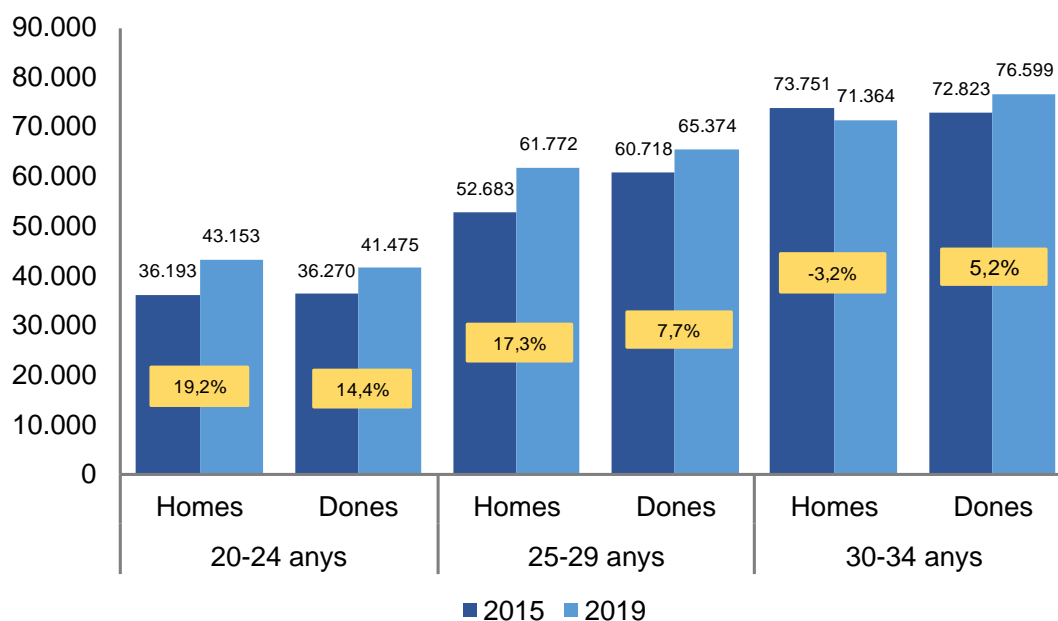
A diferència del que es va veure a l'estudi de 2014, durant el període de seguiment actual, no s'observa en la població estrangera a Catalunya un increment de l'emigració cap a l'exterior (gràfic 11). Únicament s'aprecia una reducció del 3,2% en la proporció d'homes estrangers entre 30 i 34 anys residents a Catalunya que queda més que compensat per l'augment de la població masculina de les franges entre 20 i 29 anys (gràfic 12). També el gràfic 11 ens mostra com, en el cas de la població espanyola, la tendència creixent dels anys anteriors a abandonar el país, s'estabilitza i tendeix a la baixa a partir de 2015 (gràfic 11).

Gràfic 11. Evolució de les baixes del padró municipal d'habitants de Catalunya (població entre 16 i 64 anys entre 2009-2019)

Font: elaboració pròpia a partir d'INE, 2022b

Gràfic 12. Comparació del nombre d'adults joves estrangers empadronats a Catalunya (2015-2019)

Font: elaboració pròpia a partir d'INE, 2022c.

Així doncs, no s'aprecia, el mateix context general de forta emigració que s'esmentava a l'estudi anterior, probablement molt influït per la crisi econòmica d'aquells anys.

Si bé hi ha un ampli consens amb la idea que les condicions econòmiques i de benestar social tenen un important efecte en la delinqüència i la reincidència, no

està tan clar el perquè d'aquesta influència, si aquesta relació és directa o inversa o si afecta de forma diferent a diferents tipus de delictes. En alguns estudis, coincidint amb les creences més convencionals, s'afirma que situacions de benestar econòmic milloren les condicions de prevenció de la reincidència (Yang, 2017). Però el cas és que la relació entre el context econòmic i la delinqüència és molt més complexa.

D'acord amb Bushway *et al.* (2010), els possibles mecanismes d'influència de l'economia en la delinqüència són almenys les següents:

1. Oportunitats legítimes. Els cicles de recessió poden influir en l'increment dels delictes contra la propietat pel fet que redueixen l'accés als mitjans legítims per obtenir el nivell de vida desitjat.

2. Oportunitats delictives. Els cicles de recessió econòmica també poden afectar directament al tipus d'oportunitats delictives. Les víctimes potencials de robatoris al domicili tenen més probabilitats de quedar-se a casa (servint així com a vigilants de la seva propietat), i les víctimes de robatoris portaran menys diners i objectes valuosos quan van pel carrer. Com a resultat, hi haurà menys oportunitat pels delictes contra la propietat en èpoques dolentes que en èpoques bones.

3. *Drogues* i alcohol. El consum d'alcohol disminueix durant les recessions. En la mesura que la intoxicació té un paper en el delicte, especialment en els violents, es poden esperar menys agressions. Tot i això, el patró cíclic de consum de *drogues* està menys clar.

4. Policia i serveis d'execució penal. Les recessions redueixen la inversió pública en aquests serveis. El resultat pot ser la debilitació de l'efecte de prevenció de la delinqüència d'aquestes institucions per la via de la dissuasió, incapacitació o rehabilitació.

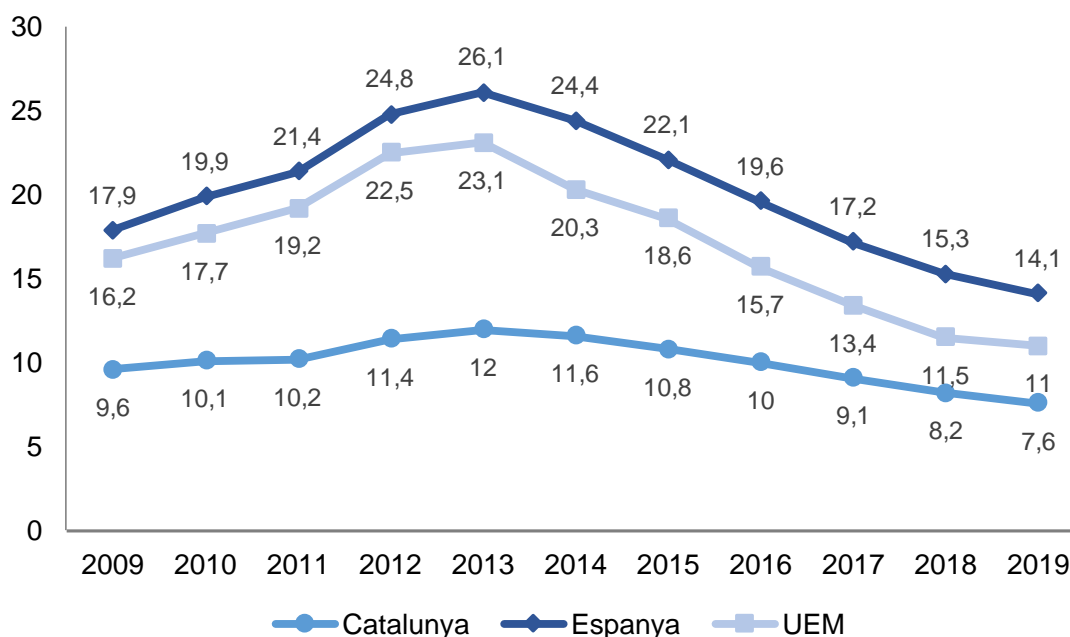
Podríem afegir que també aquests efectes es veuen modulats segons el nivell de desigualtat i de cobertura social amb el que compta cada país. I segurament molts altres arguments i evidències. Però una anàlisi en profunditat d'aquest fenomen excedeix l'abast d'aquest treball. El breu resum que hem presentat

sobre aquesta qüestió ha de servir per constatar la complexitat que es dona en la relació entre context econòmic i delinqüència. Així doncs, ens limitarem a presentar, a continuació, alguns indicadors de la situació econòmica durant el període que afecta el present estudi de manera que serveixi per donar context als resultats de reincidència que es veuran als capítols posteriors.

Un dels principals indicadors de crisi econòmica és la taxa d'atur. Podem veure al gràfic 13 que l'atur comença a disminuir a partir de 2014, un any abans de l'inici del període de seguiment de la taxa de 2020.

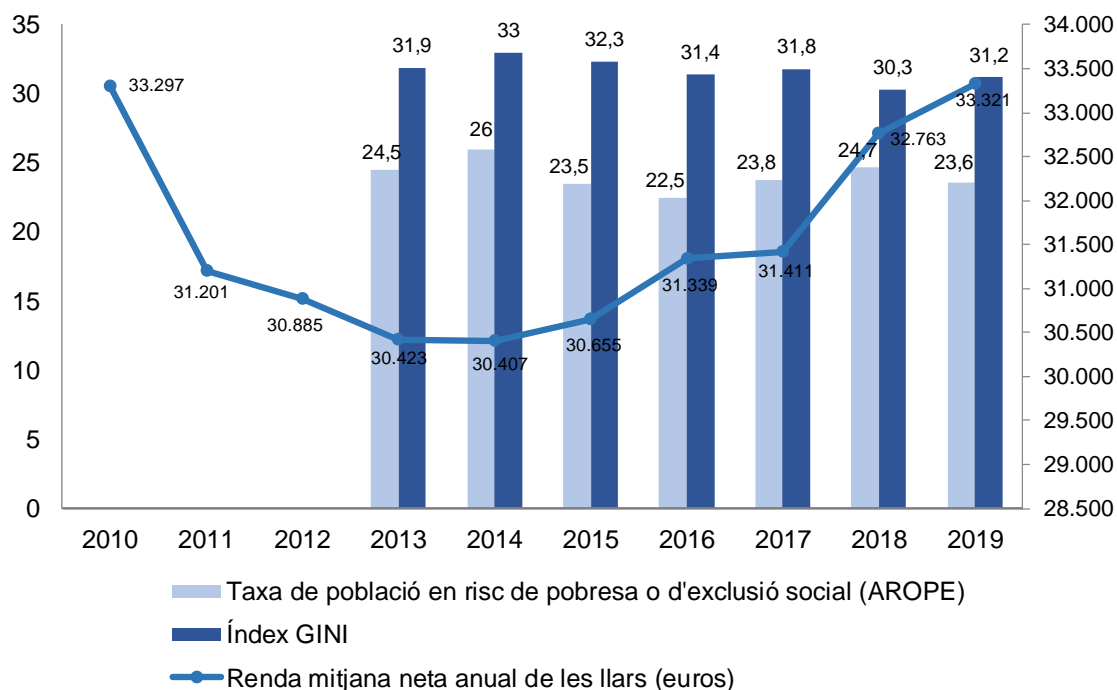
Al gràfic 14 es mostra com la renda mitjana indica també una certa millora de la situació econòmica a partir de 2015, mentre que les taxes de desigualtat i de pobresa es mantenen sense grans variacions.

Gràfic 13. Evolució de la taxa d'atur a Catalunya, Espanya i Unió Econòmica i Monetària de la UE (2009-2019)

Font: Departament d'Economia i Hisenda, 2022

Gràfic 14. Evolució dels indicadors de benestar social (2009-2019)

Font: elaboració pròpia a partir d'Idescat, 2022a i 2022b.

Nota: La taxa AROPE és un indicador que recull la proporció de la població que es troba almenys en alguna d'aquestes situacions: en situació de risc de pobresa, en situació de privació material severa o que viu en llars amb intensitat de treball molt baixa. L'índex GINI mesura el grau de desigualtat en les rendes d'una població. Els valors propers a 0 indicarien una màxima equitat i els propers al 100 una màxima desigualtat.

1.3.3. Les polítiques penals i penitenciàries.

L'estudi de la reincidència s'ha utilitzat àmpliament com un *mitjà* per avaluar les polítiques penals i penitenciàries (Andrés-Pueyo, 2015). Un aspecte fonamental d'aquestes polítiques és l'elaboració o modificació de les normes jurídiques que regulen el funcionament del sistema de justícia, la definició dels tipus delictius i el seu càstig i altres aspectes del compliment de les condemnes. Però el funcionament del sistema d'execució penal no depèn només de les normes; la distribució dels recursos i l'organització de les condicions de vida, la rehabilitació i la prevenció de la reincidència tenen un impacte molt rellevant en l'experiència dels penats durant el compliment i en el moment de la sortida. La comissió de nous delictes o el desistiment i la integració social es veuran afectats en gran mesura per aquestes polítiques.

A continuació veurem alguns dels principals canvis que s'han produït en aquests aspectes durant la franja de temps que més afecta aquest estudi i també als posteriors.

La reforma del Codi penal de 2010⁹

Es va introduir la llibertat vigilada com una nova mesura de seguretat no privativa de llibertat, que s'executa un cop finalitzada la condemna. Amb aquesta nova mesura es pretén, per tant, conciliar l'esforç rehabilitador amb la seguretat de la població general i de les potencials víctimes del "delinqüent no rehabilitat que el sistema penitenciari retorna a la societat", segons s'explica a l'exposició de motius de l'esmentada llei.

A la reforma de 2010, aquesta mesura es preveu per a delictes contra la llibertat o indemnitat sexual o de terrorisme tenint una durada màxima de fins a 5 anys o de 10 anys després del compliment de condemna, depenent de la gravetat dels delictes comesos.

La llibertat vigilada es va començar a aplicar a persones penades sentenciades a partir del 23 de desembre de 2010 que complien condemnes llargues, en correspondència amb la gravetat dels delictes comesos. Per aquesta raó, la mesura afecta encara a molt pocs casos que són excarcerats l'any 2015. Caldrà esperar a propers estudis per poder valorar l'efecte que té aquesta mesura en la prevenció de la reincidència de condemnats d'alt risc.

Una altra novetat és la pena de localització permanent en centre penitenciari, en festiu i caps de setmana, que limita la seva aplicació directa a les faltes reiterades de furt, i l'aplicació dels treballs en benefici de la comunitat per delictes lleus.

Es va modificar també l'article 89 del CP relatiu a la substitució de la pena per expulsió del territori nacional, potenciant la mesura, fins i tot quan la pena estava iniciada. Per tal de donar concreció a aquesta reforma en la gestió penitenciària, la Direcció General de Serveis Penitenciaris va publicar dues circulars

⁹ Llei Orgànica 5/2010, de 22 de juny, per la que es modifica la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal.

d'estrangeria, els anys 2011 i 2013 que tenien en compte l'aposta "per les polítiques de retorn als països d'origen i/o residència" de la reforma del Codi penal de 2010 (Circular 1/2013 de modificació de la Circular 1/2011, sobre estrangeria als centres penitenciaris de Catalunya). A partir d'aquestes circulars es va donar un augment, encara que modest, de les expulsions com a substitució de la condemna, en aplicar la llibertat condicional, o un cop en llibertat, així com les sol·licituds d'expulsió per part dels mateixos interns estrangers (Direcció General de Serveis Penitenciaris. Àrea de Planificació i Projectes Estratègics, 2013).

El període de seguretat, es a dir, la restricció d'accés al tercer grau abans de la meitat de la condemna, s'aplicava a tots els delictes amb condemnes superiors a cinc anys des de la reforma de 2003. Amb la modificació de 2010, l'establiment del període de seguretat té caràcter facultatiu, és a dir, ja no és automàtic sinó que el tribunal pot o no acordar-ho en sentència. Tot i això, sí que té caràcter imperatiu en determinats delictes: terrorisme, comesos en el sí d'una organització criminal, abusos sexuals a menors i delictes relatius a la prostitució, explotació sexual i corrupció de menors. Així doncs, aquesta última reforma amplia les possibilitats d'obtenir el règim obert per una part de la població penitenciària.

Quant a modificacions en delictes concrets, la més important per la possible afectació als resultats d'aquesta recerca, és la que té a veure amb les condemnes per delictes de tràfic de *drogues*: la pena màxima va rebaixar-se de 9 a 6 anys i de 13,6 a 9 anys, quan es tracta de substàncies que causen un greu dany a la salut, pels tipus bàsic i agreujat, respectivament. Això ha donat lloc a l'excarceració anticipada dels penats que estaven complint condemna per aquest tipus de delictes a partir de 2010 i d'una reducció en la durada de l'internament pels condemnats a partir de la reforma. Aquesta reforma pot tenir un efecte tant en les taxes d'empresonament com en la composició de la població penitenciària o del nombre d'excarcerats per aquest tipus de delictes en la població d'aquest estudi.

D'altra banda, es van incloure noves figures delictives: tràfic il·lícit d'òrgans humans, diferents formes d'assetjament (immobiliari i laboral), delictes contra la

propietat intel·lectual, falsificació de documents, delictes de seguretat viària i delictes de pirateria, que poden fer augmentar la taxa de reincidència en tant que són noves conductes punibles, tot i que poc freqüents.

I finalment, es va produir un enduriment de les condemnes a les tipologies més greus d'abusos i agressions sexuals, pornografia infantil, prostitució i corrupció de menors, així com una regulació de delinqüència organitzada, afegint articles relacionats amb les organitzacions i grups criminals i delictes de terrorisme. Modificacions que en allargar les condemnes per aquests tipus delictius comporten una major acumulació de persones penades amb aquestes tipologies.

Modificació del Codi penal de 2015¹⁰

La Llei Orgànica 1/2015 modifica de nou el Codi penal i entra en vigor l'1 de juliol de 2015. Cal tenir en compte que els delictes i faltes comesos fins al dia d'entrada en vigor de la norma es jutjaran conforme a la legislació penal vigent en el moment de la seva comissió, si bé es podran aplicar les disposicions d'aquesta norma un cop entra en vigor, quan siguin més favorables pel reu, encara que els fets siguin anteriors.

La nova regulació de la llibertat condicional té aspectes més carregosos que la prevista en la llei anterior, per la qual cosa ha de ser considerada com a norma penal més desfavorable i, en conseqüència, no pot ser d'aplicació retroactiva. Hi ha dos aspectes fonamentals en què aquesta nova regulació és més desfavorable per a la persona penada que l'anterior:

En primer lloc, la llibertat condicional ha deixat de ser una forma de compliment de la pena en qualitat d'últim grau penitenciari per convertir-se en una modalitat de la suspensió condicional de la pena. Com a tal, en cas de revocació, el temps transcorregut en llibertat condicional no computarà com a temps de compliment, endarrerint així la data prevista d'extinció de la condemna. L'altre aspecte és el de la durada de la suspensió: un mínim de dos anys i un màxim de cinc anys o el que resta per complir de la condemna, el que fa que en certs supòsits, el temps

¹⁰ Llei orgànica 1/2015, de 30 de març, per la que es modifica la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal.

de supervisió en el que la llibertat pot ser revocada pot durar més que la mateixa condemna, com seria el cas d'una persona que comença la llibertat condicional quan li resta un any per a la finalització de la condemna. En aquest cas, com que el temps mínim de suspensió és de dos anys, la persona penada estaria sota suspensió encara un any més després de la data d'extinció de la pena i, en cas de revocació, hauria de tornar a presó a complir tot el temps que ha estat en llibertat condicional.

Amb caràcter excepcional, però, la modalitat de llibertat condicional a la meitat de la pena regulada a l'article 90.3 —quan es tracti de la primera condemna de presó que no superi els tres anys— pot ser més favorable atès el límit temporal de compliment que es fixa, supòsit que haurà de ser analitzat cas per cas.

Pel que fa a la substitució de la pena per expulsió als ciutadans estrangers regulada a l'article 89, de la que s'amplia l'àmbit subjectiu d'aplicació, cal considerar-la també com a norma penal desfavorable i, per tant, d'aplicació només a fets comesos amb posterioritat a l'entrada en vigor de la reforma penal.

Tot i que la nova regulació de l'article 89 allarga de tres mesos a un any el mínim de condemna per aplicar l'expulsió, estén la substitució de la pena per expulsió a totes les persones estrangeres que hagin estat condemnades, inclosos en alguns supòsits els estrangers pertanyents a països de la Unió Europea, quan abans estava limitat als estrangers que no comptaven amb residència legal a Espanya.

Per altra banda, s'elimina l'automatisme en introduir un criteri valoratiu a l'hora d'aplicar l'expulsió: aquesta queda condicionada a la proporcionalitat de la mesura tenint en compte la situació d'arrelament de la persona i altres circumstàncies.

La reforma afecta també a l'aplicació de la suspensió de la pena de presó. Es simplifica en un únic procediment pels diferents supòsits de suspensió, amb la finalitat de millorar així la celeritat i eficàcia en l'execució de les penes. D'altra banda, el màxim de condemna per aplicar el supòsit de substitució per multa o treballs en benefici de la comunitat passa d'un a dos anys. Així mateix, es dona més discrecionalitat als jutges i jutgesses per a valorar la rellevància dels

antecedents. Per últim, se suavitzen els requisits a tenir en compte per a la revocació de la suspensió.

Finalment, per acabar amb les modificacions referides al règim de penes i la seva aplicació, trobem la supressió del catàleg de faltes: a partir de 2015, alguns dels preceptes tipificats anteriorment com a faltes es tipifiquen ara com delictes lleus, mentre que altres es reconduïxen cap a la via administrativa o civil. Alguns dels delictes que s'han vist afectats són les faltes *contra les persones*, amenaces i coaccions de caràcter lleu, infraccions contra el patrimoni i faltes contra l'ordre públic. En la majoria d'ocasions, es manté la pena de multa o s'augmenta el nombre de dies, eliminant en molts casos la pena opcional de localització permanent, mentre que en altres es reconduïx cap a la via administrativa.

És d'esperar que totes aquestes modificacions tinguin poc impacte en la població d'aquest estudi i els resultats obtinguts, en tractar-se d'una part important de mesures més desfavorables que les anteriors i tenir vigència pels condemnats a partir de 2015, que és quan finalitzen les penes els subjectes que avaluem, surten en llibertat i seguim la seva trajectòria fins a l'any 2020. No obstant això, alguns aspectes d'aquesta reforma poden haver afectat, tot i que amb una petita dimensió.

Així, podrem trobar uns pocs casos que hagin accedit a la llibertat condicional durant 2015 a la meitat de la condemna quan aquesta és inferior a tres anys, però, en general, haurem d'esperar a estudis posteriors per a poder avaluar l'impacte de la reforma en la població penitenciària, l'accés a la llibertat condicional i la reincidència.

La reforma contempla també la revisió d'alguns delictes concrets. Quant a robatori i furt, destaca el nou supòsit agreujat aplicable a la delinqüència habitual, fet que podria afectar a la taxa reincidència; no es considerarà lleu el delicte on s'aprecii alguna circumstància agreujant; i es modifiquen els agreujants específics: desemparament, multireincidència delictiva, utilització de menors i organització criminal.

Aquesta reforma ha requerit un estudi específic¹¹ que complementem amb un informe independent, però annexat a aquesta recerca. Pel que ens implica ara, apuntem que a l'art. 235.1.7 CP de la Llei Orgànica 1/2015, de 30 de març, es preveia l'aplicació de penes més severes, que arribaven fins als tres anys de presó, per a aquells individus que en el moment de delinquir haguessin estat ja condemnats per tres o més delictes previs. La reforma de 2015 va apostar per aquest increment punitiu davant la constatació de supòsits de comissió reiterada de delictes de furt en les grans ciutats (Barcelona, Madrid, València, etc.), en espais especialment adequats per a la seva perpetració (com estacions de tren i de metro, aeroports, grans superfícies comercials, supermercats, etc.) i que generaven un sentiment d'impotència i d'indefensió entre els comerciants, els consorcis de transports i la societat en general. La introducció del tipus qualificat de furt de l'article 235 CP fou, doncs, producte d'un determinat clima social i de les exigències de determinats sectors per a una intervenció contundent contra carteristes i altres delinqüents multireincidentes. Ara bé, aquesta decisió del legislador o legisladora que en l'art. 235.1.7 CP apostava per una intervenció punitiva en termes d'exasperació de la pena per al cas de delictes patrimonials en què no concorre ni violència ni intimidació, va ser criticada per la doctrina penal i per la pròpia Jurisprudència que n'ha fet, durant aquests anys, una aplicació molt restringida.

La voluntat del legislador o legisladora era clarament la d'introduir un major rigor punitiu per als supòsits de delinqüència patrimonial reincident i així ho expressava la pròpia exposició de motius de la LO 1/2015:

“La revisión de la regulación de los delitos contra la propiedad y el patrimonio tiene como objetivo esencial ofrecer respuesta a los problemas que plantea la multirreincidencia y la criminalidad grave. Con esta finalidad se suprime la falta de hurto, y se introduce un supuesto agravado aplicable a la delincuencia habitual. Los supuestos de menor gravedad, que anteriormente se sancionaban como falta, se regulan ahora como delitos leves; pero se excluye la consideración como leves de todos aquellos delitos en los que concurra alguna circunstancia de agravación —en particular, la comisión reiterada de delitos contra la propiedad y el

¹¹ *Jurisprudència en l'aplicació de l'article 235.1.7 del Codi penal i l'aplicació de penes de presó com a pena substitutòria de la multa impagada.* (2022). Núria Torres Rosell i Africa Cruz Jiménez, professores de la Universitat Rovira i Virgili. CEJFE. Pendent de publicació.

patrimonio—. De este modo, se solucionan los problemas que planteaba la multirreincidencia: los delincuentes habituales anteriormente eran condenados por meras faltas, pero con esta modificación podrán ser condenados como autores de un tipo agravado castigado con penas de uno a tres años de prisión.”

La falta d'una línia jurisprudencial clara en relació amb l'aplicació de l'agreujant de multireincidència en els delictes patrimonials i la disparitat en les decisions dels tribunals han motivat que el personal legislador espanyol hagi abordat recentment una reforma del Codi penal destinada a assegurar l'aplicació de penes de presó en casos de reiteració de delictes lleus de furt.

“De esta forma, se consigue dar a los casos de multirreincidencia una respuesta penal más disuasoria y ajustada a la gravedad de la conducta, sin incurrir en un incremento desproporcionado de la pena.”

Exposició de motius de la nova LO 9/2022, de 28 de juliol, “*por la que se establecen normas que faciliten el uso de información financiera y de otro tipo para la prevención, detección, investigación o enjuiciamiento de infracciones penales*” (BOE núm. 181, de 29 de juliol de 2022).

Les diferents opcions sancionadores formulades pel personal legislador per donar resposta a la delinqüència patrimonial persistent han tingut una eficàcia limitada a l'hora de contenir aquest fenomen. Probablement, als efectes de dissenyar una intervenció per a aquest tipus de criminalitat, convé tenir en compte que el fenomen és multicausal, que el sistema penal només pot desplegar un efecte parcial i que és bo conèixer les limitacions a les quals se sotmet la resposta punitiva.

Si per a moltes d'aquestes persones el pas per la presó no constitueix ni una amenaça ni un càstig, sinó un mer impàs o un parèntesi en què poden recuperar-se dels excessos, i si l'estada a presó no serveix per alterar els factors de risc que acompanyen aquests individus, l'increment de la pena per raó de reincidència té escasses perspectives de resultar efectiva per a una disminució de la criminalitat. La capacitat del sistema penal és limitada en la mesura que només pot aspirar a disminuir la criminalitat per la via de dissuadir o innocuïtzar als infractors, però no compta amb els recursos per intervenir sobre les

condicions socials, culturals i econòmiques que han determinat la comissió dels delictes.

En l'esfera de la *violència de gènere* una altra reforma és que es podrà imposar la llibertat vigilada a tots els supòsits d'aquesta tipologia delictiva, no s'aplicarà el requisit de "perseguitabilitat" de la denúncia prèvia en els delictes lleus, i en el delictes de trencament s'inclouen les conductes d'inutilitzar els dispositius telemàtics per controlar les penes d'allunyament, de la mateixa manera que no podran imposar-se penes de multa en els casos de *violència de gènere* on existeixi una relació econòmica entre agressor i víctima. D'aquesta manera, la incorporació de noves conductes, una major intervenció i facilitats per denunciar la *violència de gènere*, sumat a les polítiques socials que han acompanyat aquestes mesures legislatives, podran derivar en un augment de la reincidència, ja en aquest estudi.

Quelcom semblant passa amb els delictes *contra la llibertat sexual*. En aquest cas, s'eleva l'edat de consentiment sexual, que passa dels tretze als setze anys i, alhora, es tipifica la conducta de fer presenciar a un o una menor actes o abusos sexuals sobre altres persones

Finalment, hi ha un seguit de delictes que inclouen nous tipus penals o supòsits agreujats de delictes ja existents, però els delictes no són comuns o els canvis no són prou substancials per tenir una incidència significativa en la taxa de reincidència penitenciària. Alguns d'aquests tipus penals són: assassinats especialment greus, detenció il·legal, delictes relatius a la intromissió en la intimitat dels ciutadans, administració deslleial, delictes d'insolvència punible, delictes contra la llibertat intel·lectual, delictes de corrupció en els negocis, delictes de corrupció en l'administració pública, incendis forestals, usurpació de funcions públiques i intrusisme, delictes d'atemptat, alteració de l'ordre públic, tràfic d'éssers humans, immigració il·legal, incitació a l'odi i a la violència, matrimoni forçat, assetjament i delictes de tinença i dipòsit d'armes.

L'aplicació de mesures penals alternatives

L'ús que es fa de les mesures alternatives a l'empresonament (MPA) és rellevant en qualsevol estudi sobre les polítiques penals i els seus resultats. La finalitat

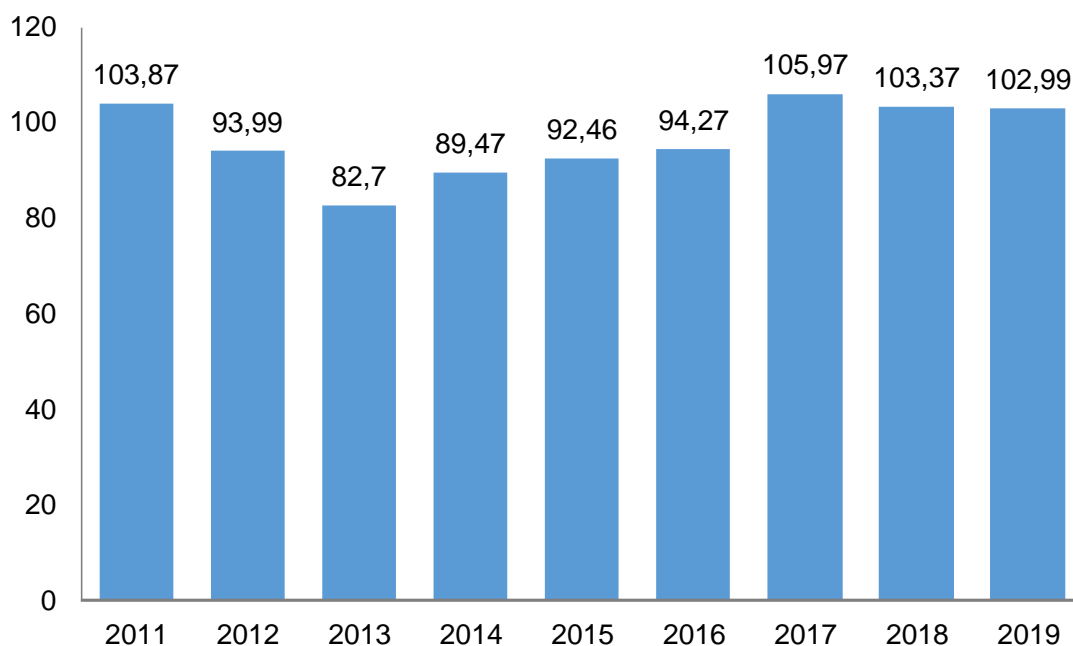
d'aquestes mesures és la de donar una resposta penal a alguns delictes, sense necessitat que això suposi l'entrada a presó. La conseqüència esperada seria la reducció de la població penitenciària, mantenint constant la proporció de persones que se'ls aplica una mesura penal. Tot i això, s'ha de tenir en compte que l'aplicació d'aquestes mesures podria tenir l'efecte contrari de no reduir la població penitenciària sinó augmentar la població sotmesa a mesures penals (Aebi *et al.*, 2015), tal com es va veure en la recerca específica sobre la reincidència en les MPA a Catalunya quan es va constatar que les MPA són més penes complementàries que alternatives (Capdevila *et al.*, 2016:214)

En qualsevol cas, proposem la hipòtesi que l'ampliació de les MPA tindrà efecte en la taxa de reincidència durant el període de seguiment, de manera que podria augmentar la proporció de reincidents que compleixen una MPA en lloc d'anar a la presó per un nou delictes. Al capítol 3 d'aquest informe veurem si es confirma aquesta previsió.

Així doncs, des de l'anterior estudi de reincidència, tenint en compte les reformes legals, s'ha ampliat l'ús de les MPA? En cas que sigui així, l'augment ha anat paral·lel a la disminució de la població penitenciària? I, aquests canvis han suposat un augment o disminució de la població total que ha complert mesures penals?

Al gràfic següent veiem com durant el període de seguiment anterior (2011 a 2013) es va reduir el nombre de MPA aplicades. Altrament, des de 2014 fins a 2019 aquestes han anat augmentant lleugerament.

Gràfic 15. Evolució de la taxa de població complint MPA per 100.000 habitants a Catalunya (2011-2019)

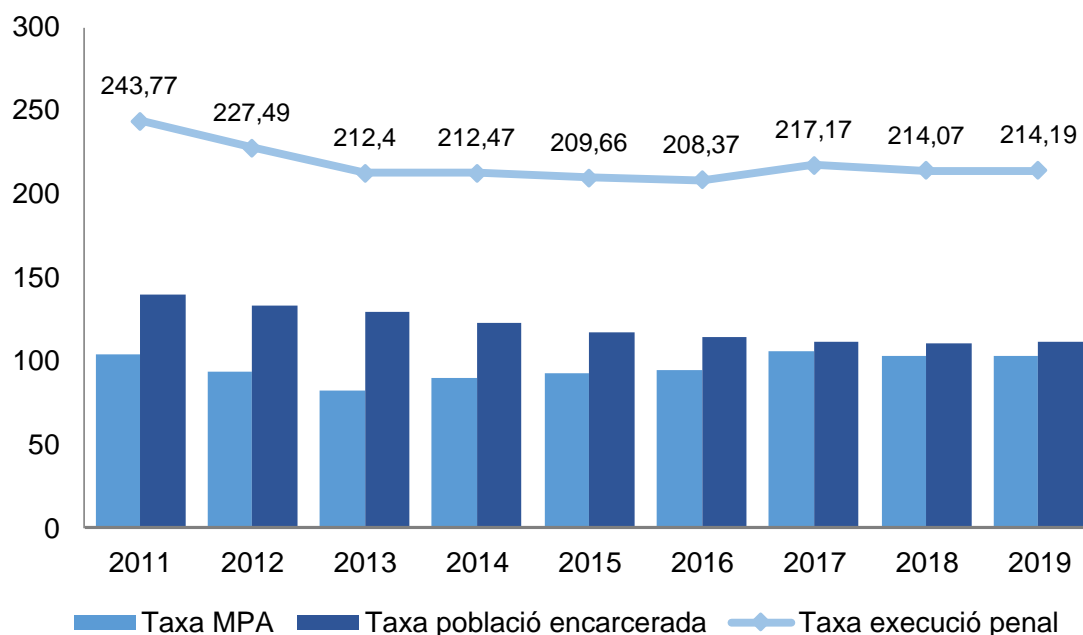

Font: Departament de Justícia, 2022c.

L'increment des de 2014 en les MPA es correspon també amb el lleuger augment de la proporció de la població a la qual se li apliquen mesures penals tot i haver disminuït els empresonaments (gràfic 16), encara que la taxa en execució penal de 2019 segueix sent inferior a les de 2011 i 2012.

Es pot concloure, per tant, que els canvis en la regulació de les MPA no sembla haver tingut un impacte rellevant en l'ampliació del total de població sota control penal i que, si bé es manté una tendència constant a la disminució de la població penitenciària, no es pot atribuir a aquests canvis normatius o de les polítiques aplicades a les MPA.

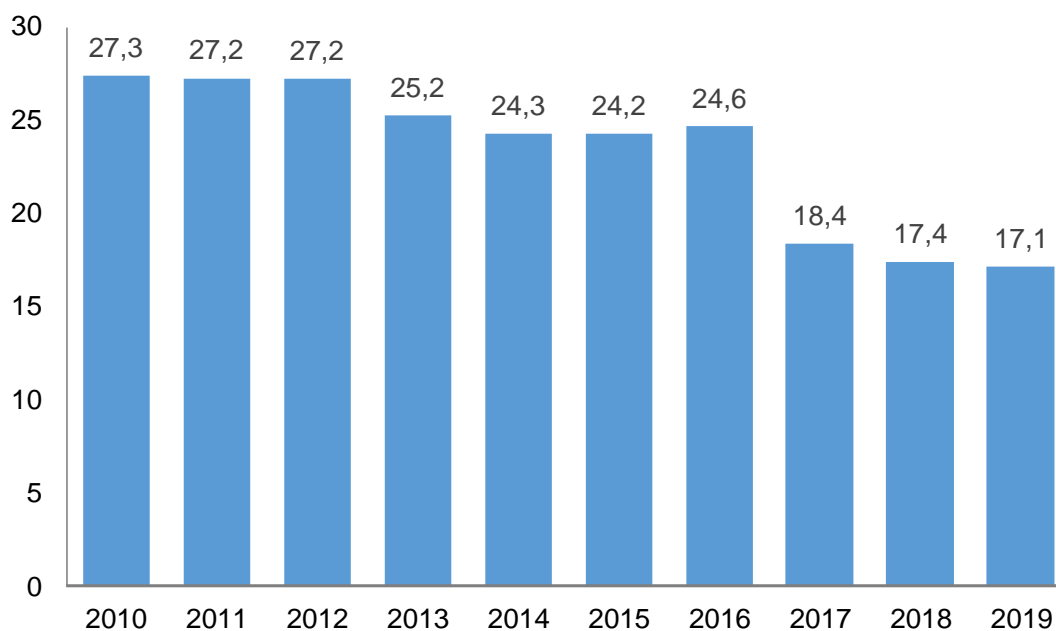
Gràfic 16. Evolució i comparativa de les taxes d'encarcerament, MPA i execució penal a Catalunya (2011-2019)

Font: elaboració pròpia a partir de Departament de Justícia, 2022c

L'augment limitat de les MPA no ha arribat a la població estrangera. Aquest sector de la població, que com hem vist suposa prop de la meitat dels interns i internes a les presons catalanes en les dates de l'estudi, té una representació molt menor en l'aplicació de mesures penals en el medi comunitari (gràfic 17).

Gràfic 17. Evolució del percentatge de població estrangera complint MPA respecte al total de població que compleix aquestes mesures a Catalunya (2010-2019)

Font: Departament de Justícia, 2022c

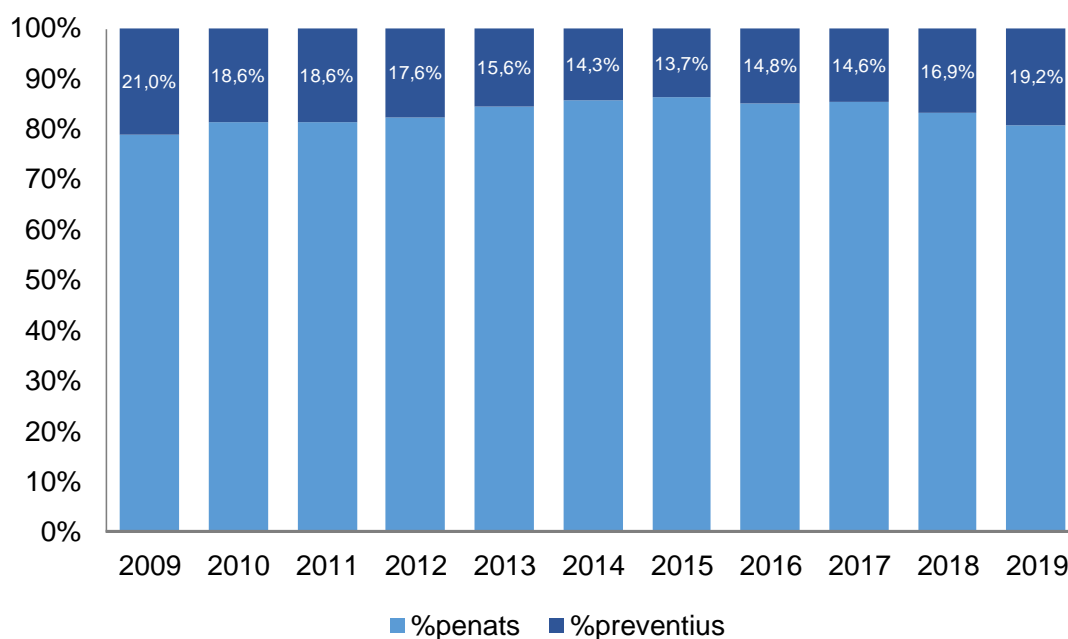
L'ús de la presó preventiva o provisional

La presó provisional, regulada a la Llei d'Enjudiciament Criminal (article 502 i següents) s'aplica amb la finalitat d'evitar que la persona investigada manipuli les proves, s'evadeixi de la justícia, o pugui seguir amb l'activitat delictiva.

L'ocupació d'una part del temps d'empresonament sota aquesta mesura cautelar implica, a més de la interrupció de la vida en llibertat de persones que no han estat encara condemnades, la privació d'accés a tota l'oferta de mesures de tractament i, per tant, majors dificultats previsibles en el moment de la llibertat (Dobbie *et al.*, 2018; Bales i Piquero, 2012; Van Ginneken i Palmen 2022). Per aquests motius, entre d'altres, unes altes proporcions de població en situació de presó provisional poden tenir efecte en les taxes de reincidència.

Aquesta proporció (gràfic 18) ha anat en descens a Catalunya fins a l'any d'excarceració dels interns i internes avaluats (2015). No obstant això, durant els anys posteriors en què els excarcerats es troben en llibertat es constata una tendència a l'alça en l'ús d'aquesta mesura, que va passar del 13,7% de la població empresonada l'any 2015 al 19,2% al final del període de seguiment l'any 2019.

Gràfic 18. Evolució de la proporció de persones en condició penada i preventiva a Catalunya (2009-2019)

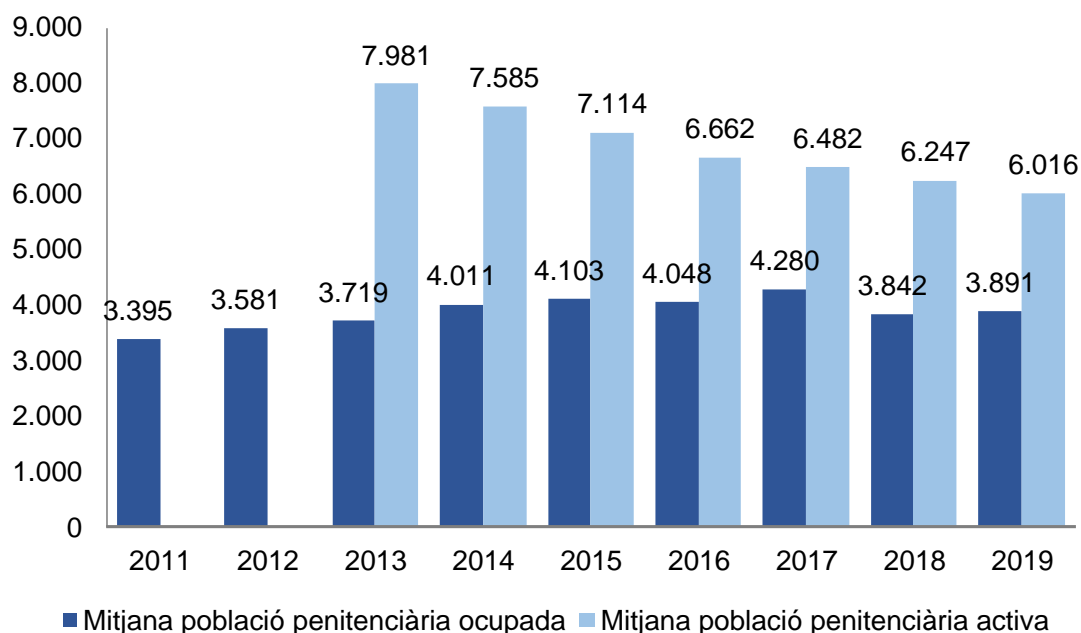
Font: elaboració pròpia a partir del Departament de Justícia, 2022b

La gestió penitenciària

Aquí ens centrarem en aquells canvis que s'han donat en el funcionament del sistema penitenciari que tenen relació amb l'avaluació i la gestió del risc de reincidència i d'altres conductes, així com les oportunitats que ofereix el sistema per millorar les capacitats de reinserció de les persones que compleixen condemna i el seu contacte amb el medi social.

L'accés al treball durant l'empresonament, considerat com un dret però també com un *mitjà* de preparació per a la llibertat, és una de les condicions de compliment que incideixen en el pronòstic de reinserció. La proporció de persones que poden treballar i que estan ocupades en aquesta activitat és un indicador de fins a quin punt s'assoleix aquest objectiu al llarg del temps. Al gràfic 19 podem apreciar com, des de 2013, amb un 47% de la població activa ocupada, aquesta proporció ha anat consolidant una discreta millora deguda tant a un augment el nombre de persones ocupades com a la reducció de la població disponible, resultant de la disminució de la població penitenciària. Així, l'any 2015 les persones ocupades s'havien incrementat al 58%, arribant al 65% al final del període de seguiment (2019).

Gràfic 19. Evolució de la mitjana de població penitenciària que han realitzat treball productiu en relació amb la mitjana de població penitenciària activa¹² a Catalunya (2011-2019)

Font: Departament de Justícia, 2022b

D'altra banda, durant el període d'internament de les persones excarcerades, s'han fet dues revisions del Programa Marc d'Organització Curricular els anys 2013 i 2015 amb la finalitat d'ordenar i millorar l'oferta d'activitats culturals, educatives i de tractament als centres penitenciaris (Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat, 2013 i 2015).

Un dels aspectes més destacables de la *Taxa de reincidència penitenciària 2014* va ser que, per primer cop en la sèrie d'aquests estudis, s'oferien dades sobre avaluació de risc. L'any 2009, es va posar en marxa un nou protocol d'avaluació de risc d'aplicació a tota la població penitenciària de Catalunya: *RisCanvi*. Això va permetre recollir dades d'avaluació de risc sobre 410 subjectes dels 3.414 avaluats a l'estudi.

L'any 2015, la progressiva consolidació de l'aplicació d'aquesta eina de valoració del risc de reincidència i de violència va permetre avaluar al 72,6% dels interns i

¹² Es considera *població activa* aquells interns que estan en condicions de treballar als tallers o serveis del centre penitenciar perquè no tenen impediments d'edat o malaltia. *Població ocupada* és el nombre d'interns i internes que efectivament hi treballen.

internes que havien estat internats en aquell any. A la taula 5 es pot observar el curs que ha seguit aquesta consolidació des de la seva posada en marxa.

Taula 5. Consolidació del *RisCanvi*

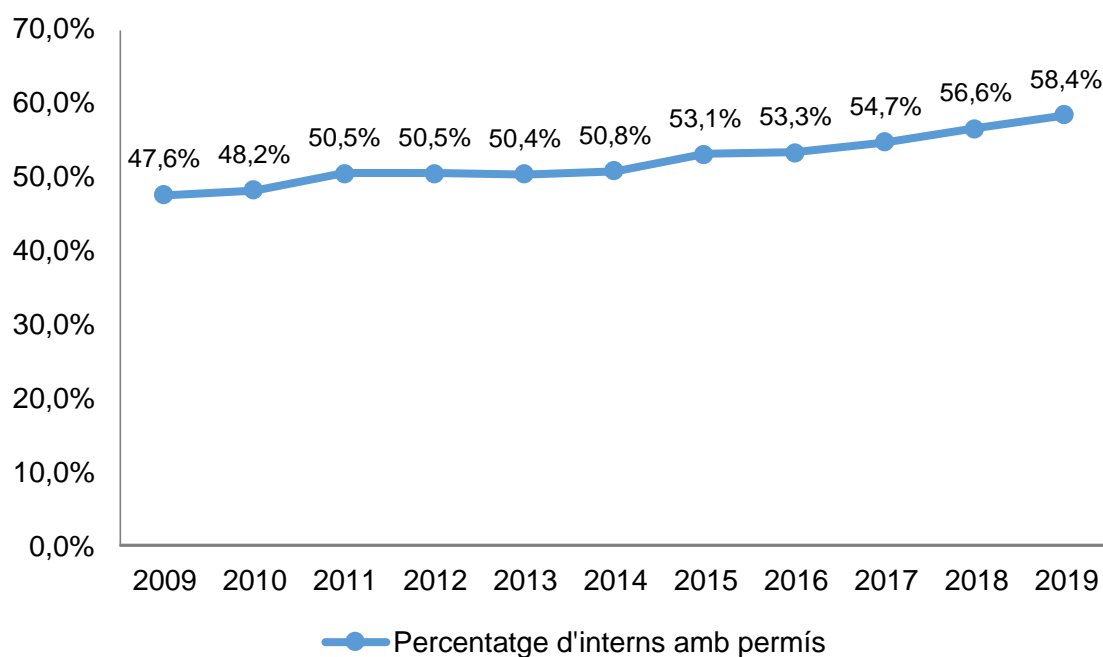
	Avaluacions <i>RisCanvi</i>					
	2009	2010	2014	2015	2019	2020
Avaluacions	913	8.729	17.921	18.926	21.625	19.938
Interns	562	4.858	10.718	10.736	11.203	10.922
Total interns/any	17.209	17.888	15.961	14.798	14.015	13.217
Percentatge d'avaluats	3,3%	27,2%	67,2%	72,6%	79,9%	82,6%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Sistema d'Informació Penitenciari Català

L'ús d'un sistema d'avaluació de risc ha suposat un canvi qualitatiu en la gestió penitenciària. *RisCanvi* no sols permet prendre decisions comptant amb informació contrastada sobre el nivell de risc que presenta cada intern o interna, permet individualitzar la intervenció en comptar amb informació sobre els factors dinàmics de cada persona. En definitiva, suposa un pas determinant en l'aplicació del model RNR (Andrews i Bonta, 2010) als centres penitenciaris. Així doncs, els elements de l'avaluació de risc han jugat un paper fonamental en les anàlisis que es presenten en aquest treball, com es veurà més endavant.

El contacte amb el medi social és un element essencial per facilitar un bon procés de reintegració social de les persones condemnades. Entre els anys 2011 i 2014 la proporció d'interns que van gaudir de permisos de sortida es va mantenir al voltant del 50%. Va ser a partir de 2015 quan comença un cicle d'augment constant dels interns que tenen accés a aquesta mesura (gràfic 20). Aquest cicle ascendent s'ha vist interromput a partir de l'any 2020, atès que ha disminuït al 51,8% els anys 2020 i 2021. Sens dubte, aquesta tendència regressiva en la concessió de permisos, és en gran mesura producte de les restriccions que va imposar la crisi sanitària de la covid-19 (Redondo *et. al*, 2020), així que caldrà veure el curs que segueix els propers anys, atès que es tracta d'un dels elements de la gestió penitenciària que pot afectar a les taxes de reincidència futures.

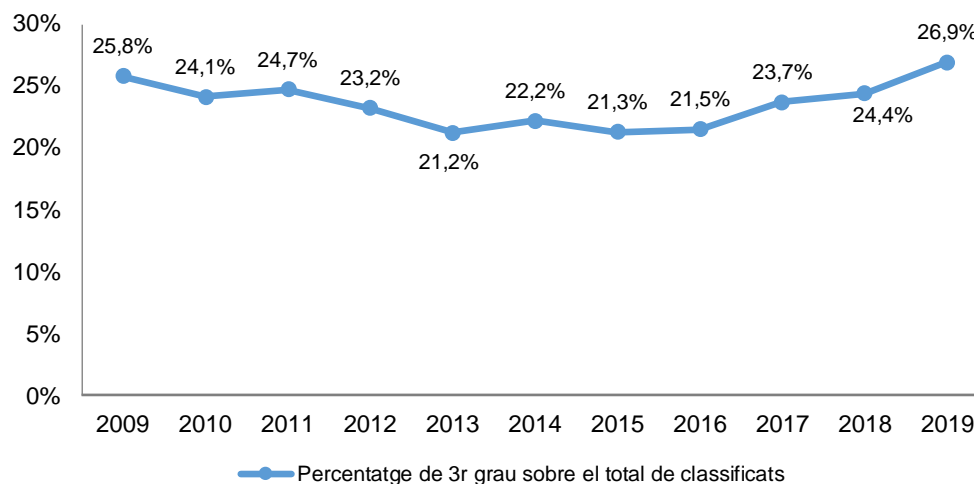
Gràfic 20. Evolució del percentatge d'interns que han gaudit de permisos (2009-2019)

Font: Departament de Justícia, 2022a

A l'estudi de la taxa anterior (2015, p. 133) es constata que aquelles persones que finalitzaven la condemna en medi obert mostraven una reincidència molt inferior a la general. Així, aquelles que arribaven a la llibertat definitiva en tercer grau tenien una taxa del 18,1% en comparació al 30,2% que es va obtenir per a tot el grup d'estudi. Al gràfic 21 podem veure l'evolució que ha seguit la classificació en tercer grau durant els últims anys. Entre 2010 i 2015, període en què va complir condemna la població del present estudi, la proporció de classificacions en tercer grau va disminuir (gràfic 21). No obstant això, durant tot el període de seguiment es va invertir aquesta tendència, augmentant del 21,3% de 2015 de tercers graus respecte als interns classificats fins al 26,9%, que és la proporció més alta des de 2009. L'any 2020, l'any del confinament, aquesta proporció va augmentar fins a un màxim del 27,6%, probablement influït per la necessitat de derivar part de la població fora de la presó ordinària durant el confinament. A partir de 2021 aquesta tendència sembla tornar a canviar en un sentit descendent, si tenim en compte el 26,2% inferior a la dada de 2019 i que a finals de juny de 2022 encara és més baixa: 25,3%. Si es confirma aquesta tendència descendent, suposaria un canvi en la política penitenciària que caldrà veure com es reflecteix als resultats dels futurs estudis.

Gràfic 21. Evolució de la població en tercer grau a Catalunya (2009-2019)

Font: Departament de Justícia, 2022a

El creixement de la població en medi obert ha anat en paral·lel amb dues mesures que amplien els recursos i la intervenció per a la població en contacte amb el medi social.

Durant el període 2010-15 es va crear una nova unitat dependent amb una capacitat per a 14 dones en tercer grau vinculades a l'àrea de Tarragona i dues més, ja l'any 2015, per a homes amb una capacitat total de 46 places a les àrees del Baix Llobregat i el Bages.

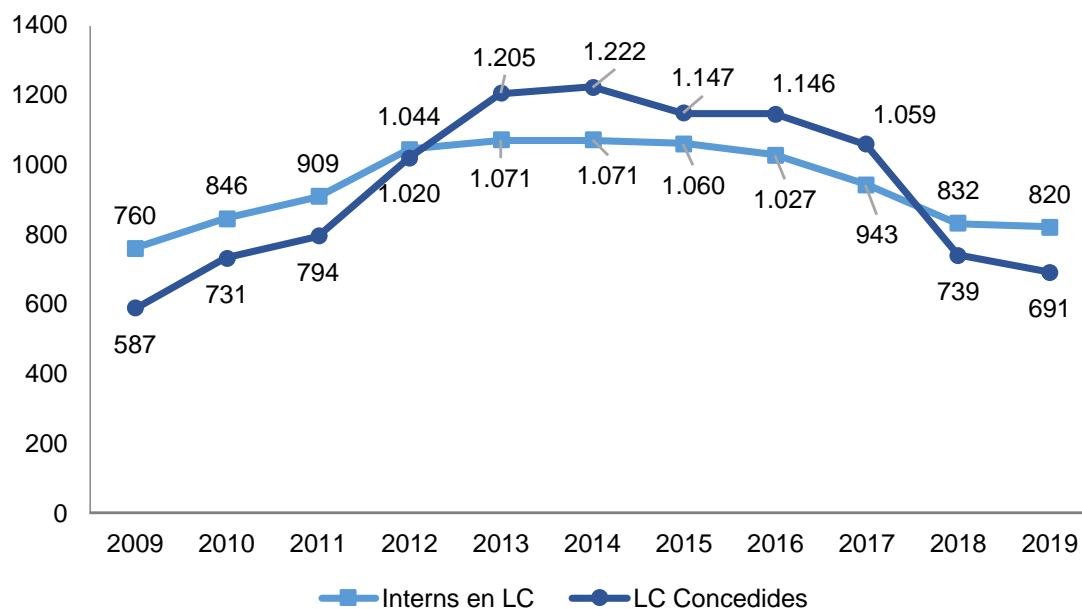
L'any 2013 es va posar en marxa el programa CerclesCat que ha suposat una alternativa de suport i intervenció per a delinqüents sexuals d'alt risc en contacte amb el medi social.

Amb posterioritat, l'any 2019 s'han ampliat 88 places per homes i dones a unitats dependents situades a l'Alt Empordà, Baix Penedès, Baix Llobregat, i Barcelona, aquesta última destinada a homes i dones a Barcelona que requereixen seguiment d'alta intensitat en el medi social.

D'altra banda, l'aplicació de la llibertat condicional acusa de forma intensa l'efecte de la reforma d'aquesta mesura al Codi penal de 2015. L'any 2021 es troba en el valor més baix des de 2009.

Tanmateix, aquests últims canvis tindrien efecte en la població excarcerada després de 2015, i per tant, s'han d'analitzar en futurs estudis sobre les taxes de reincidència.

Gràfic 22. Evolució de l'aplicació de la llibertat condicional a Catalunya (2009-2019)

Font: Departament de Justícia, 2022a

1.3.4. Conclusions sobre el context de l'estudi

La població penitenciària s'ha mantingut en descens des de 2010. Probablement com a resultat (entre molts altres factors) de la reducció de les condemnes per delictes relacionats amb el tràfic de *drogues* a la reforma penal d'aquell any, però no exclusivament, atès que aquesta disminució sembla una tendència general a Europa.

Un altre aspecte de la població penitenciària que ha anat canviant és l'edat, durant el període 2010-19 la mitjana d'edat és cada cop més alta (recordem que entre aquests anys ha passat de 36,5 a 39) i la proporció de joves va disminuint, tot seguint una tendència constant. L'edat és una de les variables de la que hi ha més evidència del seu efecte en la reincidència, de manera que com més gran és la persona més probable és que abandoni la carrera delictiva.

Tanmateix, l'ús de les mesures penals a la comunitat (MPA) s'ha anat incrementant des de 2014. Aquest increment, que comença quatre anys més tard

que el descens de la població penitenciària, no ha tingut efecte en la taxa global de població sota mesures d'execució penal que s'ha mantingut estable en els últims anys. No hi ha cap evidència que apunti al fet que l'increment de les MPA pugui explicar una part significativa de la disminució de la taxa de població empresonada. Tot i això, tenint en compte l'ampliació de les MPA es produeix durant el període de seguiment del present estudi, augmentarà la reincidència en aquestes mesures a la comunitat en detriment de la taxa penitenciària?

Seguint amb les hipòtesis sobre la taxa de reincidència de 2019, hem vist que la reforma del Codi penal de 2015 amplia les possibilitats de penalització dels delictes *contra la llibertat sexual* i els delictes de *violència de gènere*. Hi haurà més excarcerats de la cohort de 2015 que cauran en la xarxa penal per aquestes dues tipologies delictives?

També hem vist com, a partir de 2016, comença a créixer el percentatge de persones que es troben en situació de presó provisional. Aquest és un altre factor que pot afectar a una major probabilitat que la població excarcerada pugui tornar a presó.

Hem vist com la criminalitat augmenta a partir de 2017, es veurà manifestat aquest factor a les taxes de reincidència? Si és així, s'hauria de notar en una proporció més alta dels que triguen més de 2 anys en reincidir?

Els indicadors econòmics: atur, renda mínima, població en risc de pobresa i desigualtat, que havien empitjorat durant el període de seguiment de l'anterior estudi (2010-13), milloren o s'estabilitzen a partir de 2015. Com sabem, l'anterior taxa de reincidència va ser la més baixa de la sèrie des de 1992, cosa que no sembla que es veiés afectada per la crisi econòmica de 2008, i la situació econòmica tal com hem vist tampoc ha fet que hi hagi més gent a la presó des de 2010. Ara ens trobem amb unes millors condicions econòmiques, no sembla que aquest sigui un factor d'incidència directa en la taxa de reincidència, però en qualsevol cas, ens interessa tenir-lo en compte quan analitzem els resultats del present estudi.

Les condicions del sistema penal per a la població estrangera han seguit una tendència restrictiva. Les dues reformes del Codi penal de 2010 i 2015 potencien

la substitució de la pena per expulsió i també hem vist com l'ampliació de les MPA no ha afectat aquest sector de la població, ans al contrari, des de 2013 s'ha anat reduint la proporció d'estrangers als quals se'ls aplica aquest tipus de mesures. Hem vist també com el sistema penitenciari ha reforçat aquesta tendència amb dues circulars de 2011 i 2013.

Tanmateix, la proporció d'estrangers a les presons de Catalunya es manté a prop de la meitat des de 2010 i amb un lleuger increment durant els últims anys. Des del punt de vista demogràfic, a diferència de l'estudi anterior, no es constata una tendència important a la sortida d'Espanya de la població estrangera resident a Catalunya durant el període de seguiment. Aquests són factors a tenir en compte quan s'analitzi la reincidència de la població estrangera en els propers capítols d'aquest treball.

S'han de destacar importants millores en la gestió penitenciària destinades a la prevenció de la reincidència que s'han aplicat en el sistema penitenciari. La consolidació de *RisCanvi* permet vertebrar la presa de decisions, la individualització de la intervenció i la gestió del risc que són elements clau de la rehabilitació i la reinserció. També s'ha ampliat l'oferta d'activitats generalistes, de programes de tractament i d'ocupació laboral. En l'àmbit dels recursos pel compliment de condemna en medi obert s'ha seguit ampliant les places diversificant l'àmbit territorial de compliment mitjançant la creació de noves unitats dependents.

Sens dubte, la nova regulació de la llibertat condicional ha suposat un fre a l'acostament progressiu al medi social durant el compliment de la condemna que comença l'any d'inici del període de seguiment d'aquest estudi i que, si ha tingut efecte en la reincidència, s'haurà d'avaluar a estudis posteriors. L'aplicació d'aquesta mesura ha seguit una tendència contradictòria amb els esforços de l'Administració per ampliar l'accés de la població als permisos i al medi obert. Tot i això, caldrà veure si es manté aquesta direcció en la gestió penitenciària atenent a la reducció en els permisos a partir de la crisi sanitària de la covid-19 i la reducció del percentatge d'interns en tercer grau a partir de 2021.

2. La recerca

2.1. Justificació

A petició de la Secretaria de Mesures Penals, Rehabilitació i Atenció a la Víctima, la Unitat d'Investigació en Execució Penal del CEJFE aporta cada 5/6 anys la taxa de reincidència penitenciària a Catalunya des de l'any 1992. L'última versió es va fer a data 2014, fa ja 7 anys. Per això, resulta prudent mantenir la sèrie, no deixar passar més temps i estudiar-ne l'evolució. A més, en les darreres edicions s'han inclòs també les dades de mesures penals alternatives oferint així també la taxa de reincidència complerta en execució penal a Catalunya.

En aquesta edició que serà la cinquena de la sèrie, s'ha intentat establir un sistema automàtic d'extracció de dades i validar-lo amb la comprovació empírica d'un treball de camp complementari per assegurar la fiabilitat de les dades obtingudes. Això permetria replicar de manera més reiterada (anual) senzilla i eficient la taxa de reincidència penitenciària i d'execució penal a Catalunya amb l'objectiu de tenir una avaluació més ajustada i periòdica de les polítiques públiques orientades a la reducció del delicte així com una foto més periòdica del seu impacte en la societat, per reorientar encara més la reinserció social efectiva dels individus excarcerats. Cal dir que aquest punt encara presenta certes dificultats pràctiques que confiem resoldre abans de poder presentar l'informe.

També s'ha aconseguit obtenir per primer cop en tota la història de les sèries la **taxa de reincidència judicial**, que és més afinada i propera a la reincidència real que la taxa de reincidència penitenciària i la taxa d'execució penal. S'han recollit les dades dels casos que han passat per òrgans judicials penals catalans per saber si hi havia nous delictes. Això ens permet comparar l'interval de diferències entre les tres taxes (penitenciària, execució penal i judicial). És una dada molt poc referenciada al món per la dificultat i cost que suposa accedir a diferents tipus de font de dades, normalment no connectades informàticament. En les referències bibliogràfiques hem trobat molt pocs països que les donin (Suïssa i Països Baixos) i només amb caràcter excepcional.

Aquesta referència que hem obtingut serà un indicador pel futur de les sèries sobre taxes per tenir una idea molt aproximada del valor que cal afegir a la taxa penitenciària obtinguda si ens volem aproximar a la reincidència real en el delictes. Cal valorar en la seva justa mesura l'obtenció d'aquestes dades perquè amb tota probabilitat serà la primera i darrera vegada que es puguin donar, donat el cost humà i de tramitació que ha suposat. Caldria que canviessin radicalment les coses en els àmbits de col·laboració interinstitucional i ús de les noves tecnologies en l'obtenció i explotació de les dades perquè es pogués replicar.

S'ha trigat quasi dos anys de gestions i tramitacions burocràtiques, administratives i de plec tècnic amb els diferents organismes i institucions competents per aconseguir-ho. Per un costat han participat el Consell General del Poder Judicial, la Dirección de Supervisión y Control de Datos de Madrid, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, novament el CGPJ i finalment l'aprovació final de la Sala de Govern del TSJC el 27 d'abril de 2021. Per l'altra part, el CEJFE ha treballat amb la inestimable col·laboració del responsable de protecció de dades del Gabinet Tècnic del Departament de Justícia, sense la participació del qual la resolució del tema no hagués estat possible. El tractament de les dades s'ha fet després de confeccionar *l'Informe d'avaluació d'impacte en la protecció de dades (EIPD)* elaborat específicament per aquesta cessió de dades i seguint tots els passos marcats en la LOPDGDD (Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre de Protecció de Dades Personals i Garantia de Drets Digitals).

Posteriorment, els serveis informàtics responsables de la gestió de dades de l'Administració de Justícia va facilitar els registres de les persones encausades en tots els jutjats de Catalunya des del 2015 fins al 2021. Tal com ja hem comentat que passa en molts països, les fonts de dades no comparteixen connexions informàtiques, la depuració de les dades ha calgut fer-la de forma artesana, *casant* els casos del TEMIS (eina informàtica de l'Administració de Justícia per al Dret penal) amb els casos extrets del SIPC i del JOVO (les bases de dades corresponents al sistema penitenciari català i al sistema de mesures penals alternatives, respectivament).

Per agrupar les dades d'aquestes bases, abans d'anonimitzar-les, es comprovava la coincidència dels noms i cognoms del subjecte, el DNI o NIE segons fos el cas

i la data de naixement. Els casos només es registraven si la nova entrada als jutjats penals s'havia produït per un delict comès en data posterior al de la sortida de la persona condemnada l'any 2015, ja fos en llibertat definitiva o en llibertat condicional. Posteriorment, una segona depuració unificava els procediments de les noves reincidències a partir del número de causa i evitar registrar més d'un cop un procediment que podia tenir al darrere diferents jutjats segons el moment de tramitació en el que estigués l'expedient. S'agafava com a registre positiu l'entrada del cas, no la resolució final, seguint una pauta molt comuna en els estudis internacionals de reincidència que tenen la sort de disposar de dades judicials. Les dades recollides per aquest estudi han estat el tipus de diligència o jutjat intervinent, la data de comissió del delict i la tipificació delictiva presumptament assignada a l'investigat. Un mateix subjecte apareixia tants cops com causes tenia obertes i jutjats intervenien. Una darrera feina posterior va ser depurar la base perquè cada subjecte aparegués només un cop incorporant el nombre de causes en el que estava implicat.

En total es van depurar poc menys de 3 milions de registres corresponents a tota la jurisdicció penal de Catalunya dels anys esmentats (2015-2021) i establir relacions pels 3.814 subjectes que componien la població d'estudi (totes les persones excarcerades l'any 2015) de les presons catalanes. Van treballar dotze persones durant un mes, de dilluns a divendres en horari de 9 a 14 hores per aconseguir-ho.

El públic lector es pot fer una idea de l'enorme dificultat que implica tot aquest procés i d'aquí de l'excepcionalitat amb la que caldrà gestionar aquesta oportunitat única.

A més de les dades judicials, ens vam plantejar com a novetat poder contrastar les dades de Catalunya amb una mostra de la població penitenciària de la resta de l'Estat espanyol i poder així comparar les polítiques penals i penitenciàries de les dues Administracions competents fins aquells moments en la matèria.

Es van fer gestions amb el *Ministerio del Interior del Gobierno de España* (de qui depenen *Instituciones Penitenciarias* a la resta de l'Estat). Les gestions en aquest cas van ser infructuoses i no va haver-hi oportunitat de col·laborar. En el

moment de redactar aquestes línies ens hem assabentat que s'han presentat públicament a la premsa dades de reincidència penitenciària de la resta de l'Estat espanyol però l'informe que sustenta aquestes dades encara no és públic i per tant no podem establir-ne cap paral·lelisme.

2.2. Finalitat i objectius

La finalitat última d'aquest estudi és, per una banda, aportar a la Secretaria de Mesures Penals, Rehabilitació i Atenció a la Víctima una nova sèrie actualitzada de la reincidència penitenciària i altres dades sobre l'evolució de la seva població en els darrers cinc anys (des de 2015 fins a 31 de desembre de 2019) i per una altra, validar el sistema automàtic de recollida de dades informàtica, que permeti apropar en el temps l'edició de més sèries sobre la taxa de reincidència penitenciària i en execució penal.

Per assolir aquesta finalitat, els objectius es concreten en:

1. Actualitzar la taxa de reincidència penitenciària i d'execució penal catalana en relació amb l'estudi publicat l'any 2015.
2. Revisar la literatura espanyola i internacional per actualitzar les investigacions, dades i altres innovacions que s'hagin donat sobre el tema des de la darrera publicació.
3. Actualitzar el perfil més comú de les persones reincidents enfront de les no reincidents (també anomenades *desistents*).
4. Actualitzar i comparar el perfil de les persones que han sortit en llibertat condicional respecte del perfil de les persones que han sortit en llibertat definitiva. Dins d'aquestes últimes, diferenciar les persones que han sortit en primer i segon grau, de les persones que han sortit en tercer grau. I dins de les persones que han sortit en tercer grau, diferenciar les que han sortit segons l'aplicació de l'article 83 del Reglament Penitenciari, de règim obert comú de les que han passat per l'article 86.4 RP (amb control telemàtic o sense) i les que han passat per Unitats Dependents (art. 165 RP).

5. Analitzar l'eficàcia dels programes de tractament específic per la violència en els condemnats per delictes violents que han participat enfront dels que no han volgut participar, per reduir la reincidència.
6. Quantificar el nombre d'interns que tenen avaluacions de risc mitjançant l'eina *RisCanvi*, distingint entre els que tenen el *RisCanvi* Complet o l'*Screening*. Fer un estudi d'evolució d'ítems *RisCanvi* en relació amb els grups d'estudi, així com les significacions causals amb variables d'evolució penitenciària (permisos, progressions de grau, incidents i expedients disciplinaris, sortides en medi obert).
7. Estudiar com a grup específic les persones que han estat expulsades del territori nacional espanyol i veure en quina proporció han tornat al sistema d'execució penal català per una reincidència.
8. Estudiar quina ha estat la taxa de reincidència de les persones condemnades a qui se'ls va suspendre l'execució de la pena.
9. Actualitzar el percentatge de persones condemnades a RPS (responsabilitat penal subsidiària), que compleixen presó per impagament de multa (un 20% del total de condemnats a penes privatives de llibertat en el darrer estudi) i analitzar-ne el perfil criminològic.
10. Donar una perspectiva de gènere específica en tots els punts estudiats en l'informe.
11. Donar la taxa de reincidència judicial i establir el percentatge de diferència en el conjunt de totes les variables d'estudi i en tots els perfils estudiats, per extreure'n en el futur una projecció basada en les dades obtingudes en aquest estudi.
12. Recollir de manera precisa la sintaxi i protocol d'extracció de dades que permeti replicar aquesta extracció d'una manera automàtica en el futur, mitjançant explotacions informàtiques fiables i poder donar a partir de llavors la taxa de reincidència penitenciària cada any.
13. Establir les propostes de millora en cadascun dels objectius anteriors i per a cadascun dels operadors jurídics implicats, de manera que aquesta recerca esdevingui una proposta d'innovació i d'avaluació de política pública que puguin utilitzar els diferents *stakeholders* (involucrats).

2.3. Metodologia

2.3.1. Àmbits d'actuació (població d'estudi)

Població penitenciària que va sortir en llibertat definitiva o llibertat condicional durant l'any 2015 i seguiment fins a 31 de desembre de 2019 (seguiment màxim de cinc anys i mínim de quatre anys).

S'ha decidit tancar el seguiment a finals de l'any 2019 per dos motius principalment. En primer lloc, atenent la situació extraordinària que es va viure durant l'any 2020 arran de la pandèmia provocada per la covid-19, les mesures de confinament domiciliari i restriccions de mobilitat que va comportar. Se sap que les dinàmiques delictives es van veure alterades i també les dinàmiques dels centres penitenciaris i de tots els organismes judicials. La inclusió de les dades de l'any 2020 i 2021 podria distorsionar els resultats finals impossibilitant la seva comparativa amb sèries anteriors. En segon lloc, per mantenir el temps de seguiment al cap de cinc anys tal com succeeix amb la resta de sèries presentades.

Així doncs, la població excarcerada l'any 2015 de totes les presons de Catalunya suposen 4.025 persones diferents que s'estudiaran en quatre grups separats. Els registres s'estudiaran de forma exhaustiva sense fer servir mostra per no assumir marges d'error en determinats grups menys nombrosos.

1. Població excarcerada en **llibertat definitiva** (inclou indult, sobreseïment i absolució). Total: 2.453 persones diferents (en el cas que hi hagi més d'una sortida el mateix any s'escollirà la primera data de l'any 2015).
2. Població excarcerada en **llibertat condicional** (en qualsevol de les seves modalitats). Total: 1.148 persones (pot haver-hi revocacions posteriors de la LC, i en el cas que el motiu sigui per nou delictes, es considerarà a efectes de l'estudi reincidència. En cas contrari, es recull com a regressió de grau).
3. Població excarcerada per **llibertat definitiva per expulsió del territori**. Total: 344 persones diferents.

4. Població excarcerada per **suspensió en l'execució de la pena**. Total:
80 persones

2.3.2. Tractament estadístic

Dels 4.025 registres inicials s'ha fet una depuració posterior i s'han eliminat tots aquells casos que no podien cometre posteriorment reincidència (finats, subjectes que finalment no han acabat sortint i continuen complint condemna). El resultat d'aquesta depuració deixa una mostra de 3.814 subjectes.

El tractament de dades s'ha fet amb el paquet estadístic SPSS, versió 28, i s'han preparat diferents bases específiques en funció de les anàlisis particulars de dades que s'inclouen a l'estudi. Pot haver-hi en aquest sentit, variacions segons el capítol d'estudi quant al nombre total de subjectes que s'hi referencien. En cada cas, es farà constar quin és el fitxer del qual s'extreuen les dades.

- A. **Fitxer Global:** conté tots els casos, 3.814 subjectes dels 4 grups (LD=2.499; LC=1.124; Expulsió del territori nacional=120; Suspensió=71).
- B. **Fitxer Reincidència General:** conté 3.651 subjectes. Ha estat el fitxer d'ús més generalitzat en l'estudi. La diferència respecte del fitxer global és que s'han eliminat els 70 casos que havien estat expulsats en teoria del territori nacional i dels que no s'han tornat a tenir dades (no se'ls pot atribuir una desistència si en realitat no sabem res del seu futur). En canvi, hem mantingut els 50 casos que en teoria havien estat expulsats del territori nacional, però que han tornat a aparèixer com a reincidents en el sistema d'execució penal català. També s'han eliminat 45 casos on el subjecte ha entrat a complir penes privatives de llibertat per causes anteriors amb una condemna superior als dos anys i ens apareixen posteriorment com a no reincidents (no haurien tingut la mateixa temporalitat de seguiment que la resta i podrien esbiaixar els resultats a favor de la no reincidència).
- C. **Fitxer Reincidència General sense RPS ni SC:** conté 2.828 subjectes. Els casos de responsabilitat personals subsidiària (presó per impagament per multa) i els casos que no arriben a ser classificats per condemnes molt curtes (inferiors als dos mesos) suposaven en l'estudi anterior un 20% de

la població penitenciària condemnada. En l'actual són un 22,5% (9,5% SC i 13,1% RPS). La informació que es disposa d'ells en el SIPC és molt minsa. No hi ha exploracions fetes amb l'eina *RisCanvi* ni participen en tractaments penitenciaris. Per aquelles explotacions estadístiques més exigents que requereixen tenir les dades de totes les variables completades per obtenir-ne resultats fiables, aquests grups presentava molta distorsió estadística i s'han eliminats de les anàlisis.

- D. **Fitxer d'Estrangers:** conté 360 casos. Format pels estrangers que figura que han estat expulsats del territori nacional espanyol (N=120 casos), que configura una mostra aleatòria representativa de la resta d'estrangers no expulsats (n=120) i una mostra aleatòria representativa de nacionals espanyols (n=120). L'aleatorietat s'ha fet amb les eines que proporciona el programa SPSS. La representativitat s'ha fet buscant igualar la mateixa distribució percentual de delictes que en la població general; en segon lloc, el mateix percentatge d'ingressos penitenciaris anteriors, i en tercer lloc, el mateix percentatge de coneixement dels idiomes castellà i català (entenent el coneixement d'aquests idiomes com un indicador indirecte d'integració territorial).
- E. **Fitxer de Suspensions:** conté 140 casos. (N=70) corresponents a la població d'excarcerats el 2015 que finalment ha quedat depurada i una mostra aleatòria representativa de població general penitenciària (n=70), amb els mateixos criteris de distribució percentual (delictes i antecedents) que el grup anterior.
- F. **Fitxer de RPS i SC:** conté 1.300 casos. (N=477) corresponents a tota la població de RPS, (N=346) corresponents a tota la població de persones que queden sense classificar i (n=477) d'una mostra aleatòria representativa de la població general que finalitza la condemna en llibertat definitiva des de primer grau o règim tancat i segon grau o règim ordinari.
- G. **Fitxer de Dones:** conté 650 casos. (N=325 dones) i (n=325 homes, seleccionats d'una mostra aleatòria representativa de la població general d'homes, del fitxer global, amb els criteris esmentats).

Anàlisi estadística: a partir de les dades obtingudes dels aplicatius SIPC i JOVO es creuen variables i es fan diferents tipus d'anàlisi. S'incorporen per primer cop

i amb caràcters excepcional les dades provinents del CGPJ per l'obtenció de la taxa de reincidència judicial.

Les anàlisis més comunes que es poden trobar són: freqüències i percentatges directes i vàlids, correlacions de Pearson, anàlisi de contingència, txi-quadrat i Phi V Cramer. També la prova T per a mostres independents i la Prova T per a mostres relacionades. Finalment s'han fet l'anàlisi ANOVA, de clúster bietàpic, l'anàlisi factorial, la regressió de Cox i anàlisis de regressió lineal i de regressió logística. En algunes anàlisis que hem pensat que es podria fer una inferència causal s'ha fet servir l'anàlisi de propensitat IPW (*Inverse Propensity Weighting*) i AIPW (*Augmented Inverse Probability Weighting*).

S'han fet múltiples reunions individuals amb el personal assessor de la recerca, cadascun referida al seu àmbit d'intervenció. El mes de novembre 2022 es va fer una posada en comú dels principals resultats que ens van analitzar en primera instància abans d'arribar a la concreció d'aquest informe.

2.3.3. Variables utilitzades

S'han utilitzat 387 variables en la base de dades, combinades pels 7 fitxers abans esmentats segons les anàlisis dels diferents capítols. En l'annex final es pot veure la plantilla específica de variables amb la descripció conceptual de cadascuna i la seva categorització en indicadors.

2.3.4. Temporització de la recerca

Trimestre / anys (2020-2022)	4/20	1/21	2	3	4	1/22	2	3	4
Definició del projecte i concreció de l'encàrrec	■	■							
Configuració d'equip de recerca	■	■				■			
Petició i tramitació de dades TEMIS (judicials) al Consejo General del Poder Judicial	■	■	■	■	■	■			
Petició i tramitació de dades ANITA (penitenciàries) al Ministerio del Interior. Gobierno de España		■	■	■	■	■			
Preparació qüestionaris, extraccions automàtiques i prova pilot treball de camp			■	■	■				
Treball de camp extracció de dades diferents bases de dades. Validacions				■	■		■	■	■
Recull d'estudis i explotació bibliogràfica	■	■				■			
Depuració de dades. Anàlisi estadística.							■	■	■
Redacció de l'informe								■	■
Presentació de resultats									■

El calendari d'aquesta recerca ha estat especialment complex i difícil de gestionar. El motiu principal és que la planificació ha depès en molts aspectes d'actors externs, cosa que ha fet que costi concretar-ho tot, des de la definició de tasques fins a la temporalitat d'aquestes.

Les negociacions amb les dades judicials ja hem comentat al començament del capítol que han estat llargues, en molts moments infructuoses i en d'altres complicades per diferents factors aliens a la recerca.

Les negociacions amb el Ministerio del Interior del Gobierno de España, en canvi, han donat poc joc i han demostrat que encara queda un llarg camí a recórrer per poder establir convenis de col·laboració científica entre institucions públiques dependents de diferents Administracions.

La gestió per l'obtenció informatitzada de les dades catalanes del SIPC de manera sistemàtica i més eficient ha tingut un desenvolupament irregular i de resultat incert en el futur. En el segon i tercer trimestre de 2021 es van fer diferents proves per ajustar la sintaxi algorítmica que permetés una extracció fiable informàtica de les dades de les persones objecte d'estudi amb les condicions exigides pels criteris de la recerca. La multiplicitat de casuístiques que es troben en la gestió penitenciària del SIPC ens va exigir un esforç continuat de rectificació en l'operativització de la sintaxi d'extracció de dades i una comprovació manual de la coincidència dels casos d'una mostra (casos del mes de gener de 2015) variable per variable.

Pel desenvolupament d'aquesta tasca es va formar, per un costat, un equip de treball compost per una tècnica de l'Àrea de Planificació i Projectes Estratègics, adscrita a la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la víctima del Departament de Justícia i un analista/programador de l'empresa Ingeniería & Analytics Inetum, responsable de l'explotació de les dades del Departament de Justícia i el responsable de recerca del CEJFE. Per un altre costat, l'equip de recerca del CEJFE va fer el treball de camp de recollida manual de tots els casos que havien sortit només el mes de gener de 2015, seguint el mateix procediment que s'ha fet en les anteriors quatre sèries d'actualització de la taxa de reincidència.

Finalment, del contrast de resultats entre les dues formes d'extracció de les dades es va aconseguir una acceptable fiabilitat en la majoria dels grups d'estudi que es pretenia explotar en la recerca i es van prendre decisions de supressió de variables o de casos que, o no donaven suficient garantia de fiabilitat o bé suposaven un cost assumible de recollida manual si s'havia de fer en tota la població objecte d'estudi (explicats en els punts 2.3.1 i 2.3.2 de la recerca). Aquesta coincidència acceptable entre ambdues bases ens permetia validar que els resultats de sintaxi de programació es podia ja replicar pels dotze mesos de l'any 2015. No obstant les variables crítiques de reincidència es va decidir mantenir l'explotació manual de tots els casos per assegurar-ne la coincidència amb l'explotació estadística, atès l'especial sensibilitat estratègica que han de tenir la credibilitat de les dades que posem a disposició del públic.

El tercer trimestre i quart trimestre de 2021 es va fer la primera fase del treball de camp al CEJFE. Dels resultats d'aquesta primera explotació es va constatar que en el gran gruix de casos (llibertats definitives i llibertats condicionals) el grau de coincidència en la reincidència entre l'explotació estadística i manual era òptima, però no així amb les excepcionalitats (força comuns en una realitat tan calidoscòpica). El grau d'encert informàtic disminuïa molt en les casuístiques específiques, casos de RPS o SC (sense classificar), mesures de seguretat, casos en els quals es produïen incidències com regressions de grau, recursos judicials i/o retorns a les situacions anteriors, trasllats fora del territori de Catalunya o nouvinguts al nostre territori pel compliment d'una part de la condemna. Particularment complicada ha estat aconseguir un grau d'encert amb els casos de les persones que reingressen a presó pel compliment de causes anteriors (tècnicament no són reincidències) i la comptabilització del temps de condemna per saber si havien de saltar de l'estudi o no.

Es va haver d'establir una segona fase del treball de camp per recollir i explotar les dades judicials finalment facilitades pel CGPJ. En aquest segon moment d'explotació de les dades es va aprofitar per tornar a provar les dades obtingudes informàticament amb la col·laboració d'un professor de la Universitat Pompeu Fabra, metodòleg i expert estadístic que duia a terme un treball paral·lel d'explotació de dades per una altra recerca acadèmica autoritzada pel Departament de Justícia, amb la finalitat de complimentar una tesi doctoral d'una

alumna de màster. Ambdós van coincidir en les dificultats d'aconseguir una bona coincidència àmplia en l'extracció informàtica. En el seu cas, l'investigador de la UPF havia invertit gairebé un any per assolir un bon procés de depuració estadístic. Pel que fa al nostre cas, ja hem explicat les casuístiques específiques. Ambdues evidències qüestionen la maduresa informàtica i els coneixements tècnics de les eines actuals de treball per poder fer estudis sostenibles de reincidència. En la validació conjunta que van fer de les dues bases de dades, va caldre revisar manualment un a un, els expedients de 200 casos per entendre les divergències, produïdes per situacions i casuístiques molt diverses.

La nostra primera conclusió en aquest punt és que aquests casos extrems han de ser eliminats dels estudis generalistes, perquè comprometen greument la fiabilitat global de les dades, encareixen i endarrereixen molt l'explotació de les dades. Tot i que malauradament alguns d'aquests casos excepcionals són els que provoquen més alarma social i són els que causen en la comunitat la percepció que tot el funcionament del sistema d'execució penal és ineficaç, l'estudi i tractament de les dades que corresponen a aquests casos proposem es faci sempre a part del conjunt d'estudi i anàlisi de la població penitenciària, amb recerques que combinin l'explotació quantitativa i qualitativa. Com que això implica estudis d'aprofundiment amb pocs casos, proposem que es fomentin les recollides específiques d'altres dades primàries que normalment no es poden recollir per la seva complexitat o especificitat en les bases ja per si àmplies i complexes que té el SIPC.

La nostra segona conclusió al respecte sobre l'explotació de les dades que s'obtenen dels estudis és que, malgrat els avenços informàtics, encara caldrà mantenir la prevenció de duplicar l'extracció de les dades de reincidència (només les de reincidència) manualment, mentre no es perfeccionin i simplifiquin els procediments informàtics d'extracció fiables. Com hem dit, la realitat calidoscòpica i multiplicitat de casuístiques limiten la fiabilitat de l'extracció, si es volen mantenir els casos dins dels estudis. Si s'obvien en el futur aquestes prevencions és molt possible que s'obtinguin dades diferents i s'atribueixin erròniament a causalitats diverses.

2.3.5. Pressupost

Aquesta recerca s'ha desenvolupat íntegrament amb el pressupost anual assignat a la Unitat d'Investigació del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

3. La reincidència

3.1 Les taxes de reincidència i les seves característiques

3.1.1 Taxa de reincidència penitenciària

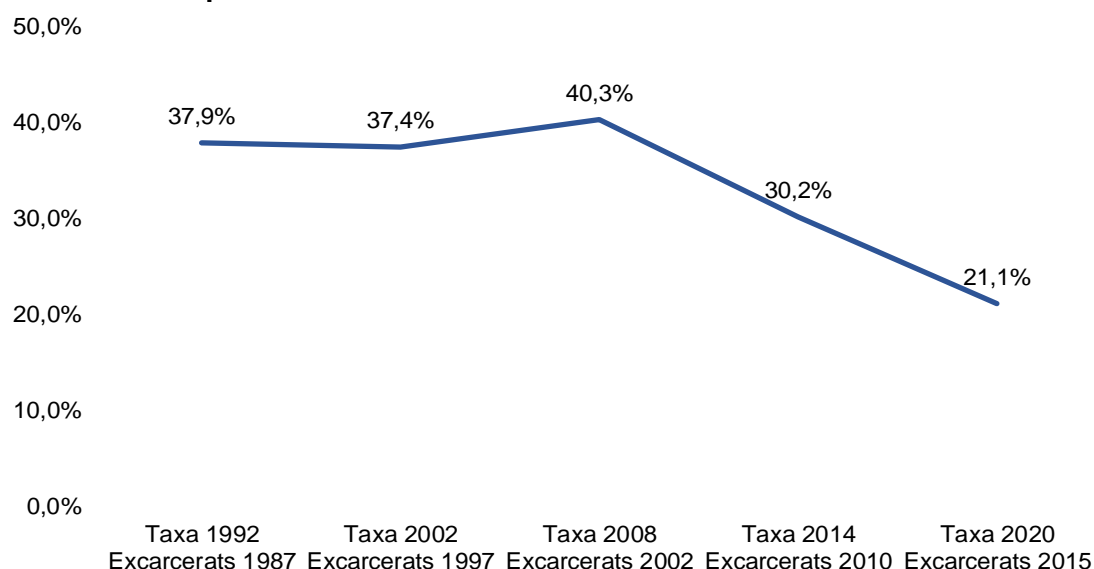
La taxa de reincidència penitenciària del present estudi és del 21,1%.

És a dir, vuit de cada deu subjectes que van sortir de presó l'any 2015 no han tornat a reingressar a la presó per cap delictes comès amb posterioritat a la data d'excarceració, durant el període de seguiment de cinc anys (de 2015 a 31 de desembre de 2019). El període de seguiment de cinc anys és el període estàndard que la literatura internacional estableix com a vàlid per considerar una persona desistent del delictes si no ha reincidit.

Taula 6. Comparativa de les taxes de reincidència

Excarcerats 1987 Taxa 1992	Excarcerats 1997 Taxa 2002	Excarcerats 2002 Taxa 2008	Excarcerats 2010 Taxa 2014	Excarcerats 2015 Taxa 2020
37,9%	37,4%	40,3%	30,2%	21,1%

Gràfic 23. Comparativa de les taxes de reincidència actual i d'estudis anteriors

Com s'observa a la taula 6 i el gràfic 23, la taxa de reincidència penitenciària ha anat en contínua disminució en els últims anys, reduint-se gairebé a la meitat respecte de la taxa de 2008.

En el total de persones condemnades i excarcerades el 2015 hi ha un grup que surten dels centres penitenciaris sense classificar (22,5%), degut a condemnes molt curtes, dels quals un 13,1% corresponen a RPS (responsabilitat personal subsidiària) o el que és el mateix, impagament de multes que implica compliment en mesura alternativa de privació de llibertat, i un 9,5% que han tingut una o diverses causes de molt poc temps de condemna que han complert sense que hagi donat temps a la seva classificació penitenciària. Cap dels dos grups no han tingut cap tipus de tractament i l'objectiu dels operadors penitenciaris ha estat funcional, només de custòdia i tramitació administrativa judicial. Si separem els dos grups que només se'ls custodia dels realment classificats i sobre els quals sí que s'intervé de diverses maneres, les dades de reincidència són encara més significatives, pel descens de la taxa. La taxa baixa fins al 16,0%.

Taula 7. Comparativa de les taxes de reincidència 2020 segons si va ser classificat o no en la condemna

Excarcerats 2015 Taxa General 2020	Excarcerats 2015 Taxa (només classificats)	Excarcerats 2015 Taxa (sense classificar)
21,1%	16,0%	38,8%

3.1.1.2 Característiques de la reincidència penitenciària

a. El delicte de reincidència (per categories)

Taula 8. Comparativa de la categoria del delicte en reincidència penitenciària (%)

	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020
<i>Contra les persones</i>	8,2	9,8	10,6
<i>Contra la llibertat sexual</i>	0,7	0,8	0,9
<i>Contra la propietat</i>	68,1	68,2	60,6
<i>Drogues</i>	7,8	7,0	3,7
<i>Trànsit</i>	1,4	3,1	8,5
<i>Altres</i>	13,8	11,1	15,7

El principal tipus delictiu comès en la primera reincidència són els delictes *contra la propietat* (60,6%). Aquests han disminuït en 8 punts respecte a les taxes anteriors. També ha baixat el pes dels delictes relacionats amb el tràfic de *drogues* a la meitat, en 3,3 punts respecte a les taxes anteriors i ha augmentat la primera reincidència en delictes de *trànsit*, a més del doble (en 5,4 punts).

El percentatge de delictes violents comesos en la primera reincidència és del 27,6% davant el 32,6% que són delictes no violents.

Gràfic 24. Violència en el delicte de la primera reincidència a presó. Comparativa

S'ha produït una disminució de 5 punts en delictes violents en la primera reincidència respecte a l'estudi anterior.

b. Temps que triga a reincidir

El temps que triguen a reincidir a presó en el present estudi presenta una mitjana de 400,2 dies. Però, donat que presenta una dispersió molt àmplia (desviació típica de 405,3 dies), caldrà valorar la mitja, la qual presenta el temps que ha trigat a reincidir el 50% de la mostra i que es correspon a 246,0 dies. És a dir, la meitat dels reincidents ho farà als 8 mesos i un 60% abans de l'any posterior a l'excarceració. Un altre 20% ho farà durant el segon any de seguiment. I al cap de tres anys ja ha reincidit més del 90% dels que ho faran.

Taula 9. Temps que triguen a reincidir a presó (% acumulat)

	Taxa 2002	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020
Fins a 1 any	54,3%	67,0%	64,9%	60,6%
D'1 a 2 anys	76,6%	81,0%	87,0%	80,3%
De 2 a 3 anys	87,9%	89,7%	97,0%	91,7%
De 3 a 4 anys	95,0%	94,7%	100,0%	97,0%
De 4 a 5 anys	99,0%	98,8%	-	100%
De 5 a 5,5 anys	100%	100%	-	-

Com ve sent freqüent en les darreres recerques, després dels quatre anys pràcticament ja no hi ha reincidències.

La mitjana de temps que triga a reincidir (400,2 dies) ha augmentat en comparació amb l'estudi anterior, en què la mitjana era de 336,14 dies.

L'edat mitjana en què es produeix la primera reincidència és als 36 anys, tot i que amb una dispersió considerable (desviació típica de 9,4). Aquesta mitjana d'edat es manté gairebé igual que a l'estudi anterior (35,6 anys).

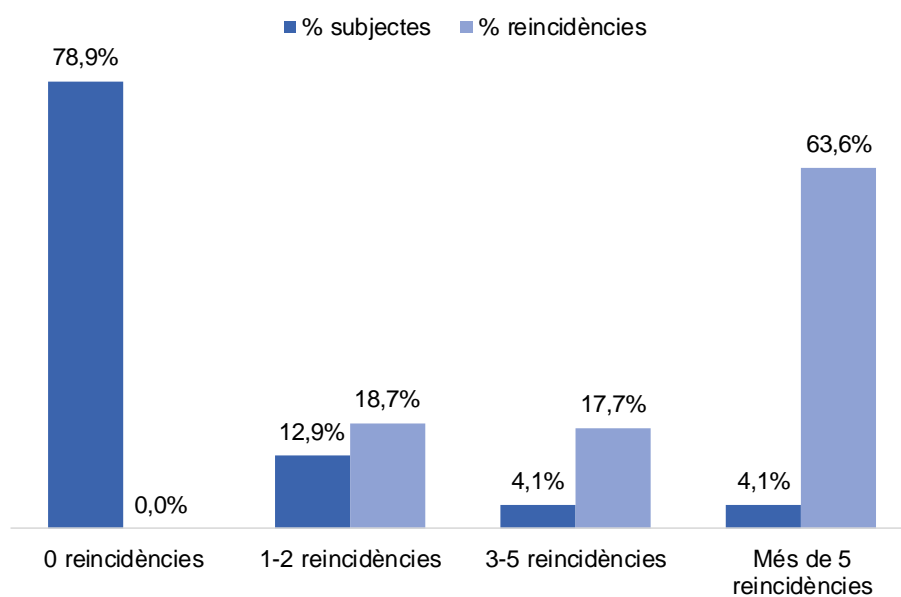
c. Nombre de reincidències a presó

El nombre de reincidències penitenciàries és de 4,2, tot i que amb una dispersió molt àmplia (desviació típica de 6,8). Tot i això, la mitja presenta un valor de 2, és a dir, el 50% dels reincidents cometran 2 reincidències que implicaran el seu ingrés a la presó.

Respecte l'estudi anterior aquest grup de multireincidents ha pujat de forma destacable el nombre de reincidències que comet. La mitjana d'ingressos penitenciaris posteriors a la sortida de la pena base per a la taxa 2014 era de 2,2 ingressos i ara és de 4,2 ingressos.

d. Multireincidència

Gràfic 25. Relació entre l'interval de reincidències i el percentatge de subjectes que les cometen. Taxa 2020

Com s'observa al gràfic, el 8,2% dels subjectes que reincideixen acumulen el 81,3% de les reincidències i han comès com a mínim 3 delictes posteriors a la pena base.

Aquestes xifres han variat sensiblement en els darrers dotze anys: en l'estudi de la taxa 2008 el 18,4% era responsable del 80% de les reincidències; en el següent (taxa 2014) el percentatge de multireincidents va ser 10,5%. I ara ha baixat al 8,2%.

Estudi taxa 2008	18'4% reincidents responsables del 80% de reincidències
Estudi taxa 2014	10,5% reincidents responsables del 80% de reincidències
Estudi taxa 2020	8,2% reincidents responsables del 81,3% de reincidències

Temperant a aquest grup es reduiria dràsticament la reincidència.

3.1.2 La taxa de reincidència en execució penal i les seves característiques

3.1.2.1 Taxa de reincidència en execució penal

La taxa de reincidència en execució penal en el present estudi és de 28,7%.

La taxa de reincidència en execució penal correspon al percentatge total de reincidents, sumant els reincidents penitenciaris i els reincidents als quals se'ls ha aplicat una mesura penal alternativa (MPA).

La diferència entre la taxa d'execució penal i la taxa de reincidència penitenciària permet conèixer el percentatge de reincidències als que se'ls ha aplicat una MPA. D'aquesta manera, la taxa de persones que han reincidit i han tingut com a resposta només una MPA, és del 7,6%.

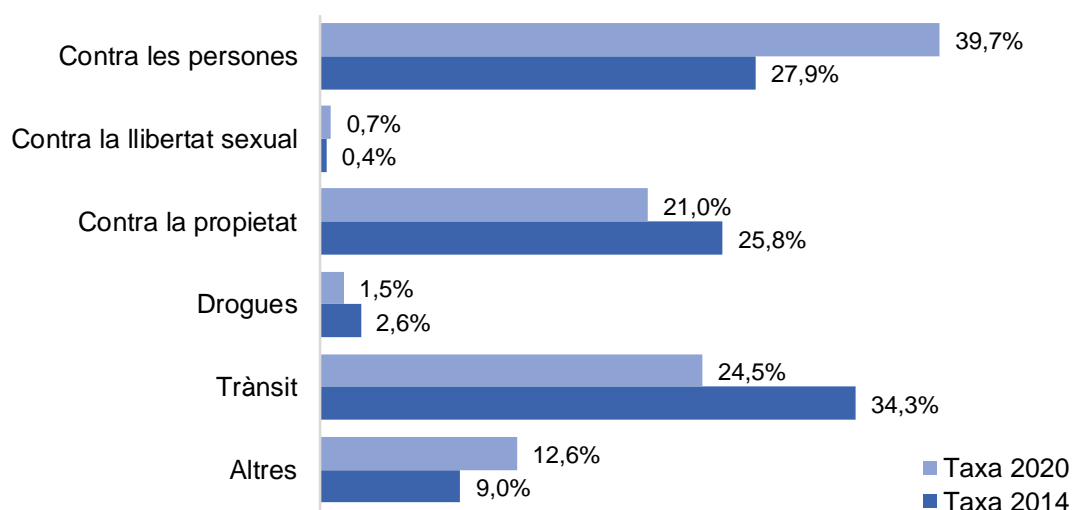
Taula 10. Comparativa de la taxa de reincidència en execució penal amb l'estudi anterior

Taxa 2014	Taxa 2020
33,9%	28,7%

3.1.2.2 Característiques de la reincidència en MPA i execució penal

a. El delicte

Gràfic 26. Comparativa de la categoria del delictes en reincidència en MPA (%)

La comparativa entre la taxa de reincidència en MPA actual (taxa 2020) i l'anterior (taxa 2014) mostra un augment significatiu de la reincidència en MPA en els delictes *contra les persones*, amb un increment d'11,8 punts. Així com una disminució notable en els delictes de *trànsit*, els quals es redueixen en 9,8 punts (hem vist en el punt anterior com ingressen més a presó).

Els delictes *contra la llibertat sexual* i de *drogues* presenten canvis molt poc rellevants. Mentre que els delictes *contra la propietat* també disminueixen com en el cas de les reincidències penitenciàries que hem vist abans.

El percentatge de delictes violents que es produeixen en la primera reincidència en MPA es correspon a un 5,7%, molt inferior al 27,9% que presenta la reincidència penitenciària.

b. Temps que triguen a reincidir en MPA

Taula 11. Temps que triguen a reincidir en MPA (% acumulat). Taxa 2020

	Taxa 2020
Fins a 1 any	54,4%
D'1 a 2 anys	75,7%
De 2 a 3 anys	88,7%
De 3 a 4 anys	96,6%
De 4 a 5 anys	100,0%

El temps que triguen a reincidir en MPA presenta una distribució semblant a la reincidència penitenciària. En tot cas, els primers dotze mesos continuen tenint

un pes fonamental en la reincidència, com a període en què es produeixen més de la meitat de les reincidències.

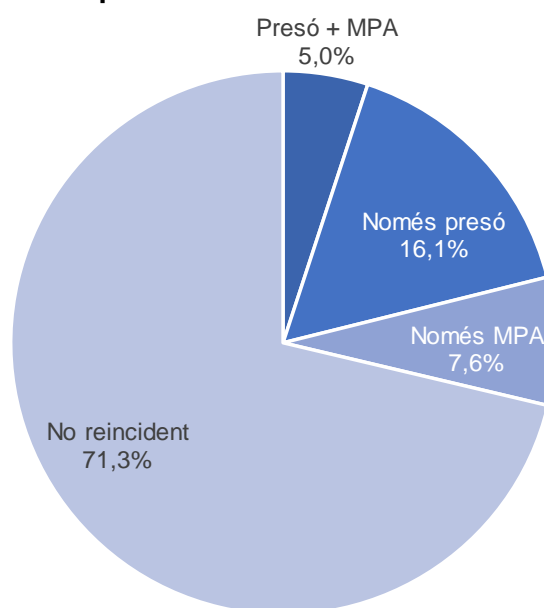
c. Tipus de pena imposada en la reincidència en execució penal

Taula 12. Tipus de pena imposada en la reincidència d'execució penal

	Taxa 2014	Taxa 2020
Presó + MPA	3,2%	5,0%
Només presó	27,0%	16,1%
Només MPA	3,7%	7,6%
No reincident	66,1%	71,3%

Malgrat estem veient un descens de 5,2 punts en la taxa d'execució penal respecte de la mesura anterior (taxa 2014), podem observar en la taula 12 com en la taxa actual les persones reincidentes que han tingut mesures múltiples de presó i MPA han augmentat, així com també les que han rebut només una resposta de MPA.

Gràfic 27. Tipus de pena imposada en la reincidència en execució penal

En comparació amb les mesures imposades en la recerca anterior, a més del descens en la reincidència, la reducció de l'aplicació de la pena de presó com a pena principal passant d'un 27% (taxa 2014) a un 16,1% al present estudi, és a dir, una reducció d'11 punts.

d. Tipus de mesura imposada en la primera reincidència en MPA

Taula 13. Mesura imposada en la primera reincidència MPA

	Taxa 2014	Taxa 2020
Treballs en benefici de la comunitat (TBC)	75,8%	68,0%
Tractament terapèutic ambulatori (TTA)	7,6%	9,1%
Programa formatiu	5,1%	5,9%
Mediació	1,7%	12,6%
Assessorament	3,0%	0,4%
Altres MPA	6,8%	3,9%

La principal mesura que s'imposa a la primera reincidència en MPA són els treballs en benefici a la comunitat (TBC), gairebé en un 70% dels casos. En menor percentatge, s'apliquen la mediació (12,6%), el tractament terapèutic ambulatori (9,1%) i el programa formatiu (5,9%).

En comparació amb la taxa anterior cal destacar però el rellevant augment de la mediació, que ha passat de l'1,7% al 12,6% en el present estudi, i la lleugera disminució de la imposició del TBC.

3.1.3 La taxa de reincidència judicial

3.1.3.1. Taxa de reincidència judicial

Per primer cop, pot oferir-se la taxa de reincidència judicial. La font són les dades dels jutjats de Catalunya (TEMIS) on s'han obert expedients per delictes comesos amb data posterior a la sortida de la pena base. Les persones poden haver estat condemnades o no, poden trobar-se a l'espera de judici, de confirmació de sentència o en qualsevol altra situació jurídica o administrativa. Si existeix una causa oberta, s'ha puntuat com a contacte positiu en el sistema judicial i valoració de reincidència.

La taxa de reincidència judicial és del 53,1%.

Dit d'una altra manera, cinc de cada deu persones que van ser excarcerades l'any 2015 han tornat a tenir contacte amb el sistema judicial, durant el període de seguiment (del 2015 al 2019).

Taula 14. Comparativa de les taxes 2020 de reincidència penitenciària, d'execució penal i judicial

Taxa de reincidència penitenciària	Taxa de reincidència en execució penal	Taxa de reincidència judicial
21,1%	28,7%	53,1%

Això ens orienta en les diferències de taxa segons la font que proporciona les dades. Per primer cop podem establir que la diferència entre la taxa penitenciària i la taxa judicial és de **32 punts**.

En l'estudi sobre la taxa 2008 es van recollir dos estudis europeus en què recollien les dues taxes en la mateixa població (penitenciària i judicial). Aquests estudis els van fer Suïssa i Països Baixos.

Taula 15. Relació entre les taxes de reincidència penitenciària i judicial. Comparació de 2 estudis internacionals

	Reincidència penitenciària	Reincidència judicial	Diferència
Suïssa ¹³	39% (6 anys)	53,2% (6 anys)	14,2 punts
Països Baixos ¹⁴	32,3% (2 anys)	55,5% (2 anys)	23,2 punts

Cap dels dos països ens semblaven referents per a la nostra realitat, atès que Suïssa té una política penal i penitenciària molt diferent pel seu propi estatus i actua de manera diferenciada en funció de si la població és autòctona o estrangera, la qual representa el 70% de la seva població penitenciària (Aebi et al. 2022), amb una inversió de recursos molt dispar. Els Països Baixos, d'altra banda, té un codi penal sensiblement diferent respecte del tipus de condemnes aplicable a alguns delictes que aquí a pena principal. Ells apliquen molt més les mesures a la comunitat com a alternatives a la presó i la *probation*, figura no reconeguda en el nostre règim legislatiu. En aquest sentit, les seves mesures són molt menys punitivistes que les nostres com demostra la diferència en la taxa d'excrceració per a cada 100.000 habitants (58,8 pels Països Baixos, la cinquena més baixa entre tots els països europeus que aporten dades). La taxa catalana és del 108,4 o l'espanyola del 126,2, més del doble en ambdós casos.

¹³ Bern "Taux de récidive: incarcération et récidive" dins de *Statistique de la criminalité: recondamnations et réincarcérations*. Office fédéral de la statistique

¹⁴ Wartha, B.S.J. et alt "Recidivism report 1997-2004. Developments in the reconviction rate of Duch offenders (Marhc, 2008)" WODC-studies on recidivism Fac sheet 2008-2a

La taxa del 2008 era a Catalunya del 40,3% amb 5 anys de seguiment i la de Països Baixos com recollim a la taula 14 del 32,3% a 2 anys de seguiment en aquella època (als 2 anys ja hem vist que ja ha reincidit el 80% dels que ho faran). La diferència amb la taxa judicial neerlandesa era de 23,2%, dada que s'explica per l'aplicació d'altres mesures penals comunitàries.

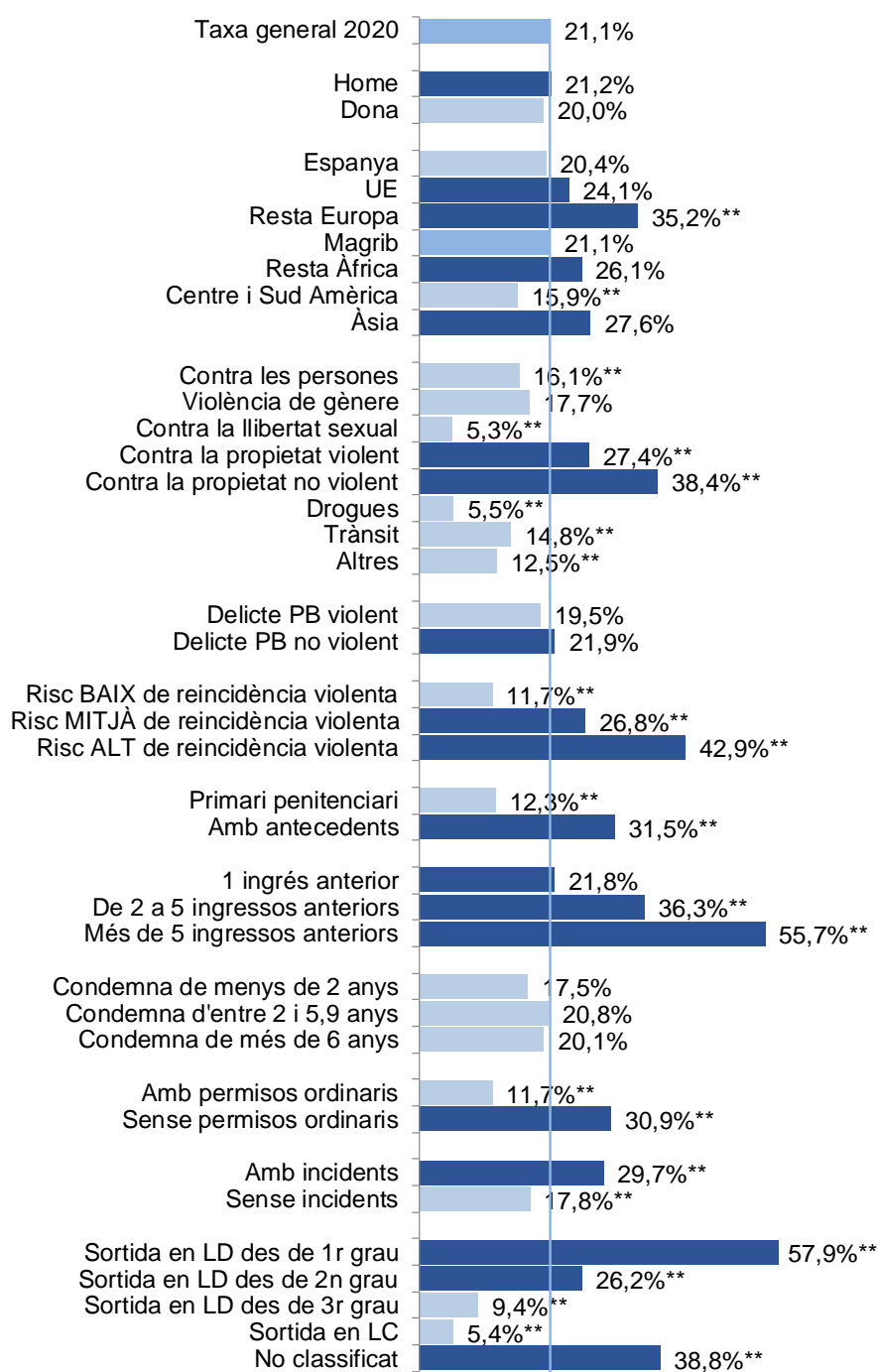
Acabem de veure que la diferència en el cas de la taxa catalana és de 32 punts i com hem demostrat amb la recollida de la taxa d'execució penal, no es pot atribuir-li a l'aplicació de mesures penals comunitàries, que ja en el marc teòric i en altres estudis propis hem argumentat que les MPA tenen més de **complementàries** que **d'alternatives**.

En el capítol 5 hi tornarem per intentar explicar les diferències entre ambdues taxes.

3.2 Les taxes específiques de reincidència

Com s'ha vist, la taxa general de reincidència penitenciària és de 21,1%. Al gràfic 28, tal com es va fer a l'informe anterior (2015:133), es presenten les taxes de reincidència específiques en funció de diferents variables personals, penals i penitenciàries dels subjectes.

Gràfic 28. Taxes específiques de reincidència

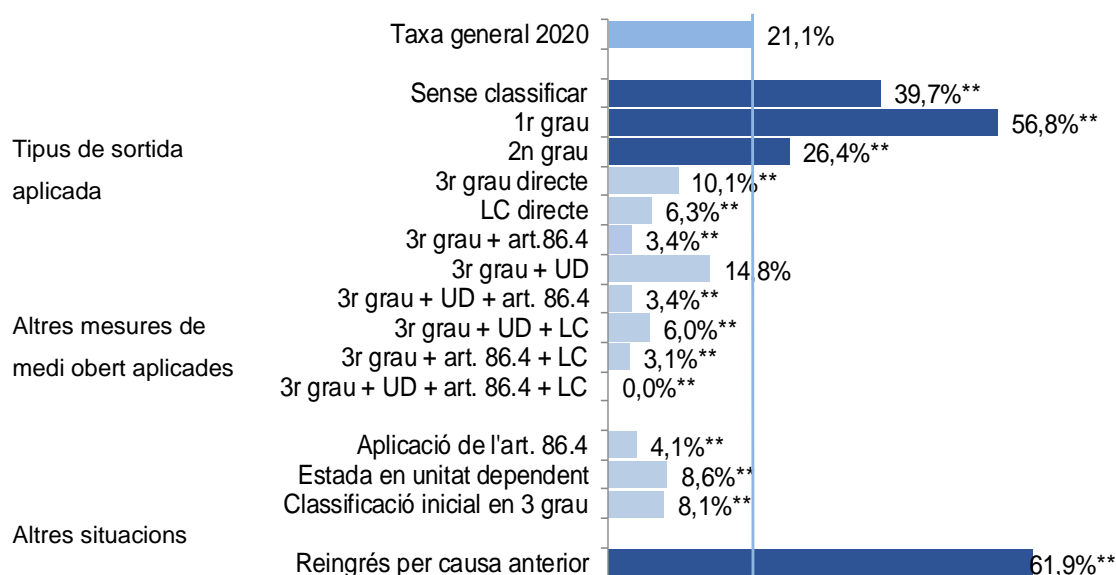
** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

D'aquestes taxes de reincidència destaquem:

- No hi ha diferències per gènere.
- Els ciutadans i ciutadanes europeus de fora de la Unió Europea presenten unes taxes superiors i els d'Amèrica Central i del Sud significativament inferiors.

- Els que han comès *delictes contra la propietat* tenen una taxa superior, mentre que la resta de condemnats per altres delictes presenten taxes inferiors a la mitjana (excepte per *violència de gènere*).
- Que el delicte no sigui *violent* o sí que ho sigui, no té impacte en la taxa de reincidència.
- El risc valorat pel *RisCarvi de reincidència violenta* s'ajusta als resultats de les taxes: els valorats de risc *alt* (42,9%) i risc *mitjà* (26,8%) estan per sobre de la mitjana i els de risc *baix* (11,7%) per sota, amb valors tots ells significatius.
- Tenir antecedents penitenciaris i, dins d'aquests, tenir més de cinc ingressos anteriors a la pena base, dona significació amb una major reincidència.
- El temps de condemna imposat en la pena base no té incidència en la taxa de reincidència.
- Quant a les variables penitenciàries, tenir incidents dins del centre penitenciari implica presentar taxes de reincidència més altes.
- Tenir permisos ordinaris durant la condemna és un bon predictor per tenir posteriorment una taxa de reincidència més baixa de la mitjana.
- De la mateixa manera passa amb el tipus de sortida de la presó. Com més controlada i progressiva sigui des de medi obert, més baixa és la taxa de reincidència; com menys controlada i/o abrupta es doni, més alta serà: els que han sortit directament des de primer grau presenten una taxa de reincidència 30 punts superior a la d'aquells que han finalitzat la condemna en 2n grau, que també superen la taxa mitjana en 5 punts; passa el mateix amb aquells que han finalitzat la condemna sense haver estat classificats, que superen la taxa mitjana en més de 15 punts; en canvi, aquells que han sortit en tercer grau presenten una taxa del 9,4%, mentre que els que han arribat a la llibertat condicional tenen una taxa del 5,4%. Si a més es produeix un esglaonament i una progressió en l'autonomia cap a la llibertat amb un acompanyament, la taxa és cada cop menor, tal com mostra el gràfic 29.

Gràfic 29. Tipus de sortida i taxa de reincidència

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Els homes joves són els més reincidents. Les dones no presenten diferències significatives en la reincidència quant a l'edat d'entrada a la presó.

Taula 16. Tipus de sortida i taxa de reincidència

			Edat d'entrada a la presó							
			18-30 anys		31-45 anys		Més de 45 anys		Total	
			N	%	N	%	N	%	N	%
Home	Reincidència penitenciària	No	793	72,0%	1.269	79,7%	556	88,4%	2.618	78,8%
		Sí	309	28,0%**	324	20,3%	73	11,6%**	706	21,2%
Dona	Reincidència penitenciària	No	84	75,0%	130	81,3%	46	86,8%	260	80,0%
		Sí	28	25,0%	30	18,8%	7	13,2%	65	20,0%

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

La variable més significativa per pronosticar la reincidència és el reingrés a presó per un delicte anterior al que s'havia comès en la *pena base*: és a dir, els que tenien causes pendents acaben sent els que acumulen més reincidències (61,9%) tot i que el temps de seguiment hagi estat menor a causa del posterior ingrés a presó. Aquesta dada pot explicar-se pel fet que les persones que tenen causes pendents no poden, encara que vulguin, normalitzar la seva vida en llibertat i crear una nova identitat allunyada de la delinqüència, atès que saben que tornaran a entrar a presó. Sense expectativa de futur ni claredat respecte al temps pendent de complir en privació de llibertat, és més probable que es mantinguin noves actituds delictives.

Taula 17. Variables personals i taxa de reincidència

Variables personals		Reincidència penitenciària	
		N	%
Edat en el moment del delictes de la PB	Fins a 22 anys	102	30,5**
	De 23 a 28 anys	73	18,0
	Més de 28 anys	191	16,2**
Increment de la freqüència, gravetat i diversitat dels delictes	Sí	209	23,8**
	No	126	14,7**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

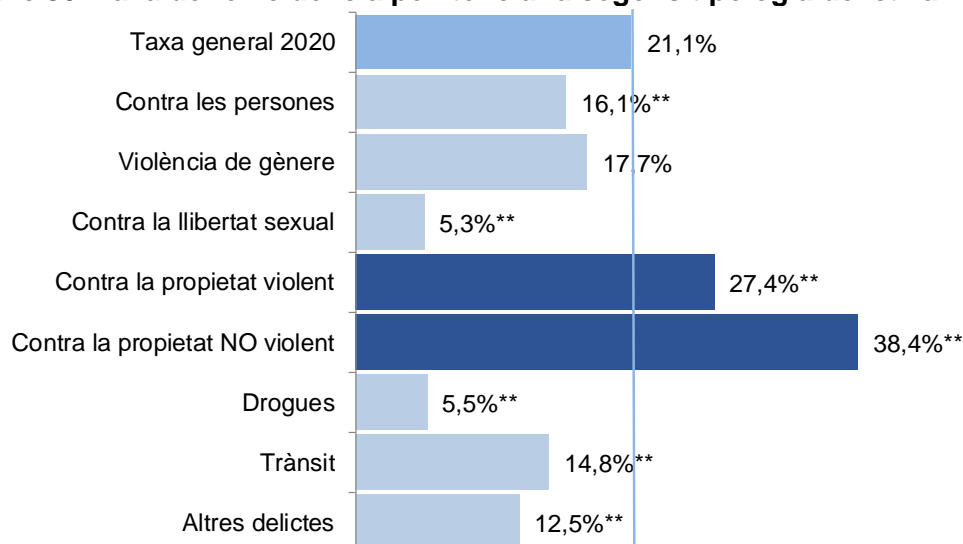
Com més jove és l'infractor en el moment de cometre el delictes de la pena base (PB), més alta és la probabilitat de reincidència: aquells que tenien menys de 22 anys reincideixen en un 30,5%, mentre que els que superaven els 28 anys ho fan en un 16,2%.

També si en l'històric criminalològic s'observa un increment en la freqüència, gravetat i diversitat delictiva aquestes variables resulten predictores de la reincidència posterior.

3.2.1 La reincidència, tipus de delictes i tractament especialitzat

La taxa de reincidència varia segons el tipus de delictes comès a la PB.

Gràfic 30. Taxa de reincidència penitenciària segons tipologia delictiva

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

De manera general, s'observa que els delictes *contra la propietat*, independentment de si són o no violents, presenten les taxes de reincidència més altes. Els infractors condemnats per delictes *contra la propietat no violents*

són els que reincideixen en major proporció un cop surten de presó. En canvi, els condemnats per delictes *contra les persones, violència de gènere, trànsit o altres* tipologies delictives presenten taxes per sota la mitjana. Destaquen en la baixa reincidència els delinqüents sexuals i els condemnats per delictes relacionats amb *drogues*.

De forma excepcional hem obtingut la taxa de reincidència judicial. D'aquesta manera el públic lector pot trobar comparats, per primera vegada a l'Estat espanyol, els diferents tipus de taxa de reincidència segons la mesura de revisió que s'agafi.

Taula 18. Diferents taxes de reincidència en la tipologia delictiva segons el tipus de font de mesura de la taxa de reincidència que s'utilitzi

Tipologia delictes PB	Tipus de font de mesura de reincidència			
	MPA	Penitenciària	Execució penal	Judicial
<i>Contra les persones</i>	11,7	16,1**	23,9**	48,8**
<i>Violència de gènere</i>	15,5	17,7	28,0	46,5**
<i>Contra la llibertat sexual</i>	4,0**	5,3**	9,3**	26,7**
<i>Contra la propietat violent</i>	15,5**	27,4**	34,4**	59,9**
<i>Contra la propietat no violent</i>	14,8**	38,4**	45,4**	73,2**
<i>Drogues</i>	7,0**	5,5**	11,2**	30,1**
<i>Trànsit</i>	14,2	14,8**	25,9	53,7
<i>Altres</i>	11,6**	12,5**	20,1**	46,1**
Total	12,6	21,1	28,7	53,0

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la mitjana de la taxa general de cada mesura: $p \leq 0,01$

Sigui quina sigui la taxa de reincidència que s'analitzi (MPA, penitenciària, execució penal o judicial) les tipologies més sobrerrepresentades respecte a la mitjana són els *delictes contra la propietat*, mentre que els *delictes sexuals* i aquells relacionats amb *drogues* són els que tenen una proporció més baixa.

Dit això, la taula 19 mostra la *xifra negra* comparada entre la taxa judicial (que és la font de mesura més propera a la realitat) i la resta de taxes que hem utilitzat fins ara en tots els estudis de reincidència: la penitenciària com a més comuna, la de MPA només pels estudis específics en mesures d'execució a la comunitat, i la d'execució penal, que suma les dues de presó i MPA.

Taula 19. Xifra negra en la tipologia delictiva segons el tipus de font de mesura de la taxa de reincidència que s'utilitzi

Tipologia delictes PB	Diferència entre taxes de reincidència		
	Judicial contra MPA	Judicial contra Penitenciària	Judicial contra Execució penal
<i>Contra les persones</i>	+ 37,1%	+ 32,7%	+ 24,9%
<i>Violència de gènere</i>	+ 31,0%	+ 28,8%	+ 18,6%
<i>Contra la llibertat sexual</i>	+ 22,7%	+ 21,3%	+ 17,3%
<i>Contra la propietat violent</i>	+ 44,4%	+ 32,6%	+ 25,6%
<i>Contra la propietat no violent</i>	+ 58,4%	+ 34,8%	+ 27,8%
<i>Drogues</i>	+ 23,1%	+ 24,6%	+ 18,9%
<i>Trànsit</i>	+ 39,5%	+ 38,9%	+ 27,8%
Altres	+ 34,5%	+ 33,6%	+ 26,0%
Total (mitjana)	+ 40,4%	+ 32,0%	+ 24,4%

Nota: la gradació del color marca la diferència en la reincidència total de cada tipus de taxa respecte de la mitjana, si la taxa està per sobre o està per sota d'aquesta mitjana.

Algunes conclusions importants que s'esdevenen d'aquestes dades.

- A la taxa de reincidència penitenciària cal afegir-li de mitjana 32 punts per apropar-nos a la taxa criminal real. Si utilitzem la taxa d'execució penal (presó més MPA) cal afegir-li 24 punts de mitjana. Encara, però, estariem allunyats de la xifra de criminalitat real si tenim en compte els casos policials desestimats per judicatura i els casos delictius no resolts.
- La xifra negra penitenciària més elevada la trobem en els delictes *contra la propietat no violents*: mentre que un 73,2% dels excarcerats tenen una nova causa judicial en els pròxims cinc anys, només aproximadament la meitat d'aquests (38,4%) entraran de nou a presó.
- De manera semblant passa amb els delictes *contra la propietat violents*: la taxa de reincidència judicial és del 59,9%, més de 32 punts superiors de la taxa de reincidència penitenciària (27,4%).
- La xifra negra que es recull en els delictes *de trànsit* també és molt elevada, ja que sí que arriben als jutjats (53,7%), però no a presó (14,8%): junt amb els delictes *contra la propietat*, és la tipologia delictiva amb un interval més elevat de diferència entre la taxa judicial i la penitenciària.

- Els delictes *contra la llibertat sexual* són els que presenten una xifra negra més baixa. Si un cas arriba a jutjats, serà més probable que aquest derivi en el compliment d'una mesura d'execució penal que no en altres tipologies delictives. Una situació semblant es donarà en els delictes de *violència de gènere* i relacionats amb *drogues*.
- Finalment, la xifra negra dels delictes *contra les persones* és la que més s'apropa a la mitjana d'aquests 32 punts de diferència en la taxa penitenciària i 24,4 punts de diferència en la taxa d'execució penal.

Com ja hem comentat en el capítol anterior, hem obtingut les dades judicials d'una manera excepcional i dubtem que tinguin en el futur continuïtat en els nous estudis de reincidència. De manera que són una font inestimable de comparació amb les dades que fins ara s'han anat donant en els 25 anys d'estudis de la taxa penitenciària i en menys temps quan hem parlat de les dades de reincidència en execució penal. Li donen un valor excepcional a l'obtenció d'aquestes dades judicials quant a resultats i conclusions respecte a l'interval de xifra negra real que s'ha de tenir en compte en la valoració de la taxa penitenciària i la taxa judicial, que pot servir de referència a molts països d'entorns penals culturalment similars al nostre (països del sud d'Europa i/o d'arrel llatina). Però que a partir d'ara les obviarem de les anàlisis de resultats més enllà de la contextualització general que cal fer-ne, per dos motius principals.

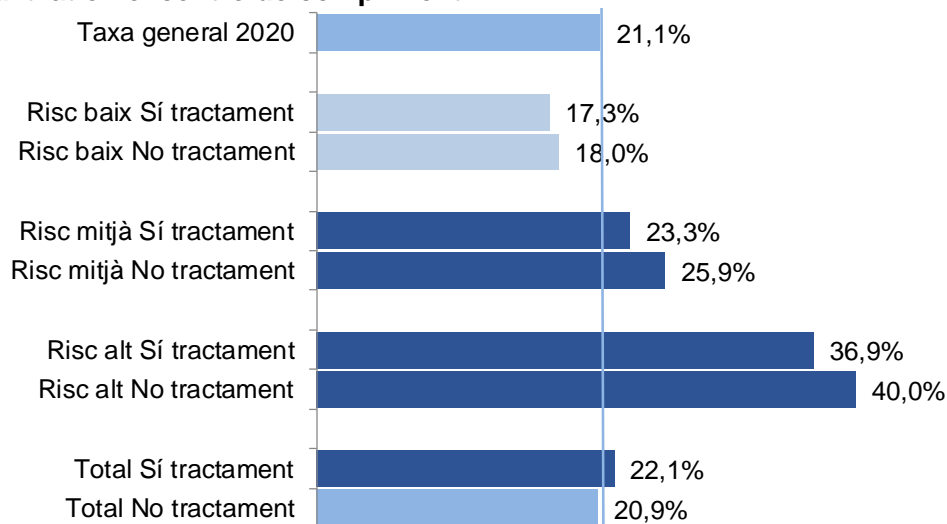
El primer és que la iniciativa ha estat enormement costosa de concretar, tant amb els permisos i gestions a fer en les diferents institucions responsables de facilitar l'accés a les dades, com amb la posterior depuració de les mateixes i l'ús d'eines i programes de suport informàtic que en facilitessin aquesta depuració, molt precaris i dependents del treball de camp de l'equip investigador col·laborador, amb el conseqüent risc d'error humà derivat d'una àrdua tasca de selecció.

El segon és que la intervenció sobre les variables que poden estar explicant la realitat que reflecteixen els resultats pertany a l'àmbit d'Administració de Justícia i també del funcionament del poder judicial, quelcom absolutament allunyada de la nostra possibilitat de proposar canvis, millores i innovacions pròpies d'un tipus de recerca aplicada que es desenvolupa al CEJFE en l'àmbit de les nostres competències.

El públic lector trobarà en un capítol específic l'anàlisi descriptiva detallada de les dades judicials, però sense cap creuament interpretatiu d'aquestes, com sí que desenvolupem en la resta de l'estudi.

Hi ha hagut canvi en les taxes de reincidència penitenciària en funció si ha fet o no tractament especialitzat en el centre de compliment?

Gràfic 31. Taxa de reincidència penitenciària segons si han fet o no tractament especialitzat en el centre de compliment

No, el fet d'haver realitzat un tractament especialitzat amb anterioritat a l'any 2015, sigui quin sigui el risc i la categoria delictiva, no implica una reducció de la reincidència estadísticament significativa.

En el capítol explicatiu del tractament aprofundirem perquè això passa.

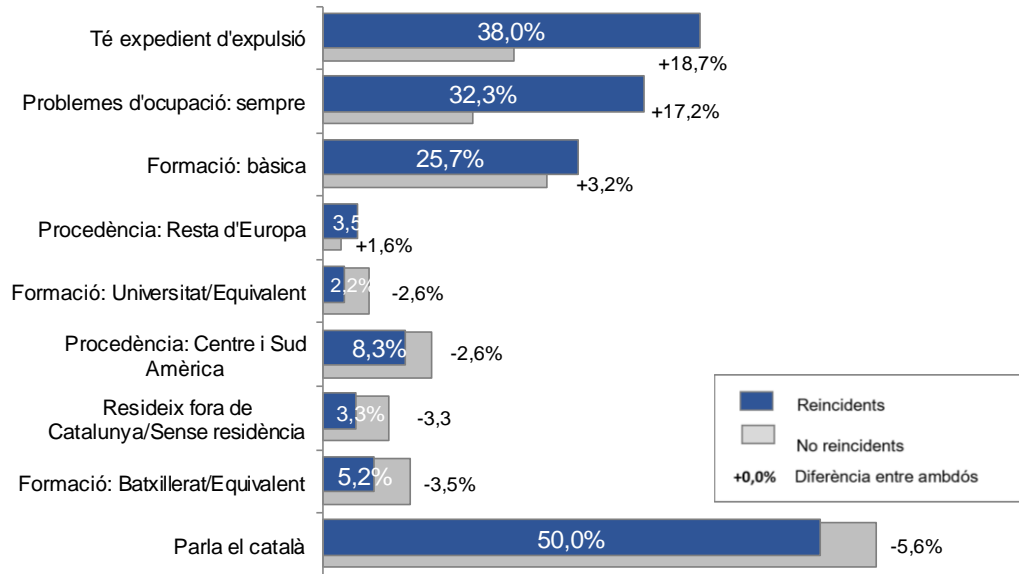
3.3. Característiques del reincident

3.3.1. Característiques significatives del reincident

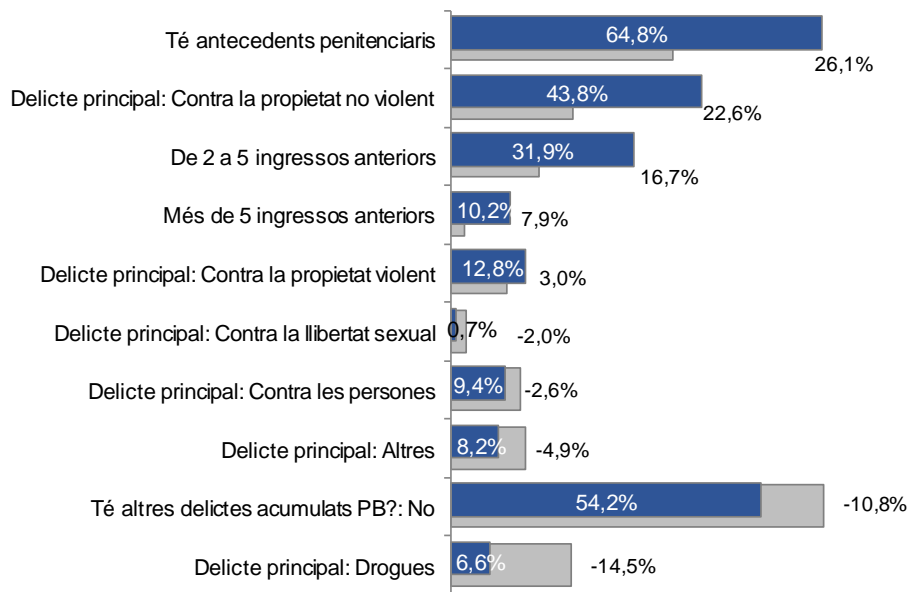
El següent gràfic recull les variables en què els reincidentes en execució penal mostren diferències significatives i estan sobrerrepresentats respecte de les característiques dels que no són reincidentes.

Gràfic 32. Característiques significatives del reincident respecte del no reincident

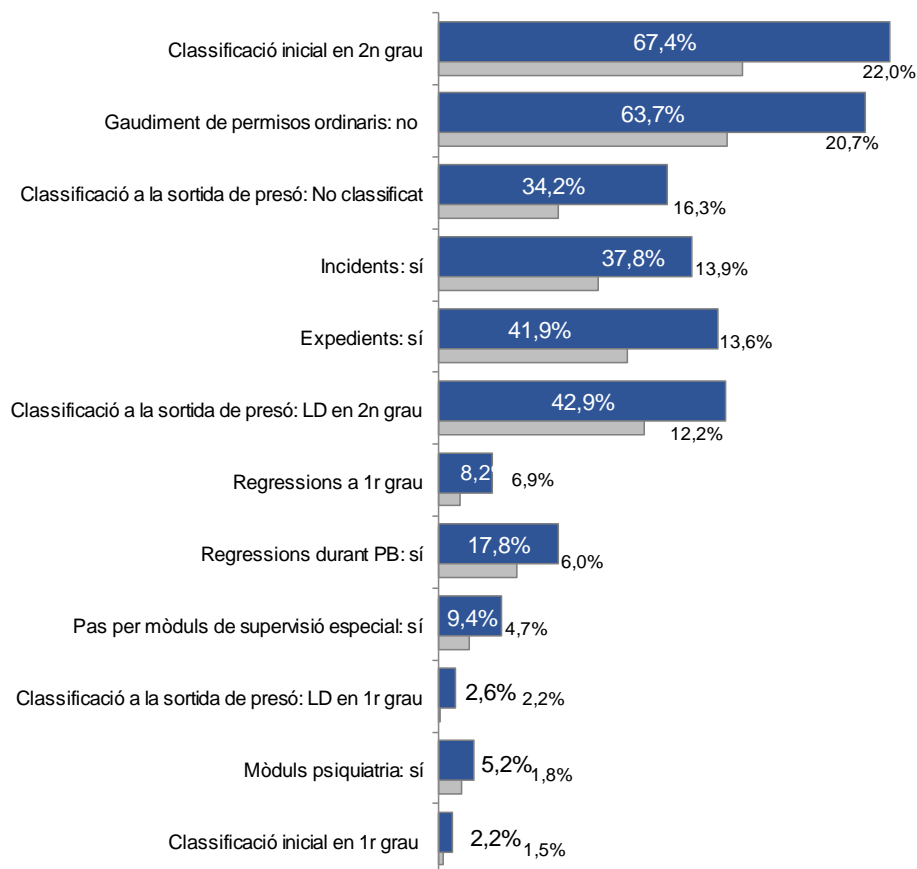
Variables personals

Variables penals

Variables penitenciàries

Taula 20. Diferències significatives entre els reincidents en execució penal i els no reincidents. Variables quantitatives

	No reincident		Reincident	
	Mitjana	DT	Mitjana	DT
Total temps de condemna (en dies)	1.055,2	1.210,8	865,2	1.234,9
% condemna complerta fins 1r permís	32,0	23,5	39,4	24,4
% condemna complerta fins 3r grau	30,0	25,9	37,1	27,0
Edat primer ingrés (anys)	34,6	11,0	28,6	8,8
Edat en el delicte de la pena base	38,3	11,0	34,1	9,1
Edat inici pena base	37,5	11,0	33,3	9,2
Edat en la sortida de la pena base	39,6	11,0	35,3	9,0
Nombre d'ingressos anteriors	0,8	1,7	2,4	4,4
Nombre d'incidents molt greus (art.108)	0,6	2,4	1,5	4,4
Nombre d'incidents greus (art.109)	0,9	2,8	2,1	5,6

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la mitjana: $p \leq 0,01$

Veiem que en moltes de les variables quantitatives (temps de condemna, nombre d'ingressos, nombre de regressions o d'incidents) les desviacions típiques són molt altes, la qual cosa ens informa de la important dispersió de les dades que dificulta extreure'n conclusions generals.

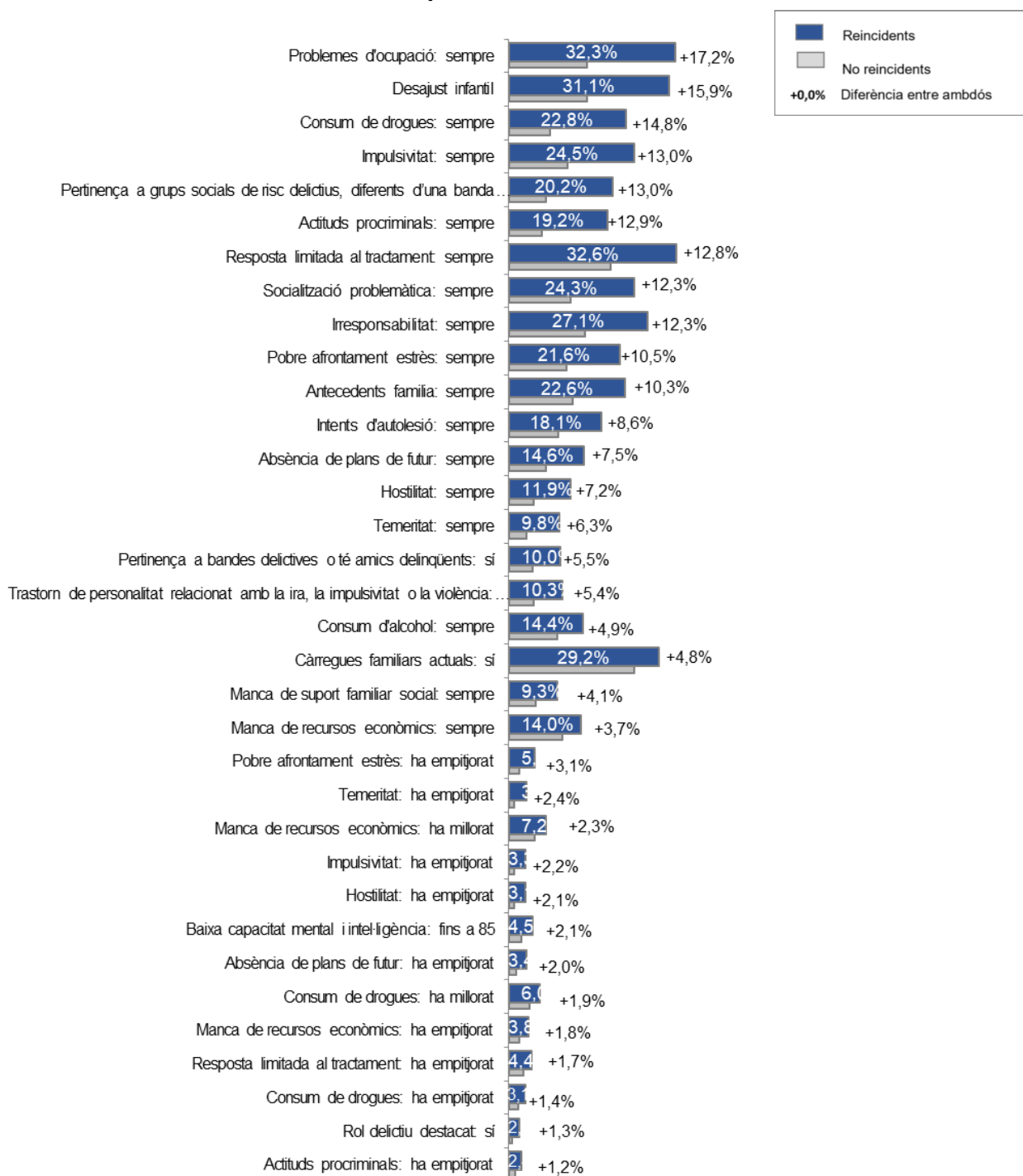
Les característiques més destacades que presenten els reincidents respecte dels no reincidents és que presenten molta més proporció en:

- Delictes *contra la propietat* com a delicte principal de la pena base (56,6% sumant els violents i els no violents), 18,3 punts més alt que els no reincidents. Un 12,8% del total són violents.
- Gairebé el 65% tenen antecedents penitenciaris, i que en tinguin més de 2 sumen el 42,1% dels reincidents enfront del 17,5% dels no reincidents.
- La proporció de reincidents que no han tingut cap permís ordinari durant el compliment de la condemna és elevat (63,7%) enfront del 43,1% dels no reincidents (20 punts de diferència).
- Els reincidents presenten pitjor comportament a la presó: amb incidents (37,8% enfront del 23,9% dels no reincidents), amb expedients disciplinaris (41,9% front 28,3%), regressions de grau (17,8% front l'11,8%), estades en mòduls d'especial supervisió (9,4% front a 4,8%). Si bé és generalitzat aquest mal comportament dins la presó, cap variable es pot considerar determinant per diferenciar el reincident del no reincident, que també en menor proporció presenten incidents.
- La majoria dels reincidents surten en llibertat definitiva des de medi tancat (primer, segon grau o sense classificar) en una proporció molt superior als no reincidents (79,7% front a 49,1%, 30 punts de diferència).
- La sortida esglaonada des de medi obert és la millor variable predictora en percentatge pels no reincidents (20,5% els reincidents enfront del 51,6% dels no reincidents, un altre cop 31 punts de diferència).

A continuació mostrem les característiques de la població reincident en execució penal segons les variables del *RisCanvi* que estan sobrerrepresentades i que mostren diferències significatives respecte dels no reincidents.

Gràfic 33. Característiques significatives del reincident respecte del no reincident segons els factors *RisCanvi*

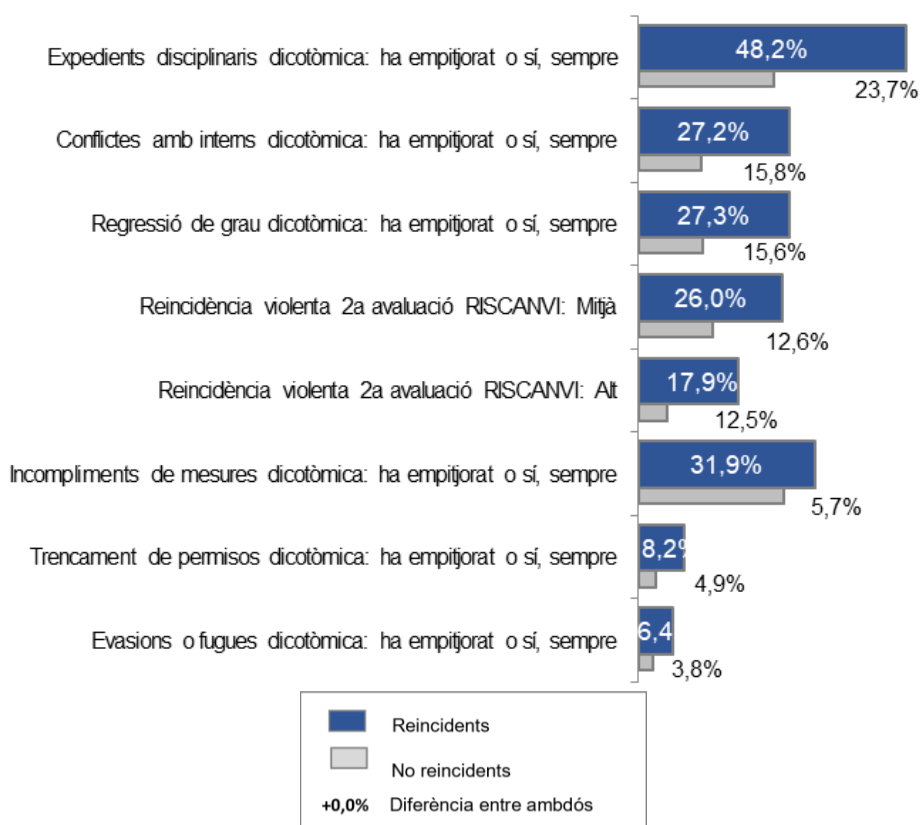
Variables personals

Variables penals

Variables penitenciàries

Les característiques més destacades que presenten els reincidents respecte dels no reincidents en les variables *RisCanvi* és que presenten molta més proporció en diverses variables:

- El seu historial criminològic és més marcat: amb antecedents de violència (35% dels reincidents enfront del 23,6% dels no reincidents), antecedents penals familiars (22,6% front 12,0%), increment de la freqüència, gravetat i diversitat dels delictes (43,5% enfront del 25,6%), més d'una víctima amb lesions (48% enfront del 38,1%)
- Les variables englobables en el concepte de socialització presenten pitjors percentatges: més problemes d'ocupació (32,3% dels reincidents enfront del 15,1% dels no reincidents), absència de plans de futur (si sumem les variables *ha empitjorat* i *sempre* representen un 18% en els reincidents, enfront del 8,6% dels no reincidents), socialització problemàtica (24,3% front 12,0%), pertànyer a grups socials de risc (20,2% front 7,3%), mostren actituds procriminals (si sumem les variables *ha empitjorat* i *sempre* representen un 21,6% enfront del 7,5%).
- En el seu tractament penitenciari presenten més proporció en les variables de risc de convivència i personals: problemàtica toxicològica (si sumem les variables *ha empitjorat* i *sempre* representen un 26% en els reincidents enfront del 9,7% dels no reincidents), resposta limitada al tractament (37% sumant *ha empitjorat* i *sempre*, enfront del 22,5%), dificultats per afrontar l'estrès (26,7% sumant *ha empitjorat* i *sempre*, enfront del 13,1%) i amb intents d'autolesió (18,1% front 9,5%), conflictes amb altres interns (27,2% front 11,4%), expedients disciplinaris (48,2% front 24,4%) i regressions de grau (27,3% front 11,6%). Mostren més temeritat (si sumem les variables *ha empitjorat* i *sempre* representen un 13,2% enfront del 9,5%), impulsivitat (sumant les variables *ha empitjorat* i *sempre* representen un 27,8% enfront del 12,6%), hostilitat (sumant les variables *ha empitjorat* i *sempre* representen un 15,1% enfront del 5,8%) i irresponsabilitat (sumant les variables *ha empitjorat* i *sempre* representen un 31,0% enfront del 17,6%).

3.3.2. Característiques del reincident violent

Acabem de veure les característiques que diferencien el reincident del no reincident. Ara voldríem saber si, d'entre els reincidents, hi ha diferències entre

els que cometen delictes violents dels que els fan no violents. La taula 21 assenyalava les principals diferències significatives.

Taula 21. Diferències significatives entre els reincidents que cometen delictes violents i els que els cometen no violents

Reincidents violents	Reincidents no violents
Espanyols (66,5%)	Europeus: UE (12,5%) Resta E: (4,5%)
ESO/equivalent (54,6%)	Neoelector (20,9%); Universitari (3,0%)
42,5%	Història de violència 27,6%
47,9%	Increment de la freqüència, gravetat i diversitat delictes 39,1%
42,0%	Incidents 34,4%
46,3%	Expedients disciplinaris 38,4%
11,7	Mòduls d'especial supervisió 7,7%
10,6%	Regressions a primer grau 6,3%
956,71 dies	Total de condemna en dies 788,48 dies
27,47 anys	Edat en el primer delicte 29,49 anys
32,32 anys	Edat en el moment d'ingrés a la pena base 34,13 anys
34,63 anys	Edat en el moment de sortida de la pena base 35,82 anys
4,19	Nombre de reincidències totals (presó + MPA) 3,41

En general, veiem que la persona amb una *reincidència violenta* presenta pitjors característiques d'evolució criminal i de compliment penitenciari en els posteriors compliments de pena dins del centre penitenciari. Són més joves de mitjana, i també són més reincidents.

3.3.2.1 Delictes sexuals a la pena base

A. Característiques dels reincidents

Recordem les dades relacionades amb els delinqüents sexuals d'aquest estudi. Les persones que van sortir l'any 2015 per la comissió d'un delicte principal relacionat amb violència sexual van ser N=75, un 2,1% del total.

D'aquests, 68 (90,7%) no han tornat a reincidir i 7 (9,3%), sí que ho han fet.

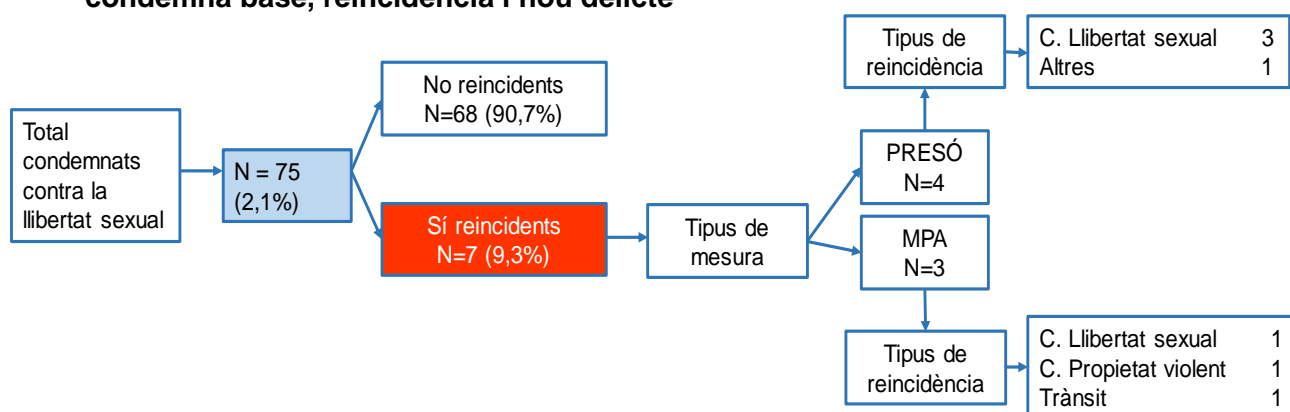
Dels reincidents, 4 han tornat a la presó (reincidència penitenciària del 5,3%) i a 3 se'ls ha imposat una MPA (reincidència en MPA del 4,0%).

Dels que han tornat a entrar a presó, el delictes principal que han comès en la primera reincidència ha estat *contra la llibertat sexual* (n=3) i altres (n=1).

Dels que han rebut una MPA en la primera reincidència, el delictes principal comès ha estat *contra la llibertat sexual* (n=1), *contra la propietat violent* (n=1) i *trànsit* (n=1).

Per tant, es pot concloure que hi ha poca reincidència entre els delinqüents sexuals. Però d'entre els reincidents, més de la meitat ho seran per la mateixa tipologia de delictes.

Figura 2. Percentatge de condemnats per delictes *contra la llibertat sexual* en la condemna base, reincidència i nou delictes

Hem volgut extreure les característiques diferenciadores entre els reincidents d'aquest grup dels que no ho són, tot i que quantitativament els números són molt petits i la informació ha d'agafar-se com a descriptiva i orientativa de la tendència, i no es pot generalitzar.

La taula 22 recull aquelles variables on hem trobat aquesta significació estadística.

Taula 22. Diferències significatives dels reincidents i no reincidents en subjectes amb delictes sexuals en la pena base

Reincidents en execució penal	Major proporció de	No reincidents en execució penal
VARIABLES PERSONALS		
Ha empitjorat / Sí, sempre (42,9%)	Problemes d'ocupació*	Ha millorat / No, sempre (86,4%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (57,1%)	Absència de plans de futur**	Ha millorat / No, sempre (86,4%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (42,9%)	Consum d'alcohol**	Ha millorat / No, sempre (97,0%)

Reincidents en execució penal	Major proporció de	No reincidents en execució penal
Ha empitjorat / Sí, sempre (85,7%)	Resposta limitada al tractament*	Ha millorat / No, sempre (63,6%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (42,9%)	Impulsivitat*	Ha millorat / No, sempre (86,4%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (71,4%)	Irresponsabilitat*	Ha millorat / No, sempre (69,7%)
Sí (28,6%)	Trastorn mental sever*	No (95,5%)
Sí (42,9%)	Trastorn de personalitat relacionat amb la ira, la impulsivitat o la violència*	No (89,4%)
Ha empitjorat (28,6%)	Actituds procriminals**	No, sempre (77,3%)
Fins a 85 (42,9%)	Baixa capacitat mental i intel·ligència**	Més de 85 (90,9%)
VARIABLES PENALS		
No hi ha cap variable significativa que discrimini els dos grups		
VARIABLES PENITENCIÀRIES		
Sí (71,4%)	Incidents*	No (71,2%)
Sí (42,9%)	Mòduls psiquiatria**	No (93,9%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (57,1%)	Conflictes amb interns*	Ha millorat / No, sempre (78,8%)
Predicció de la reincidència violenta amb el RisCanvi		
Risc mitjà (42,9%) Risc alt (57,1%)	Reincidència violenta avaluació final**	Risc baix(73,0%)
Ha empitjorat (71,4%)	Evolució reincidència violenta**	S'ha mantingut baix(51,5%)
Ha empitjorat (28,6%)	Evolució violència intrainstitucional*	S'ha mantingut baix(63,6%)

Taula 23. Diferències significatives en variables quantitatives dels reincidents i no reincidents en subjectes amb delictes sexuals en la pena base

		Mitjana	Desviació estàndard
Total temps de condemna en dies**	Reincident	1.583,9	503,1
	No reincident	2.786,0	1.876,1
% condemna complerta fins al tercer grau*	Reincident	67,6	6,2
	No reincident	52,9	27,8

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Els que han comès delictes sexuals en la pena base i que després són reincidents es caracteritzen per mostrar-se amb més irresponsabilitat (71,4%), donar una resposta limitada al tractament (85,7%) i no manifestar tenir plans de futur (57,1%), entre d'altres. Si hi ha problemàtica mental, es troba més entre els

reincidentes (28,6% tenen trastorns mentals severes i gairebé un 43% trastorns de personalitat).

El seu comportament a presó és problemàtic, amb conflictes amb altres interns (57,1%) i incidents (71,4%).

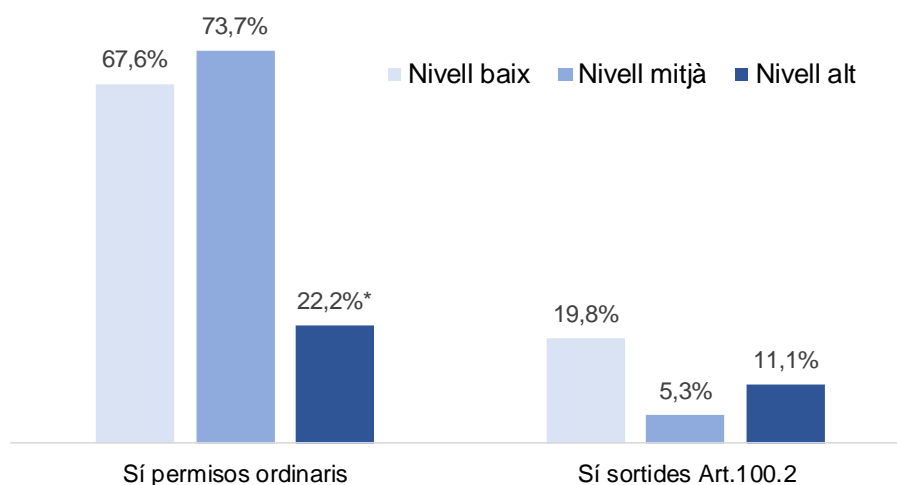
En les valoracions *RisCanvi*, destaca la valoració final de pronòstic de *reincidència violenta* i de *violència intrainstitucional*. Trobem més proporcions de pronòstic de risc *alt* en els casos en què l'evolució ha empitjorat.

Tot i que no hi ha significacions pel baix nombre de casos, les sortides esglaonades amb l'ús de les Unitats Dependents, l'art. 86.4 i/o la llibertat condicional fan que els casos que hagin passat per aquest procés d'acompanyament regulat no tinguin cap reincidència. Cal, no obstant, ser prudents amb l'atribució de causalitat atès el *baix* nombre de casos.

B. Gestió del tractament dels casos en funció del risc

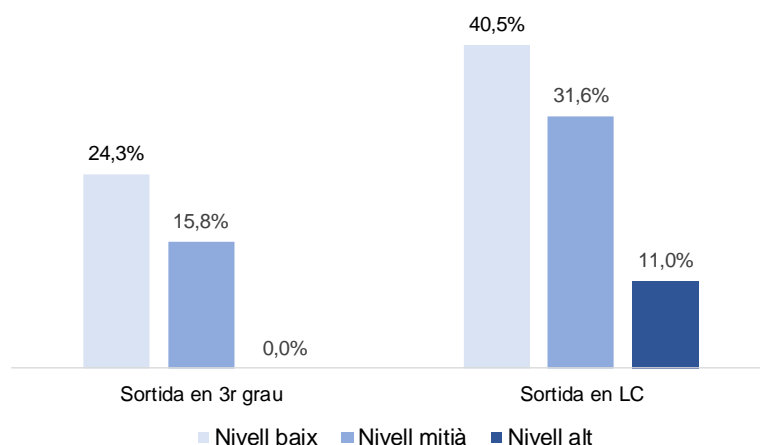
Un altre punt que volíem contrastar aquí és la gestió que s'ha fet del tractament tècnic dels casos. En teoria, si el risc inicial és *baix*, els delinqüents sexuals no haurien de passar per tractament especialitzat i podrien ser susceptibles d'avançament de permisos ordinaris i progressió a tercer grau. S'ha produït? Els gràfics del 34 al 38 ens ho expliquen.

Gràfic 34. Percentatge d'accés a permisos ordinaris i a sortides amb l'article 100.2 durant el compliment de la condemna en funció del nivell de risc diagnosticat

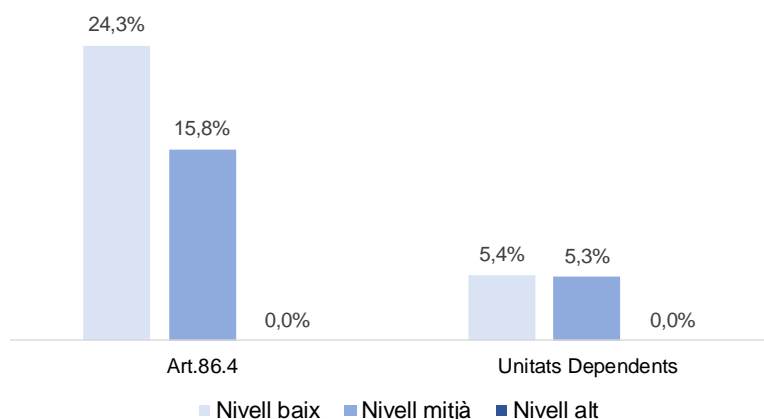
Hi ha diferències significatives en la concessió de permisos ordinaris de cap de setmana. Els de risc *baix* i *mitjà* en tenen en proporció més elevada. En les sortides per l'art. 100.2 (sortides del centre a fer activitats externes de forma quotidiana tot i estar classificat en segon grau) no hi ha cap relació.

Gràfic 35. Percentatge d'accés a tercer grau o LC durant el compliment de la condemna en funció del nivell de risc diagnosticat

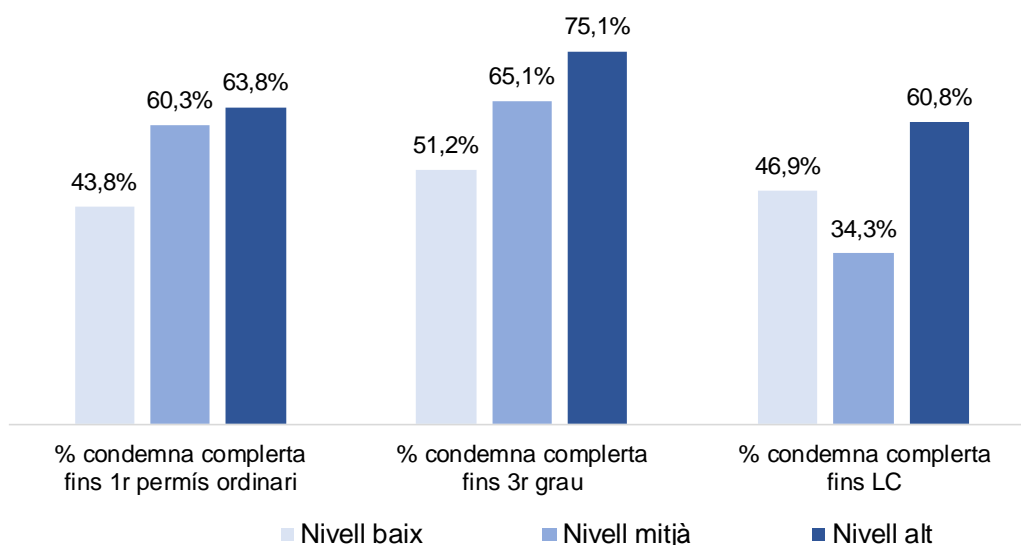
No hi ha diferències significatives en el percentatge dels que surten en llibertat definitiva des de tercer grau, segons el nivell de risc, ni tampoc en la sortida en LC. Tot i la percepció que els percentatges siguin diferents, el *baix* nombre de casos no permet establir cap relació significat.

Gràfic 36. Percentatge d'accés a l'art. 86.4 (tercer grau amb control telemàtic) o Unitat Dependent (tercer grau en institució externa) en funció del nivell de risc diagnosticat

No hi ha diferències significatives en cap dels nivells de risc, en cap de les dues propostes. El nombre de casos és molt baix.

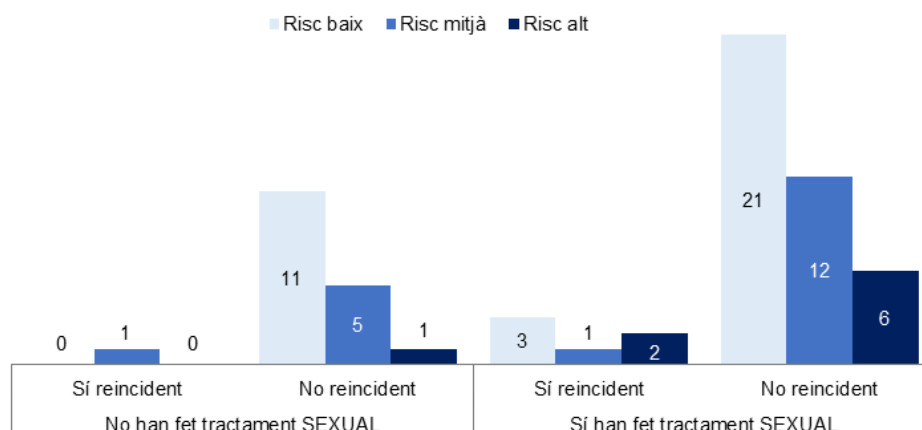
Gràfic 37. Percentatge de condemna completa abans d'accedir a la preparació de la vida en llibertat en funció del nivell de risc diagnosticat

El gràfic 37 recull el percentatge de temps que ha passat des que la persona ha iniciat el compliment de la condemna i el moment en què se li concedeix el benefici penitenciari assenyalat.

No hi ha cap significança en cap dels tres intervals respecte del percentatge de temps que passa fins a la concessió del benefici penitenciari, tot i que es dibuixi una tendència tornem a pensar que el *baix nombre* de casos anul·la qualsevol interpretació dels resultats.

Gràfic 38. Relació entre nivell de risc pronosticat, tractament especialitzat i posterior reincidència

El gràfic 38 ens diu que NO existeix relació entre nivell de risc pronosticat, tractament fet en relació amb el risc i posterior reincidència. La majoria dels diagnosticats de risc *baix* no han reincidit i no obstant això 21 d'ells han fet el programa. Fins i tot, n'hi ha 3 d'aquests riscos *baixos* que sí que han estat reincidents. Andrews i Bonta ja alertaven de l'efecte iatrogènic del tractament especialitzat mal aplicat a persones que no ho necessitaven.

D'altra banda, el 75% dels diagnosticats amb risc *alt* i que sí que han fet el programa no han reincidit. Tot i no haver-hi significances l'orientació cap al tractament d'aquests riscos *alts* sembla molt eficient (només 1 cas no l'ha volgut fer).

D'altra banda, la predicció de risc *alt* afina amb dues variables rellevants: el nombre d'ingressos posteriors i la tipologia delictiva.

Taula 24. Nombre d'ingressos posteriors

	Risc <i>baix</i>	Risc <i>mitjà</i>	Risc <i>alt</i>
1 ingrés posterior	2,2%	9,1%	15,4%
2 ingressos posteriors	0,0%	0,0%	7,7%

Els que van tenir una predicció de risc de reincidència alta al *RisCanvi*, efectivament són els que han fet més ingressos posteriors.

Taula 25. Categoria del delictes reincidència

	Risc <i>mitjà</i>	Risc <i>alt</i>
<i>Contra la llibertat sexual</i>	0,0%	100,0%*
Altres	100,0%*	0,0%

Tots els que tenien un risc *alt* de reincidència, ho han fet amb un nou delictes *contra la llibertat sexual*. Els que tenien risc *mitjà* ho han fet amb altres tipus de delictes.

Per primer cop també s'han recollit el nombre d'hores invertides en les activitats del centre. La pregunta que volem contestar en aquest punt és si el nivell de risc ha determinat la gestió del nombre d'hores invertides amb els delinqüents sexuals.

La taula 26 en recull els resultats.

Taula 26. Comparativa entre les activitats on inverteixen les hores els delinqüents sexuals i els nivells de risc

	Nivell de risc	Mitjana	Desviació típica
Hores totals invertides en activitats del centre	Risc <i>alt</i>	2.365,7	1.483,9
	Risc <i>mitjà</i>	2.920,3	2.465,4
	Risc <i>baix</i>	1.610,2	1.608,8
Hores invertides en educació emocional i control impulsos	Risc <i>alt</i>	94,7	65,8
	Risc <i>mitjà</i>	66,4	68,1
	Risc <i>baix</i>	83,1	176,1
Hores invertides en programes de conductes addictives	Risc <i>alt</i>	140,0	---
	Risc <i>mitjà</i>	12,0	1,4
	Risc <i>baix</i>	31,3	16,2

En el còmput global d'hores invertides en activitats del centre hi ha una tendència sense significació estadística a fer més hores si els riscos són *alts* o *mitjans*. Tot i això, només és una tendència i les desviacions són massa altes per trobar un patró comú de comportament.

I amb la reincidència observada? Trobem algun patró entre el nombre d'hores invertides i els resultats de reincidència en els delinqüents sexuals?

La taula 27 en recull els resultats, i la resposta és: no. Cap de les mitjanes presenta significació estadística. Per tant, la quantitat d'hores invertides no té relació amb la posterior reincidència o no dels delinqüents sexuals.

Taula 27. Comparativa entre les activitats on inverteixen les hores els delinqüents sexuals i la reincidència en execució penal

Hores invertides en...	Reincidència	Mitjana	Desviació típica
Activitats del centre i tractament especialitzat	Sí	1.602,1	941,7
	No	2.138,0	2.015,6
Animació sociocultural	Sí	133,0	147,3
	No	283,8	384,3
Activitats operari / aux. oficina	Sí	301,0	
	No	1.071,2	1.240,4
Educació reglada	Sí	954,5	1.284,2
	No	270,9	422,3
Activitats esportives	Sí	539,3	427,4
	No	342,5	515,1
Formació ocupacional	Sí	445,6	375,4
	No	872,7	880,8
Específics <i>trànsit</i>	Sí	86,3	74,2

	No	268,1	545,2
Programes de conductes addictives	Sí	30,5	27,6
	No	51,4	52,8
Programes de salut mental	Sí	147,0	79,8
	No	14,5	9,2
Educació emocional i control impulsos	Sí	12,3	5,7
	No	82,0	114,3

Com a resultats més destacats d'aquest apartat referit als delinqüents sexuals podem dir:

- Es confirma un cop més que la reincidència d'aquest grup és baixa (2,1%) comparada amb la taxa general i més encara quan ens referim a una reincidència en el mateix tipus de delictes sexuals (tres reincidents).
- Els condemnats per delictes sexuals pronosticats amb nivells de risc *baixos* i *mitjans* presenten millors resultats quan s'accelera la preparació per a la sortida amb l'inici de la cadena permissiva amb permisos, sortides, progressions a tercer grau, sortides esglaonades i acompanyament amb LC. Tot i tenir números de casos modestos, els resultats apunten en aquesta direcció.
- En canvi, els condemnats per delictes sexuals amb risc *alt* són els que reincideixen en el mateix tipus de delictes.
- La gestió penitenciària que es feia en el període 2010-2015 pel tractament dels condemnats per delictes *contra la llibertat sexual* i que van sortir el 2015 va ser moderadament eficient per diferents raons: a) les respostes donades quant a les eines emprades per a la preparació de la vida en llibertat (permisos ordinaris, accés al tercer grau, accés a la LC) és coherent en relació amb el nivell de risc que presenten als subjectes (a menys risc, més proporció de persones hi accedeixen) b) les taxes de reincidència en aquests casos apunten que la sortida esglaonada i l'acompanyament en medi obert és la millor garantia per obtenir el desistiment; c) la introducció del programa CerclesCat com a programa específic de tractament en llibertat dels delinqüents sexuals amb risc *alt* de reincidència va suposar un suport a la tasca que feia l'equip professional dins del centre penitenciari. Tot i no poder donar dades comparatives amb l'estudi anterior, la taxa de reincidència dels

delinqüents sexuals de risc *alt* és del 25,0%. Dit en positiu: tres de cada quatre delinqüents sexuals amb risc *alt* de reincidir no ho tornaran a fer en els cinc anys de seguiment posteriors.

- Com a element de millora (i que justifica el qualificatiu que fem de *moderada* a l'eficiència de la gestió) encara hi ha un 68,6% dels casos de risc *baix* (24 casos) a qui es fa seguir el programa de tractament especialitzat en delictes sexuals, malgrat el diagnòstic del *RisCanvi* no ho aconselli. Sense poder atribuir-li la causalitat iatrogènica que apunten com a perill els experts Andrews i Bonta, tres d'aquests subjectes de risc han reincidit.

3.3.2.2 Delictes contra les persones

A. Característiques dels reincidents

Com hem fet amb els delinqüents sexuals, recordem en primer lloc el nombre de persones que van sortir l'any 2015 per la comissió d'un delicte principal relacionat *contra les persones* (sense ser un delicte sexual ni específic de *violència de gènere*). En total van ser N=410, un 11,3% del total.

D'aquests, N=312 no han tornat a reincidir (76,1%) i N=98 sí (23,9%).

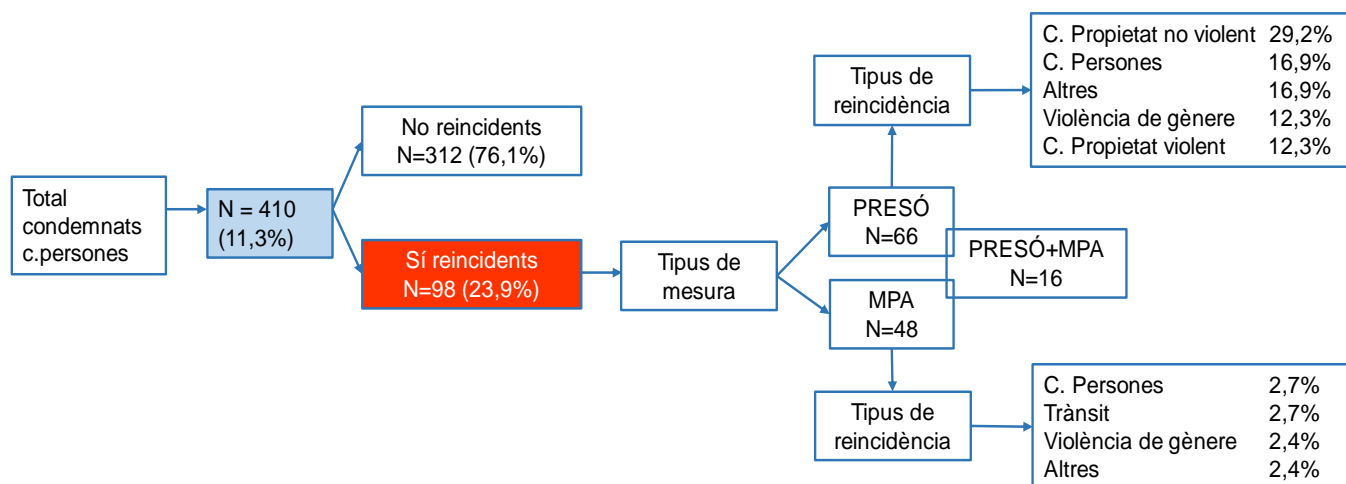
Dels reincidents, 66 han tornat a la presó (reincidència penitenciària del 16,1%), 48 han rebut una MPA (reincidència MPA del 11,7%). Dins del conjunt de reincidents hi ha 16 subjectes que han rebut les dues mesures (presó i MPA).

Dels que han tornat a entrar a presó, el rànquing de delictes principals que han comès en la primera reincidència han estat: delicte *contra la propietat no violent* (29,2%) *contra les persones* (16,9%), *altres* (16,9%), *violència de gènere* (12,3%), *contra la propietat violent* (12,3%) i en menor proporció, delictes *contra el trànsit*, *drogues* i *contra la llibertat sexual*.

Els que han rebut una MPA en la primera reincidència, el delicte principal comès ha estat: *contra les persones* (2,7%), *contra el trànsit* (2,7%), *violència de gènere* (2,4%) i *altres* (2,4%) i en menor proporció, la resta d'agrupacions delictives.

Per tant, es pot concloure que hi ha una gran variabilitat en el tipus de delictes comès en la reincidència per part de les persones condemnades per delictes *contra les persones*.

Figura 3. Percentatge de condemnats per delictes *contra les persones* en la condemna base, reincidència i nou delictes

Taula 28. Característiques principals de la reincidència comesa per les persones condemnades a un delictes *contra les persones* en la condemna base

		Baix Risc	Risc Mitjà	Alt Risc
Tipus de mesura imposada en la reincidència	Presó i MPA	1,5	6,3	8,9**
	Presó	4,5	11,4	26,7**
	MPA	6,9	11,4	13,3
	No reincident	87,1**	70,9	51,1
Nombre d'ingressos posteriors a la condemna base	Més de 2 ingressos	1,0	2,5	6,7**
	2 ingressos	1,5	3,8	13,3
	1 ingrès	9,9	22,8**	22,2
	Cap ingrès	87,6**	70,9	57,8
Categoria del delictes de reincidència	<i>Contra les persones</i>	18,2	14,3	6,3
	<i>Violència de gènere</i>	0,0	7,1	25,0
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	0,0	0,0	12,5
	<i>Contra la propietat violent</i>	45,5	14,3	6,3
	<i>Contra la propietat no violent</i>	9,1	35,7	31,3
	<i>Drogues</i>	9,1	0,0	0,0
	<i>Trànsit</i>	9,1	7,1	6,3
	Altres	9,1	214	12,5
Violència en el delictes de reincidència	Violent	63,6	35,7	50,0
	No violent	36,4	64,3	50,0
	Pena de presó	3,5	10,1	24,4**

Tipus de pena en la reincidència a presó	Mesura de seguretat	0,0	0,0	2,2**
	RPS	1,0	2,5	6,7**
	Preventiva	1,5	5,1	2,2
	No reincident	94,0**	82,3	64,4
Reincidència violenta en qualsevol delictes de nou ingrés	Sí	53,8	39,1	54,6
	No	46,1	60,9	45,5
Temps que triguen a reincidir a execució penal (agrupada)	Fins a 1 any	38,5	43,5	41,0
	1-2 anys	15,4	26,1	31,8
	2-3 anys	30,8	8,7	18,2
	3-4 anys	11,5	13,0	9,1
	4-5 anys	3,9	8,7	0,0
Reincidència en execució penal	Reincident	12,9	29,1**	48,9**
	No reincident	87,1**	70,9	51,1
Reincidència penitenciària	Reincident	5,9	17,7	35,6**
	No reincident	94,0**	82,3	64,4

Dels resultats de la taula 28 destaquem que el nivell de risc *alt* o *baix* (diagnosticat amb el *RisCanvi* darrer abans de la sortida) orienta molt la gravetat i penositat de les reincidències posteriors o bé la confirmació del desistiment.

Quines són les característiques que diferencien els reincidents dels no reincidents en aquest grup? La taula 29 en recull només aquelles variables significatives.

Taula 29. Diferències significatives dels reincidents i no reincidents en subjectes amb delictes *contra les persones* en la *pena base*

Reincident en execució penal	Major proporció de....	No reincident en execució penal
VARIABLES PERSONALS		
Sí (45,1%)	Desajustament infantil**	No (77,2%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (33,8%)	Problemes d'ocupació**	Ha millorat / No, sempre (81,4%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (19,7%)	Absència de plans de futur**	Ha millorat / No, sempre (91,6%)
Sí (32,4%)	Antecedents delictius familiars**	No (79,5%)
Ha empitjorat (8,5%) Sí, sempre (19,7%)	Consum de <i>drogues</i> **	No, sempre (85,9%)
Ha empitjorat (12,7%)	Resposta limitada al tractament**	Ha millorat (22,4%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (36,6%)	Pobre afrontament de l'estrès**	Ha millorat / No, sempre (85,9%)
Sí (18,3%)	Trastorn de personalitat **	No (92,4%)
Sí (21,1%)	Actituds procriminals**	No (82,9%)
Sí (5,6%)	Rol delictiu destacat*	No (98,5%)
Sí (19,7%)	Pertinença a grups de risc delictiu**	No (92,8%)

Reincident en execució penal	Major proporció de....	No reincident en execució penal
Sí, sempre (26,8%)	Socialització problemàtica*	No, sempre (76,8%)
Sí (16,9%)	Temeritat**	No (95,8%)
Sí (40,8%)	Impulsivitat i inestabilitat emocional**	No (82,9%)
Sí (22,5%)	Hostilitat **	No (92,4%)
Sí (26,6%)	Irresponsabilitat*	No (77,2%)
VARIABLES PENALS		
Violents i no violents (32,4%)	Altres delictes acumulats a la pena base**	No en té (51,3%)
Fins als 16 anys (18,3%) De 17 a 30 anys (67,6%)	Inici de l'activitat delictiva o violenta**	Més de 30 anys (39,2%)
Sí (60,6%)	Història de violència**	No (58,2%)
Sí (66,2%)	Increment de la freqüència, gravetat i diversitat delictiva**	No (58,2%)
VARIABLES PENITENCIÀRIES		
1r grau o art. 10 (5,6%) 2n grau (80,3%)	Classificació inicial**	3r grau (30,0%)
Sí (73,2%)	Amb antecedents penitenciaris**	No (40,3%)
No (43,7%)	Gaudiment de permisos*	Sí (68,8%)
No (96,9%)	Sortides art. 100.2**	Sí (7,0%)
Sí (22,5%)	Estades en mòduls d'especial supervisió**	No (90,5%)
Una o més (22,6%)	Regressió a 1r grau**	Cap (93,2%)
Sí (42,3%)	Conflictes amb interns**	No (81,4%)
Ha empitjorat / Sí, sempre (67,6%)	Expedients disciplinaris**	Ha millorat / No, sempre (58,6%)
VARIABLES DE SORTIDA I PREDICCIÓ RISCANVI		
1r grau (7,0%) 2n grau (64,8%)	Tipus de sortida**	Llibertat condicional (41,1%)
No sortida esglaonada (71,8%)	Sortida esglaonada**	Sí sortida esglaonada 3r grau + art. 86.4 + LC (12,2%)
Alt (27,6%)	Predicció de risc de <i>reincidència violenta</i> **	<i>Baix</i> (62,2%)
S'ha mantingut alt (21,1%) S'ha mantingut mig (21,1%)	Evolució de <i>violència intrainstitucional</i> **	S'ha mantingut <i>baix</i> (62,4%)
S'ha mantingut alt (22,5%) S'ha mantingut mig (19,7%)	Evolució de <i>reincidència violenta</i> **	S'ha mantingut <i>baix</i> (51,7%)

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Taula 30. Diferències significatives en les variables quantitatives dels reincidents i no reincidents en subjectes amb delictes *contra les persones* en la *pena base*

Reincidència en execució penal de persones que han comès delictes base <i>contra les persones</i>		Mitjana	Desviació estàndard
% de condemna completa fins al primer permís**	Reincident	47,8	22,3
	No reincident	36,6	24,9
% de condemna complerta fins al 3r grau**	Reincident	51,6	26,8
	No reincident	36,7	27,9
Edat del primer ingrés**	Reincident	26,7	8,7
	No reincident	33,3	10,4
Edat en el delicte de la pena base**	Reincident	30,9	8,6
	No reincident	36,9	10,8
Edat inici pena base**	Reincident	30,2	9,7
	No reincident	35,9	10,6
Edat en la sortida de la pena base**	Reincident	34,9	9,1
	No reincident	39,6	10,6
	No reincident	0,1	0,5
Nombre d'incidents molt greus**	Reincident	4,3	8,1
	No reincident	0,9	2,7
Nombre d'incidents greus**	Reincident	6,4	11,9
	No reincident	1,5	3,1

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Els reincidents que havien comès delictes *contra les persones* en la *pena base* es caracteritzen per presentar moltes més variables personals de risc que els no reincidents. Aquelles variables que podrien haver estat d'evolució no s'ha assolit o fins i tot ha empitjorat en el pas del temps a la presó.

En les variables penals els reincidents ja tenen una trajectòria anterior d'antecedents penitenciaris i començament temprà de la carrera delictiva que sol ser un senyal d'alerta respecte de les possibilitats de dificultats en el futur.

Dins del centre penitenciar el comportament dels reincidents ha estat especialment problemàtic i com a conseqüència presenta més incidents, expedients disciplinaris, ingressos a mòduls d'especial supervisió, regressions a primer grau que els no reincidents, no té permisos ordinaris i la seva sortida es fa directament des de medi tancat al finalitzar la condemna.

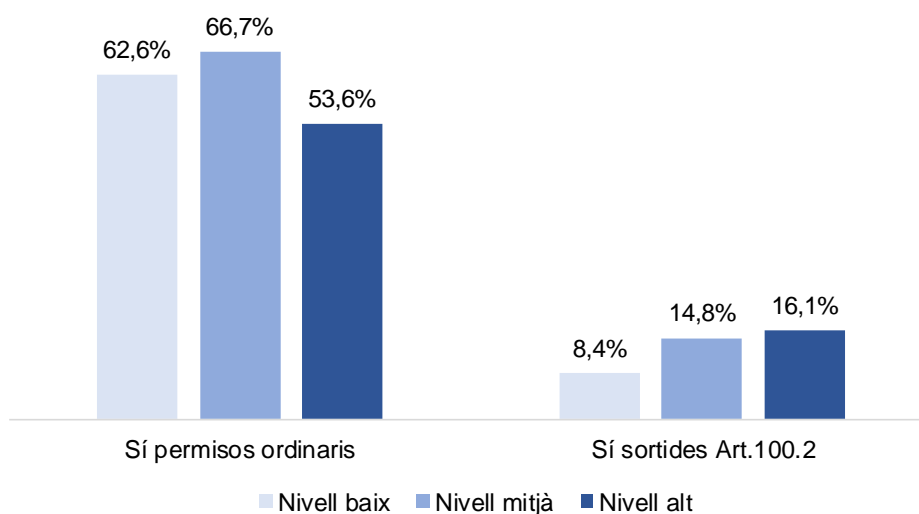
En el pronòstic de risc del *RisCanvi* han estat diagnosticats en més proporció com d'alt risc tant en *reincidència violenta* com en *violència intrainstitucional*. Ambdues correlacionen significativament. Malauradament, el temps passat a la presó no ha servit perquè es produeixi una millora en l'evolució del risc en el grup de reincidents. El grup de no reincidents en canvi, ja des del primer moment s'han mantingut amb un perfil de risc *baix* de *reincidència violenta*.

B. Gestió del tractament dels casos en funció del risc

Quina ha estat la gestió que s'ha fet del tractament tècnic dels casos al centre penitenciari? Recordem que en teoria, si el risc inicial és *baix*, no haurien de passar per tractament especialitzat de violències i podrien ser susceptibles d'avançament de permisos ordinaris i progressió a tercer grau.

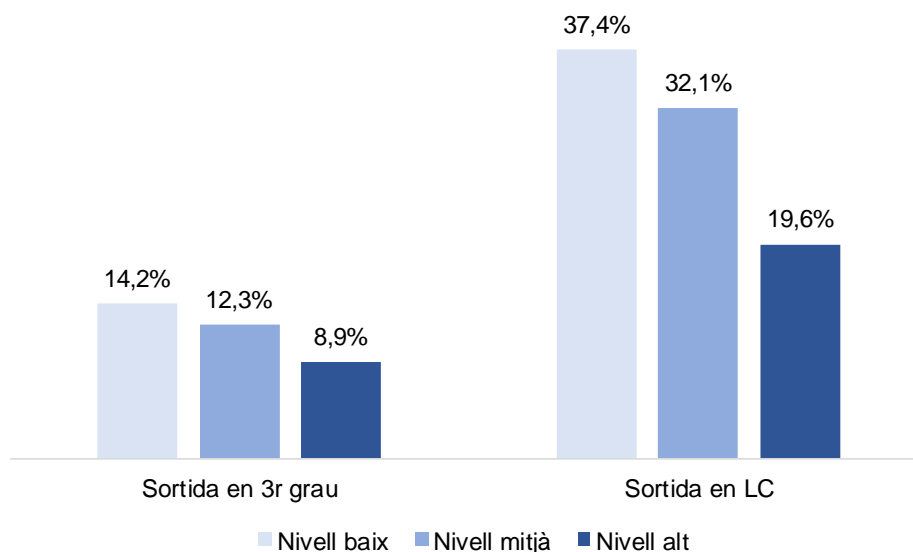
S'ha produït? Els gràfics del 39 al 43 ens aproximen a la resposta.

Gràfic 39. Percentatge d'accés a permisos ordinaris dels condemnats per delictes *contra les persones* en funció del nivell de risc diagnosticat

No hi ha diferències significatives. La concessió de permisos ordinaris segueix una altra lògica que no té a veure amb el nivell de risc de les persones que han comès delictes violents *contra les persones*. Passa el mateix amb les sortides per l'art. 100.2 (sortides del centre a fer activitats externes de forma quotidiana tot i estar classificat en segon grau).

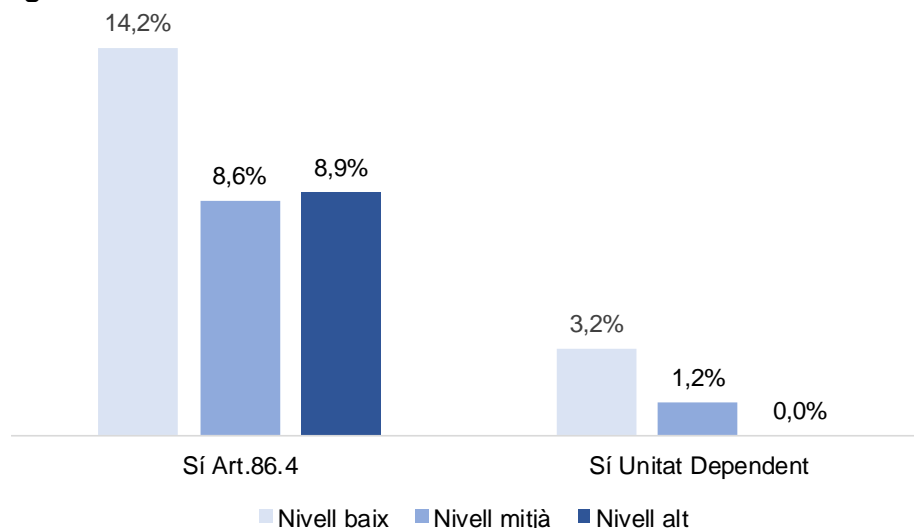
Gràfic 40. Percentatge d'accés a tercer grau o LC durant el compliment de la condemna en funció del nivell de risc diagnosticat

No hi ha diferències significatives en el percentatge dels que surten en llibertat definitiva des de tercer grau, segons el nivell de risc.

En canvi sí que les persones amb risc *baix* surten en LC en més proporció que les persones amb nivell de risc *alt*.

Gràfic 41. Percentatge d'accés a l'art. 86.4 (tercer grau amb control telemàtic) o Unitat Dependent (tercer grau en institució externa) en funció del nivell de risc diagnosticat

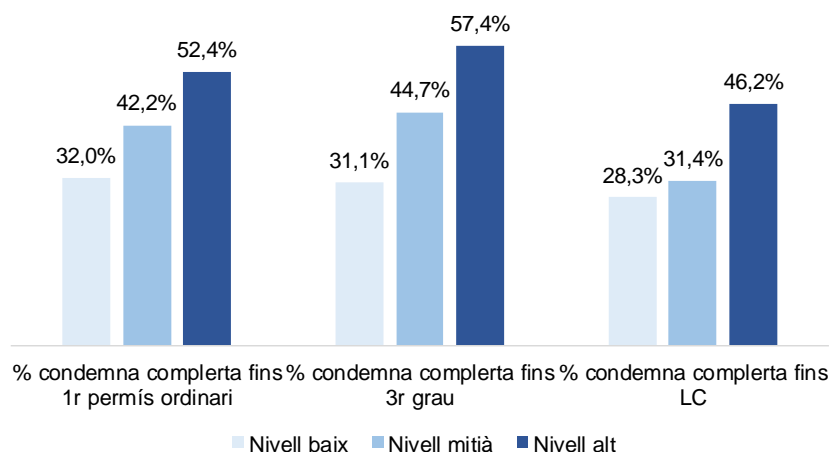
No hi ha diferències significatives en cap dels nivells de risc, en cap de les dues propostes.

El gràfic 42 en canvi recull el percentatge de temps que ha passat des que la persona ha iniciat el compliment de la condemna i el moment en què se li concedeix el benefici penitenciari assenyalat.

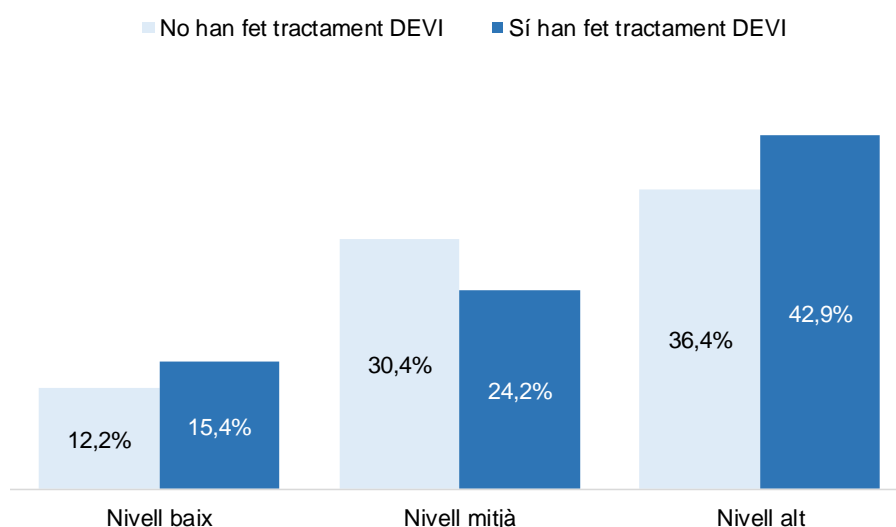
Aquí sí que hi ha diferències en el temps que passa fins el primer permís ordinari i el que passa fins a la concessió del tercer grau. En ambdues situacions el nivell de risc marca la seqüència i es triga més en funció de l'augment de pronòstic de risc.

En la concessió de la LC les diferències es donen només entre el nivell *baix* i el nivell *alt* de risc.

Gràfic 42. Percentatge de condemna complerta abans d'accedir a la preparació de vida en llibertat en funció del nivell de risc diagnosticat

Gràfic 43. Percentatge de reincidents que han fet tractament especialitzat en funció del nivell de risc diagnosticat

El 75,9% de les persones diagnosticades de risc *baix*(123 persones) no han fet el programa especialitzat i un 24,1% (39 persones) sí han fet programa tot i no ser ni necessari ni recomanable.

No hi ha diferències significatives en cap dels grups, però els resultats apunten al contrari del que es pretenia: tenen més percentatge de reincidència els que sí que han fet el tractament (nivell *baix* i *alt*). La tendència amb el nivell *mitjà* va en la línia del desitjable, els que fan el programa reincideixin menys, tot i que insistim en què cap d'ells presenta diferències significatives.

Taula 31. Comparació de les hores invertides en activitats de tractament als centres per part dels subjectes que han comès delictes *contra les persones* en funció del nivell de risc

	Nivell de risc	Mitjana	Desviació típica
Hores totals invertides en activitats del centre i tractament especialitzat	Risc <i>alt</i>	1602,4*	1.910,1
	Risc <i>mitjà</i>	1.058,1	1.354,9
	Risc <i>baix</i>	875,6	1.378,4
Hores invertides en educació emocional i control impulsos	Risc <i>alt</i>	75,0	108,3
	Risc <i>mitjà</i>	58,3	77,1
	Risc <i>baix</i>	52,9	84,3
Hores invertides en programes de conductes addictives	Risc <i>alt</i>	77,6	90,2
	Risc <i>mitjà</i>	80,3	87,5
	Risc <i>baix</i>	47,2	43,0

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

En relació amb el nombre d'hores invertides en activitats del centre, l'única dada que marca diferències és el nombre total d'hores d'activitats, més elevades amb els casos de risc *alt*, si bé aquestes diferències no es produeixen en les activitats específiques de tractament. La taula 32 en fa el desglossament per tots els grans blocs d'activitats que desenvolupen els centres penitenciaris i comparant les mitjanes d'hores dels reincidents enfront dels no reincidents. No hi ha cap tipus d'activitat que el seu nombre total d'hores discrimini en cap sentit el que després farà el subjecte fora de presó en relació amb la reincidència.

Cal, però, prendre amb prudència els resultats atesa l'àmplia dispersió de les dades que dibuixa una realitat molt heterogènia, motiu pel qual s'inclou a continuació la desviació típica de les dades.

Taula 32. Relació amb la reincidència i el nombre d'hores invertides en cada una de les activitats del centre per part dels subjectes que han comès delictes *contra les persones*

Hores invertides en...	Reincidència	Mitjana	Desviació típica
Activitats del centre i tractament especialitzat	Sí	1.243,2	1.500,7
	No	1.017,5	1.457,3
Animació sociocultural	Sí	199,0	291,3
	No	212,2	421,5
Activitats operari / auxiliar d'oficina	Sí	660,2	666,3
	No	652,5	963,5
Educació reglada	Sí	168,0	130,9
	No	152,8	243,5
Activitats esportives	Sí	307,2	470,8
	No	292,6	476,7
Formació ocupacional	Sí	474,8	539,4
	No	408,9	574,2
Educació emocional i control d'impulsos	Sí	48,5	62,4
	No	62,4	92,4
Programes específics de <i>trànsit</i>	Sí	99,3	98,6
	No	103,8	206,9
Programes de conductes addictives	Sí	61,8	75,8
	No	63,0	69,8
Programes de salut mental	Sí	17,0	16,5
	No	140,8	281,4

Com a conclusió general d'aquest punt, podem dir que la gestió penitenciària que es feia del tractament de risc per evitar noves reincidències violentes en el període 2010-2015 (amb les persones que van cometre delictes violents *contra les persones en la pena base* i que van sortir el 2015) encara era molt poc eficient. Entenent per eficiència l'adequació de tota la intervenció al nivell de risc diagnosticat per reduir la reincidència i la coherència entre l'esforç invertit i els resultats obtinguts.

En el capítol de conclusions s'exposaran les propostes de millora.

3.3.2.3. *Delictes de violència de gènere*

A. *Característiques dels reincidents*

Com hem fet amb els delinqüents *contra les persones*, recordem en primer lloc el nombre de subjectes que van sortir l'any 2015 per la comissió d'un delicte principal relacionat amb *violència de gènere*. En aquest apartat, anirem

contrastant les dades amb les obtingudes amb els condemnats per un delictes *contra les persones* amb els condemnats per delictes de *violència de gènere*, perquè la hipòtesi de treball és que el perfil del reincident presenta unes particularitats que cal tenir en compte en els tractaments futurs.

En total van ser N=361 excarcerats, un 9,9% del total. D'aquests, N=260 no han tornat a reincidir (72,0%) i N=101 sí han reincidit (28,0%).

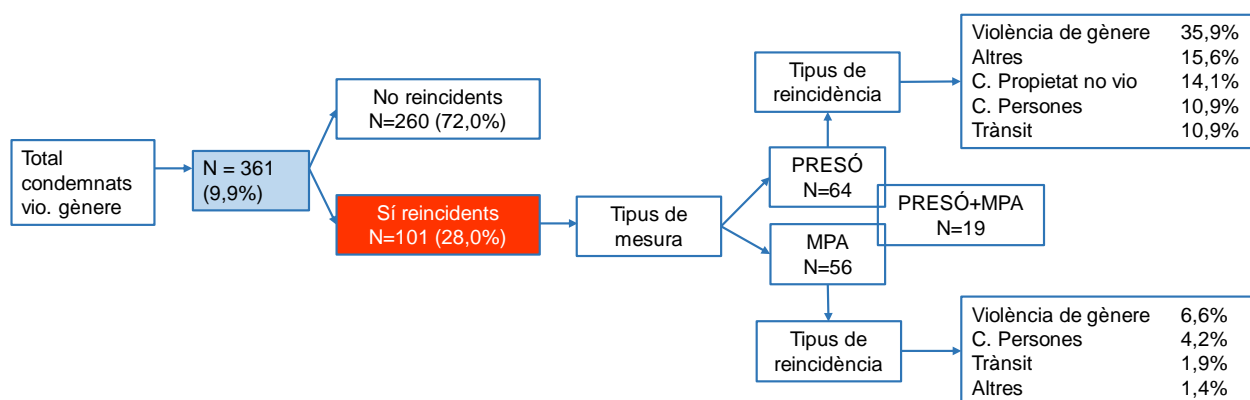
Dels reincidents, 64 han tornat a la presó (reincidència penitenciària 17,7%), 56 han rebut una MPA (reincidència MPA 15,5%). Dins del conjunt de reincidents hi ha 19 subjectes que han rebut les dues mesures (presó i MPA).

Dels que han tornat a entrar a presó, el rànquing de delictes principals que han comès en la primera reincidència han estat: repetir un delictes de *violència de gènere* (35,9%), *altres* (15,6%) *contra la propietat no violent* (14,1%) *contra les persones* (10,9%), *contra el trànsit* (10,9%), i en menor proporció, delictes *contra la propietat violent*, *drogues* i *contra la llibertat sexual*.

Els que han rebut una MPA en la primera reincidència, el delictes principal comès ha estat: novament *violència de gènere* (6,6%), *contra les persones* (4,2%), *trànsit* (1,9%) i *altres* (1,4%) i en menor proporció, la resta d'agrupacions delictives.

Destaca doncs el fet que hi ha una important repetició delictiva (42,5%) en el mateix delictes de *violència de gènere*.

Figura 4. Principals característiques dels reincidents condemnats per delictes de *violència de gènere* en la condemna base

Taula 33. Diferències en la reincidència en funció del nivell de risc detectat en la condemna base als condemnats per VIGE

		Risc baix	Risc mitjà	Alt risc	p
Tipus de mesura imposada en la reincidència	Presó i MPA	3,8	3,1	18,5**	0,000
	Presó	6,7	19,6**	25,9**	
	MPA	9,1	13,4	14,8	
	No reincident	80,3**	63,9	40,7	
Nombre d'ingressos posteriors a la condemna base	Més de 2 ingressos	1,0	1,0	11,1**	0,000
	2 ingressos	2,9	12,4**	11,1	
	1 ingrés	15,9	18,6	33,3**	
	Cap ingrés	80,3**	68,0	44,4**	
Categoria del delicte de reincidència	<i>Contra les persones</i>	4,5	13,6	25,0	0,520
	<i>Violència de gènere</i>	45,5	22,7	33,3	
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	4,5	0,0	0,0	
	<i>Contra la propietat violent</i>	0,0	18,2	0,0	
	<i>Contra la propietat no violent</i>	13,6	18,2	16,7	
	<i>Drogues</i>	4,5	4,5	0,0	
	<i>Trànsit</i>	13,6	9,1	8,3	
	<i>Altres</i>	13,6	13,6	16,7	
Violència en el delicte de reincidència	Violent	54,5	54,5	58,3	0,973
	No violent	45,5	45,5	41,7	
Tipus de pena en la reincidència a presó	Pena de presó	8,2	18,6	37,0**	0,000
	RPS	1,4	1,0	7,4**	
	Preventiva	0,9	3,1	0,0	
	No reincident	89,4**	77,3	55,6	
<i>Reincidència violenta</i> en qualsevol delicte de nou ingrés	Sí	60,0	65,7	75,0	0,564
	No	40,0	34,3	25,0	
Temps que triguen a reincidir a execució penal (agrupada)	Fins a 1 any	34,2	65,7	68,8	0,070
	1-2 anys	29,3	8,6	18,8	
	2-3 anys	24,4	14,3	6,3	
	3-4 anys	12,2	11,4	6,3	
Reincidència en execució penal	Reincident	19,7	36,1**	59,3**	0,000
	No reincident	80,3**	63,9	40,7	
Reincidència penitenciària	Reincident	10,6	22,7**	44,4**	0,000
	No reincident	89,4**	77,3	55,6	

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Destaquem d'aquestes dades de la taula 33 com el *RisCanvi* és una bona eina per discriminar a partir dels nivells de risc: a) la predicció futura de reincidència, b) la gravetat c) la reiteració delictiva. Els nivells *alts* i *mitjans* presenten proporcions estadísticament més elevades que els *baixos*.

Com són de diferents els reincidents dels no reincidents? La taula 31 en recull només aquelles variables que han sortit significatives agafant la reincidència amb execució penal com a variable dependent.

Taula 34. Diferències significatives entre els reincidents i no reincidents en subjectes que han comès delictes VIGE en la *pena base*

Reincidents	Major proporció de:	No reincidents
VARIABLES PERSONALS		
Sí (24,7%)	Desajustament infantil**	No (86,8%)
Sí (16,1%)	Pertinença a grups de risc*	No (93,0%)
Sí (23,7%)	Consum de <i>drogues</i> **	No (92,2%)
Sí, sempre (23,7%)	Actituds procriminals**	No, sempre (86,8%)
Sí (31,2%)	Pobre afrontament de l'estrès*	No (92,2%)
Sí (15,1%)	Temeritat*	No (92,6%)
Sí (37,6%)	Impulsivitat i inestabilitat emocional*	No (75,3%)
Sí (22,6%)	Hostilitat**	No (90,5%)
Sí, sempre (38,7%)	Irresponsabilitat*	No (73,3%)
VARIABLES PENALS		
En té (39,8%) Violents i no violents (21,5%) / No violents (18,3%)	Altres delictes acumulats**	No en té (57,2%)
De 17 a 30 anys (65,6%)	Inici de l'activitat delictiva o violenta**	Més de 30 anys (60,1%)
VARIABLES PENITENCIÀRIES		
Sí (58,1%)	Amb antecedents penitenciaris**	No (66,3%)
No (64,5%)	Gaudiment de permisos**	Sí (59,3%)
Sí (24,7%)	Conflictes amb interns**	No (98,4)
Sí (36,6%)	Incidents**	No (81,1%)
Sí (29,0%)	Expedients molt greus **	No (87,7%)
Sí (36,6%)	Expedients greus **	No (81,5%)
Sí (19,4%)	Regressió de grau*	No (89,7%)
VARIABLES DE predicció del risc de REINCIDÈNCIA I evolució del <i>RisCanvi</i>		
Alt (17,4%) Mig (38,0%)	Risc de <i>reincidència violenta</i> **	<i>Baix</i> (69,6%)
Ha empitjorat (15,1%) S'ha mantingut alt (12,9%)	Evolució de <i>violència intrainstitucional</i> **	S'ha mantingut <i>baix</i> (77,0%)
S'ha mantingut alt (16,1%)	Evolució de reincidència violència**	S'ha mantingut <i>baix</i> (60,1%)

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Taula 35. Diferències significatives en les variables quantitatives entre els reincidents i no reincidents en subjectes que han comès delictes VIGE en la pena base

		Mitjana	Desviació estàndard
Edat del primer ingrés**	Reincident	32,5	10,2
	No reincident	39,7	11,6
Edat en el delictes de la pena base**	Reincident	36,2	9,0
	No reincident	42,4	11,5
Edat inici pena base**	Reincident	36,2	9,0
	No reincident	42,3	11,3
Edat en la sortida de la pena base**	Reincident	37,4	8,8
	No reincident	43,5	11,3
Nombre d'ingressos anteriors**	Reincident	1,3	2,1
	No reincident	0,6	1,1
Nombre d'incidències molt greus**	Reincident	1,0	2,7
	No reincident	0,3	0,9
Nombre d'incidències greus**	Reincident	1,2	2,8
	No reincident	0,4	1,1
Hores invertides en formació ocupacional**	Reincident	240,5	266,4
	No reincident	173,2	224,9

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Dels resultats de les taules 34 i 35 les principals idees que es poden extreure són:

Hi ha prou diferències entre els dos grups per poder orientar l'especialització de l'equip professional cap a la intervenció en el perfil de reincidents.

- Els reincidents de *violència de gènere* tenien ja antecedents delictius, han començat més joves la seva carrera delictiva i presenten en el seu comportament personal en més proporció de casos una actitud pro criminal.
- Els reincidents presenten en més proporcions carències personals en trets psicològics com el control de la impulsivitat, la irresponsabilitat, l'hostilitat i l'afrontament de l'estrès.
- El comportament a dins de la presó en els reincidents ha estat problemàtic, amb més proporció d'incidències amb interns, d'expedients disciplinaris i regressions de grau. No han tingut permisos ordinaris durant la condemna i el pronòstic de risc, també en *violència intrainstitucional* ha

estat en més proporció *alt* des del començament o *ha empitjorat* durant el compliment.

- Un element molt interessant a analitzar és que els reincidents en *violència de gènere* mantenen preservades algunes variables personals —i sobretot socials— que poden amagar als i a les professionals poc entrenats els riscos de reincidència. Destaca la dada que els reincidents siguin els que més hores dediquen a la formació ocupacional, significativament més nombroses que els no reincidents.

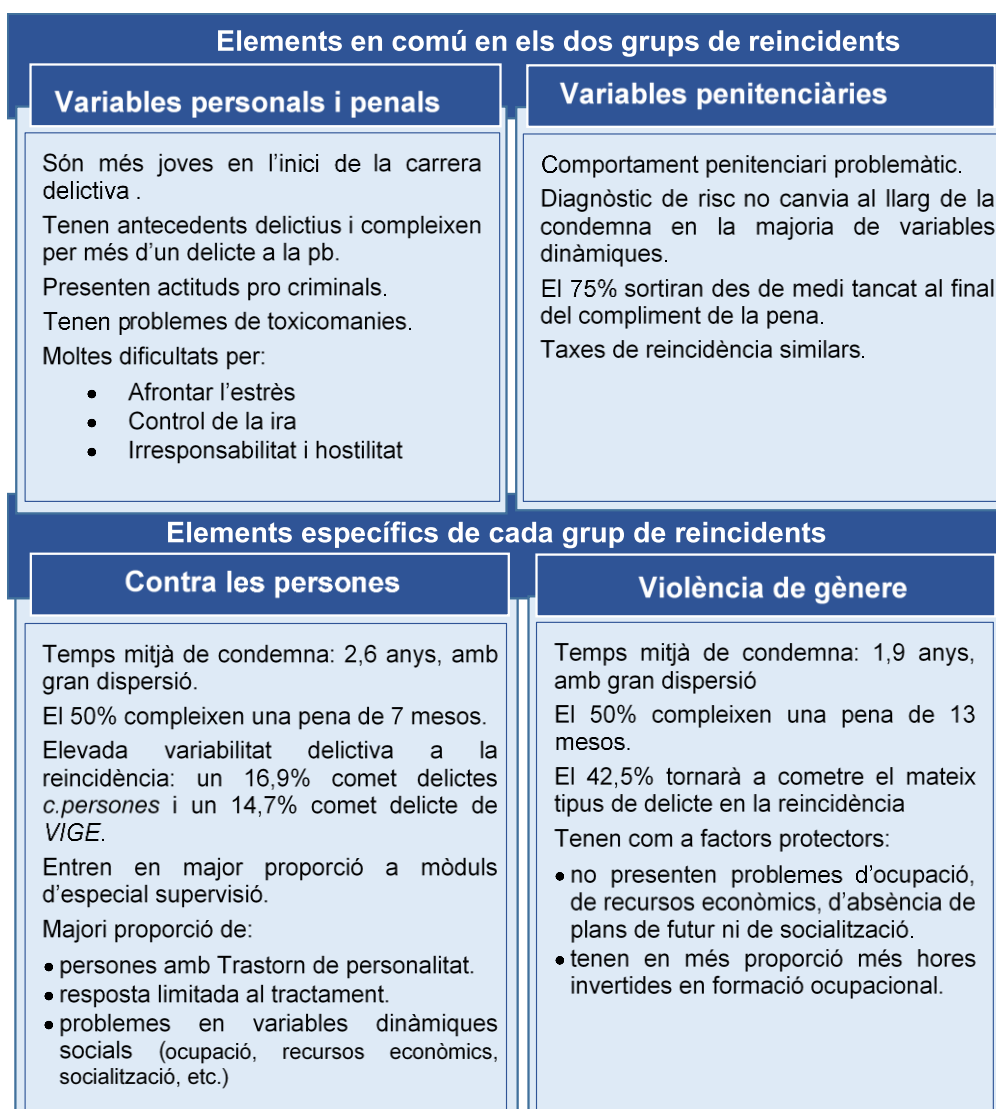
Tots aquests indicadors més externs i objectivables de la conducta en l'entorn penitenciari poden facilitar l'aproximació al grup diana d'intervenció i repensar l'estratègia per abordar-ho amb l'objectiu de reduir la reincidència.

B. Diferències entre el perfil del reincident de gènere enfront del reincident de persones

Com hem comentat al començament de l'apartat ens interessava saber si hi ha diferències entre els condemnats que cometen delictes *contra les persones* de forma genèrica, d'aquells que els cometen específicament amb les seves parelles o exparelles i/o relacionades directament amb el rol de poder que exerceixen sobre les dones.

La comparativa entre les taules 28, 29, 33 i 34 ens permet discriminar diferències interessants entre els perfils i comportaments d'ambdós grups de reincidents que haurien d'ajudar a planificar estratègies diferents d'intervenció. Què en tenen en comú i què d'específic els reincidents dels dos grups? La figura 5 recull les principals.

Figura 5. Elements en comú i elements específics diferenciadors dels reincidents de violència de gènere i contra les persones

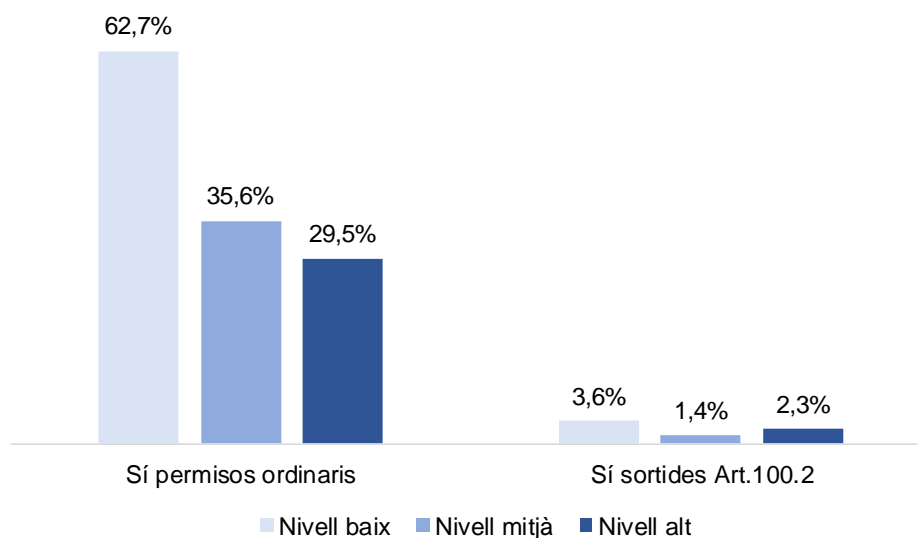

C. Gestió del tractament dels casos en funció del risc

Com en l'apartat anterior fem una radiografia de quina ha estat la gestió que s'ha fet del tractament tècnic dels casos als centres penitenciaris. Tornem a insistir que si el risc inicial és *baix*, no haurien de passar per tractament especialitzat de violències i podrien ser susceptibles d'avançament de permisos ordinaris i progressió a tercer grau i passar menys temps en règim tancat i més en règim obert.

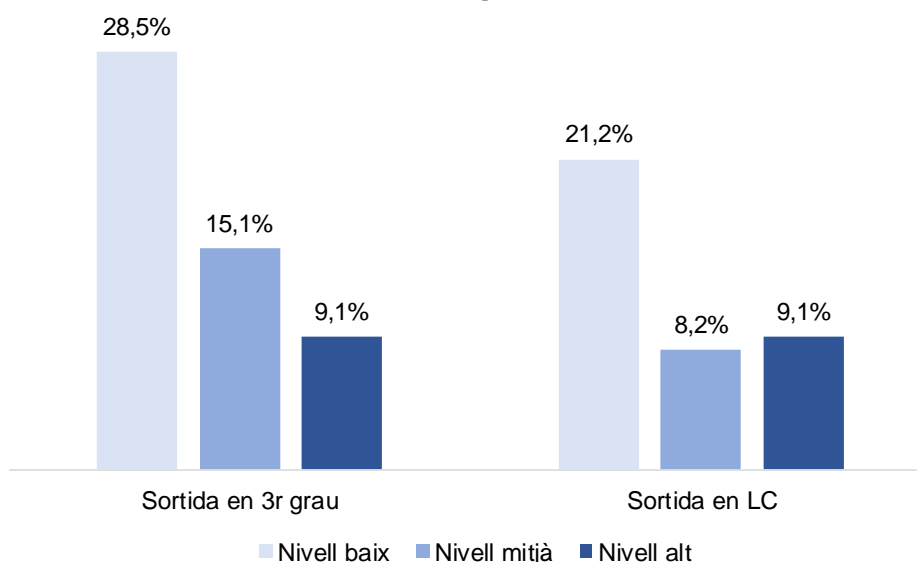
S'ha produït? Els gràfics del 44 al 48 ens aproximen a la resposta.

Gràfic 44. Percentatge d'accés a permisos ordinaris durant el compliment de la condemna en funció del nivell de risc diagnosticat

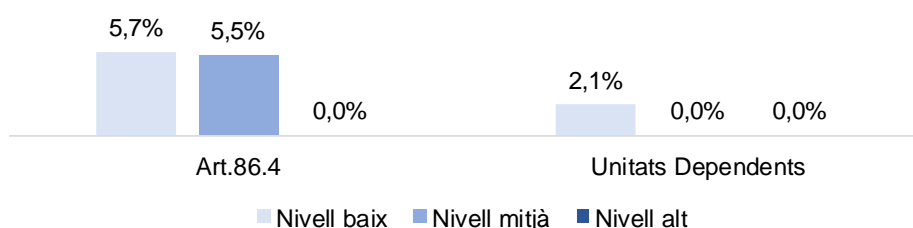
Hi ha diferències significatives en la concessió de permisos ordinaris de cap de setmana quan el risc és baix, respecte de la resta. Les sortides per l'article 100.2 són quasi testimoniales en un tipus de condemnat que té una condemna curta i poc marge de plantejament d'aquest tipus de proposta.

Gràfic 45. Percentatge d'accés a tercer grau o LC durant el compliment de la condemna en funció del nivell de risc diagnosticat

Hi ha diferències significatives en el percentatge dels que surten en llibertat definitiva des de tercer grau i també en LC si són de *baix*risc, tot i que el percentatge sigui molt *baix*pel que podria ser en termes d'eficiència.

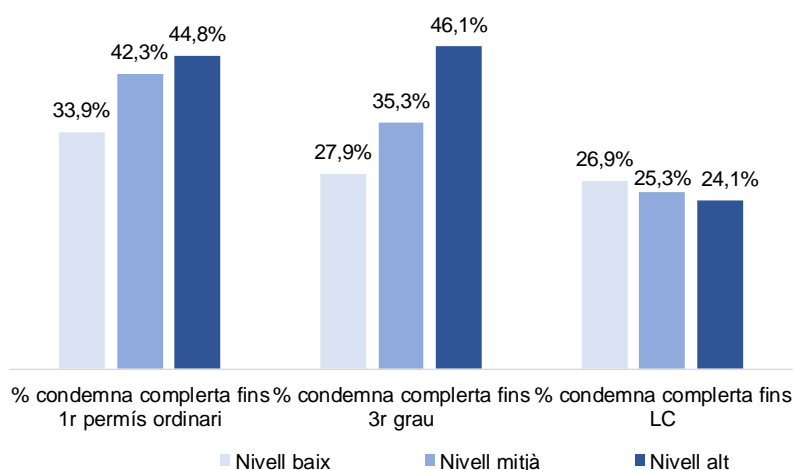
Gràfic 46. Percentatge d'accés a l'art. 86.4 (tercer grau amb control telemàtic) o Unitat Dependent (tercer grau en institució externa) en funció del nivell de risc diagnosticat

Tampoc s'apliquen pràcticament aquestes mesures i sorprèn que així sigui. Són mesures adequades si es pretén tenir un cert control sobre els canvis desitjats en aquest tipus de condemnats, tenint en compte també que les sortides esglaonades aconseguixen també en aquests casos una reincidència molt baixa.

El gràfic 47 aprofundeix en aquest argument i mostra com el pas a tercer grau és l'únic en el qual es té en compte el nivell de risc en la quarta part dels casos. ni en el temps que passa fins a la concessió del primer permís ni en els casos que es concedeixi la llibertat condicional, el nivell de risc és una variable de control per accelerar-ne l'ús en els casos de *baix*risc.

Gràfic 47. Percentatge de condemna complerta abans d'accedir a la preparació de vida en llibertat en funció del nivell de risc diagnosticat

I finalment, si ens fixem ara en la gestió del tractament especialitzat en funció del nivell de risc diagnosticat en els casos de VIGE trobem uns resultats força sorprenents i gens desitjables, tal com ens mostren la taula 36 i el gràfic 48.

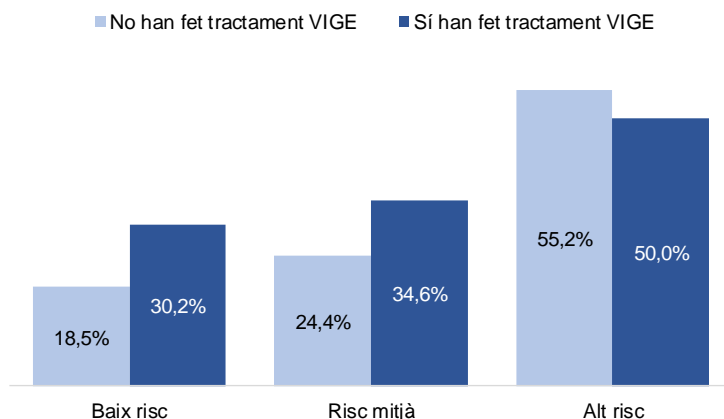
Taula 36. Percentatge de persones que han fet el programa de tractament especialitzat de VIGE en relació al nivell de risc diagnosticat

	Risc <i>baix</i>		Risc <i>mitjà</i>		Risc <i>Alt</i>	
	N	%	N	%	N	%
No fa programa	124	66,3	45	63,4	29	67,4
Sí fa programa	63	33,7	26	36,6	14	32,6

El primer resultat que ressaltem és que un 33,7% dels riscos *baixos* de VIGE han fet el programa especialitzat (quan no caldria), mentre que el 67,4% dels riscos *alts* no han fet el programa especialitzat (quan s'hagués hagut de posar més esforços i èmfasi en convèncer-los de la necessitat). S'ha invertit un esforç innecessari dins de la presó en 63 subjectes que podrien haver estat derivats a tercer grau i treballar les seves necessitats criminògenes en medi obert; en canvi, 29 persones de risc *alt* i 45 de risc *mitjà* no han fet el programa, quan realment el necessiten. Tot i que molts d'ells inicialment segurament no mostren predisposició, si l'equip professional disposés de temps i voluntat, seria possible motivar-los, incentivats per l'accés a beneficis penitenciaris. Hi ha una clara **manca d'eficiència** en aquest punt.

Però el segon resultat relacionat amb la reincidència encara fa més necessari un canvi en la gestió dels casos de VIGE: els de risc *baix* i de risc *mitjà* que han fet el programa de tractament, tenen una taxa de reincidència més elevada que els subjectes que no han fet el programa. Així, es confirma allò que deien Andrews i Bonta (2010) respecte que aplicar a les persones que no necessiten un programa d'aquestes característiques provoca més danys que beneficis. Per tant, aquí parlariem d'una manca d'eficàcia quant als resultats esperats de reduir la reincidència.

Gràfic 48. Percentatge de reincidents que han fet tractament especialitzat en funció del nivell de risc diagnosticat

Taula 37. Comparació de les hores invertides en activitats de tractament als centres per part dels subjectes que han comès delictes de VIGE en funció del nivell de risc

	Nivell de risc	Mitjana	Desviació típica
Hores totals invertides en activitats del centre	Risc <i>alt</i>	531,1*	876,7
	Risc <i>mitjà</i>	343,9	434,4
	Risc <i>baix</i>	282,4*	426,3
Hores invertides en educació emocional i control impulsos	Risc <i>alt</i>	58,8*	60,7
	Risc <i>mitjà</i>	39,5	41,3
	Risc <i>baix</i>	27,0*	28,9
Hores invertides en programes de conductes addictives	Risc <i>alt</i>	69,0	178,0
	Risc <i>mitjà</i>	40,8	36,7
	Risc <i>baix</i>	28,9	40,3

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

En relació a les hores invertides en activitats de tractament per part dels subjectes que han comès delictes de *violència de gènere*, podem veure com les hores totals i les invertides en educació emocional i control d'impulsos per als grups de risc *alt* i risc *baix* són significatives.

I s'observa com els subjectes d'*alt* risc, en termes generals, han invertit un nombre d'hores molt superior als de risc *mitjà* i *baix*, si bé les mitjanes presenten una àmplia dispersió (desviacions típiques molt elevades).

Taula 38. Comparació entre la reincidència en execució penal i el nombre d'hores invertides en cada una de les activitats del centre per part dels subjectes de VIGE

Hores invertides en...	Reincidència	Mitjana	Desviació típica
Activitats del centre	Sí	437,2	736,1
	No	290,1	395,6
Animació sociocultural	Sí	99,7	233,0
	No	52,7	66,5
Activitats operari / aux. oficina	Sí	379,3	244,9
	No	215,8	209,7
Educació reglada	Sí	81,6	99,0
	No	80,6	96,8
Activitats esportives	Sí	135,9	243,6
	No	88,6	171,5
Formació ocupacional	Sí	240,5	266,4
	No	173,2*	224,9
Educació emocional i control d'impulsos	Sí	36,1	47,4
	No	36,1	37,9
Programes de conductes addictives	Sí	61,0	152,4
	No	31,5	27,9

Programes específics de <i>trànsit</i>	Sí	45,6	50,0
	No	46,5	48,5
Programes de salut mental	Sí	96,2	197,1
	No	56,5	60,2

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Com s'observa en la taula 38 tampoc sembla que la quantitat d'hores invertides en les activitats del centre per part dels condemnats per delictes de *violència de gènere* tingui cap impacte en la reincidència, més enllà de les detectades en la taula 37.

Com a conclusió general dels amplis resultats d'aquest punt, podem destacar dos aspectes descoberts en aquesta recerca.

El primer és que el perfil del reincident de *violència de gènere* difereix en algunes característiques del reincident que comet delictes *contra les persones*. La principal és que resulta molt més reincident en el mateix tipus de delicte. Si bé té preservades certes àrees individuals com la social i la salut mental, personalment presenta carències en trets psicològics de control de conducta que l'han dut a cometre el delicte. Sí que presenta de comú amb l'altre perfil força problemàtic en el comportament dins del centre penitenciari. Cal estar amatents a aquests casos perquè poden confondre a l'equip professional a partir de destacar en les àrees preservades i entendre-les com a progressió personal, quan no són les claus de risc per a la reincidència en aquests casos i minimitzar aspectes, en canvi, que sí que tenen una clara causalitat amb una nova reincidència en el mateix tipus de delicte.

El segon va en la línia del comentat en l'apartat anterior: la gestió penitenciària que es feia en el període 2010-2015 pel tractament dels condemnats per delictes de *violència de gènere* i que van sortir el 2015 va ser destacadament ineficient per diferents raons: es va centrar la gestió excessivament en persones que no presentaven necessitats criminògenes i que possiblement haurien pogut sortir esglaonadament amb seguiment i control des de medi obert, i en canvi, van quedar poc ateses altres que necessitaven una intervenció molt més intensiva. Alhora, la intervenció especialitzada en alguns casos va ser contraproductiva i iatrogènica.

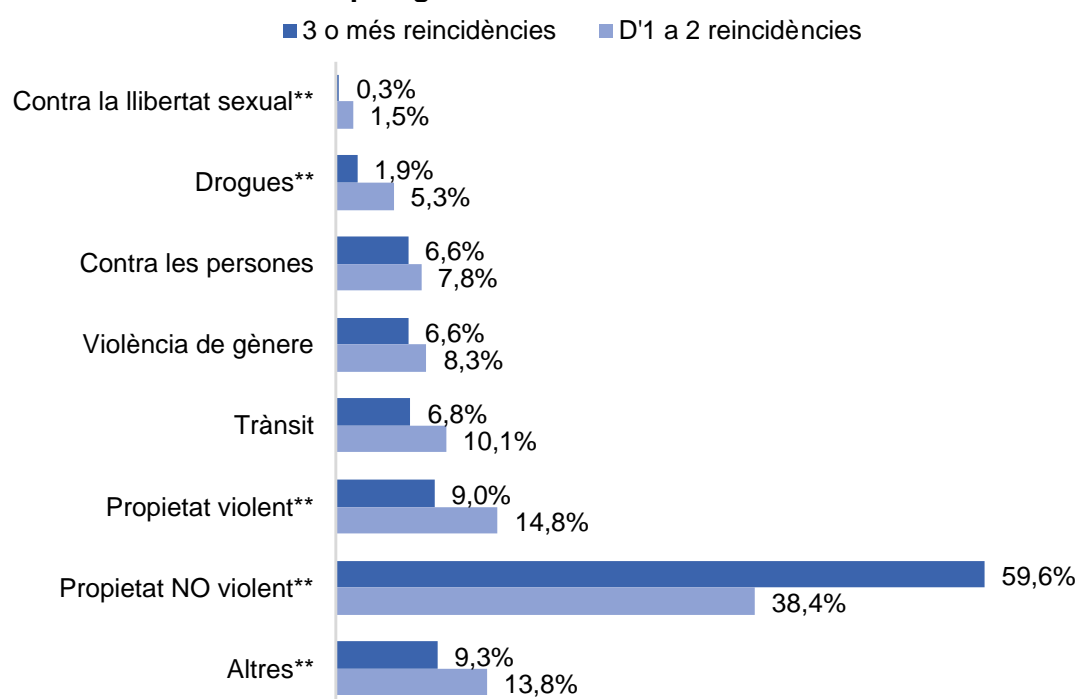
3.3.3 Característiques dels multireincidentes

3.3.3.1 Multireincidentes front a reincidentes

El perfil del multireincident (tres o més reincidències en el període de seguiment) és molt diferent al perfil del reincident (u o dues reincidències). En comparar les diferències amb el grup dels *no reincidentes* descobrim que les diferències són les mateixes. En el cas dels multireincidentes són molt més extremes, amb valors negatius més extrems en les variables de control i més proporció de casos dins d'aquestes variables en el conjunt del grup.

En el *Justidata 72* es poden trobar els detalls amb totes les variables estudiades a la recerca. Aquí en recollim dues de força significatives pel seu valor explicatiu: la tipologia delictiva prevalent i els casos amb reingressos anterior.

Gràfic 49. Relació entre tipologia delictiva i multireincidència

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Els multireincidentes cometen en molta més proporció delictes *contra la propietat no violents* (principalment furt), mentre que els reincidentes d'un o dos cops presenten més proporció en *altres* delictes, *contra la propietat violent* (robatori amb violència i intimidació), *drogues* i *contra la llibertat sexual*.

Recordem que hem comentat que un 8,2% dels reincidents cometen el 81,3% de les reincidències.

La reforma del Codi penal de 2015 té molta responsabilitat en el manteniment d'aquesta dada per tres evidències:

1. malgrat que el grup sigui petit en percentatge és molt actiu en reincidències degut a que no se'l neutralitza amb l'aplicació del Codi penal per una interpretació específica no consensuada dels òrgans judicials

2. el procediment judicial i processal establert contribueix a la lentitud i ineficàcia de la resposta judicial a aquests delictes, i

3. el paper dels serveis penitenciaris es limita pràcticament a la custòdia del subjecte en privació de llibertat, perquè les penes són tant curtes que no dona temps a classificar-los.

La reforma del Codi penal al 2015 va facilitar la suspensió de les penes privatives de llibertat de curta durada. Per tant menys persones ingressen a presó de forma aparent en un inici. Més suspensions de la pena impliquen més revocacions (la suspensió sempre té la condició de no tornar a reincidir i aquestes persones ja hem vist que ho són molt de reincidents).

El Tribunal Suprem en la seva jurisprudència és contrari a aplicar la pena de presó a multireincidents per delictes de furt lleu (inferiors a 400€). En aquests casos s'imposen multes que s'acaben convertint en molts casos en RPS (responsabilitat personal subsidiària), provocant un ingrés a presó per impagament de multa. Ja hem comentat l'informe complementari encarregat per aquest estudi que desenvolupa amb més detall aquesta casuística.¹⁵

D'altra banda, la reforma va augmentar el nombre de delictes lleus que poden ser causa de revocació.

¹⁵ *Jurisprudència en l'aplicació de l'article 235.1.7 del Codi penal i l'aplicació de penes de presó com a pena substitutòria de la multa impagada.* (2022). Núria Torres Rosell i Africa Cruz Jiménez. CEJFE. Pendent de publicació

Es va incrementar la imposició de la TBC (Treballs en Benefici de la Comunitat) com a condició de la suspensió, que fa que s'allargui el període d'execució i de compliment. Si el subjecte incompleix la TBC, quelcom força freqüent, l'incompliment implica un posterior ingrés a presó i un allargament de tot el procés penal.

La prescripció pels delictes lleus és d'un any, i això provoca un gran nombre de prescripcions (sobretot pel que fa a les multes). Els jutjats estan saturats i no arriben a fer tota la tramitació abans del període de prescripció.

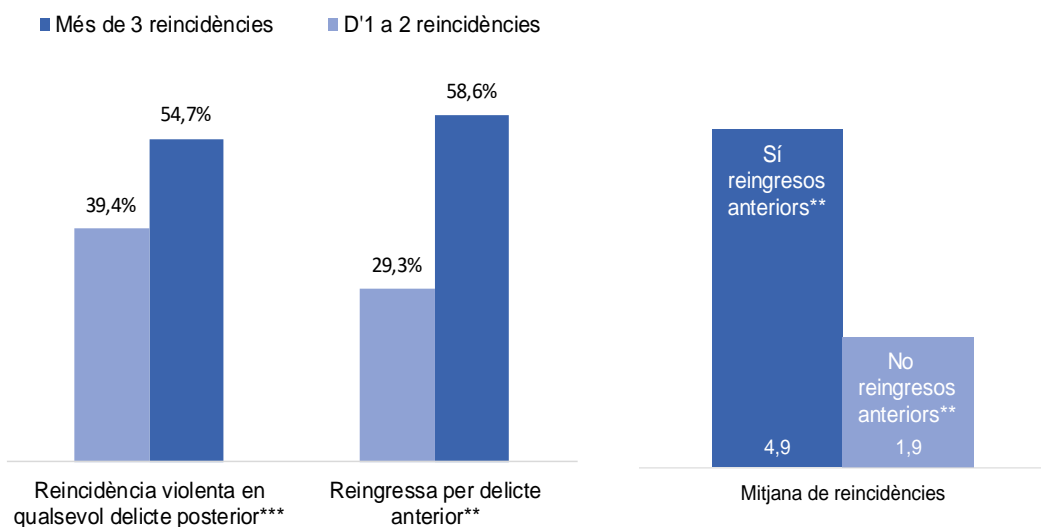
D'altra banda, resulta incoherent que s'imposin penes de multa en tipologies delictives molt vinculades a la precarietat econòmica.

La recent modificació de la Llei el legislador pretén limitar el poder discrecional dels jutges i jutgesses per interpretar de manera heterogènia el concepte de multireincidència, però l'equip de persones expertes que han participat en aquesta investigació en són pessimistes quant a la seva eficàcia real en el futur, atès que manté el mateix tipus de resposta penal, el mateix tipus de mirada unidisciplinar i unifocal de cada operador jurídic i una vocació més populista que d'eficàcia del sistema.

Això provoca que els serveis penitenciaris es vegin limitats a l'hora d'aplicar un tractament, quedant limitats a la custòdia i atenció assistencial de l'intern mentre estigui ingressat per períodes curts a presó.

Finalment, hem d'afegir a més un efecte iatrogènic provocat per tot el procediment judicial. Hem observat que quan les persones ingressen novament en finalitzar la condemna de la pena base per complir una pena per causa anterior (normalment també molt curta) reincidirán en molta més proporció de casos i amb un major nombre de reincidències, i d'aquestes, una proporció més alta seran violentes.

Gràfic 50. Relació entre ingrés per causa anterior, violència i multireincidència

A més, com mostra la taula 39, els multireincidentes trigaran la meitat de temps a reincidir, si tenien encara causes anteriors pendents de compliment i tornaran abans a la presó en les noves reincidències que no pas els reincidents que no tenien reingressos anteriors.

Taula 39. Relació entre ingrés per causa anterior, violència i multireincidència

	Nombre de reincidències	Mitjana	Desviació estàndard
Dies que han passat entre sortida PB i reingrés per causa anterior	3 o més	110,7**	149,4
	Entre 1 i 2	220,5**	239,1
Dies entre ingrés per causa anterior i reincidència	3 o més	249,2**	240,9
	Entre 1 i 2	591,8**	367,5
Dies que triga en reincidir a presó	3 o més	286,7**	334,1
	Entre 1 i 2	502,8**	435,9
Dies que triga en reincidir execució penal	3 o més	250,1**	279,6
	Entre 1 i 2	584,5**	487,7

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Hi tornarem amb més aprofundiment en l'apartat 3.5 en el tractament d'aquest grup que reingressa per causes anteriors.

3.3.3.2. Multireincidentes violentos frente multireincidentes no violentos

Taula 40. Característiques dels multireincidentes violentos enfront dels multireincidentes no violentos

	Major proporció de casos amb:	Multireincidentes violents	Multireincidentes no violentos
Perso- nals	Nacionalitat espanyola**	✓	x
	Antecedents familiars delictius**	✓	x
	Pertinença a grups socials de risc delictius*	✓	x
	Delicte de la PB de <i>violència de gènere**</i> o <i>contra la propietat violent**</i>	✓	x
Penals	Delicte de la PB <i>contra la propietat no violent**</i>	x	✓
	Violència en el delicte de la PB**	✓	x
	Responsabilitat civil**	✓	x
	Història de violència**	✓	x
	Increment de la gravetat delictiva*	✓	x
	Classificació inicial en 2n grau**	✓	x
Penitenciàries	Sense classificar durant la PB**	x	✓
	Gaudiment de permisos ordinaris**	✓	x
	Sortides article 100.2**	✓	x
	Amb incidents*	✓	x
	Amb expedients disciplinaris**	✓	x
	Amb regressions de grau*	✓	x
	Estada a mòduls d'especial supervisió*	✓	x
	Condemna curta (<1 any)**	x	✓
	Conflictes amb interns*	✓	x
	Sor- tida	Sortida definitiva en 2n grau**	✓
Sortida sense classificar**		x	✓

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Taula 41. Variables quantitatives segons el tipus de multireincidència

Variabls quantitatives	Tipus de multireincidència	Mitjana	Desviació estàndard
Total temps de condemna	<i>Violenta</i>	951,8**	1218,5
	<i>No violenta</i>	594,6**	1167,2
Edat en el primer ingrés	<i>Violenta</i>	25,3**	6,5
	<i>No violenta</i>	29,3**	9,0
Edat inici pena base	<i>Violenta</i>	31,0**	7,9
	<i>No violenta</i>	33,9**	9,7
Edat en la sortida de la pena base	<i>Violenta</i>	33,2*	7,7
	<i>No violenta</i>	35,1*	9,4
Edat de la primera reincidència penitenciària	<i>Violenta</i>	34,1*	7,8
	<i>No violenta</i>	36,0*	9,5
Nombre d'ingressos posteriors	<i>Violenta</i>	2,4**	2,1
	<i>No violenta</i>	4,1**	3,3
	<i>Violenta</i>	2,7*	6,2

Variabls quantitatives	Tipus de multireincidència	Mitjana	Desviació estàndard
Nombre d'incidents molt greus (art.108 RP)	No violenta	1,5*	4,3
Hores invertides en activitats esportives	Violenta	211,8*	334,1
	No violenta	123,4*	181,5
Dies que triga en reincidir a presó	Violenta	328,1**	366,5
	No violenta	238,5**	285,5
Dies que triga en reincidir execució penal	Violenta	277,2*	299,6
	No violenta	217,3*	250,2

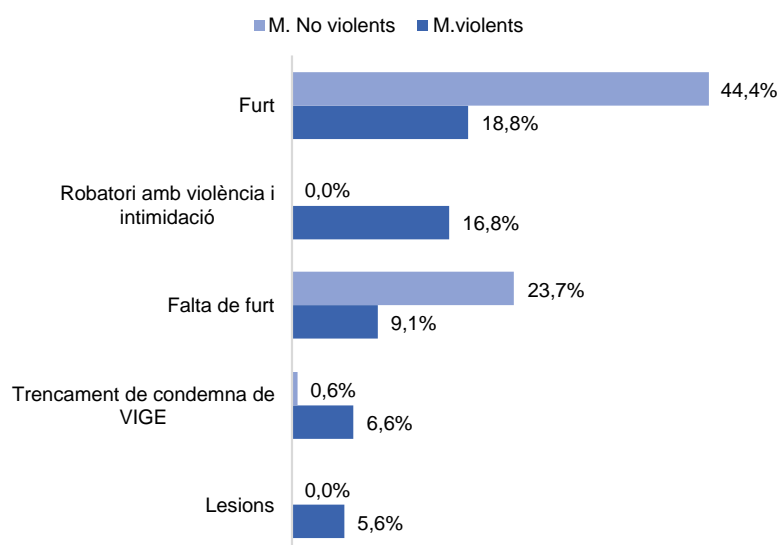
* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Els multireincidentes violents tenen per lògica de la tipologia delictiva penes més llargues, per delictes més variats, amb trajectòries delinqüencials àmplies i iniciades de més joves. El seu comportament dins del centre penitenciari és més problemàtic i surt des de segon grau al finalitzar la condemna, sense progressió a medi obert.

Els multireincidentes no violents tenen condemnes més curtes, derivats de reiteracions en delictes *contra la propietat no violents* (furts). Molts cops la seva estada no dona temps ni a classificar-los i és la manera més freqüent de sortida de la presó (55,2% dels casos). Doblen de mitjana els reingressos penitenciaris posteriors (4,1 enfront de 2,4 dels violents) i també triguen menys dies en cometre un nou acte delictiu amb diferències que són significatives.

Gràfic 51. Delictes en la primera reincidència dels multireincidentes violents enfront dels multireincidentes no violents

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

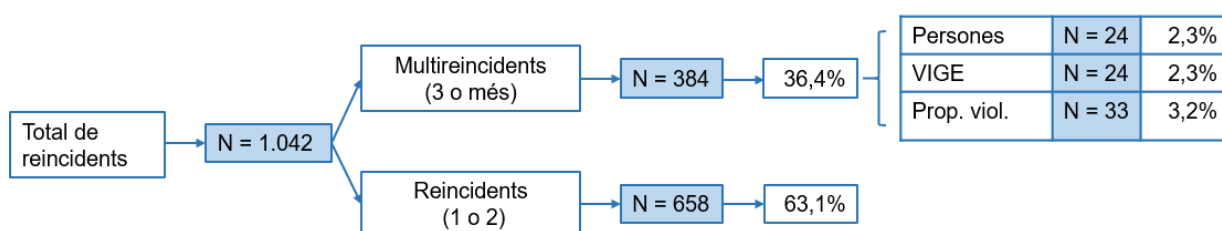
3.3.3.3 Multireincidentes segons el delictes violent comès en la primera reincidència

En aquest apartat mostrem el perfil diferenciat dels multireincidentes amb delictes violents (*contra persones, violència de gènere, propietat violenta*) a la primera reincidència respecte del perfil de la població general reincident. No incloem els delictes *contra la llibertat sexual* perquè només n'hi ha 1 cas.

L'objectiu és orientar al públic lector respecte a les diferències que existeixen dels que podríem considerar com a grups més socialment inadaptats i refractaris a qualsevol tipus de tractament i la resta de reincidentes de l'execució penal.

Cal també advertir del volum que suposa en termes percentuals, respecte del conjunt de reincidentes, per no perdre de vista la dimensió del problema: representen un 8% del total.

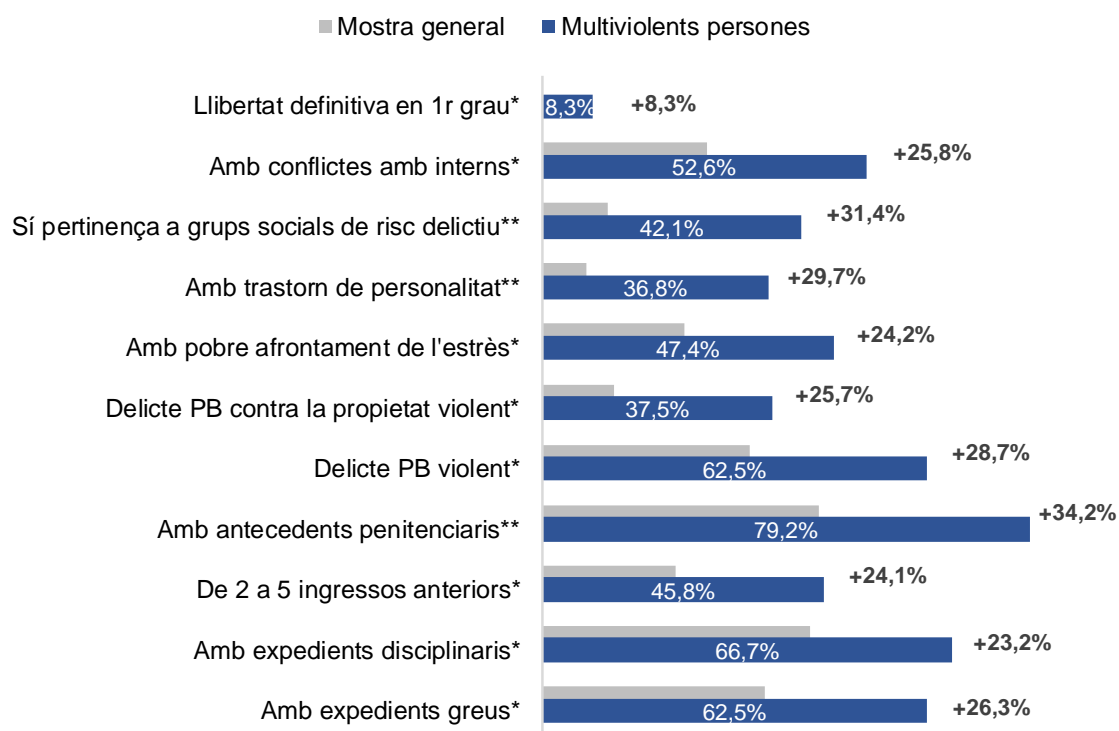
Figura 6. Nombre de reincidentes i multireincidentes i tipologia delictiva dels multireincidentes

Els multireincidentes amb delictes *contra les persones* i per *violència de gènere* suposen el 2,3% del total de reincidentes.

Els multireincidentes amb delictes per *contra la propietat violents* suposen el 3,2% del total de reincidentes.

Gràfic 52. Diferències entre els multireincidentes condemnats per delictes *contra les persones* i la mostra general

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

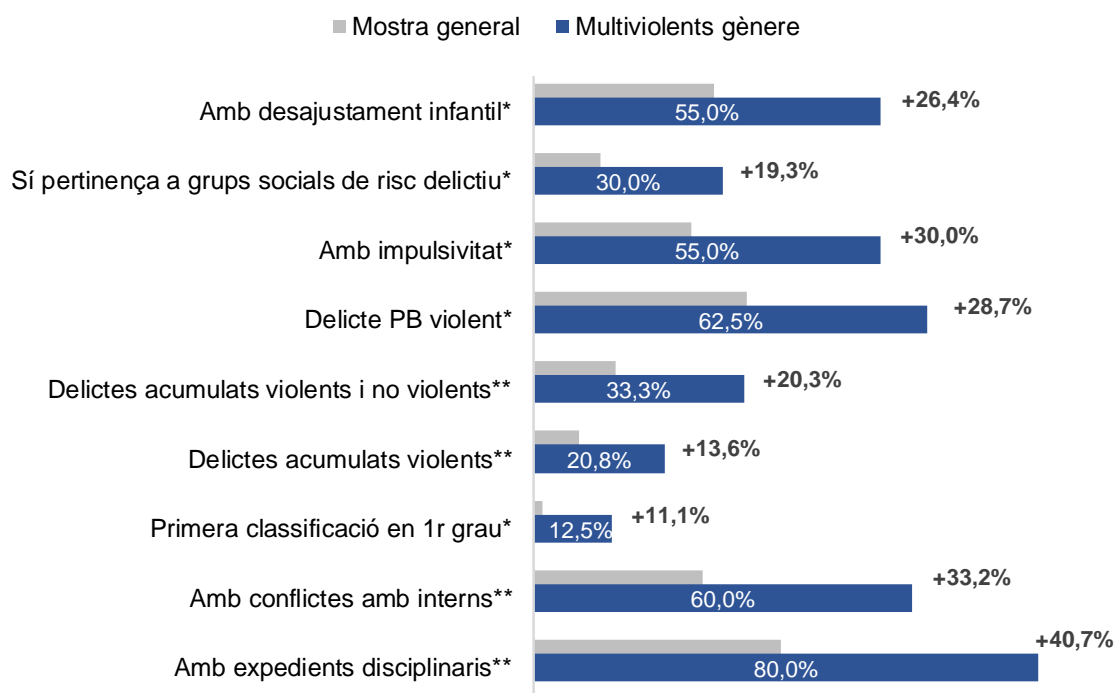
** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Taula 42. Variables quantitatives significatives entre els interns condemnats per delictes *contra les persones* i la mostra general

Variabls quantitatives	Grup de multireincidència	Mitjana	Desviació estàndard
Edat en el primer ingrés	<i>Mostra general</i>	32,9**	10,6
	<i>Contra persones</i>	24,8**	4,9
Edat en l'inici de la PB	<i>Mostra general</i>	36,7**	10,9
	<i>Contra persones</i>	30,0**	6,8
Nombre de reincidències en execució penal	<i>Mostra general</i>	1,4**	4,6
	<i>Contra persones</i>	5,6**	3,3

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

Gràfic 53. Variables significatives entre els interns condemnats per delictes de violència de gènere i la mostra general

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

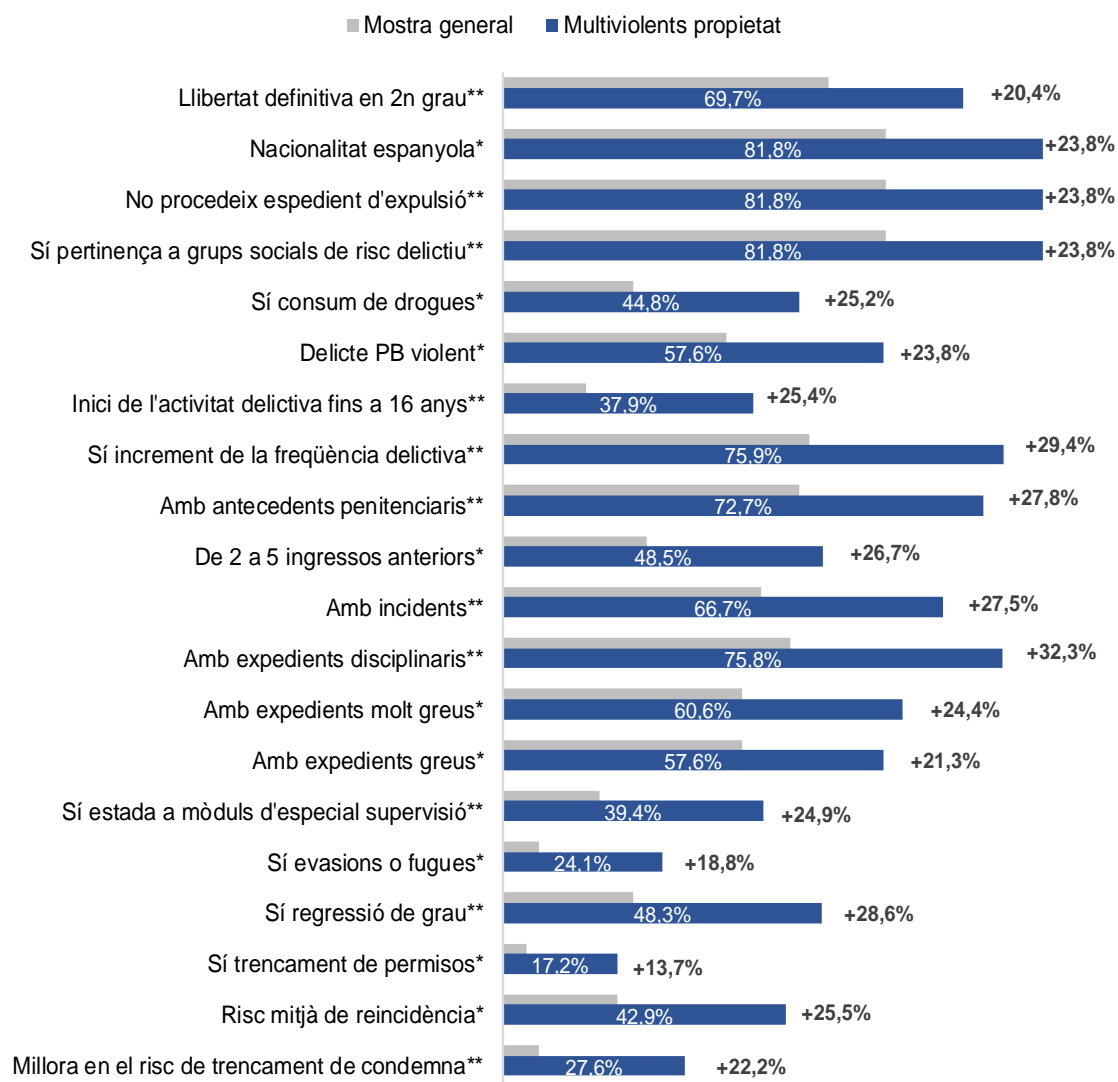
Taula 43. Variables quantitatives significatives entre els interns condemnats per delictes de violència de gènere i la mostra general

Variabls quantitatives	Grup de multireincidència	Mitjana	Desviació estàndard
Edat en el primer ingrés	Mostra general	32,9**	10,6
	Violència de gènere	27,7**	6,7
Edat en l'inici de la PB	Mostra general	36,7*	10,9
	Violència de gènere	31,4*	8,1
Edat en la sortida de la PB	Mostra general	38,8*	10,4
	Violència de gènere	33,9*	7,6
Nombre de reincidències en execució penal	Mostra general	1,4**	4,6
	Violència de gènere	4,7**	1,7

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Gràfic 54. Variables significatives entre els interns condemnats per delictes *contra la propietat violenta* i la mostra general

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Taula 44. Variables quantitatives significatives entre els interns condemnats per delictes *contra la propietat* i la mostra general

Variables quantitatives	Grup de multireincidència	Mitjana	Desviació estàndard
Edat en el primer ingrés	Mostra general	32,9**	10,6
	Contra propietat	25,5**	7,6
Edat en l'inici de la PB	Mostra general	36,7**	10,9
	Contra propietat	31,0**	9,1
Edat en la sortida de la PB	Mostra general	38,8*	10,4
	Contra propietat	34,5*	9,1
Nombre de reincidències en execució penal	Mostra general	1,4**	4,6
	Contra propietat	4,9**	2,6

Variables quantitatives	Grup de multireincidència	Mitjana	Desviació estàndard
Dies que triga en reincidir execució penal	<i>Mostra general</i>	491,1*	501,7
	<i>Contra propietat</i>	243,0*	235,1

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

3.3.4 Reincidència i tipus d'excarceració

3.3.4.1. Relació entre característiques dels subjectes i tipus d'excarceració

La forma de sortida de la presó es relaciona amb un perfil concret de subjecte i té impacte en la taxa de reincidència. La taula 45 ens permet conèixer les diferències entre tres perfils de sortida: els que surten en *llibertat definitiva des de medi tancat* (excarcerats en primer o segon grau), des de *llibertat definitiva en medi obert* (excarcerats en tercer grau), i des de *llibertat condicional*.

Taula 45. Variables personals segons tipus d'excarceració

Variables personals	Categories sobrerepresentades		
	Llibertat definitiva en medi tancat	Llibertat definitiva en medi obert	Llibertat condicional
Sexe	Home (95,7%)		Dona (10,1%)
Nacionalitat		Espanyol (72,3%)	Estranger (38,1%)
Àrea geogràfica de procedència	Unió Europea, Resta d'Europa, Resta d'Àfrica i Àsia (17,4%)	Espanya (72,3%)	Magrib i Amèrica Central i del Sud (29,4%)
Residència	Sense domicili / Fora de Catalunya (5,9%)		Catalunya (97,3%)
Expedient d'expulsió	Sí (40,5%)		No (85,8%)
Formació reglada	Neolector (17,5%) i primària (27,1%)	ESO i equivalents (53,2%)	ESO i equivalents (53,2%) o Universitat (5,8%)
Català	No l'entén (21,9%)	El parla (62,4%)	El parla (60,4%)
Castellà	No l'entén (1,9%) o només l'entén (10,7%)		El parla (92,1%)
Desajustament infantil	Sí (31,2%)	No (87,3%)	No (92,5%)
Nivell educatiu	<i>Baix</i> (79,6%)		<i>Mitjà</i> (25,1%) i alt (2,8%)
Problemes d'ocupació	Sí (34,3%)	No (84,8%)	No (92,4%)
Manca de recursos econòmics	Sí (21,1%)		No (94,9%)
Absència de plans de futur	Sí (20,4%)	No (94,4%)	No (98,0%)
Antecedents familiars delictius	Sí (20,5%)		No (96,4%)

Variables personals	Categories sobrerrepresentades		
	Llibertat definitiva en medi tancat	Llibertat definitiva en medi obert	Llibertat condicional
Socialització problemàtica	Sí (25,8%)	No (86,1%)	No (91,3%)
Manca de suport familiar	Sí (14,0%)	No (98,1%)	No (98,0%)
Pertinença a bandes delictives	Sí (10,0%)	No (98,5%)	No (97,3%)
Pertinença a grups social de risc delictiu	Sí (19,6%)	No (96,8%)	No (97,8%)
Rol delictiu destacat	Sí (2,0%)	No (99,8%)	No (99,8%)
Càrregues familiars actuals	Sí (27,7%)	No (68,9%)	No (79,6%)
Consum de drogues	Sí (24,0%)	No (92,9%)	No (96,2%)
Consum d'alcohol	Sí (18,3%)		No (94,9%)
Trastorn mental sever	Sí (5,5%)		No (98,6%)
Resposta limitada al tractament	Sí (43,4%)	No (80,5%)	No (92,3%)
Trastorn de personalitat	Sí (10,8%)	No (96,1%)	No (98,5%)
Pobre afrontament de l'estrès	Sí (27,9%)	No (87,1%)	No (96,2%)
Intents d'autolesió	Sí (20,6%)	No (90,8%)	No (94,5%)
Actitud procriminals	Sí (22,0%)	No (93,6%)	No (97,1%)
Baixa capacitat mental	Fins a 85 (4,5%)		Més de 85 (99,1%)
Temeritat	Sí (11,2%)		No (98,2%)
Impulsivitat	Sí (28,4%)	No (88,4%)	No (97,0%)
Hostilitat	Sí (15,9%)	No (97,2%)	No (99,2%)
Irresponsabilitat	Sí (36,9%)	No (86,3%)	No (95,4%)

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Hi ha una clara diferència quant a les variables personals entre el grup que surt des de medi tancat (amb una sobre representació de moltes variables de risc) i els que surten des de medi obert (sense diferenciar gaire tercer grau de la LC).

Les variables de risc on hi ha més proporció de casos en medi tancat són el baixnivell educatiu (79,6%), la resposta limitada al tractament (43,4%) i el tret psicològic d'irresponsabilitat (36,9%).

Taula 46. Variables penals segons tipus d'excarceració

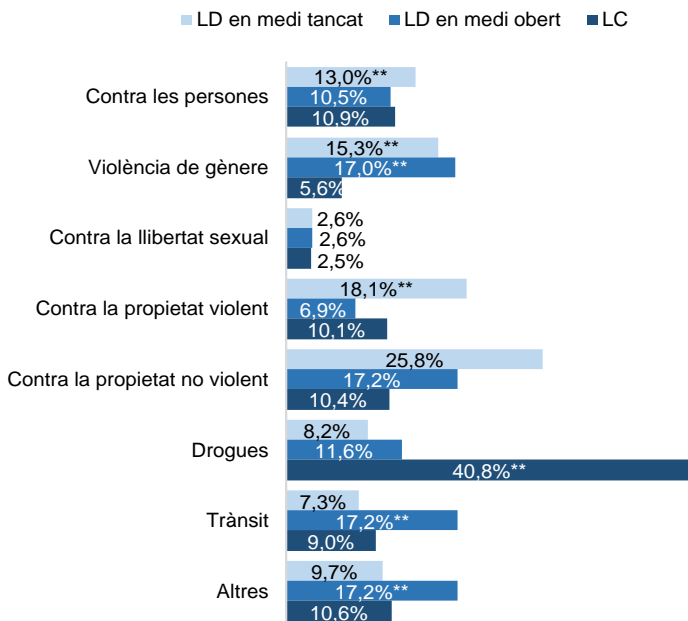
Variables penals	Categories sobrerrepresentades		
	Llibertat definitiva en medi tancat	Llibertat definitiva en medi obert	Llibertat condicional
Categoria delictes PB	<i>Contra les persones (13,0%), violència de gènere (15,3%), contra la propietat violent (18,1%) i contra la propietat no violent (25,8%)</i>	<i>Violència de gènere (17,0%), trànsit (17,2%) i altres (17,2%)</i>	<i>Drogues (40,8%)</i>

Variables penals	Categories sobrerrepresentades		
	Llibertat definitiva en medi tancat	Llibertat definitiva en medi obert	Llibertat condicional
Violència delictes PB	Sí (49,0%)		No (70,9%)
Delictes acumulats	Violents i no violents (16,7%), violents (13,3%), no violents (28,0%)	No en té (64,6%)	No en té (64,4%)
Responsabilitat civil	Sí (33,7%)		No (74,5%)
OPV	Sí (6,7%)		No (96,8%)
Intoxicació delictes PB	Sí (18,8%)		No (89,2%)
Víctimes amb lesions	Més d'1 (47,7%), 1 víctima (26,8%)	Més d'1 víctima (45,5%)	0 víctimes (55,7%)
Història de violència	Sí (38,0%)		No (87,1%)
Inici activitat delictiva	Fins als 16 anys (9,9%)	Més de 30 anys (28,3%)	Entre 17 i 30 (77,4%)
Increment gravetat	Sí (43,4%)	No (73,0%)	No (83,1%)

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

En les variables penals es repeteix el mateix patró que amb les personals. Destaquem que els que arriben a la LC en més proporció són condemnats per delictes no violents, sense responsabilitat civil per pagar, ni *ordres de protecció* a la víctima; tenen un delictes únic en la condemna i no presenten ni historial de violència en el passat ni un increment en la gravetat dels delictes. Aquí sí que trobem algunes diferències entre els que finalitzen en medi obert.

Gràfic 55. Categoria delictiva a la PB en funció del tipus d'excrceració

Mentre que en els excrcerats en *medi tancat* predominen els delictes violents de diferents tipologies delictives, en el grup de *medi obert* trobem delictes de *violència de gènere* i de *trànsit*, i en LC es troben sobrerrepresentats els condemnats per delictes de *tràfic drogues*.

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

El tipus de delicte comès en la pena base el gràfic 53 ens demostra que **sí que hi ha relació** entre la forma de sortir de presó i el delicte comès, tot i que no hauria de ser així si la intervenció es fes en funció de les necessitats criminològiques i no el delicte, seguint el model RNR d'Andrews i Bonta.

Taula 47. Variables penitenciàries segons tipus d'excrceració

Variables penitenciàries	Categories sobrerrepresentades		
	Llibertat definitiva en medi tancat	Llibertat definitiva en medi obert	Llibertat condicional
Classificació inicial	1r grau (2,1%) o 2n grau (86,7%)	3r grau (68,2%)	3r grau (60,1%)
Antecedents penitenciaris	Sí (58,7%)	No (64,4%)	No (66,2%)
Mòdul especial supervisió	Sí (14,2%)	No (96,6%)	No (98,2%)
Mòdul infermeria	Sí (20,6%)	No (91,4%)	No (90,1%)
Mòdul psiquiatria	Sí (8,8%)	No (98,7%)	No (98,9%)
Durada de condemna	Fins a 1 any (34,1%), de 2 a 3 (30,0%)	Fins a 1 any (51,8%)	De 3 a 6 anys (38,3%), més de 6 anys (21,7%)

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Així com les variables personals i personals, les penitenciàries mostren que el grup de *llibertat definitiva en medi tancat* presenta un perfil amb variables més criminògenes. Destaquem com a variable molt rellevant per entendre la sortida

des de medi tancat el pitjor comportament dins el CP, que implica un major nombre d'incidents, expedients, estades a mòduls d'especial supervisió i menys proporció de persones amb permisos ordinaris. El 64,1% de les condemnes d'aquest grup que surten en llibertat definitiva des de medi tancat són inferiors als tres anys.

Ressaltar també que la classificació inicial marca clarament el tipus de sortida, com si el que passa dins de presó durant tot el període de condemna tingués poc impacte en la millora del grau de tractament.

Taula 48. Variables de tractament segons tipus d'excrceració

Tipus de tractament	LD en medi tancat	LD en medi obert	LC
T. global	41,8%**	29,0%	27,0%
T. especialitzat en violències	16,5%**	11,8%	10,2%
T. VIGE	9,3%**	6,0%	3,9%
T. Toxicomanies	30,7%**	21,0%	19,9%
Programa de <i>trànsit</i>	8,5%	13,9%**	8,6%

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Hi ha més proporció de persones que malgrat haver fet el programa de tractament no han aconseguit progressar de grau i cap a la sortida esglaonada. Només els que fan el delictes de *trànsit* estan més sobrerrepresentats en tercer grau.

Taula 49. Variables quantitatives i prova ANOVA

Variabls quantitatives	Tipus de sortida	Mitjana	Desviació estàndard
Temps de condemna (en dies i anys)	<i>LD medi tancat</i>	1.179,0 (3,3 anys)	1.305,5
	<i>LD medi obert</i>	798,7 (2,2 anys)	1.057,3
	<i>LC</i>	1.481,2 (4,1 anys)	1.234,3
% de condemna complerta fins al 1r permís	<i>LD medi tancat</i>	46,2%	26,7
	<i>LD medi obert</i>	35,8%	21,4
	<i>LC</i>	25,9%	20,2
Edat en el primer ingrés	<i>LD medi tancat</i>	30,7	10,1
	<i>LD medi obert</i>	35,6	11,4
	<i>LC</i>	35,5	11,3
Edat en el delictes de la PB	<i>LD medi tancat</i>	36,6	9,9
	<i>LD medi obert</i>	39,0	10,8
	<i>LC</i>	39,0	11,3
Edat en la sortida de la PB	<i>LD medi tancat</i>	38,2	9,7
	<i>LD medi obert</i>	40,1	10,9
	<i>LC</i>	40,6	11,2
Nombre d'ingressos anteriors	<i>LD medi tancat</i>	1,8	3,4
	<i>LD medi obert</i>	0,7	1,8
	<i>LC</i>	0,6	1,2
Nombre de regressions	<i>LD medi tancat</i>	0,4	0,8
	<i>LD medi obert</i>	0,1	0,5

Variables quantitatives	Tipus de sortida	Mitjana	Desviació estàndard
	LC	0,1	0,4
Nombre d'incidents molt greus (art. 108 RP)	LD medi tancat	2,1	4,9
	LD medi obert	0,3	1,3
	LC	0,2	1,1
Nombre d'incidents greus (art. 109 RP)	LD medi tancat	2,8	5,8
	LD medi obert	0,8	2,5
	LC	0,5	1,7
Hores totals invertides en activitats del centre i tractament especialitzat	LD medi tancat	745,1	1117,6
	LD medi obert	463,2	867,5
	LC	713,4	1125,3
Hores invertides en animació sociocultural	LD medi tancat	135,6	260,1
	LD medi obert	88,3	175,0
	LC	161,0	276,0
Hores invertides en activitats esportives	LD medi tancat	201,5	352,7
	LD medi obert	110,0	202,4
	LC	197,6	315,0
Hores invertides en formació ocupacional	LD medi tancat	333,2	450,7
	LD medi obert	238,5	314,7
	LC	340,0	461,1
Hores invertides en programes de conductes addictives	LD medi tancat	79,1	131,9
	LD medi obert	68,1	128,1
	LC	122,4	218,2
Nombre de reincidències amb pena de presó	LD medi tancat	1,1	4,3
	LD medi obert	0,2	0,7
	LC	0,1	1,2
Nombre de reincidències totals (MPA + presó)	LD medi tancat	1,4	4,4
	LD medi obert	0,4	1,0
	LC	0,2	1,3
Temps que triga en reincidir a presó en dies	LD medi tancat	404,9 (1,1 anys)	370,8
	LD medi obert	568,5 (1,6 anys)	424,4
	LC	669,3 (1,8 anys)	491,0
Temps que triga en reincidir a execució penal en dies	LD medi tancat	437,8 (1,2 anys)	388,4
	LD medi obert	667,7 (1,8 anys)	625,1
	LC	715,9 (2 anys)	483,1

Nota: tots els valors ombrejats són estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$. La intensitat del color marca les agrupacions que són similars i les que són diferents

La duració de la condemna sembla marcar (inadequadament) la gestió penitenciària de la sortida. En les condemnes més llargues s'aplica en més proporció la llibertat condicional i en les curtes, el tercer grau.

Aquells que finalitzen la condemna en *llibertat condicional* són els únics que reben el primer permís a la quarta part de la condemna, optimitzant la possibilitat reglamentària; els de *medi obert* el reben a la tercera part, mentre que els de *medi tancat* hauran d'esperar fins a la meitat de la pena.

Els excarcerats des de *medi tancat* i des de *llibertat condicional* acumulen més hores en programes i activitats dins la presó, a causa del temps que passen dins del centre penitenciari. Destaca el nombre d'hores invertides en tractament

específic de les conductes addictives, on el grup de *llibertat condicional* supera considerablement a la resta, tot i que les dades de *RisCanvi* suggereixen que aquesta problemàtica està més present en el grup LC tancat.

Quant a la reincidència, el grup de *medi tancat* reincideix més i abans que la resta, tant en reincidència penitenciària com en execució penal. El grup de *llibertat condicional* és el grup que ho fa menys, i que triga més temps. Les dades ens reiteren que la forma de sortir és un notable predictor de la reincidència i les seves derivades associades (reincidir abans, fer-ho més cops i amb més possibilitats d'increment de la gravetat delictiva). El que cal qüestionar és si això és degut exclusivament al perfil diferent dels subjectes, que ja ha quedat explicat que és més dur en el cas de les excarceracions en *medi tancat*, o si l'aplicació d'una mesura esglaonada de sortida té algun tipus d'influència en la reducció de la taxa.

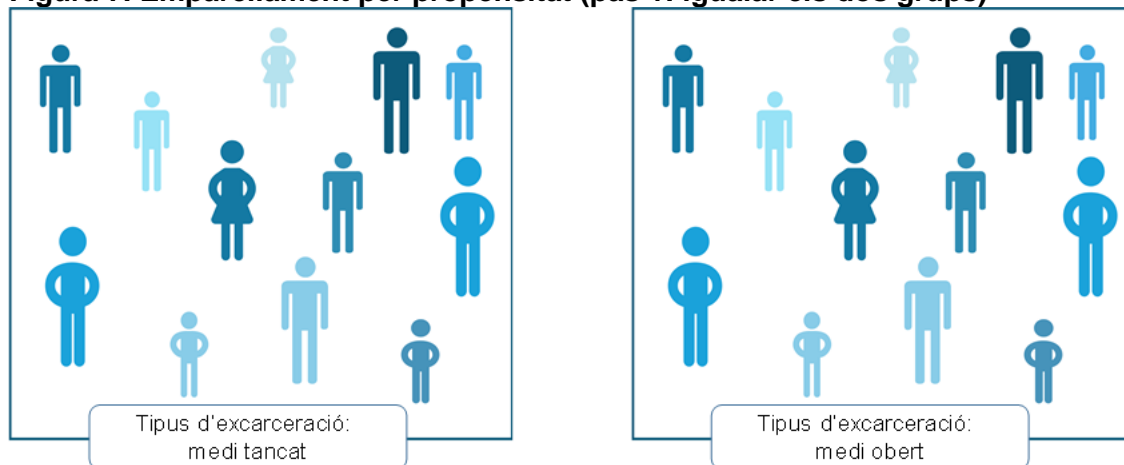
3.3.4.2. *Estudi de l'efecte del tipus d'excarceració en la reincidència*

Justament això és el que fem en aquest apartat. Utilitzarem el mètode IPW (*Inverse Propensity Weighting*), que és una prova estadística prou específica per discriminar si una sola variable independent (tipus d'excarceració) té efectes directes en variable dependent (reincidència), neutralitzant alhora l'efecte d'altres variables intervinents que podrien estar condicionant o desdibuixant l'efecte que es vol conèixer (com el perfil criminal del subjecte).

L'anàlisi IPW segueix la tècnica de l'emparellament de *propensitat*. Consisteix a aparellar la població de l'estudi en dos grups homogenis internament. L'única variable diferent que interessa que diferenciï els dos grups és justament de la qual es vol mesurar l'efecte (tipus d'excarceració) (figura 8).

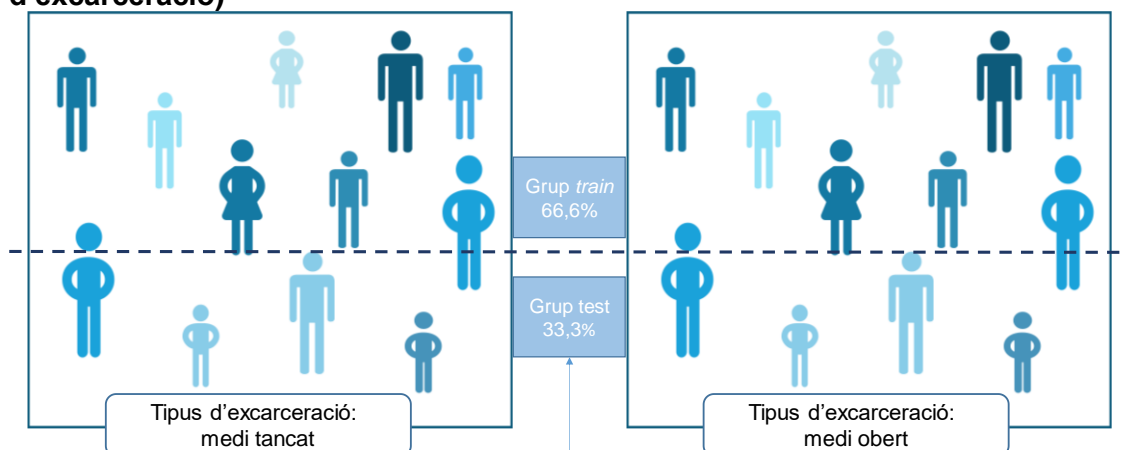
En garantir que els dos grups aparellats tenen persones amb perfils personals, penals i penitenciaris similars i que l'únic que els diferencia és el tipus d'excarceració, una posterior avaluació de la reincidència en els dos grups ens indica si el resultat de la prova és consistent per saber la diferència de taxa que implica l'efecte (tipus d'excarceració). És a dir, si les diferències en les taxes de reincidència són atribuïbles a la manera de sortir del centre penitenciari.

Figura 7. Emparellament per propensitat (pas 1: igualar els dos grups)

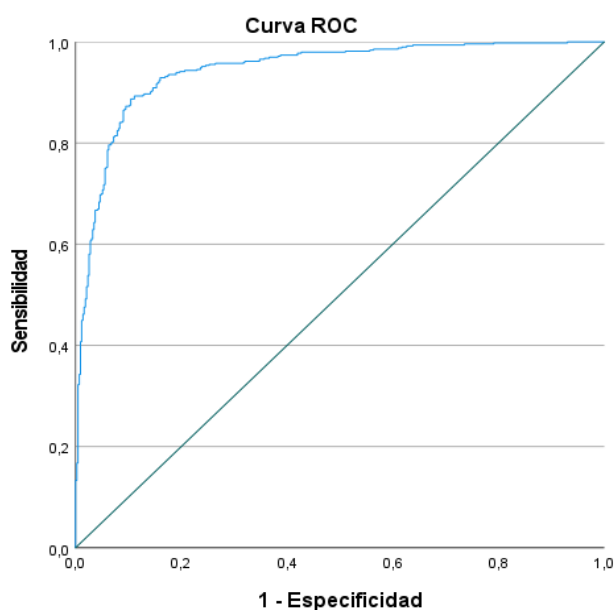

Fet l'aparellament dividim els dos grups en dues parts: la primera conté forçadament el 66,6% dels casos i l'utilitzarem com a grup d'entrenament (*train*). El segon grup conté el 33,3% restant i és el grup sobre el qual s'aplica la prova (*test*) amb els resultats de l'entrenament (*train*) i la relació amb la reincidència.

Figura 8. Emparellament per *propensitat* (pas 2: discriminació només pel tipus d'excrceració)

Gràfic 56. Corba Roc grup *train*

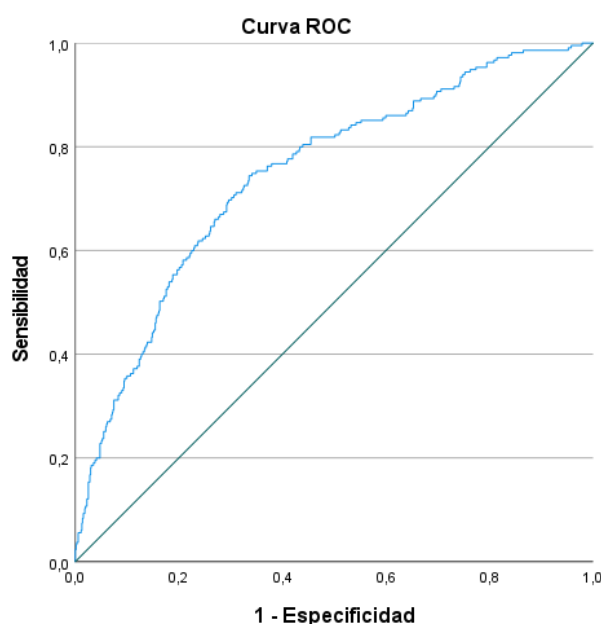

Àrea sota la corba: 0,944

La corba ROC ens diu que el model ha estat capaç de classificar en el grup *train* el 94,4% de les persones en els quals la diferència és el tipus d'excarceració (medi tancat contra medi obert)

Hem dicotomitzat la variable tipus d'excarceració en dues categories: medi tancat front a medi obert (que inclou les sortides en tercer grau i LC). L'aparellament és força acceptable com acabem de veure en el gràfic 56 i procedim a fer la mesura de la reincidència en el grup test, utilitzant els paràmetres de selecció del grup *train*. El gràfic 57 ens mostra els resultats de la Corba Roc pel grup *test*.

Gràfic 57. Corba Roc grup test

Àrea sota la corba: 0,746

El resultat de la corba ROC ens diu que el grup *test*, un cop incorporem la dada de reincidència, és capaç de classificar correctament el 74,6% dels casos en funció del tipus d'excrceració.

Apliquem els resultats de la prova (*test*) i n'extraiem els estadístics.

Taula 50. Mètode IPW aplicat a la gestió del risc i la reincidència

TE IPW Estadístics		Error estàndard	
Mitjana		-0,3260	0,28985
95% d'interval de confiança per la mitjana	Límit inferior	-0,8948	
	Límit superior	0,2429	
Mitjana retallada al 5%		-0,1196	
Mitja		0,0000	
Variància		77,879	
Desviació estàndard		8,82491	
Mínim		-244,10	
Màxim		102,89	
Rang		346,99	0,080
Rang Inter quartil		0,00	0,160

La mitjana retallada al 5% (la que treu el 5% dels casos extrems) ens dona un resultat de -0,1196.

La conclusió que se'n deriva del resultat és **que l'efecte del medi obert enfront del medi tancat és d'11,96 punts de disminució de la taxa de reincidència**. Dit d'altra manera: independentment de les característiques del subjecte i del seu nivell de risc, aplicar la sortida esglaonada reduirà 12 punts la reincidència.

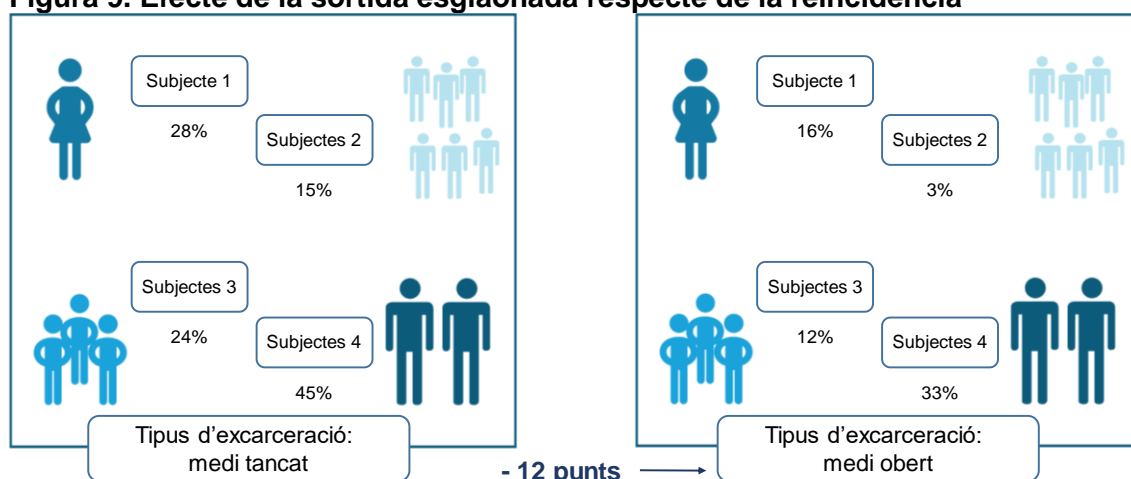
Ara bé, aquesta afirmació té una limitació estadística important. Si ens fixem en l'interval de confiança del 95% veurem que el rang conté el 0 (va del límit inferior

-0,8948 al 0,2429 del límit superior). Això fa que no puguem afirmar categòricament que existeixi l'efecte.

El resultat ho **suggereix** (sortir esglaonadament de la presó disminueix la reincidència posterior en 12 punts), però **no ho demostra**.

De la mateixa manera que no es pot afirmar que el tabac produeixi sempre càncer (hi ha persones fumadores que no desenvoluparan la malaltia): aquest és el context on cal ubicar les dades que presentem en la figura 9. La sortida esglaonada no demostra estadísticament que les persones reincidiran menys però sí que suggereix que sigui quin sigui el nivell de risc de reincidència que tingui la persona encarcerada és molt probable trobar fins a 12 punts menys de taxa si en la seva evolució penitenciària s'ha apostat per una sortida esglaonada.

Figura 9. Efecte de la sortida esglaonada respecte de la reincidència

3.3.5. Les activitats a la presó i la relació amb la reincidència

Per primer cop en totes les sèries de recerques de taxa de reincidència penitenciària, s'ha recollit la gestió de les hores invertides pels interns en activitats de presó. Això és així perquè no hi existeix en l'actualitat cap possibilitat de fer una extracció automàtica de les activitats agrupades per grans àmbits, de manera que cal recórrer a l'expedient individual de cada subjecte i llistar totes les activitats que pot haver arribat a fer dins del marc curricular del centre i agrupar-les manualment. El públic lector es pot fer una idea del nombre d'hores que ha implicat recollir aquestes dades manualment en el treball de camp fet entre els mesos d'octubre 2021 i maig 2022, mirant la taula 51.

Cada expedient de cada persona recull sistemàticament en el SIPC les activitats que ha fet a cada trimestre i el nombre d'hores que s'han registrat a mà per part del funcionari o funcionària encarregat/da de mantenir al dia la informació del pres. Estant omplertes de manera desigual segons el centre i donen poca fiabilitat per poder-ne fer una interpretació global. Aquestes dades serveixen al centre penitenciari per fer l'explotació del SAM (sistema d'avaluació motivacional) que estableix un rang trimestral de puntuació (A, B, C, D, de millor a pitjor) i que suposa tenir accés (o no) a certs privilegis penitenciaris o petites millores en la qualitat de vida quotidiana del centre (més minuts de trucades telefòniques, per exemple).

Si s'ha fet l'esforç de recollir aquest cop les dades de les activitats és perquè sovint l'equip professional dels centres penitenciaris (educador/es socials, monitors/es d'activitats, mestres, tècnics/ques de formació ocupacional, etc.) ens reivindica el seu paper rellevant però alhora desconegut (en termes de quantificació estadística) respecte del valor que aporten aquestes activitats a la millora de la situació personal, penal, penitenciària i de disminució de la reincidència dels subjectes.

Per intentar donar algunes respostes a aquestes reivindicacions es va fer l'aposta aquest cop de recollir les dades. Cal dir que el tractament ha estat només quantitatiu, tot i que *l'agenda de tractament* de l'expedient SIPC del subjecte recull de manera no sistemàtica ni homogènia l'evolució trimestral de totes les àrees.

Hem trobat més de 200 activitats recollides al SIPC amb noms diferents que en una primera categorització hem agrupat en 111 i finalment en 10 grans categories. La taula 51 mostra les activitats incloses en cada grup.

Taula 51. Activitats agrupades per categories

Animació sociocultural (ASC)	
Alfabetització digital	Apropament medi penitenciari
Arts plàstiques	Artesania
Aula cultural	Biblioteca
Desenvolupament sostenible	Disseny i confecció
Disseny gràfic	Expressió artística
Imatge i so	Ludoteques
Marqueteria	Medi ambient
Música	Miralls

Pintura/dibuix	Monogràfics
Promoció cultural	Premsa
Recursos humans	Ràdio
Salut e higiene (Hàbits saludables i educació sanitària)	TIC (informàtica i comunicació)
Xarxa intercanvi de coneixements	Temps de lleure
Operari - Auxiliar d'oficina	
Auxiliar d'activitats	Bugaderia
Cafeteries	Forner
Cuina	Infermeria
Muntatge menjador	Manipulació productes
Manteniment general	Paleta
GA-Perruqueria	Pintura
Neteja i desinfecció	DJ-O. Mòdul
CB-CARR. Desc.clas.materials	O. Exterior
CC-Paquets	O. Comand. serveis i centre
(En general, tots els que comencin amb CC, BA, BB, BC...)	
Educació Reglada	
Accés curs universitat	Certificat d'escolaritat
Cicle de formació instrumental	Cicles formatius
Complementàries	ESO
Delineació	Graduat escolar
FSB-ICESD	Reforç escolar
Activitats esportives	
Bàsquet	Fútbol
Fitness	Ioga
Voleibol	SEN-individual
SEC-col·lectius	SER-dirigits
Formació ocupacional	
Automoció	Educació
Electricitat/electrònica	FUC - Informàtica
FCF-Autoformació	Formació serveis interiors
Formació tallers de servei	Hosteleria i turisme
Idiomes	Informàtica
Informació i orientació laboral	Jardineria i horticultura
Llengua estrangera	Moda i confecció
OO-Administrativa i comercial	OM-Serveis a la comunitat
O.T. flors	OC - Delineació
Ocupació tallers de servei	Ocupació
Educació emocional i control d'impulsos	
Convivència en la diversitat	Diversitat
Educació emocional	Educació afectiva i sexual
Habilitats i hàbits	Habilitats socials
Prevenió i Contenció	Relació i integració comunitària
Reestructuració cognitiva	SDR-Pensament pro social
SDD-Desenvolupament del pensament	SUP-Suport
VSO-Vida social	XE-Educació
Programes de trànsit	
<i>Trànsit</i>	
Programes de conductes addictives	
Altres addicions	Drogodependències
DAE	
Programes de salut mental	
Salut mental	Discapacitats
Activitats globals del centre més tractament especialitzat	
Suma de totes les activitats anteriors	DEVI

SAC	VIGE
-----	------

Nota: les agrupacions corresponen al que s'ha trobat referenciat en la descripció finalista de l'activitat del marc curricular que cada centre penitenciari ha recollit sota aquest epígraf en l'historial personal del excarcerat de l'any 2015. No hem procedit a agrupar activitats que segur són similars per contingut però que s'anomenen diferent segons el centre que l'ha desenvolupat.

Taula 52. Hores invertides en activitats a presó

Hores invertides en...	Mitjana	Desviació estàndard	Mitja	Màxim en jornades de 7 h	Màxim en setmanes
Activitats globals del centre i tractament especialitzat	647,0	1.061,2	221,5	1.375	275
Animació sociocultural	132,1	250,3	44,0	547	109
Activitats operari/auxiliar d'oficina	541,2	805,6	248,0	1.096	219
Educació reglada	129,7	219,6	61,0	410	82
Activitats esportives	181,5	318,3	65,0	477	95
Formació ocupacional	305,2	429,4	131,0	674	135
Educació emocional i control impulsos	72,8	187,2	27,0	409	82
Programes de <i>trànsit</i>	87,6	157,4	36,0	224	45
Programes de conductes addictives	105,5	219,8	31,0	185	37
Programes de salut mental	52,4	104,4	25,0	298	60

La primera constatació és que les mitjanes presenten una gran dispersió, amb desviació estàndard més elevada que la mitjana, la qual cosa ens indica que hi ha persones que doblen en realitat les hores invertides i d'altres que no arriben ni a la meitat. Per aquest motiu hem inclòs la mitja (*mediana* en castellà) que ens dona el percentatge que compleixen el 50% dels subjectes.

Podem observar que l'activitat a la qual se li dediquen més hores és aquella remunerada, les activitats *d'operari o auxiliar d'oficina*, que inclou feines com manteniment, bugaderia o cuina; seguida de la *formació ocupacional*, on els interns augmenten la seva capacitació. És quelcom lògic atès que aquestes activitats els hi proporcionen, a més d'una ocupació del temps, recursos econòmics necessaris per atendre les despeses dins de presó, el pagament de la responsabilitat civil (RC) o l'estalvi de recursos a demanar a la família externa. També és una clara orientació per a la preparació de la sortida.

A continuació es presenten els encreuaments amb algunes variables on hi ha diferències significatives i que s'han considerat més rellevants per veure'n les diferències amb la variable de control. Es poden trobar la resta de variables al *Justidata 73*.

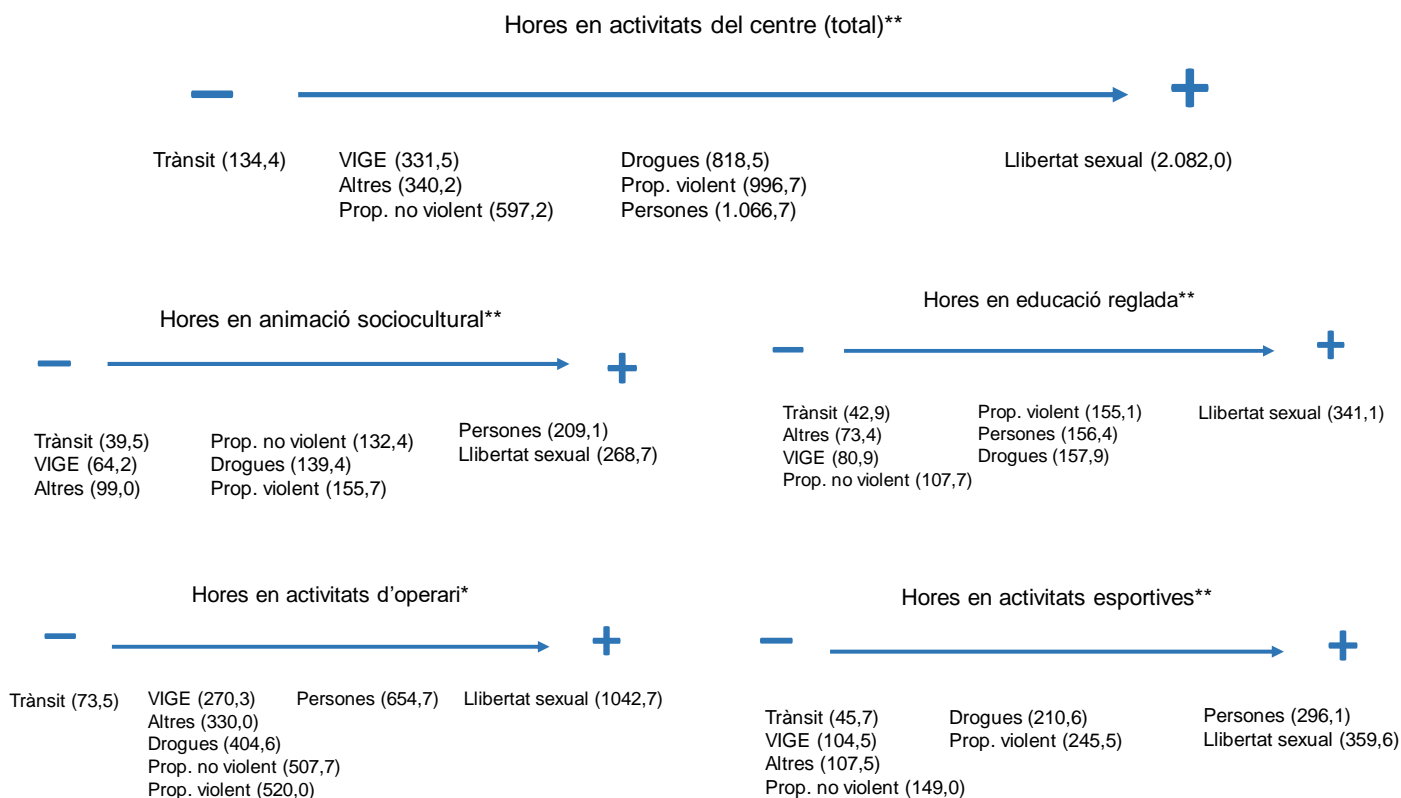
Taula 53. Hores invertides en activitats a presó segons tipus de sortida

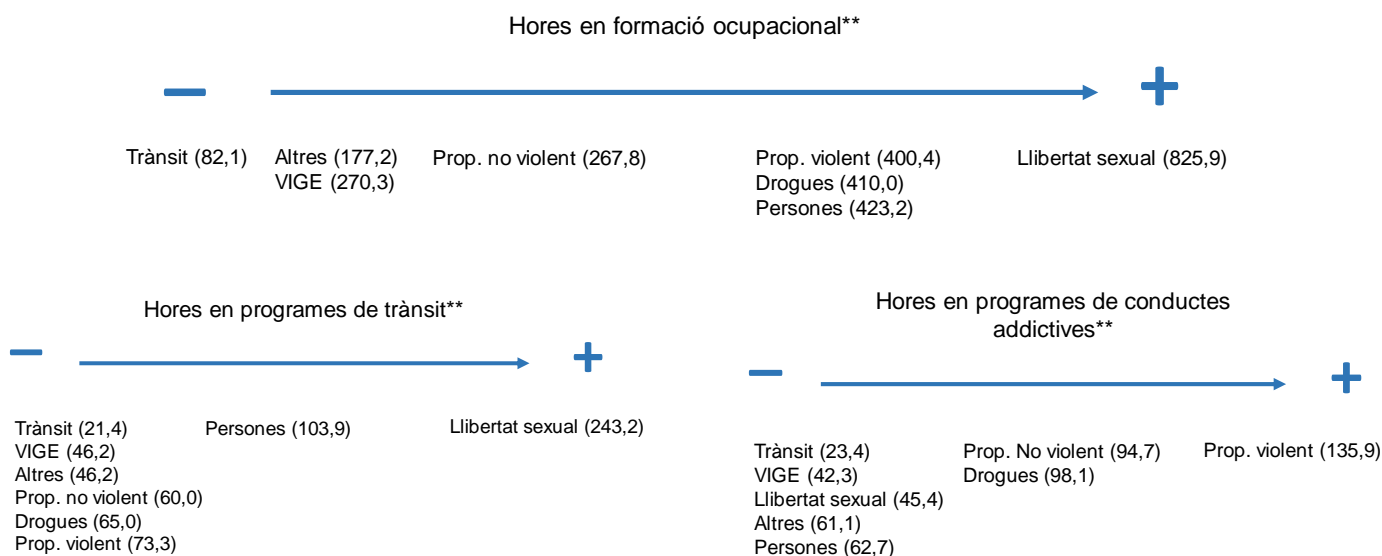
Tipus d'activitat	Tipus de sortida	Mitjana	Desviació estàndard
Activitats globals del centre i tractament especialitzat**	LD en medi tancat	745,1	1.117,6
	LD en medi obert	463,2	867,5
	LC	713,4	1.125,3
Animació sociocultural**	LD en medi tancat	135,6	260,1
	LD en medi obert	88,3	175,0
	LC	161,0	276,0
Activitats esportives**	LD en medi tancat	201,5	352,7
	LD en medi obert	110,0	202,4
	LC	197,6	315,0
Formació ocupacional**	LD en medi tancat	333,2	450,7
	LD en medi obert	238,5	314,7
	LC	340,0	461,1
Programes de conductes addictives**	LD en medi tancat	79,1	131,9
	LD en medi obert	68,1	128,1
	LC	122,4	218,2

Nota: tots els valors ombrejats són estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$. La intensitat del color marca les agrupacions que són similars de les que són diferents

Tenint en compte que les persones que surten en llibertat definitiva des de medi obert passen menys temps a la presó que la resta, és lògic que apareguin amb menys hores de mitjana en cadascuna de les activitats on hi ha diferències significatives entre grups.

Figura 10. Hores invertides en activitats a presó segons tipologia delictiva

No ho és tant que les persones que surten en llibertat condicional siguin les que presenten una mitjana més alta en moltes de les activitats. Ens porta a deduir que es produeix una actuació instrumentalista de la mesura de llibertat condicional. S'aplica a les condemnes llargues i només quan la persona ja ha complert una part molt important de la condemna. Ho veiem de forma recurrent en altres capítols de l'estudi. Si es treballés amb la gestió del risc i en una sortida esglaonada, com hauria de ser, aquestes persones tindrien poques hores d'activitats dins del centre perquè ja estarien força temps en tercer grau. Destaca que el grup de llibertat condicional presenta moltes més hores de programes de conductes addictives que la resta de grups.

Tot i que el grup de condemnats per *delictes sexuals* és un grup diagnosticat majoritàriament de *baixrisc*, ja hem vist que són els que triguen més temps a tenir permisos i accedir a la resta d'eines per a la preparació de vida en llibertat (permisos ordinaris, accés al tercer grau, accés a la LC). Veiem que són el grup que més hores fan d'activitats dins del CP, triplicant la mitjana. D'altra banda, els grups de delictes de *trànsit* i de *violència de gènere* són els que fan menys hores d'activitats, relacionat directament amb la durada de les penes associades aquests delictes. La durada de la pena correlaciona directament amb el nombre d'hores que es fan d'activitats (vegeu *Justidata 73*). Els condemnats per delictes *contra la propietat violent* són els que fan més hores en programes de conductes addictives.

Taula 54. Hores invertides en activitats a presó segons risc de reincidència

Tipus d'activitat	Risc de reincidència	Mitjana	Desviació estàndard
Activitats globals del centre i tractament especialitzat**	<i>Baix</i>	571,7	973,5
	<i>Mitjà</i>	929,8	1329,1
	<i>Alt</i>	998,7	1114,9
Animació sociocultural**	<i>Baix</i>	123,0	234,9
	<i>Mitjà</i>	157,9	292,3
	<i>Alt</i>	186,8	303,9
Activitats esportives**	<i>Baix</i>	148,8	246,0
	<i>Mitjà</i>	236,0	285,8
	<i>Alt</i>	275,8	491,4
Formació ocupacional**	<i>Baix</i>	292,6	425,0
	<i>Mitjà</i>	402,4	538,4
	<i>Alt</i>	339,5	350,8
Educació emocional i control impulsos*	<i>Baix</i>	48,9	92,8
	<i>Mitjà</i>	50,9	66,4
	<i>Alt</i>	74,5	186,7

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Nota: *La intensitat del color marca les agrupacions que són similars i les que són diferents*

Cal tenir en compte la probable influència de la durada de la pena, de manera que aquests resultats poden respondre més a aquesta variable intervinent que no a una gestió del risc adequada, seguint el model RNR (a més risc, més intervenció, a menys risc, menys intervenció).

El risc de *reincidència violenta* es relaciona amb algunes de les activitats: fan més activitats d'animació sociocultural i esportives els de risc *mitjà* i *alt*, i aquests últims sí que fan més activitats d'educació emocional. Però ja no s'aprecien més diferències. Ja hem vist abans que en les activitats de tractament especialitzat tampoc es discrimina el grup en funció del risc i tots els nivells de risc faran els programes especialitzats de violència amb els mateixos percentatges.

Taula 55. Hores invertides en activitats a presó segons tipus de reincidència

Tipus d'activitat	Reinci-dència	Penitenciària		Execució penal		Judicial	
		Mitjana	S.D	Mitjana	S.D	Mitjana	S.D
Globals del centre i tract. especialitzat	Sí	758,0	1.104,9	711,7	1.063,2	692,8	1.057,1
	No	671,8	1.082,3	677,7	1.094,6	680,3	1.114,2
Animació sociocultural	Sí	130,4	212,3	122,0	208,8	134,1	224,1
	No	137,9	263,6	141,9	270,0	139,1	283,0
Activitats d'operari/auxiliar	Sí	489,5	584,5	504,4	563,4	507,9	621,7
	No	554,2	855,5	556,0	886,9	574,9	960,5
Educació reglada	Sí	137,3	248,2	133,0	227,4	120,6*	182,6
	No	131,4	216,8	132,3	220,7	145,8*	259,7
Activitats esportives	Sí	195,6	357,5	184,7	328,7	186,4	321,6

Tipus d'activitat	Reinci- dència	Penitenciària		Execució penal		Judicial	
		Mitjana	S.D	Mitjana	S.D	Mitjana	S.D
	No	184,8	315,5	187,5	321,6	187,2	325,8
Formació ocupacional	Sí	336,9	398,9	318,7	389,2	300,7*	386,0
	No	316,2	444,0	320,3	452,0	338,4*	479,4
Educació emocional i control impulsos	Sí	58,2	124,3	50,9	105,1	52,7	97,5
	No	52,3	101,5	54,4	106,6	54,3	11,1
Programes de <i>trànsit</i>	Sí	64,3	102,8	60,7	99,5	70,4	199,4
	No	75,6	202,9	78,8	214,7	76,7	178,6
Programes de conductes addictives	Sí	98,2	168,8	89,8	161,8	93,3	172,0
	No	84,5	153,6	86,9	155,3	80,4	134,6
Programes de salut mental	Sí	112,2	233,0	123,4	230,6	104,7	218,4
	No	105,9	220,0	98,2	218,5	111,1	229,5

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Les activitats realitzades dins el CP i els programes seguits no tenen efecte en cap tipus de reincidència avaluada: penitenciària, en execució penal o judicial. Aquest resultat hauria d'obrir un debat, no tant en valorar l'eficiència del tipus d'activitat que s'ofereixen i es fan, sinó en l'ajustament del PIT (Programa Individual de Tractament) del subjecte al segon paradigma de la gestió del risc que demana el model RNR: la necessitat. Si no focalitzem les activitats que fa el subjecte cap a allò que són necessitats de treball criminògenes difícilment aconseguirem que tinguin un impacte posterior en la reincidència.

Les úniques significacions en el conjunt de variables de control i dependents les trobem amb l'educació reglada i la formació ocupacional: qui ha fet més hores reincideix en menys proporció. Sembla, doncs, que tenim una dada empírica que corrobora allò que totes les persones professionals del ram manifesten amb la seva experiència. La formació sí que té un impacte en la reincidència (judicial).

En tant que durant l'informe ja s'han abordat les activitats de tractament especialitzat, aquí només es recullen les descripcions de casos en els quals s'ha dut a terme cadascuna d'aquestes activitats i la seva relació amb la reincidència (en funció del risc dels subjectes).

Taula 56. Activitats de tractament especialitzat de la població estudiada

Tipus de tractament	N	% vàlid
Programa de Delictes Sexuals	43	1,2
Programa de <i>Violència de gènere</i>	121	3,3
Programa de Violència General	87	2,4
Programa de Drogodependències	594	16,3
Més d'un programa dels anteriors	129	3,5
No ha fet programes especialitzats	2.677	73,3
Total	3.651	100,0

La combinació més usual en els que han fet més d'un programa és la d'un programa especialitzat de violència amb un programa de drogodependències.

Taula 57. Nombre de persones que ha fet cadascun dels programes de tractament especialitzat

Tipus de tractament	N	% vàlid del total d'excarcerats
Programa de Delictes Sexuals	56	1,5
Programa de <i>Violència de gènere</i>	193	5,3
Programa de Violència General	142	3,9
Programa de Drogodependències	715	19,6

Taula 58. Delinqüents sexuals segons el risc que han fet el programa de tractament especialitzat i resultats en la reincidència

Reincidència	Nivell de risc	No tractament sexual		Sí tractament sexual	
		N	%	N	%
Sí	<i>Alt</i>	-	-	2	50,0
	<i>Mitjà</i>	-	-	1	25,0
	<i>Baix</i>	-	-	1	25,0
No	<i>Alt</i>	1	5,0	6	14,6
	<i>Mitjà</i>	6	30,0	12	29,3
	<i>Baix</i>	13	65,0	23	56,1

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Taula 59. Delinqüents de violència de gènere segons el risc que han fet el programa de tractament especialitzat i resultats en la reincidència

Reincidència	Nivell de risc	No tractament violència gènere		Sí tractament violència gènere	
		N	%	N	%
Sí	<i>Alt</i>	12	36,4	7	28,0
	<i>Mitjà</i>	6	18,2	5	20,0
	<i>Baix</i>	15	45,5	13	52,0
No	<i>Alt</i>	18	10,4	7	8,9
	<i>Mitjà</i>	41	23,7	21	26,6
	<i>Baix</i>	114	65,9	51	64,6

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Taula 60. Delinqüents violència general segons el risc que han fet el programa de tractament especialitzat i resultats en la reincidència

Reincidència	Nivell de risc	No tractament violència general		Sí tractament violència general	
		N	%	N	%
Sí	<i>Alt</i>	9	24,3	7	50,0
	<i>Mitjà</i>	8	21,6	4	28,6
	<i>Baix</i>	20	54,1	3	21,4
No	<i>Alt</i>	28	13,2	14	17,7
	<i>Mitjà</i>	40	20,3**	29	36,7**
	<i>Baix</i>	131	66,5**	36	45,6**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Marquem en vermell aquells casos que, si seguís el model RNR no haurien de trobar-se en aquella columna.

Dels resultats de les taules algunes dades que destaquen:

Als delinqüents sexuals, malgrat que el risc sigui baix, se'ls farà fer el programa: 24 dels 65 interns que fan un programa són de risc *baix* (56,9%).

Passa el mateix amb els condemnats per *violència de gènere*: hi ha més interns de *baix* risc que fan un programa especialitzat que no pas de risc *mitjà* i *alt*, i això es plasma en la reincidència (efecte iatrogènic). Centrar-se en els riscos baixos té aquest problema d'eficiència, perquè no es pot insistir en els riscos alts.

La inconsistència en la gestió de la intervenció és quelcom que avaluarem a continuació i que fa ineficaços els resultats dels programes, no sabem en aquest punt si per la poca consistència dels continguts que es donaven abans de l'any 2015 o pel poc encert de l'equip professional en proposar un PIT (programa individual de tractament) insuficientment adaptat al nivell de risc.

3.4. Reingrés a presó per causa anterior

El reingrés a presó per causa anterior significa que la persona excarcerada de la *pena base* (PB) que hem estudiat, torna a entrar al cap d'un temps a presó per complir una condemna, no per la comissió d'un nou delictes (reincidència), sinó per un delictes comès amb anterioritat a la sortida de la PB.

En cada estudi d'actualització de la taxa de reincidència, donàvem el percentatge de casos que suposava aquesta situació, sense cap altra explicació afegida. Si en aquesta sèrie hem decidit convertir-ho en capítol d'estudi és per dos motius:

1. Degut a l'increment que s'ha produït respecte a la situació anterior (taula 61)
2. A l'elevada taxa de reincidència que presenten com a grup, la més alta de tots els grups analitzats (taxa de reincidència: penitenciària del 61,9%; execució penal del 68,1%; judicial del 82,4%).

Per situar al públic lector en la rellevància d'aquestes taxes, les taxes de reincidència dels que reingressen per causa anterior són taxes més altes que les persones excarcerades que surten des de primer grau penitenciari (56,8% taxa penitenciària).

Taula 61. Reingrés a la presó per delictes de causa anterior a la pena base. Comparativa dels dos estudis

	N	% respecte del total	Total excarcerats
Estudi Taxa 2014	251	7,4%	3.414
Estudi Taxa 2020 (actual)	668	17,5%	3.814

La diferència entre els dos percentatges obtinguts en els dos estudis és molt elevada. Consultats lletrats i lletrades de l'Administració de Justícia respecte dels motius que podrien justificar aquestes diferències a l'alça ens plantegen 3 possibles hipòtesis del que està passant a la pràctica diària de la gestió judicial.

- La primera hipòtesi és que s'ha produït una modificació processal en aquests anys i el que abans acabava amb un recurs a l'Audiència Provincial ara pot prosseguir amb recursos de cassació fins al Tribunal Suprem. Per tant, dilata els processos d'execució de la sentència fins que sigui ferma. Aquesta argumentació és poc probable en el nostre cas, perquè els delictes implicats en aquests reingressos per causa anterior són generalment de poca entitat jurídica i penal, com per arribar tan lluny en els recursos o suposar un percentatge important de casos.
- La segona hipòtesi s'explica segons les nostres expertes lletrades per la saturació de la justícia, quant a procediments a resoldre. Actualment, els jutjats d'enjudiciament estan programant els judicis *ràpids* a 1 any vista.

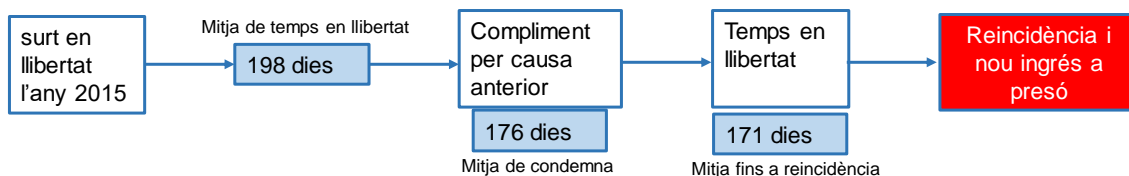
Això voldrà dir que hi haurà una sentència *ràpida* com a mínim al cap d'un any i escaig. Però després caldrà trobar la manera d'executar-ho, i aquí s'obre una altra dilació amb els jutjats d'execució, que hauran de localitzar el condemnat, veure que estigui disponible per complir condemna i fer-la complir en el cas de no voluntarietat per part del condemnat.

- La tercera hipòtesi té a veure amb les prioritats de gestió dels recursos judicials, que s'esmercen més en la fase d'enjudiciament que en la fase d'execució. Tal com hem comentat en la segona hipòtesi, si l'execució no es pot dur a terme per impossibilitat o bé perquè el condemnat ja estigui complint altra condemna o bé estigui en llibertat i il·localitzable, el procediment pendent es tornarà a activar amb certa aleatorietat temporal, sempre que no s'hagi produït una prescripció, justament pel retard en l'aplicació de la pena.

Com a primera anàlisi global, sorprèn que no s'acumulin les causes al compliment de la condemna que anomenem pena base, com passa sovint en algunes ocasions, on un intern comença complint una condemna i li va arribant (*baixant* en llenguatge penitenciari) noves causes que incrementen el temps de compliment inicial i modificant la seva situació penitenciària de compliment de les penes. En aquest estudi això s'ha donat en 1.390 condemnats (38,1%) que tenien altres delictes acumulats a la pb.

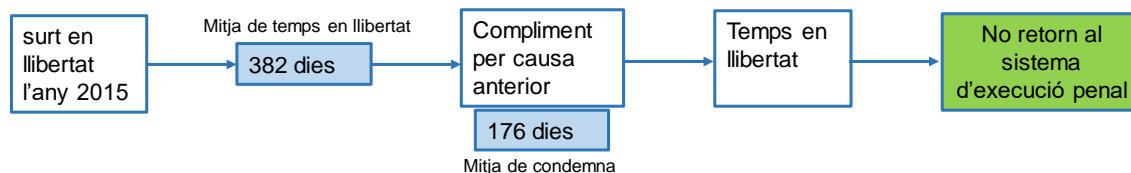
La figura 11 ens explica la traçabilitat diacrònica del compliment en aquelles persones que tornen a entrar per una causa anterior i que després cometen reincidència. Són el 68,1% dels casos. Dos de cada tres tornaran al sistema d'execució penal després del seu pas per la presó per una causa antiga.

Figura 11. Traçabilitat del compliment de les causes anteriors dels excarcerats l'any 2015 (situació 1)

La figura 12 explica la traçabilitat del compliment en els casos que les persones amb compliments per causes antigues i que no han tornat al sistema d'execució penal. Suposen el 31,9% dels casos.

Figura 12. Traçabilitat del compliment de les causes anteriors dels excarcerats l'any 2015 (situació 2)

Fem esment del que suposa per qualsevol intent de reinserció d'un excarcerat el fet que al cap d'un any d'haver sortit de la presó hi torni a entrar per complir una pena de privació de llibertat de 6 mesos. Qualsevol treball de desistiment en aquestes circumstàncies es veu greument compromès i caldria reflexionar si la mesura de procedir actualment resulta lògica o efectiva, vistes les dades de reincidència.

La taula 62 complementa l'evidència respecte d'aquesta seqüència de procediment penal. La mitjana de temps que passa entre la comissió del delictes antic i el compliment de presó en segona estada per causa anterior és de 3,4 anys, però amb una desviació típica molt alta, de 3 anys.

Taula 62. Temps que passa entre la data del delictes de causa antiga i el reingrés penitenciari per aquesta causa anterior. Agrupada en anys i descriptius en dies.

Temps entre delictes antic i presó	%	Descriptius
Fins a 1 any	23,0%	Mitjana: 1.257 dies. Desv.Típica: 1.080 dies
Entre 1 any i 3 anys	31,4%	Mitja: 969 dies;
Més de 3 anys	45,6%	Mínim: 43 dies; Màxim: 7.736 dies

Quasi la meitat dels casos superen aquest interval de 3 anys entre delictes antic i nou compliment, arribant a casos extrems (50 persones) on el delictes pel qual compliran condemna en segona entrada va ser comès en el rang de 6 anys fins a 21 anys (insistim: tornen a presó per complir 6 mesos de pena, de mitjana).

D'aquí que aquest grup de persones siguin els que tenen la reincidència penitenciària més alta, per sobre inclús de les persones que han sortit directament des de primer grau penitenciari.

Quin tipus de delictes han comès en la reincidència, si el comparem amb els que han tornat a reincidir sense tenir causes anteriors pendents?

Taula 63. Categoria del delictes en la reincidència. Comparativa entre els reincidents amb i sense causa anterior pendent.

Categoria delictiva	Reincidents amb causa anterior		Reincidents sense causa anterior		Total	
	N	%	N	%	N	%
C. persones	20	5,3	35	9,1**	55	7,2
Violència gènere	25	6,6	32	8,3	57	7,5
C.llibertat sexual	0	0,0	7	1,8**	7	0,9
C. propietat viol.	25	6,6	67	17,4**	92	12,0
C. propietat no viol.	233	61,6**	138	35,8	371	48,6
Drogues	7	1,9	21	5,4**	28	3,7
Trànsit	26	6,9	39	10,1	65	8,5
Altres	42	11,1	47	12,2	89	11,6
Total	378	100,0	386	100,0	764	100,0

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Podem veure clarament que són delictes *contra la propietat no violents*: el *furt* (31,8%), *falta de furt* (14,2%), *robatori amb força de les coses* (10,5%).

I finalment, per comparar, hi ha diferències significatives en la reincidència dels que han entrat a presó per complir causes antigues respecte dels reincidents que no ho han fet? La taula 61 presenta les dades en els tres tipus de mesuraments.

Taula 64. Evolució de la taxa de reincidència en els reingressats per causes antigues

Reingrés per causa anterior	Taxa penitenciària		Taxa d'execució penal		Taxa judicial	
	N	%	N	%	N	%
Sí reingrés antic	380	61,9**	418	68,1**	506	82,4**
No reingrés antic	391	12,9**	630	20,7**	1.431	47,1**
Total reincidents	771	21,1	1.048	28,7	1.937	53,1

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Quin ha estat el nombre de reincidències comeses? (comptant la reincidència en execució penal)

Taula 65. Nombre de reincidències segons el tipus de reingrés penitenciari

Tipus de reingrés	N	Mitjana	Desv. Típica	Mínim	Màxim
Causes anteriors i reincidència	380	5,8**	7,3	1	66

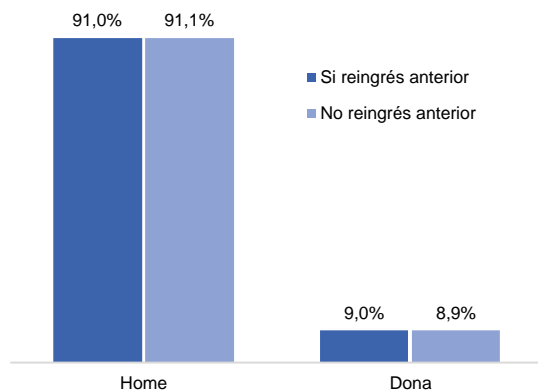
Reincidència	391	3,5**	6,3	1	84
Causes anteriors	234	0,2**	0,5	0	5

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

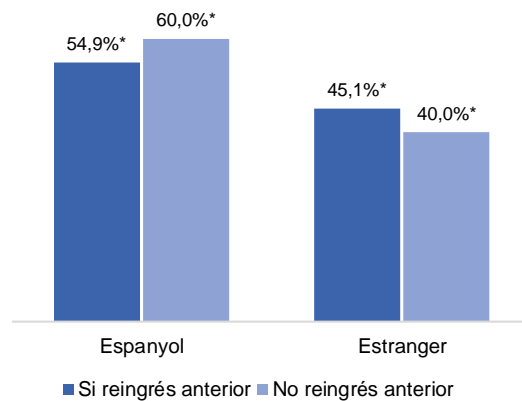
Com a conclusió d'aquests resultats: entrar a complir condemna a presó per una causa antiga és per si sola una circumstància activadora del risc de tornar a reincidir i fer-ho amb molta més freqüència.

Tenen algunes característiques personals diferenciadores?

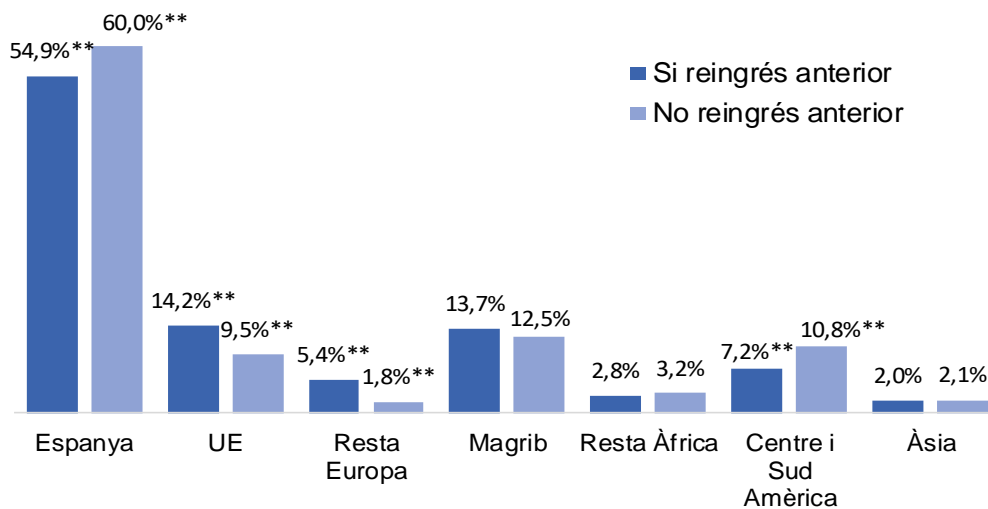
Gràfic 58. Gènere

Gràfic 59. Nacionalitat

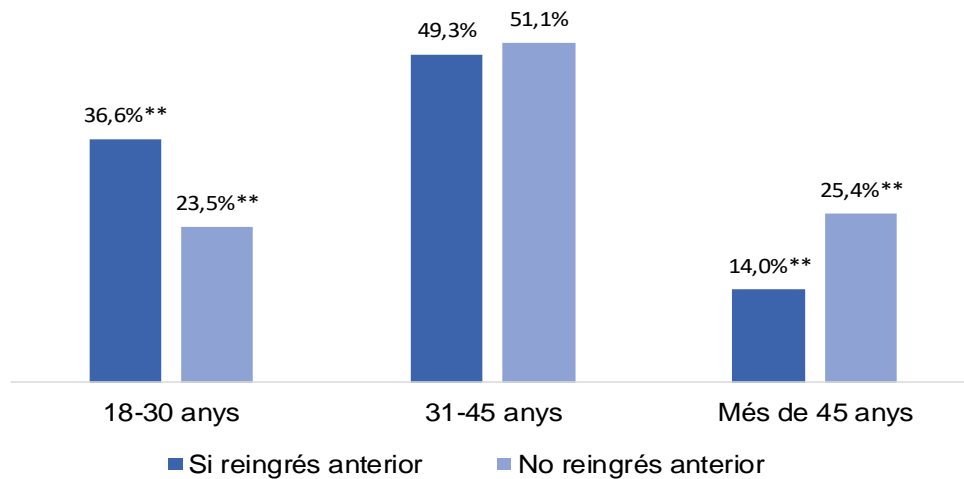

Gràfic 60. Àrees geogràfiques de procedència

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Gràfic 61. Edat a la sortida de la pena base

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Hi ha més persones estrangeres entre les que reingressen per causes anteriors, i concretament de la Unió Europea i de la resta d'Europa. Per contra, les procedents d'Amèrica Central i del Sud en tenen en menor proporció, com passa amb les persones espanyoles.

Per edat, són més joves els que entren per causes anteriors, amb una proporció molt destacada en la franja 18-30 anys.

3.5. La gestió penitenciària i la gestió del risc

3.5.1. L'evolució del pronòstic de l'eina *RisCanvi* al llarg de la condemna

Com ja hem comentat molts cops, l'eina de *RisCanvi* ha esdevingut la principal eina de diagnòstic i avaluació de la progressió dels subjectes condemnats a presó i, en teoria, hauria de guiar la gestió del risc en primera instància i condicionar la gestió penitenciària del compliment de condemna dels subjectes, en funció de la seva evolució.

Tenim l'oportunitat en aquesta investigació de presentar l'evolució del risc que han fet els subjectes de l'estudi al llarg del compliment de la pena base. Recordem que per saber aquesta evolució hem agafat el primer *RisCanvi* complet totalment finalitzat que s'ha omplert al començar la *pena base* i la darrera actualització feta abans de la sortida.

Els resultats que ens deixen entreveure la taula 66 apunten que el diagnòstic inicial marca molt la pauta de treball posterior i que hi haurà poques variacions. Presentarem al llarg del capítol resultats que confirmen o refutin aquesta hipòtesi. En tot cas, si el sistema penitenciari fos coherent amb el model RNR, això voldria dir que des del primer moment en funció d'aquest diagnòstic es podria intervenir amb més o menys intensitat segons el risc i adaptar tot (des de les classificacions de grau a la regulació de la preparació de vida en llibertat) al nivell de risc inicial diagnosticat.

Taula 66. Predicció de risc fet pel *RisCanvi* al llarg de la condemna

	Reincidència violenta		Violència intrainstitucional		Violència autodirigida		Trencament de condemna	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Sempre alt	150	5,2	130	4,5	109	3,8	39	1,4
Mitjà-alt	72	2,5	51	1,8	47	1,6	31	1,1
Baix-alt	59	2,0	54	1,9	51	1,8	29	1,0
Alt-mitjà	44	1,5	55	1,9	27	0,9	22	0,8
Sempre mitjà	218	7,6	141	4,9	184	6,4	207	7,2
Baix-mitjà	188	6,5	145	5,0	176	6,1	173	6,0
Alt-baix	39	1,4	54	1,9	20	0,7	36	1,2
Mitjà-baix	132	4,6	122	4,2	134	4,7	201	7,0
Sempre baix	1.979	68,7	2.129	73,9	2.133	74,0	2.143	74,4
Total	2.881	100,0	2.881	100,0	2.881	100,0	2.881	100,0

Tot i que en aquesta taula 66 presentem les quatre tipologies de prediccions que fa el *RisCanvi* ens centrarem en aquest capítol a analitzar la predicció de la *reincidència violenta*, i, només de retruc per les correlacions que veurem, amb la predicció de risc de *violència intrainstitucional*.

I ens centrarem en la predicció de reincidència (*general i violenta*) sabent que en aquella època (etapa 2010/2015) només existia la predicció per *reincidència violenta*, ja que la cinquena tipologia de predicció de *reincidència general* es va implementar després de 2015, arran dels resultats del nostre estudi anterior (taxa 2014). Això serà una limitació per l'estudi, ja que farem servir aquesta predicció de reincidència específica per ambdues (*general i violenta*) com ja vam haver de fer en l'estudi anterior. La propera sèrie podrà començar ja a avaluar-ne els primers resultats en comparació amb la reincidència observada.

L'altra casuística que tindrem també en compte al llarg del capítol és la correlació que sempre hem trobat entre la predicció de *reincidència violenta i la violència intrainstitucional*. Hem comprovat en altres estudis anteriors que ambdues

correlacionen força, si més no per la valoració que en fan els i les professionals usuàries de l'eina *RisCanvi*. La taula 67 confirma aquests resultats en l'actual.

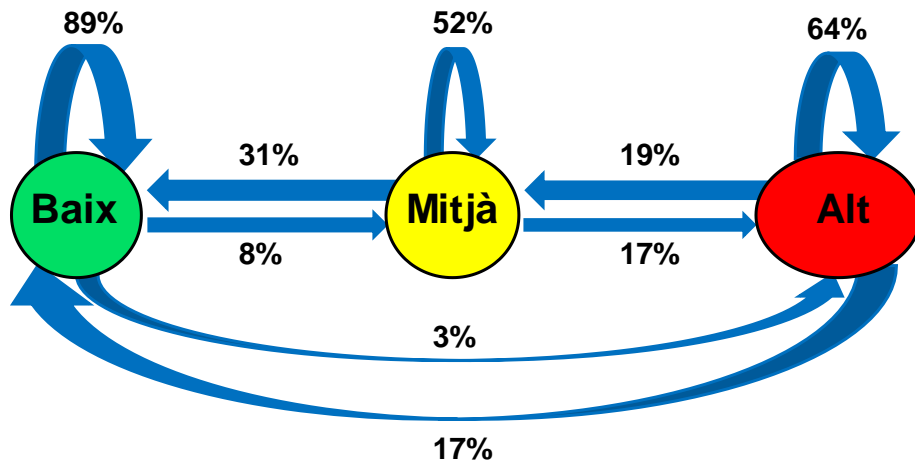
Taula 67. Correlació entre predicció de risc *reincidència violenta i intrainstitucional*

			2a Avaluació <i>RisCanvi</i> <i>Reincidència</i> <i>violenta</i>	2a Avaluació <i>RisCanvi</i> <i>Violència</i> <i>intrainstitucional</i>	1a Avaluació <i>RisCanvi</i> <i>Reincidència</i> <i>violenta</i>	1a Avaluació <i>RisCanvi</i> <i>Violència</i> <i>intrainstitucional</i>
2a	Avaluació	Correlació de Pearson	1	0,817**	0,614**	0,534**
	<i>RisCanvi</i> (final)	Sig. (bilateral)		0,000	0,000	0,000
	<i>Reincidència</i> <i>violenta</i>	N	2731	2.731	2.387	2.387
2a	Avaluació	Correlació de Pearson	,817**	1	0,527**	0,600**
	<i>RisCanvi</i> (final)	Sig. (bilateral)	0,000		0,000	0,000
	<i>Violència</i> <i>intrainstitucional</i>	N	2.731	2.731	2.387	2.387
1a	Avaluació	Correlació de Pearson	,614**	,527**	1	0,802**
	<i>RisCanvi</i> (inicial)	Sig. (bilateral)	0,000	0,000		0,000
	<i>Reincidència</i> <i>violenta</i>	N	2.387	2.387	2.726	2.726
1a	Avaluació	Correlació de Pearson	,534**	,600**	,802**	1
	<i>RisCanvi</i> (inicial)	Sig. (bilateral)	0,000	0,000	0,000	
	<i>Violència</i> <i>intrainstitucional</i>	N	2.387	2.387	2.726	2.726

** La correlació és significativa al nivell 0,01 (bilateral).

Si la taula 66 ens ha explicat el percentatge de casos (respecte del total) que repeteixen diagnòstic de risc o evolucionen al llarg de la condemna, el gràfic D2 ens representa gràficament l'evolució del percentatge respecte de cada predicció de nivell de risc al llarg de la condemna. Com podem veure en la taula 67 la predicció de risc de *reincidència violenta* i la de *violència intrainstitucional* correlacionen molt, quasi fins al punt de mesurar el mateix (0,817-0,802 en els dos mesuraments a l'inici i al final de la condemna). També són molt altes, com era d'esperar, les correlacions entre la primera mesura de cada tipus de predicció enfront de la segona mesura. L'explicació més detallada de com canvia o com es manté en cadascuna les presentem a continuació en els gràfics 62 i 64.

Gràfic 62. Evolució de la predicció del risc de *reincidència violenta* en la PB

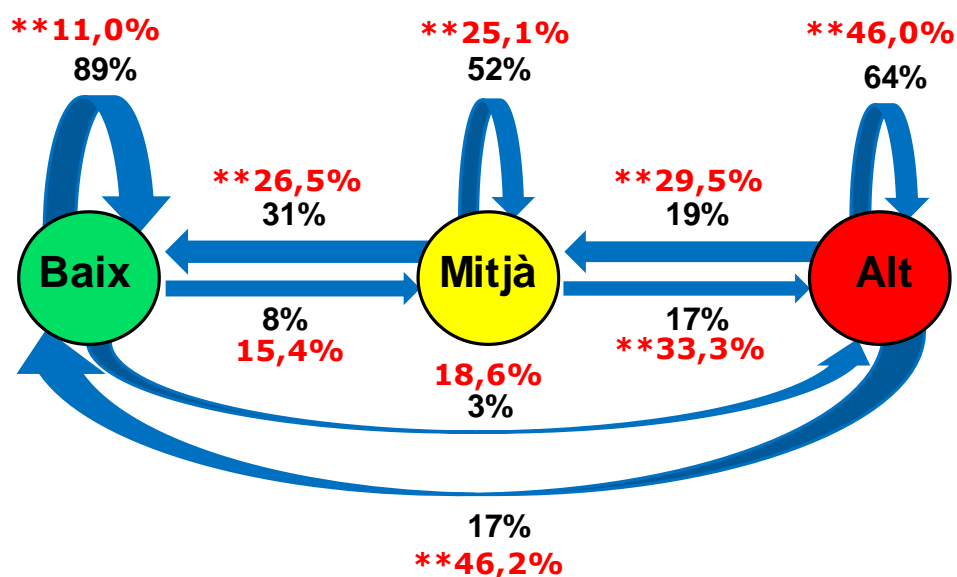

Alguns resultats destacats que ens deixa el gràfic 62:

- Hi ha desigual canvi de nivell de pronòstic de risc al llarg de la condemna. Depèn del nivell. El 89% dels etiquetats com a risc *baix* s'han mantingut en aquesta valoració. Els de risc *alt* s'han mantingut en un 64% i els de risc *mitjà* en un 52%.
- Els de risc *baix* que han evolucionat negativament són l'11%, repartits en un 8% que ho ha fet cap a risc *mitjà* i un 3% cap a risc *alt*.
- Els de risc *alt* que han evolucionat positivament suma un 36% dels casos, dels que un 19% va a risc *mitjà* i un 17% cap a risc *baix*.
- Els de risc *mitjà* han millorat a risc *baix* un 31% mentre que un 17% l'ha incrementat cap a risc *alt*.

El gràfic 63 recull la taxa de reincidència penitenciària observada en cadascuna d'aquestes evolucions.

Gràfic 63. Relació entre predicció del risc i reincidència penitenciària observada

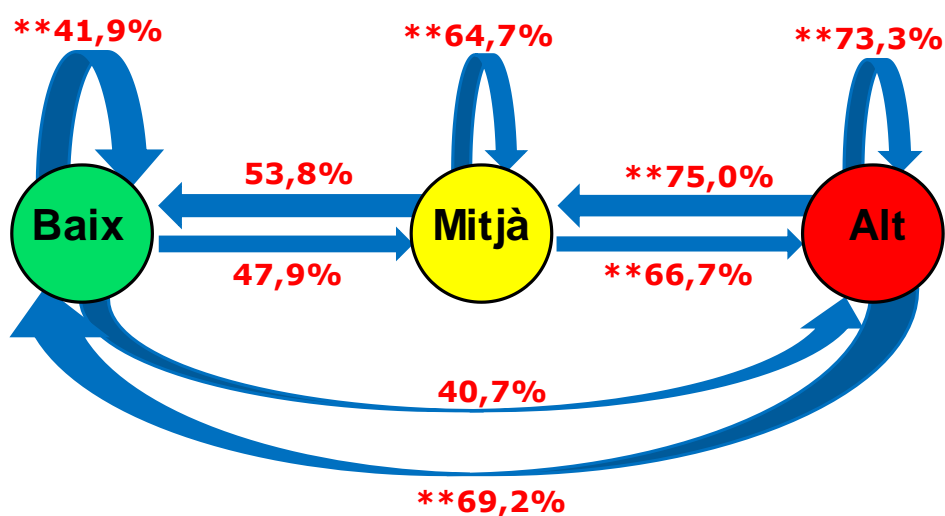

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

I dels resultats destaquem:

- Hi ha relació entre el risc diagnosticat i la taxa real de reincidència. Com més risc diagnosticat, més taxa (46,0%, 25,1% i 11,0% respectivament en els que s'han mantingut en el mateix nivell al llarg de tota la condemna).
- Els casos que han mostrat una evolució negativa la reincidència en el grup efectivament ha pujat però no tant com la pronosticada (amb un parell de taxes sense rellevància estadística).
- Per contra, els casos d'evolució positiva aquesta ha estat més irregular i no tan significativa com la pronosticada, especialment els de risc *alt* que han passat a *baix*, on la taxa de reincidència és similar a la que tenen els de risc *alt* i de risc *mitjà* a *baix* que mantenen una taxa similar a la de risc *mitjà*

Gràfic 64. Relació entre predicció del risc i reincidència judicial observada

La gràfica 64 ens mostra encara una foto més precisa de la realitat, atès que per primer cop hem obtingut les dades judicials, molt més precises quant a la reincidència. Això ens permeten afegir tres precisions força enriquidores a les conclusions ja explicades del gràfic 63.

- La primera és que quan hi ha un risc inicial diagnosticat *d'alt*, encara que hipotèticament evolucioni cap a millora, la proporció real de reincidents és més elevada i s'apropa al percentatge de diagnòstic predit. Situem al públic lector que això implica només al 12,6% de la població diagnosticada amb *RisCanvi* amb nivell *alt*, la qual cosa orienta, ara també amb dades empíriques, quin és el focus prioritari d'intervenció penitenciària i ja profusament explicat amb el model RNR d'Andrews i Bonta.
- La segona és quasi més important que la primera. Les millores en l'evolució del risc **dins de l'entorn penitenciari**, cal relativitzar-les, atès que l'observació de la taxa de reincidència judicial ens diu que no són millores estadísticament significatives i probablement atribuïbles a una evolució en entorn tan controlat i poc reproduïble amb el que l'intern es trobarà fora de presó, que resulta poc comparable.
- I la tercera es dedueix de les dues anteriors. Si un 68,7% dels casos (1.979 subjectes condemnats) han presentat **sempre** un risc *baix* de reincidència, possiblement l'aposta per la sortida progressiva i controlada des de medi obert des del primer moment sigui la mesura més efectiva

per assegurar **fora de l'entorn penitenciari** el desistiment delictiu. Posem en valor aquest resultat: el 89% dels diagnosticats inicialment de risc *baix* no han tornat a entrar a presó en els 5 anys posteriors de seguiment.

3.5.2. Capacitat de predicció de l'eina *RisCanvi*

Ja a l'estudi anterior (2015, p.147) vam presentar uns primers resultats de mesura *Odds ratio* (probabilitat d'encertar en l'estimació feta) del *RisCanvi* amb les poques valoracions disponibles en aquell moment (N=648 casos). El resultat era de 4,52.

Ara en aquest nou estudi hem pogut millorar respecte de la situació anterior que podem comparar els resultats obtinguts amb una mostra molt més gran (N=2.881 casos del total de 3.651 excarcerats diferents l'any 2015) i per tant molt més fiable.

I també perquè podem presentar els resultats comparant amb diferents taxes de reincidència. En aquest apartat ens interessa conèixer la capacitat de predicció de la taxa penitenciària, per la qual ha estat elaborat l'algoritme del *RisCanvi*. I aprofitant l'avinencesa d'haver obtingut la taxa judicial de manera excepcional, saber comparativament quines són les diferències en els resultats.

D'altra banda, també considerem interessant orientar a l'equip professional de tractament si proposem una agrupació dicotòmica, els resultats ens orienten que és millor fer-ho ajuntant els riscos *mitjans* amb els *alts* o amb els *baixos*, segons la predicció s'apropi més a la realitat. Això pot ser molt important a l'hora de prendre una mesura de classificació en aquells casos en què *RisCanvi* assenyali un risc *mitjà* i s'hagi de prendre la decisió des de quin itinerari es treballa el canvi d'aquell subjecte i quina és la probabilitat major d'encertar segons com l'agrupem.

Les taules 68 a 73 ens mostren els resultats obtinguts en els 6 supòsits.

Per aclarir els significats dels conceptes que es presenten a les taules aportem de cadascun una breu explicació:

Sensibilitat: probabilitat que les persones amb un diagnòstic de risc *alt* efectivament reincideixin.

Especificitat: probabilitat que les persones amb un diagnòstic de risc *baix* efectivament no reincideixin.

Valor predictiu positiu: probabilitat que un subjecte sigui reincident si ha estat valorat de risc *alt*.

Valor predictiu negatiu: probabilitat que un subjecte no sigui reincident si ha estat valorat de risc *baix*.

Proporció de falsos positius: proporció de subjectes qualificats amb risc *alt* i que realment no han reincident.

Proporció de falsos negatius: proporció de subjectes qualificats amb risc *baix* i que en realitat sí que han reincident.

Exactitud: probabilitat que el *RisCanvi* classifiqui correctament als subjectes en qualsevol de les 4 cel·les d'encreuament de variables.

Odds ràtio: probabilitat d'encertar en l'estimació feta

Taula 68. Taxa penitenciària agrupant risc *alt* i *mitjà* front a risc *baix*

Valoració <i>RisCanvi</i>	Reincidència penitenciària observada		
	Sí	No	Total
Risc <i>alt</i> / <i>Mitjà</i>	221	464	685
Risc <i>Baix</i>	239	1807	2.046
Total	460	2.271	2.731

Sensibilitat **48,0%**

Especificitat **79,6%**

Valor predictiu positiu **32,3%**

Valor predictiu negatiu **88,3%**

Proporció de falsos positius **20,4%**

Proporció de falsos negatius **52,0%**

Exactitud **74,3%**

Odds ratio **3,60**

Taula 69. Taxa penitenciària agrupant risc *alt* front a risc *mitjà* i *baix*

Valoració <i>RisCanvi</i>	Reincidència penitenciària observada		
	Sí	No	Total
Risc <i>alt</i>	100	133	233
Risc <i>baix/mitjà</i>	360	2.138	2.498
Total	460	2.271	2.731

<i>Sensibilitat</i>	21,7%
<i>Especificitat</i>	94,1%
Valor predictiu positiu	42,9%
Valor predictiu negatiu	85,6%
Proporció de falsos positius	5,9%
Proporció de falsos negatius	78,3%
Exactitud	81,9%
<i>Odds ratio</i>	4,47

Taula 70. Taxa penitenciària violenta agrupant risc *alt* i *mitjà* front a risc *baix*

Valoració <i>RisCanvi</i>	Reincidència penitenciària violenta observada		
	Sí	No	Total
Risc <i>alt/ mitjà</i>	89	596	685
Risc <i>baix</i>	72	1.974	2.046
Total	161	2.570	2.731

<i>Sensibilitat</i>	55,3%
<i>Especificitat</i>	76,8%
Valor predictiu positiu	13,0%
Valor predictiu negatiu	96,5%
Proporció de falsos positius	23,2%
Proporció de falsos negatius	44,7%
Exactitud	75,5%
<i>Odds ratio</i>	4,09

Taula 71. Taxa penitenciària violenta agrupant risc *alt* front a risc *mitjà* i *baix*

Valoració <i>RisCanvi</i>	Reincidència penitenciària violenta observada		
	Sí	No	Total
Risc <i>alt</i>	41	192	233
Risc <i>baix/mitjà</i>	120	2.378	2.498
Total	161	2.570	2.731

<i>Sensibilitat</i>	25,5%
<i>Especificitat</i>	92,5%
Valor predictiu positiu	17,6%
Valor predictiu negatiu	95,2%
Proporció de falsos positius	7,5%
Proporció de falsos negatius	74,5%
Exactitud	88,6%
<i>Odds ratio</i>	4,23

Taula 72. Taxa judicial agrupant risc *alt* i *mitjà* front a risc *baix*

Valoració <i>RisCanvi</i>	Reincidència judicial observada		
	Sí	No	Total
Risc <i>alt</i>/ <i>mitjà</i>	446	239	685
Risc <i>baix</i>	889	1.157	2.046
Total	1.335	1.396	2.731

<i>Sensibilitat</i>	33,4%
<i>Especificitat</i>	82,9%
Valor predictiu positiu	65,1%
Valor predictiu negatiu	56,5%
Proporció de falsos positius	17,1%
Proporció de falsos negatius	66,6%
Exactitud	58,7%
<i>Odds ratio</i>	2,43

Taula 73. Taxa judicial agrupant risc *alt* front a risc *mitjà* i *baix*

Valoració <i>RisCanvi</i>	Reincidència judicial observada		
	Sí	No	Total
<i>Risc <i>alt</i></i>	170	63	233
<i>Risc <i>baix</i>/ <i>mitjà</i></i>	1.165	1.333	2.498
Total	1.335	1.396	2.731

<i>Sensibilitat</i>	12,7%
<i>Especificitat</i>	95,5%
Valor predictiu positiu	73,0%
Valor predictiu negatiu	53,4%
Proporció de falsos positius	4,5%
Proporció de falsos negatius	87,3%
Exactitud	55,0%
<i>Odds ratio</i>	3,09

Algunes conclusions dels resultats observats en les dades de les 6 taules.

L'eina *RisCanvi* ha estat preparada, avaluada i modificada a partir de les dades empíriques de la taxa de reincidència penitenciària. És lògic que l'algoritme doni pronòstics menys ajustats quan s'introdueix la taxa de reincidència judicial, que fins ara mai havia estat recollida (i difícilment es tornarà a recollir).

Si s'agrupa el risc *alt* amb el risc *mitjà* es guanya en *sensibilitat*, tot i que es perd en *especificitat*. El percentatge d'exactitud i l'OR serien millors si s'agrupessin el risc *mitjà* amb el risc *baix* (taula 69 per *reincidència general*, taula 70 per *reincidència violenta*). Si la decisió depengués únicament del resultat estadístic, probablement aquesta seria la millor proposta, però justament el que s'intenta

esbrinar amb la prova diagnòstica de *RisCanvi* és la probabilitat de reincidència (general i violenta) per adequar la intensitat de la intervenció a les necessitats criminològiques del subjecte. Per tant, cal tenir més en compte la *sensibilitat* de la prova i aquesta es recull millor en l'agrupació de riscos *alts* i *mitjans* (taula 68 per *reincidència general*, taula 70 per *reincidència violenta*).

La nostra recomanació tècnica seria, doncs, mantenir agrupades les propostes d'itinerari i de programes d'intervenció aquells que presentin riscos *alts* i *mitjans* per un costat, i evitar en el possible intervencions especialitzades o intenses en medi tancat en cas de riscos *baixos*, així com accelerar la seva derivació el més ràpid possible a medi obert, quan els requisits legals ho permetin.

3.5.3. Impacte i adequació del tractament penitenciari a l'evolució del risc

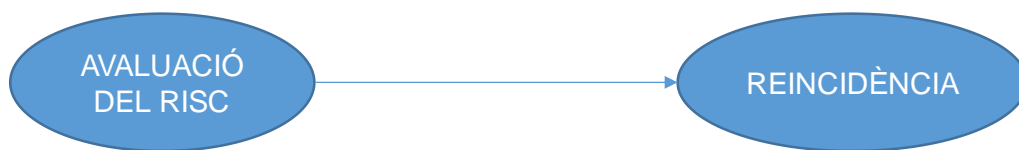
Un dels temes dels quals hem anat insistint en aquest informe és l'adequació de la intervenció al nivell de risc.

En el capítol 3.3.2 hem recollit de forma exhaustiva com ha estat la gestió de la intervenció amb persones que havien comès delictes violents a la pena base i si havien fet en funció del nivell de risc un itinerari de violències o no. Hem aportat una anàlisi específica per a cadascun dels tres grans grups: 1) *contra la llibertat sexual*, 2) *contra les persones* i 3) *de violència de gènere*.

En aquest apartat ens centrarem més en la gestió penitenciària del conjunt de persones diagnosticades amb algun nivell de risc i la repercussió que això ha tingut en el desenvolupament posterior de la condemna. Molts cops els gestors penitenciaris han atribuït les diferències entre el risc predit a la sortida amb el resultat real de reincidència (sempre ha estat una diferència considerable orientada a la sobreestimació del risc) a la tasca de gestió del tractament i al tractament penitenciari mateix, que segons ells en redueix el risc.

Si no féssim cas a aquesta afirmació dels gestors penitenciaris el model s'assemblaria a la proposta de la figura 13.

Figura 13. Relació entre gestió del risc i reincidència (model 1)

I els resultats que obtindríem són els recollits a la taula 74.

Taula 74. Relació entre avaluació del risc i reincidència

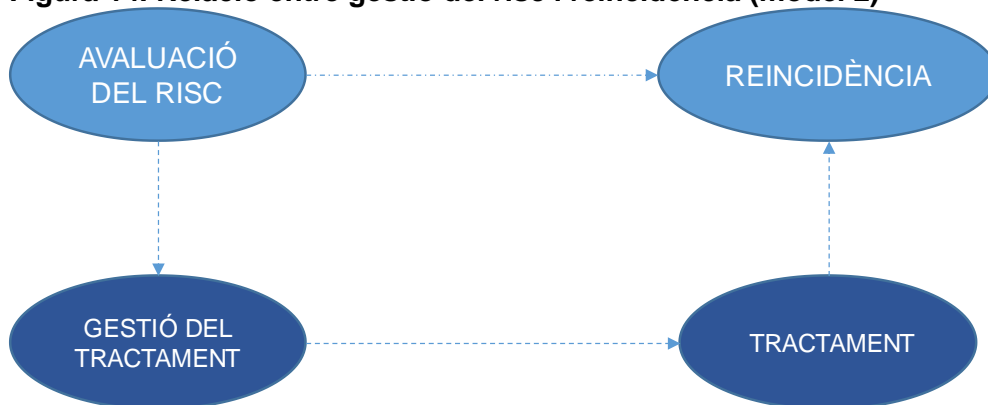
Valoració inicial <i>RisCanvi</i>	Persones		Taxa de reincidència	
	N	%	N	%
Risc <i>alt</i>	296	10,9%	114	38,5%
Risc <i>mitjà</i>	499	18,3%	123	24,6%
Risc <i>baix</i>	1.931	70,8%	344	17,8%
Total	2.726	100,0%	581	21,3%

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Un 10,9% dels condemnats seran diagnosticats de risc *alt*. A l'altre extrem, un 70,8% són considerats persones de risc *baix* de reincidència.

Les taxes de reincidència mantenen la proporció lògica respecte de la taxa general (21,1%),¹⁶ per sota els de nivell *baix*, per sobre els de nivell *alt* i *mitjà*.

Figura 14. Relació entre gestió del risc i reincidència (model 2)

Però si fem cas als gestors penitenciaris i intentem mesurar l'efecte i l'impacte de la *caixa negra* (allò que es produeix en la intervenció dins del centre penitenciaris per reduir la taxa de reincidència, un cop és diagnosticat inicialment amb el *RisCanvi*) veiem que el model de causalitat hauria de tenir en compte

¹⁶ Les dues dècimes de diferència amb aquesta taula són degudes a la selecció de la mostra d'aquest grup, que inclou només aquells que tenen feta una valoració del risc, no el conjunt dels 3.651 excarcerats que configuren la població general d'estudi.

altres factors intervinents, que en condicionen els resultats de reincidència, seguint el model de la figura 14.

Per saber-ne la influència de la gestió del tractament en l'equació, ens fixarem en la influència de 3 variables de control, relacionades amb la preparació de vida en llibertat (accés a permisos ordinaris amb l'inici de la cadena permissiva, progressió a tercer grau i accés a llibertat condicional).

I per saber-ne quin pes té el tractament en l'equació, ens fixarem en els programes especialitzats en violència fets (en genèric, ja que els específics de cada tipologia delictiva ja ho hem tractat en el capítol 3.3.2) en el tractament de les toxicomanies en el cas de drogodependències i en el nombre d'hores d'activitats registrades de cada subjecte en l'expedient SIPC.

3.5.3.1. Relació entre accés a la preparació de vida en llibertat, nivell de risc i reincidència

A. Inici de la cadena permissiva. Concessió de permisos ordinaris

Taula 75. Relació entre permisos, risc i reincidència

Valoració inicial del <i>RisCanvi</i>	Risc baix		Risc mitjà		Risc alt		Total	
	Sí	No	Sí	No	Sí	No	Sí	No
% permisos	64,0%	36,0%	54,1%	45,9%	39,9%	60,1%	59,6%	40,4%
Taxa reincidencia	10,3%**	31,2%**	17,0%**	33,6%**	26,3%**	46,6%**	12,6%**	34,2%**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Hi ha relació entre nivell de risc i tenir permisos. Les diferències són significatives. També ho són les taxes de reincidència de cadascun.

Les persones que no han tingut permisos ordinaris al llarg de la condemna reincideixen el doble o el triple (en funció del nivell de risc) que les persones que sí que han tingut permisos.

Taula 76. Relació entre moment de concessió dels permisos i reincidència

Valoració inicial del <i>RisCanvi</i>	<i>Risc baix</i>		<i>Risc mitjà</i>		<i>Risc alt</i>	
	No Rein.	Sí Rein.	No Rein.	Sí Rein.	No Rein.	Sí Rein.
Mitjana temps de condemna (en dies)	999**	749**	1.417	1.224	1.688	1.504
% condemna complerta fins el primer permís	29,2%**	37,9%**	41,8%	46,4%	45,5%**	56,8%**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Dins dels que han tingut permisos, el percentatge de condemna complerta abans de la concessió del primer permís augmenta en funció del nivell de risc. Els reincidents de cada grup han trigat més temps en arribar-hi que els no reincidents.

Els riscos baixos són els únics que tenien una condemna significativament diferent entre els reincidents (més curta 5 mesos de mitjana) i els no reincidents.

B. Accés al tercer grau

Taula 77. Relació entre tercer grau, risc i reincidència

Valoració inicial del <i>RisCanvi</i>	<i>Risc baix</i>		<i>Risc mitjà</i>		<i>Risc alt</i>		Total	
	Sí	No	Sí	No	Sí	No	Sí	No
Accés al tercer grau **	59,2%	40,8%	43,9%	56,1%	29,1%	70,9%	53,1%	46,9%
Taxa ** reincidència	9,2%	30,3%	13,7%	33,2%	22,1%	45,2%	10,6%	33,4%

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Es repeteix el mateix paràmetre que amb els permisos: els que no han accedit al tercer grau dupliquen o tripliquen la taxa de reincidència en cadascun dels nivells de risc enfront dels que sí que han accedit al tercer grau. Destaquem que un 40,8% de risc *baix* no hi ha accedit al tercer grau, tot i que el 69,7% d'aquest grup no ha acabat reincidint.

Taula 78. Relació entre moment de concessió tercer grau i reincidència

Valoració inicial del <i>RisCanvi</i>	<i>Risc baix</i>		<i>Risc mitjà</i>		<i>Risc alt</i>	
	No Rein.	Sí Rein.	No Rein.	Sí Rein.	No Rein.	Sí Rein.
% condemna complerta fins el tercer grau	36,7%**	27,3%**	40,8%	46,1%	42,8%**	56,8%**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Repliquem el patró dels permisos en els riscos mitjans i alts. Abans de la concessió del tercer grau ha d'haver passat un temps de condemna que augmenta segons el nivell de risc, però que també és molt diferent entre el reincident i no reincident dels riscos *alts* i *baixos*. Possiblement en els riscos *baixos* està influïnt la classificació inicial en tercer grau, tot i que ja hem vist que la reincidència és baixa, del 10,6%. Això ens alertaria en aquests casos que, malgrat que sigui correcta la classificació inicial en tercer grau, caldria un seguiment més acurat en medi obert.

C. Accés a la llibertat condicional

Taula 79. Relació entre accés a LC, risc i reincidència

Valoració final del <i>RisCanvi</i>	Risc <i>baix</i>		Risc <i>mitjà</i>		Risc <i>alt</i>		Total	
	Sí	No	Sí	No	Sí	No	Sí	No
Accés a la LC	46,3%**	53,7%**	10,6%*	89,4%*	0,4%	99,6%	36,5%**	63,5%**
Taxa reincidència	5,8%**	16,8%**	12,5%*	28,5%*	-	42,7%	6,2%**	23,0%**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Novament es reproduïx el patró observat en els altres dos instruments per a la preparació de vida en llibertat. Aquest cop la font d'anàlisi és la valoració final del *RisCanvi*. Els que no accedeixen a la LC en cada nivell de risc, dupliquen o tripliquen la taxa de reincidència. En aquest cas, en els riscos *mitjans* només es concedeix la LC al 10% i als *alts* només a un subjecte.

Es podria concloure que no iniciar la *cadena permissiva* amb els permisos ordinaris és un bon indicador per preveure que es finalitzarà la condemna directament des de medi tancat (primer o segon grau) i que hi haurà més proporció de reincidents, de forma estadísticament significativa.

I què passa amb el temps que es triga a concedir la LC? Hem inclòs els percentatges de condemna completa en tercer grau per comparar, atès que presenten uns resultats interessants a comentar.

Taula 80. Relació entre moment de concessió de la LC i reincidència

Valoració final del <i>RisCanvi</i>	Risc <i>baix</i>		Risc <i>mitjà</i>		Risc <i>alt</i>	
	No Rein.	Sí Rein.	No Rein.	Sí Rein.	No Rein.	Sí Rein.
% condemna complerta fins tercer grau	36,7%**	27,3%**	40,8%	46,1%	42,8%**	56,8%**
% condemna complerta fins LC	31,9%	25,6%	30,0%	37,8%	32,5%	38,7%

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

El primer resultat sorprenent a destacar és que no hi ha diferència significativa en cap percentatge de condemna complerta en LC en funció del nivell de risc.

També pot sorprendre a primera vista que els percentatges de temps de condemna complerta siguin fins i tot més baixos que en el cas de tercer grau i no és cap errada. Recordem que hi arriba menys població a LC (30,6%) que a tercer grau (45,9%). En cas de la LC, hi ha un percentatge de casos on la classificació en tercer grau ha estat un tràmit administratiu (ja que és un requisit estar classificat en tercer grau per concedir la LC) i directament hi ha accedit.

La principal conclusió de tot aquest apartat sobre la gestió del tractament és que el nivell de risc orienta inicialment la intervenció de l'equip professional quant a la concessió de permisos, tercer grau i LC. Però un cop establerta aquesta atribució inicial del *RisCanvi*, el funcionament del centre segueix les seves pròpies dinàmiques sense adaptar-se al principi d'intervenció adient en funció del risc (mínima en els riscos *baixos*, màxima en els *alts*). Fixem-nos en els resultats de la no concessió de les eines per a la preparació de vida en llibertat (taula 81) com han evolucionat en percentatges segons el nivells de risc.

Taula 81. Evolució al llarg de la condemna de la NO concessió per a la preparació de vida en llibertat

% NO concessió per la preparació de vida en llibertat	Valoració inicial <i>RisCanvi</i>		
	Risc <i>baix</i>	Risc <i>mitjà</i>	Risc <i>alt</i>
Permisos ordinaris	36,0%**	45,9%**	60,1%**
tercer grau	40,8%**	56,1%**	70,9%**
LC	53,7%**	89,4%*	99,6%

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

3.5.3.2. Relació entre tractament especialitzat i nivell de risc

Avaluarem ara l'impacte que ha tingut el tractament especialitzat en la taxa de reincidència i si ha estat adient amb el nivell de risc.

Per analitzar aquest punt hem recollit tots els casos que a la PB tinguessin com a mínim un delictes violent, fos o no fos el delictes principal (N=640, el 17,5% del total). D'aquest 17,5% hem analitzat quin nivell de risc tenien, i en funció d'això, si han fet o no el tractament especialitzat en violències i el resultat amb la reincidència posterior.

Taula 82. Relació entre tractament especialitzat en violències, nivell de risc i reincidència

	Risc <i>baix</i>		Risc <i>mitjà</i>		Risc <i>alt</i>		Total	
	Sí	No	Sí	No	Sí	No	Sí	No
% Tractament	24,3%	75,7%	33,1%	66,9%	31,0%	69,0%	26,1%	73,9%
Taxa reincidència	15,4%	23,6%	16,4%	29,7%	28,6%	42,3%	18,7%*	29,1%*

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Poden extreure's quatre resultats molt destacats d'aquesta taula:

Només una quarta part dels subjectes que han comès delictes violents acaben fent el programa de tractament de violències.

El percentatge es distribueix de forma igualitària entre els tres nivells de risc, la qual cosa confirma que no hi ha cap ascendència en la gestió del risc.

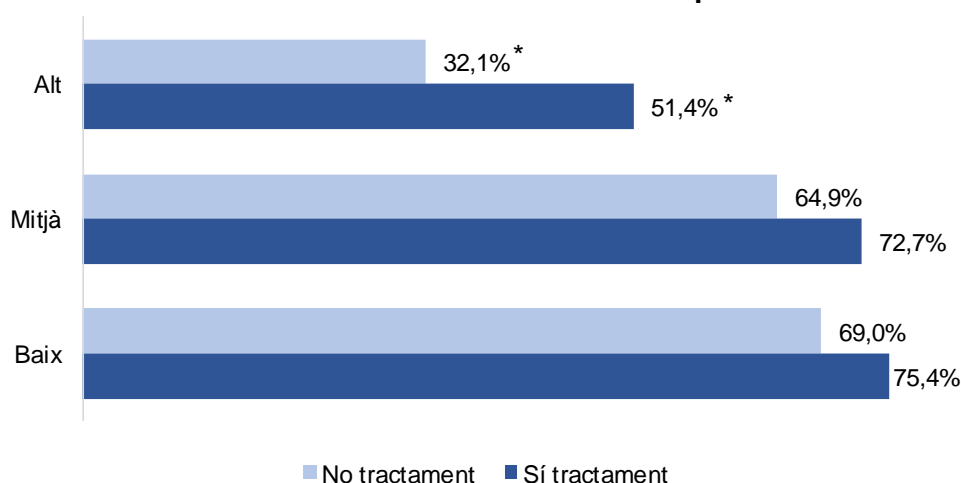
El tercer resultat ens diu que quasi el 70% dels subjectes amb risc *alt* no passaran pel programa de tractament al llarg de la condemna, un total de 78 persones. I en canvi, sí que es destinarà un temps de l'equip professional (a priori innecessari) a fer un programa de tractament al 24,3% de riscs baixos, un total de 65 persones.

Finalment, el quart resultat potser esperançador de cara al futur. En el total del conjunt de persones tractades hi ha diferències significatives quan a la reincidència entre els que han fet el programa (taxa 18,7%) enfront dels que no han fet el programa (taxa 29,1%).

La conclusió a la qual ens porten aquests resultats ens diu que el tractament és eficaç per reduir la reincidència, però està mal orientat a qui cal aplicar-lo.

I els que han fet el tractament en violències, han tingut algun tipus d'impacte en aconseguir permisos i iniciar així la cadena permissiva? La resposta ens la dona el gràfic 63. Només en els casos del risc *alt* hi ha una mínima significació estadística. Resulta sorprenent que els casos de nivell risc *baix*, que no calia que fessin el tractament, fer-lo tampoc impliqui una millora en l'obtenció de l'inici de la cadena permissiva.

Gràfic 65. Condemnats per delictes violents que han obtingut permisos ordinaris en funció del nivell de risc i si ha fet tractament especialitzat o no

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

El nombre d'hores invertides en activitats al centre penitenciari ha tingut alguna relació amb el nivell de risc? (taula 83).

En el conjunt total d'hores invertides hi ha més hores fetes pels nivells *mitjà* i *alt*, però potser es tracta d'una variable intervinguda pel fet que un percentatge superior del grup de nivell *baix* hagi sortit abans en tercer grau.

Animació sociocultural, activitats esportives i de formació ocupacional són les altres agrupacions d'activitats on les diferències per nivells de risc són significatives. De les activitats no específiques de violències, però sí de tractament, només les invertides en *educació emocional i control d'impulsos* mostren diferències.

Taula 83. Relació entre nombre d'hores invertides en activitats al centre penitenciari i nivell de risc

Activitats fetes	Nivell de risc	N subjectes	Mitjana hores	Desviació típica
Hores totals invertides en activitats del centre i tractament especialitzat	<i>Baix</i>	1.583	555,5**	960,3
	<i>Mitjà</i>	431	919,2**	1.323,2
	<i>Alt</i>	260	988,0**	1.351,6
	Total	2.274	673,9	1.101,6
Hores invertides en animació sociocultural	<i>Baix</i>	908	120,6**	230,9
	<i>Mitjà</i>	292	156,5**	291,1
	<i>Alt</i>	188	183,2**	301,6
	Total	1.388	136,6	255,8
Hores invertides en activitats operari/aux. d'oficina	<i>Baix</i>	170	494,0	849,2
	<i>Mitjà</i>	78	669,1	854,0
	<i>Alt</i>	54	679,3	837,0
	Total	302	572,4	850,2
Hores invertides en educació reglada	<i>Baix</i>	636	130,6	244,4
	<i>Mitjà</i>	241	150,2	239,4
	<i>Alt</i>	173	130,1	154,6
	Total	1.050	135,0	230,7
Hores invertides en activitats esportives	<i>Baix</i>	1014	145,4**	242,5
	<i>Mitjà</i>	341	234,7**	384,2
	<i>Alt</i>	194	271,7**	487,2
	Total	1.549	180,9	321,0
Hores invertides en formació ocupacional	<i>Baix</i>	1331	284,9**	419,3
	<i>Mitjà</i>	368	398,3**	537,0
	<i>Alt</i>	230	342,2**	359,5
	Total	1.929	313,34	440,0
Hores invertides en específics trànsit	<i>Baix</i>	363	64,3	194,2
	<i>Mitjà</i>	145	88,6	143,1
	<i>Alt</i>	80	106,7	280,4
	Total	588	76,0	197,8
Hores invertides en programes de conductes addictives	<i>Baix</i>	395	86,7	166,8
	<i>Mitjà</i>	209	104,7	180,0
	<i>Alt</i>	132	87,7	134,9
	Total	736	92,0	165,5
Hores invertides en programes de salut mental	<i>Baix</i>	46	116,9	251,4
	<i>Mitjà</i>	17	92,6	120,3
	<i>Alt</i>	17	72,2	84,6
	Total	80	102,2	201,8
Hores invertides en educació emocional i control impulsos	<i>Baix</i>	583	48,4*	91,5
	<i>Mitjà</i>	208	50,8*	66,2
	<i>Alt</i>	143	73,2*	184,9
	Total	934	52,8	107,1

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Finalment si ens fixem en els que han fet tractament de drogues han estat 715 persones (el 19,6% dels condemnats).

En canvi, els que presentaven la variable marcada com de consum (F30 i F31 del *RisCanvi complert* i F05 del *RisCanvi Screening*) eren 857 persones (el 23,5% dels condemnats).

Tot i això, la recollida d'aquestes variables del *RisCanvi* no ha estat gaire fiable, atès que 340 subjectes (9,3% del total) han fet el programa de toxicomanies sense haver quedat recollit en el primer *RisCanvi* la seva toxicomania.

Respecte d'aquests últims, la taula 84 ens explica la relació amb el nivell de risc diagnosticat, el tractament de drogues fet al centre penitenciari i la reincidència posterior.

Taula 84. Relació entre detecció toxicomania *RisCanvi*, tractament especialitzat de drogues, nivell de risc i reincidència

Valoració inicial del <i>RisCanvi</i>	Detecció <i>RisCanvi</i> toxicoman.	% que sí que fan tractament	No tract.	Sí tract.
			Taxa de reincidència	
Risc <i>Alt</i>	No	33,3%	23,1%*	46,2%*
	Sí	34,3%	43,4%	37,3%
Risc <i>Mitjà</i>	No	31,5%	25,5%	25,5%
	Sí	39,0%	20,6%	29,1%
Risc <i>Baix</i>	No	15,4%	16,8%	19,3%
	Sí	32,0%	20,5%	20,5%

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Dels resultats de la taula en podem extreure les següents conclusions:

Independentment del nivell de risc, una tercera part dels subjectes condemnats acabarà fent algun programa de toxicomanies.

Una tercera part dels subjectes diagnosticats de risc *alt* i *mitjà* ha amagat a l'equip professional de tractament la seva dependència toxicològica fins que finalment s'han integrat en un programa de *drogues*.

L'eficàcia del tractament és qüestionable, si ens fixem en la taxa de reincidència. En quasi tots els casos no existeixen diferències significatives. En els que sí que hi ha diferències l'efecte és iatrogènic. Els de risc *alt* que no l'han comunicat inicialment la seva toxicomania i fan el programa de tractament tindran el doble de reincidència dels que no el fan.

Ja hem vist també en el RC9 que el nombre d'hores invertides en programes d'intervenció tampoc té relació amb el nivell de risc.

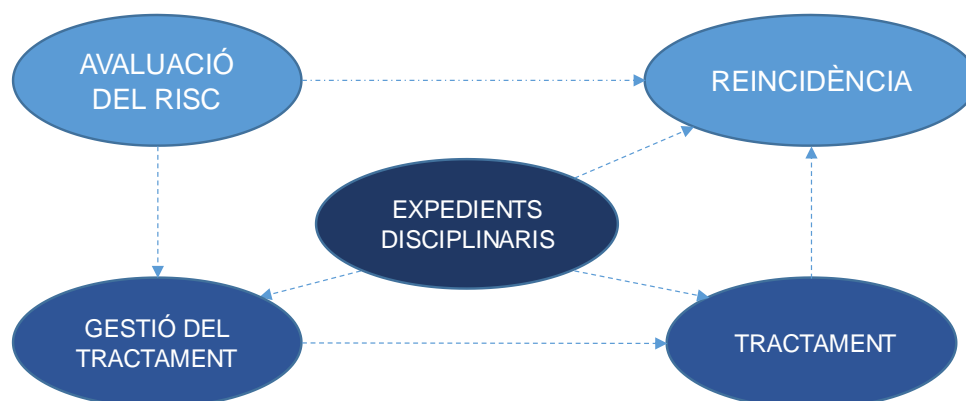
3.5.3.3. Relació entre expedients disciplinaris, gestió del risc i la reincidència

De l'estudi fet fins ara hem vist que efectivament les variables de gestió del tractament i el tractament mateix tenen una incidència en la taxa de reincidència posterior, com recollia la figura 14, amb les matisacions i particularitats que hem comentat al llarg del capítol. Ara bé, una cosa que sembla influir de manera també determinant en què la gestió del risc no segueixi massa el model RNR (risc, necessitat, responsivitat) és el fet que el nivell de risc orienta inicialment la intervenció de l'equip professional. Un cop establerta aquesta atribució inicial del *RisCanvi*, però, el funcionament del centre segueix altres lògiques i de retruc altres dinàmiques, més pròpies del que s'ha fet sempre i és més familiar a la cultura carcerària, sense seguir les indicacions d'intervenir més en riscos alts i menys en riscos baixos, d'acord amb el que estableix el model RNR. La desconfiança cap aquest principi se centra molt en una proporció de casos de riscos baixos (26%) que tenen expedients disciplinaris al llarg de la condemna. La creença (errònia) que portar-se malament dins del centre implica necessàriament ser un ferm candidat a la reincidència fa que es proposin sobreactuacions en aquest grup, amb propostes de tractament especialitzat, lligades a un endarreriment o negativa de l'inici de la cadena permissiva, un efecte contrari a l'esperat i amb la conseqüència que no arriba a tercer grau ni a la LC. Això té un cost d'eficiència, ja que l'equip professional ha de dedicar un temps a atendre'ls que deixa d'invertir en una part important de subjectes de risc *alt*.

Ja hem vist abans que la predicció del risc de *violència intrainstitucional* correlaciona molt amb el de risc de *reincidència violenta*. L'equip professional tendeix a creure que ambdues van molt lligades. Ja hem demostrat amb dades d'altres estudis (Capdevila *et al.*, 2022, p.117) que aquesta premissa és força inexacta.

La figura 15 inclou aquest nou factor intervinent que completa la relació i que condiciona i molt tant la gestió del tractament com el mateix tractament que es fa, restant eficàcia als resultats.

Figura 15. Relació entre gestió del risc i reincidència (model 3)

La taula 85 és un bon exemple del que acabem d'argumentar. Analitzem només les persones que han tingut expedients disciplinaris i per tant agafem una de les variables, potser la de més pes en la valoració del mal comportament dels subjectes dins del centre penitenciari. Curiosament aquesta relació condiona més el resultat posterior en el grup de subjectes amb nivell de risc *baix*, de forma més moderada als riscos mitjans i molt menys als riscos alts, el contrari del que seria esperable.

Taula 85. Subjectes amb expedients disciplinaris: relació entre accés a permisos ordinaris, tercer grau i/o LC, tractament especialitzat en violències i reincidència

	No permisos	Sí permisos	Sortida en 2n grau	Sortida en tercer grau/LC	Sí tractament	No Tractament
	40,5%	59,5%	57,4%	32,3%	13,7%	86,3%
	Taxa de reincidència					
Risc <i>Baix</i>	33,8%**	18,5%**	27,4%**	14,1%** (3r) 4,7%** (LC)	26,2%*	15,4%*

Efecte iatrogènic. Més reincidència els que sí que fan el programa

	No permisos	Sí permisos	Sortida en 2n grau	Sortida en tercer grau/LC	Sí tractament	No Tractament
Risc <i>Mitjà</i>	45,5%	54,5%	72,3%	22,5%	26,0%	74,0%
	Taxa de reincidència					
	37,4%**	21,1%**	32,9%	10,0% (3r) 15,2% (LC)	14,8%**	33,3%**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Dels 571 subjectes de nivell de risc *baix* amb expedients disciplinaris, el 40,5% no han tingut cap permís al llarg de la condemna. Només el 32,3% han acabat la condemna des de medi obert (tercer grau o LC). Recordem que parlem de risc *baix* de reincidència.

Tot i això, un 13,7% d'aquest grup (78 subjectes) ha fet el programa de tractament per les violències, aspecte contraindicat pel conjunt de persones expertes. El resultat ha estat iatrogènic (més reincidència 26,2% els que l'han fet que els que no l'han fet, 493 subjectes, amb una taxa del 15,4%). Els resultats són estadísticament significatius.

Assenyalem, a més, com en la resta de taxes que mostren a la taula, la reincidència és més alta en els casos que no tenen permisos i que no han accedit a medi obert.

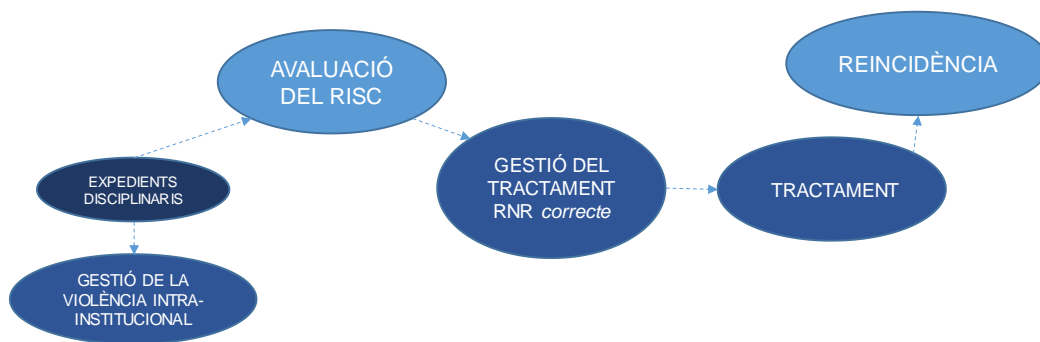
Cal emfatitzar en el que ens indiquen aquests resultats respecte a la gestió de la intervenció en el nivell de *baix* risc de cara a evitar que es repeteixin en el futur: complir la sanció que s'imposi per la comissió d'una falta disciplinària ja hauria de ser mesura suficient de penalització. No s'hauria de fer extensible a la concessió dels permisos ordinaris ni condicionar d'aquesta manera la possible sortida esglaonada.

En el que respecta als riscos mitjans, dels 235 subjectes amb expedients disciplinaris, trobem un 45,5% sense permisos, un 72,3% han finalitzat en segon grau i una repetició del comportament de les taxes de reincidència similars al que hem comentat amb el risc *baix*. Un 26% han fet el programa de tractament de violències (61 subjectes), aquí sí amb resultat positiu quant a la disminució de la taxa de reincidència respecte dels que no han fet el programa.

3.5.3.4. Proposta de model d'anàlisi a aplicar en els centres penitenciaris catalans

En funció d'aquestes dades obtingudes en tot aquest apartat, el millor model d'anàlisi que ens suggereixen els resultats tindrien la relació de causalitat que presentem en la figura 16.

Figura 16. Relació entre gestió del risc i reincidència (model 4)

4. La població excarcerada l'any 2015

4.1 Els canvis de perfil en la població excarcerada

En aquest capítol volem explicar al públic lector els canvis al llarg dels darrers vint anys en el perfil de les persones que compleixen penes de presó.

Les taules següents recullen la variabilitat en els percentatges vàlids i les mitjanes de les diferents variables comparades en els darrers quatre estudis que recullen les característiques dels excarcerats els anys 1997, 2002, 2010 i 2015 i que han servit després del seguiment de 5 anys de mitjana per conèixer l'evolució de les diferents taxes de reincidència de la població penitenciària catalana.

Taula 86. Comparativa entre les característiques de les persones excarcerades l'any 2015 i les persones excarcerades en estudis anteriors

Variables categòriques		Taxa 2002 37,4%	Taxa 2008 40,3%	Taxa 2014 30,2%	Taxa 2020 21,1%
Variables personals i socials					
Sexe	Home	91,6	92,0	91,7	91,1
	Dona	8,4	8,0	8,3	8,9
Nacionalitat	Espanyola	81,7	68,6	56,8	59,1
	Estrangera	18,3	31,4	43,2	40,9
Àrea geogràfica de procedència	Unió Europea	26,8	14,1	22,3	25,3
	Resta d'Europa	0,5	10,5	8,1	5,9
	Magrib	45,9	46,1	34,8	31,1
	Resta d'Àfrica	12,0	9,3	7,1	7,7
	Amèrica Central i del Sud	10,9	13,6	22,1	24,8
Residència	Àsia	3,8	6,4	5,6	5,2
	Sense domicili/fora Cat.	-	6,8	8,1	5,7
Nivell d'estudis	Resideix a Catalunya	-	93,3	91,9	94,3
	Fins a primària	-	55,4	51,9	39,7
	ESO/ivalentent	-	41,8	37,5	48,5
	Batxillerat/ivalentent	-	0,3	6,5	7,8
Coneixement del català	Universitat/ivalentent	-	2,3	4,1	4,0
	No l'entén	-	35,4	34,2	22,7
	L'entén	-	36,1	32,3	23,3
Coneixement del castellà	S'hi expressa	-	28,4	33,5	54,0
	No l'entén	-	2,8	3,6	2,7
	L'entén	-	16,1	17,3	10,5
Nombre de fills	S'hi expressa	-	81,1	79,1	86,7
	No té fills	-	52,7	28,1	44,4
	1 o 2 fills	-	35,7	53,2	39,9
	3 fills o més	-	11,6	18,7	15,7
Variables penals					
Antecedents penitenciaris	Ingressos previs	81,5	60,4	35,5	46,2
	Sense antecedents	18,5	39,6	64,5	53,8
	<i>Contra les persones</i>	7,1	9,2	16,1	17,2
Delicte principal pena base	- violència de gènere	-	-	-	9,9
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	2,8	1,8	2,4	2,2
	Contra la propietat	53,7	58,8	41,3	38,3
	- violent	-	5,6	10,9	10,7

Variables categòriques		Taxa 2002 37,4%	Taxa 2008 40,3%	Taxa 2014 30,2%	Taxa 2020 21,1%
	- no violent	-	53,2	30,4	27,7
	Drogues	22,6	16,9	17,9	16,9
	Trànsit	-	1,4	6,7	9,7
	Altres	13,8	13,3	22,4	15,5
Violència en el delicte	Delicte violent	13,4	16,5	29,4	34,0
	Delicte no violent	86,6	83,5	70,6	66,0
Temps de condemna	Menys de 2 anys	-	52,8	51,7	57,3
	De 2 a 5 anys	-	31,5	28,2	25,2
	5 anys o més	-	15,7	20,1	17,5
Variables penitenciàries					
Regressions	Sí	-	19,5	24,0	13,6
	No	-	80,5	76,0	86,4
Permisos ordinaris	Sí	-	58,1	46,7	51,0
	No	-	41,9	53,3	49,0
Tipus d'excarceració	Llibertat condicional	23,5	25,9	21,1	29,4
	Llibertat definitiva	69,3	74,1	78,9	70,6
Classificació	No classificats	-	28,9	19,8	22,5
	Classificats	-	71,1	80,2	77,5
Variables quantitatives		Taxa 2002 Mitjana	Taxa 2008 Mitjana	Taxa 2014 Mitjana	Taxa 2020 Mitjana
Temps de condemna (en dies)		1.537,8	1.003,6	1.083,4	1.000,7
Incidents		0,5	1,3	2,2	1,0
Edat en el primer ingrés a la presó		27,8	26,9	31,7	32,9
Edat en el delicte de la pena base		-	32,3	32,5	37,2
Edat en sortir de la presó		33,4	34,4	37,3	38,3

Com hem vist en la taula 86 les taxes van pujar en els dos primers mesuraments (37,4% i 40,3%) i han baixat fins a 20 punts els deu anys següents (30,2% i 21,1%).

Les dades extretes del SIPC (Sistema Informàtic Penitenciari Català) ens aporten més pistes sobre els possibles efectes de causalitat, que recollim a la taula 87.

Taula 87. Resum de tendències

Canvia el percentatge de:	Es manté:
Descens procedents del Magrib	% homes al voltant del 92%
Descens estudis només primaris	% d'estrangers al voltant 41%
Augment coneixement català (indicador integració)	% coneixement del castellà 80%
Augment persones primàries a la presó	% permisos ordinaris
Augment delictes contra persones (gènere)	% incidents dins presó
Descens delictes contra la propietat	Temps de condemna
Augment delictes violents	
Descens regressions de grau	
Augment de l'aplicació de la llibertat condicional	
Augment de l'edat del primer ingrés penitenciari, també de l'edat d'ingrés i sortida de la PB	

Com a resum destacat d'aquests resultats ens fixem en què el coneixement del català ha esdevingut un element integrador del sistema, ja que l'augment en el

seu coneixement ha anat paral·lel en el descens de la taxa de reincidència penitenciària, cosa que no ha passat amb el castellà que ja era molt conegut.

L'augment dels delictes *contra les persones* s'explica per la inclusió dels delictes de *violència de gènere* en el compliment de penes privatives de llibertat a partir de cert moment de la nostra història penal. Això unit a un descens del nombre de delictes contra la propietat (molt associats a la reincidència) pot ser un altre element clau explicatiu del canvi.

I finalment pensem que l'augment de persones primàries en el seu pas per la presó, unit a l'augment en l'edat de primera entrada a la presó, compliment i sortida de la pena base són factors dels subjectes que també han de tenir impacte en la taxa.

Fins al 2015 la LC es va arribar a apropar al 30% dels casos de sortida, coincidint amb el descens de la taxa. Assenyalem que això no s'ha fet a costa de la seguretat del centre penitenciari, ans al contrari, atès que han baixat les regressions de grau i s'han mantingut els incidents. Una tendència que malauradament amb els canvis legislatius de l'any 2015 sobre la LC i que ja hem comentat reiteradament pensem que tindran un impacte negatiu en els següents mesuraments.

A continuació s'exposen les característiques recollides de les avaluacions del *RisCanvi* amb l'aclariment que es presenten només dels dos darrers estudis, atès que l'eina *RisCanvi* encara no existia en l'estudi de la taxa 2008. Incloem en aquest cas el nombre de casos (N) perquè el públic lector sigui conscient de la variabilitat de creixement en l'aplicació entre un estudi a l'altre.

Taula 88. Comparativa de les característiques de la població excarcerada avaluades amb *RisCanvi* (complet)

Factors del <i>RisCanvi</i> complet	Categoria	Taxa 2014		Taxa 2020	
		N	% vàlid	N	% vàlid
Factors personals i socials					
16. Desajust infantil	Sí	75	20,3	534	30,3
	No	294	79,7	1.231	69,7
17. Distància entre la residència habitual i el centre penitenciari	Més de 300 km	15	3,7	52	2,8
	De 100 a 300 km	38	9,5	95	5,2
	Fins a 100 km	349	86,8	1.695	92,0
18. Nivell educatiu	<i>Baix</i>	295	72,3	1.476	76,9
	<i>Mitjà</i>	106	26	393	20,5
	<i>Alt</i>	7	1,7	51	2,7

Factors del <i>RisCanvi</i> complet	Categoria	Taxa 2014		Taxa 2020	
		N	% vàlid	N	% vàlid
19. Problemes relacionats amb l'ocupació	Sí	120	34,7	737	45,9
	No	226	65,3	868	54,1
20. Manca de recursos econòmics	Sí	85	23,1	545	31,8
	No	283	76,9	1.169	68,2
21. Absència de plans viables de futur	Sí	102	28,9	417	25,8
	No	251	71,1	1200	74,2
22. Antecedents delictius en la família d'origen	Sí	75	19	449	23,9
	No	319	81	1430	76,1
23. Socialització problemàtica de la família d'origen	Sí	105	27,5	491	28,5
	No	277	72,5	1.233	71,5
24. Manca de suport familiar i social	Sí	72	19,1	258	14,7
	No	304	80,9	1502	85,3
25. Pertinença a bandes / amics delinqüents	Sí	18	4,6	203	11,2
	No	373	95,4	1.611	88,8
26. Pertinença a grup social de risc	Sí	64	16,8	325	18,7
	No	316	83,2	1.411	81,3
27. Rol delictiu destacat	Sí	4	1,0	33	1,8
	No	397	99,0	1.850	98,2
28. Víctima de <i>violència de gènere</i> (dona)	Sí	1	0,3	12	0,6
	No	391	99,7	1.867	99,4
29. Càrregues familiars actuals	Sí	142	37,3	684	37,5
	No	239	62,7	1.138	62,5
30-31. Abús o dependència de <i>drogues</i> i alcohol	Sí	132	34,1	771	21,1
	No	255	65,9	2.880	78,9
32. Trastorn mental sever	Sí	18	4,6	87	4,7
	No	376	95,4	1.760	95,3
33. Comportament sexual de risc	Sí	60	15,3	124	6,7
	No	333	84,7	1.731	93,3
34. Resposta limitada al tractament	Sí	163	42,9	967	57,0
	No	217	57,1	730	43,0
35. Trastorn de personalitat	Sí	40	11,0	186	10,9
	No	322	89,0	1.519	89,1
36. Pobre afrontament de l'estrès	Sí	151	40,7	558	33,1
	No	220	59,3	1.127	66,9
37. Conductes autolesives	Sí	66	16,6	366	19,5
	No	332	83,4	1.513	80,5
39. Baixa capacitat mental i CI	Fins a 85	44	11,1	93	5,1
	Més de 85	352	88,9	1.743	94,9
40. Temeritat	Sí	47	12,2	239	13,7
	No	338	87,8	1.511	86,3
41. Impulsivitat i inestabilitat emocional	Sí	139	40,4	616	38,6
	No	205	59,6	980	61,4
43. Irresponsabilitat	Sí	147	44,8	704	46,8
	No	181	55,2	799	53,2
38. Actitud hostil o valor procriminal	Sí	119	29,9	424	26,5
	No	279	70,1	1.175	73,5
42. Hostilitat	Sí	-	-	328	19,5
	No	-	-	1.352	80,5
Factors penals					
1. Delicte base violent	Sí	284	72,6	1012	56,3
	No	107	27,4	787	43,7
2. Edat en el moment del delicte base	Fins a 22 anys	53	12,9	330	17,3
	De 23 a 28 anys	84	20,5	406	21,3
	Més de 28 anys	273	66,6	1.173	61,4

Factors del <i>RisCanvi</i> complet	Categoria	Taxa 2014		Taxa 2020	
		N	% vàlid	N	% vàlid
3. Intoxicació durant la comissió del delictes	Sí	112	29,0	449	25,0
	No	274	71,0	1.347	75,0
4. Víctimes amb lesions	Més d'una víctima	42	10,3	140	7,4
	1 víctima	187	45,7	572	30,0
	0 víctimes	180	44,0	1.192	62,6
5. Durada de la pena	Fins a 2 anys	220	53,7	1.053	55,6
	De 2 a 6 anys	129	31,5	550	29,0
	Més de 6 anys	61	14,9	292	15,4
6. Temps ininterromput a presó	Fins a 1 any	278	67,8	1505	78,3
	D'1 a 3 anys	87	21,2	247	12,9
	Més de 3 anys	45	11,0	169	8,8
7. Història de violència prèvia	Sí	166	44,6	747	41,1
	No	206	55,4	1.071	58,9
8. Inici de l'activitat delictiva	Abans dels 16 anys	33	8,1	184	9,6
	De 17 a 30 anys	198	48,4	1.077	56,2
	Més de 30 anys	178	43,5	656	34,2
9. Increment de la gravetat dels delictes	Sí	151	40,9	779	45,4
	No	218	59,1	938	54,6
Tipus de víctima	Parella, exparella i/o fills	120	29,3	401	14,2
	Altres familiars i/o coneguts	290	70,7	222	7,9
	Desconeguts	5	1,2	1.306	46,4
	Cap víctima identificable	45	11,0	887	31,5
Factors penitenciaris					
10. Conflictes amb interns	Sí	69	17,1	364	19,3
	No	335	82,9	1522	80,7
11. Incompliment de mesures	Sí	215	53,8	693	36,8
	No	185	46,3	1.192	63,2
12. Expedients disciplinaris	Sí	148	36,5	768	40,6
	No	257	63,5	1.124	59,4
Evasions, trencaments i incompliments	Sí	83	20,3	-	-
	No	326	79,7	-	-
13. Evasions o fugues	Sí	-	-	83	4,3
	No	-	-	1.834	95,7
14. Regressió de grau	Sí	-	-	315	16,5
	No	-	-	1.599	83,5
15. Trencament de permisos	Sí	-	-	88	4,6
	No	-	-	1.832	95,4

Com a principals dades destacades i diferències respecte de l'estudi anterior:

Hi ha molta proporció de persones amb un nivell educatiu baix, tot i que en percentatge hagi millorat abans. Els problemes d'ocupació també han pujat molt, així com la manca de recursos econòmics.

La detecció de problemàtica toxicològica, ja sigui d'alcohol o *drogues* s'han donat en 1 de cada 5 casos, amb un descens important respecte d'abans.

Dins dels trastorns, el de personalitat es manté en un 11% i el mental sever en un 5%, sense grans canvis respecte abans.

Dels trets psicològics de personalitat, els més presents en els encarcerats són el d'irresponsabilitat i el d'impulsivitat i inestabilitat emocional, amb un 47% i 39% de prevalença, respectivament i sense gaires canvis respecte de la mesura anterior.

Ha crescut molt (13 punts) la resposta limitada al tractament que se situa en el 57% dels casos.

Un 56,3% de la mostra han comès un delicte de base violent.

L'edat en el moment de la comissió del delicte pel qual està complint condemna és majoritàriament superior als 28 anys (61,4%), tot i que el període d'inici a l'activitat delictiva es troba entre els 17 i els 30 anys (56,2%). Un 45,4% de la mostra presenten un increment de la gravetat dels delictes. En totes aquestes variables hi ha una prevalença lleugerament superior a l'estudi anterior que també es pot atribuir a l'augment de casos diagnosticats.

Taula 89. Comparativa en la predicció de risc (*RisCanvi* complet)

Factors globals <i>RisCanvi</i>	Categoria	Taxa 2014		Taxa 2020	
		N	% vàlid	N	% vàlid
<i>Violència autodirigida</i>	<i>Alt</i>	113	27,6	220	8,1
	<i>Mitjà</i>	138	33,7	418	15,3
	<i>Baix</i>	159	38,8	2088	76,6
<i>Violència intrainstitucional</i>	<i>Alt</i>	72	17,6	258	9,5
	<i>Mitjà</i>	94	23,0	379	13,9
	<i>Baix</i>	243	59,4	2089	76,6
<i>Trencament de condemna</i>	<i>Alt</i>	84	20,5	107	3,9
	<i>Mitjà</i>	51	12,5	464	17
	<i>Baix</i>	274	67,0	2155	79,1
<i>Reincidència violenta</i>	<i>Alt</i>	100	24,8	296	10,9
	<i>Mitjà</i>	171	42,4	499	18,3
	<i>Baix</i>	132	32,8	1931	70,8

Els factors globals del *RisCanvi* del present estudi mostren una disminució rellevant del nivell de risc, que entenem poden trobar-se influïdes per la mateixa circumstància de l'augment de casos diagnosticats, ara ja pràcticament a tota la població que resta un mínim temps al centre per permetre l'avaluació, com a mínim inicial, del *RisCanvi*, ja sigui amb l'*screening* o amb el complet.

El percentatge de subjectes que presenten un risc *alt* de cometre reincidències violentes disminueix en 13,9 punts respecte a l'anterior taxa de reincidència. I aquesta diferència en l'interval també es dona en el risc *alt* de *violència intrainstitucional* (17,6 punts), molt correlacionada en els estudis fets sobre *RisCanvi* amb la de *reincidència violenta*.

Per tant, el percentatge de casos sobre els que caldria fixar especialment l'atenció pel seu nivell *alt* de risc d'ambdues variables se situa en el rang del 10%-11% dels casos.

En la resta, es podria fer un abordatge menys intensiu en la intervenció quotidiana del tractament especialitzat.

Per acabar aquest punt volem destacar l'important esforç que ha fet la Direcció General d'Afers Penitenciaris i tot el personal que hi treballa, per institucionalitzar i generalitzar l'avaluació de risc com una eina bàsica de gestió de les polítiques penitenciàries. La taula 90 ens mostra una dada molt rellevant i que ja hem comentat anteriorment en l'apartat 3.4.1: s'ha passat del 19,2% dels casos amb algun tipus de diagnòstic, al 92,8% en aquests 6 anys d'interval entre estudis. El diagnòstic és quelcom fonamental com a pas previ a qualsevol intervenció que promogui el canvi cap al desistiment i, en aquest sentit, sembla que els deures estiguin fets.

Taula 90. Comparativa de les valoracions *RisCanvi* fetes en aquest interval d'estudis

Valoracions fetes del <i>RisCanvi</i>	Taxa 2014		Taxa 2020	
	N	% vàlid	N	% vàlid
Valoració Complet (43 factors)	410	12,0	2.731	74,8
Valoració Screening (cribatge) (10 factors)	245	7,2	656	18,0
Sense valoració <i>RisCanvi</i>	2.759	80,8	264	7,2
Total	3.414	100,0	3.651	100,0

4.2.Sortides específiques de la presó

4.2.1. Sense classificar i RPS

Del total de persones excarcerades amb condemna l'any 2015, 477 (13,1%) havien entrat a presó per RPS, és a dir, per complir una pena de presó a conseqüència de l'impagament d'una pena de multa. D'altra banda, un total de

346 interns (9,5%) van finalitzar la pena sense haver estat classificats en un grau penitenciari en el moment de la sortida. En conjunt suposen el 22,6% dels condemnats, una proporció molt similar a la de l'estudi anterior (20,1%).

A l'anterior estudi, ambdós grups van ser analitzats de manera conjunta i pensem que la realitat dels dos grups és diferent, per la qual cosa en les hipòtesis d'aquest estudi presentarem els resultats per separat i sense comparar-los amb l'estudi anterior.

Per a fer les anàlisis, s'han seleccionat de manera aleatòria una mostra de subjectes que han finalitzat la condemna des de medi tancat (1r i segon grau penitenciari; n=477 subjectes) i s'ha contrastat en totes les variables de control de l'estudi respecte als altres dos grups, RPS i sense classificar (SC a partir d'ara).

Amb l'objectiu de no fer feixuga la presentació, només es mostren aquí les variables on hi ha diferències significatives. Per la resta, el públic lector es pot remetre al *Justidata 72* on es troben totes les taules detallades.

Taula 91. Variables personals, penals i penitenciàries segons grup de sortida

Categoria		Grup de sortida de presó					
		Sense classificar		RPS		LD tancat	
		N	%	N	%	N	%
Variabls personals							
Sexe	Home	300	86,7	397	83,2	453	95,0**
	Dona	46	13,3	80	16,8**	24	5,0
Estrangers	Espanyol	155	44,8	180	37,7	305	63,9**
	Estranger	191	55,2**	297	62,3**	172	36,1
Àrea geogràfica de procedència	Espanya	155	44,8	180	37,7	305	63,9**
	UE	64	18,5	124	26,0**	39	8,2
	Resta Europa	17	4,9	36	7,5**	13	2,7
	Magrib	59	17,1**	55	11,5	57	11,9
	Resta Àfrica	11	3,2	21	4,4	16	3,4
	Amèrica Central i del Sud	29	8,4	44	9,2	35	7,3
	Àsia	11	3,2	17	3,6	12	2,5
Residència	Resideix a Catalunya	330	95,4**	410	86	446	93,5**
	Sense domicili / Fora de Catalunya	16	4,6	67	14,0**	31	6,5
Català	No l'entén	134	38,7**	181	37,9**	96	20,1
	L'entén	75	21,7	72	15,1	130	27,3**
	S'expressa	137	39,6	224	47	251	52,6**
Castellà	No l'entén	12	3,5	46	9,6**	10	2,1
	L'entén	65	18,8**	76	15,9	50	10,5
	S'expressa	269	77,7	355	74,4	417	87,4**
Té expedient d'expulsió?	Sí	68	19,7	30	6,3	76	15,9**
	No	123	35,5	267	56,0**	96	20,1

Categoria		Grup de sortida de presó					
		Sense classificar		RPS		LD tancat	
		N	%	N	%	N	%
Desajustament infantil (<i>RisCanvi 16</i>)	No	83	80,6**	77	83,7**	166	55,7
	Sí	20	19,4	15	16,3	132	44,3**
Nivell educatiu (<i>RisCanvi 18</i>)	<i>Baix</i>	75	68,8	71	69,6	270	82,8**
	<i>Mitjà</i>	29	26,6	28	27,5**	55	16,9
	<i>Alt</i>	5	4,6**	3	2,9	1	0,3
Problemes ocupació (<i>RisCanvi 19</i>)	No	49	56,3*	37	45,1	111	39,5
	Sí	38	43,7	45	54,9	170	60,5*
Absència plans de futur (<i>RisCanvi 21</i>)	No	74	77,9*	53	67,9	173	63,4
	Sí	21	22,1	25	32,1	100	36,6*
Antecedents de família (<i>RisCanvi 22</i>)	No	89	84,0**	91	91,0**	227	71,2
	Sí	17	16	9	9	92	28,8**
Socialització problemàtica família (<i>RisCanvi 23</i>)	No	83	80,6**	77	89,5**	181	63,1
	Sí	20	19,4	9	10,5	106	36,9**
Abús drogues (<i>RisCanvi 30</i>)	No	74	72,5**	73	80,2**	162	55,9
	Sí	28	27,5	18	19,8	128	44,1**
Resposta limitada al tractament (<i>RisCanvi 34</i>)	No	57	56,4**	44	47,3**	89	30,5
	Sí	44	43,6	49	52,7	203	69,5**
Trastorn de personalitat (<i>RisCanvi 35</i>)	No	94	94,0**	83	93,3**	225	80,6
	Sí	6	6,0	6	6,7	54	19,4**
Pobre afrontament estrès (<i>RisCanvi 36</i>)	No	79	78,2**	70	75,3**	157	54,5
	Sí	22	21,8	23	24,7	131	45,5**
Conductes autolesives (<i>RisCanvi 37</i>)	No	96	90,6**	91	89,2**	228	72,2
	Sí	10	9,4	11	10,8	88	27,8**
Actituds procriminals (<i>RisCanvi 38</i>)	No	69	73,4*	62	70,5	160	60,6
	Sí	25	26,6	26	29,5	104	39,4*
Baix CI (<i>RisCanvi 39</i>)	Fins a 85	0	0,0	3	3,0	21	6,8*
	Més de 85	103	100*	96	97,0	290	93,2
Impulsivitat i inestabilitat emocional (<i>RisCanvi 41</i>)	No	72	76,6**	67	77,9**	127	47,2
	Sí	22	23,4	19	22,1	142	52,8**
Irresponsabilitat (<i>RisCanvi 43</i>)	No	55	62,5**	39	50,6	110	41,4
	Sí	33	37,5	38	49,4	156	58,6**
Variables penals							
Categoria del delictes pena base	<i>Contra les persones</i>	21	6,1	55	11,5	67	14,0**
	<i>Violència de gènere</i>	10	2,9	15	3,1	67	14,0**
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	1	0,3	1	0,2	8	1,7**
	<i>Contra la propietat violent</i>	8	2,3	6	1,3	87	18,2**
	<i>Contra la propietat no violent</i>	214	61,8**	268	56,2**	130	27,3
	<i>Drogues</i>	8	2,3	9	1,9	40	8,4**
	<i>Trànsit</i>	32	9,2	49	10,3**	29	6,1
Violència en el delictes PB	<i>Altres</i>	36	10,4	68	14,3**	49	10,3
	Violent	40	12,1	77	16,3	229	48,0**
Responsabilitat civil	No violent	290	87,9**	394	83,7**	248	52,0
	Sí	35	10,1	55	11,5	165	34,6**
Ordre de protecció a la víctima (OPV)	No	311	89,9**	422	88,5**	312	65,4
	Sí	3	0,9	3	0,6	34	7,1**
Història violència (<i>RisCanvi 7</i>)	No	343	99,1**	474	99,4**	443	92,9
	Sí	76	73,8**	66	68,8**	150	48,7
Increment de la gravetat (<i>RisCanvi 9</i>)	No	27	26,2	30	31,3	158	51,3**
	Sí	59	62,8**	56	62,2**	140	47,5
Variables penitenciàries							
Antecedents penitenciaris	Sí	35	37,2	34	37,8	155	52,5**
		212	61,3**	187	39,2	278	58,3**

Categoria		Grup de sortida de presó					
		Sense classificar		RPS		LD tancat	
		N	%	N	%	N	%
Nombres d'ingressos anteriors	No	134	38,7	290	60,8**	199	41,7
	Més de 5 ingressos anteriors	77	22,3**	77	16,1**	25	5,2
	De 2 a 5 ingressos anteriors	94	27,2	90	18,9	142	29,8**
	1 ingrés anterior	41	11,8	20	4,2	111	23,3**
	Sense ingressos anteriors	134	38,7**	290	60,8**	199	41,7**
Gaudiment de permisos ordinaris	Si	20	5,8	0	0,0	164	34,4**
	No	326	94,2**	477	100,0**	313	65,6
Incidents	Si	39	11,3	29	6,1	263	55,1**
	No	307	88,7**	448	93,9**	214	44,9
Expedients	Si	48	13,9	40	8,4	289	60,6**
	No	298	86,1**	437	91,6**	188	39,4
Regressions durant PB	Si	5	1,4	0	0,0	129	27,0**
	No	341	98,6**	477	100,0**	348	73,0
Ha estat ingressat a Mòduls d'especial supervisió?	Si	1	0,3	4	0,8	73	15,3**
	No	345	99,7**	473	99,2**	404	84,7
Ha estat ingressat al Departament d'Infermeria?	Si	21	6,1	29	6,1	104	21,8**
	No	325	93,9**	448	93,9**	373	78,2
Ha estat ingressat al Departament de Psiquiatria?	Si	7	2,0	6	1,3	42	8,8**
	No	339	98,0**	471	98,7**	435	91,2
	Si	9	8,3	7	6,9	81	25**

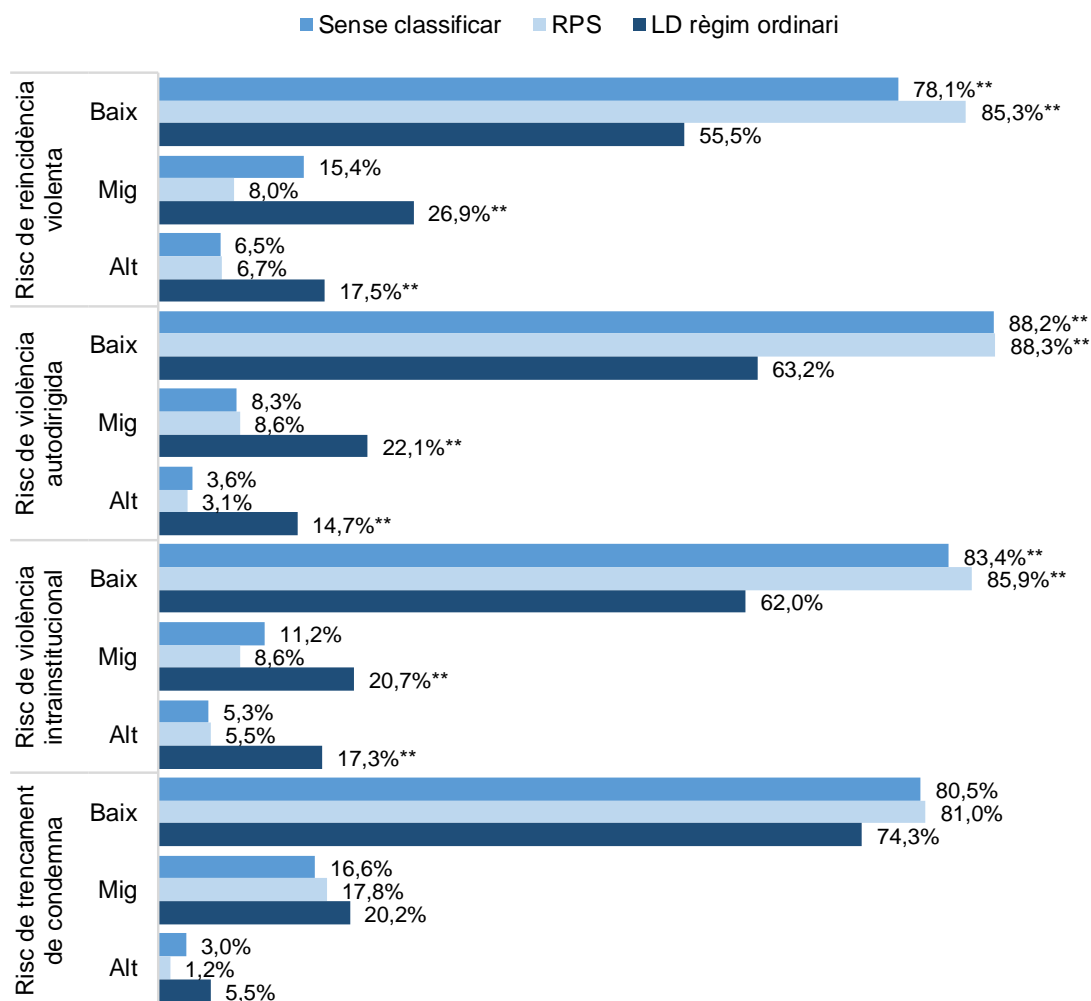
* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Figura 17. Resum de característiques comunes entre SC i RPS en relació a la població penitenciària que finalitza la condemna des de primer o segon grau

Elements en comú en els dos grups	
Variabls personals i penals <ul style="list-style-type: none"> - Major proporció d'estrangers - Menys domini del català i el castellà - Poca constància d'abús de substàncies toxicològiques - Major proporció de delictes contra la propietat no violent 	Variabls penitenciàries <ul style="list-style-type: none"> - Les condemnes curtes condicionen que no presentin ni incidents, ni expedients disciplinaris ni ingressos a mòduls d'especial supervisió, ni infermeria ni psiquiatria - Totes les variables RisCanvi de característiques personals no estan prou informades, de manera que és un grup amb molt baix risc diagnosticat
Elements específics de cada grup	
Interns sense classificar (SC) <ul style="list-style-type: none"> - Més proporció d'estrangers procedents del Magrib - Més de la meitat presenten una resposta limitada al tractament 	Interns amb pena de RPS <ul style="list-style-type: none"> - Major proporció de dones (16,8%) - Més estrangers europeus, de la UE (26,0%) o de la resta d'Europa (7,5%) - Resideixen fora de Catalunya - A més del delictes contra la propietat no violents, també estan més sobre-representats en delictes de trànsit (10,3%) i altres (14,3%).

Gràfic 66. Nivells de risc pronosticats pel *RisCanvi*

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

El pronòstic de risc dels condemnats de RPS és, en tots els riscos valorats (*reincidència violenta*, *violència autodirigida* i *violència institucional*) dels més baixos, tot i que molt similars als que presenten els condemnats SC, si bé amb alguna matisació com: tenir major proporció d'interns amb risc *mitjà* per *reincidència violenta*, *violència autodirigida* i *institucional*, sempre amb valors significativament més baixos que els excarcerats de la mostra general de medi tancat.

Taula 92. Variables quantitatives segons grup de sortida

Variabls quantitatives	Grup de sortida	Mitjana	Desviació estàndard
Temps total de condemna**	<i>Sense classificar</i>	208,9	569,3
	<i>RPS</i>	87,1	182,2
	<i>LD tancat</i>	1.241,2	1.416,0
Edat en el primer ingrès**	<i>Sense classificar</i>	28,9	8,3

Variables quantitatives	Grup de sortida	Mitjana	Desviació estàndard
Edat en el delictes PB*	RPS	33,1	10,3
	LD tancat	29,9	9,6
	Sense classificar	33,6	9,0
Edat en l'inici de la PB**	RPS	35,5	10,7
	LD tancat	35,6	9,8
	Sense classificar	33,0	9,1
Edat en la sortida de la PB**	RPS	35,5	10,7
	LD tancat	34,5	10,0
	Sense classificar	33,3	9,2
Nombre d'ingressos anteriors**	RPS	2,3	4,0
	LD tancat	1,2	3,2
	Sense classificar	1,6	3,1
Nombre de reincidències amb pena de presó**	RPS	3,9	6,7
	LD tancat	0,5	1,8
	Sense classificar	1,2	5,1
Nombre de reincidències en execució penal (pena de presó i/o MPA)**	RPS	4,1	6,8
	LD tancat	0,7	1,9
	Sense classificar	1,5	5,2
Temps que triga a reincidir amb pena de presó (en dies)**	RPS	300,7	384,8
	LD tancat	377,2	416,8
	Sense classificar	466,1	398,1
Temps que triga a reincidir en execució penal (pena de presó i/o MPA) (en dies)**	RPS	302,8	372,6
	LD tancat	467,2	481,1
	Sense classificar	472,3	406,3

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

De les dades quantitatives podem extreure que els interns que acaben la condemna sense haver estat classificats tenen un perfil més dur que els condemnats per una RPS, acostant-se més el perfil al de l'intern que acaba la condemna en llibertat definitiva en medi tancat: acostumen a tenir penes més llargues i són més joves.

En canvi, el grup de RPS presenta un perfil molt diferent: tenen estades més curtes a presó (menys de tres mesos de mitjana), acostumen a tenir més edat — indicador favorable a una menor reincidència— i tenen menys ingressos a presó. Presenten un bon comportament penitenciari, amb baixes taxes d'incidents o regressions.

Taula 93. Variables de reincidència segons grup de sortida

Variables de reincidència	Categoria	Grup de sortida de presó					
		Sense classificar		RPS		LD tancat	
		N	%	N	%	N	%
Motiu pel qual reingressen a presó	Causa anterior i reincidència	172	49,7**	36	7,5	59	12,4
	Reincidència	54	15,6	57	11,9	82	17,2**
	Causa anterior	45	13,0**	41	8,6	40	8,4

Variables de reincidència	Categoria	Grup de sortida de presó					
		Sense classificar		RPS		LD tancat	
		N	%	N	%	N	%
	No reingrés	75	21,7	343	71,9**	296	62,1**
Tipus de mesura imposada en la reincidència	Presó i MPA	47	13,6**	12	2,5	35	7,3
	Presó	179	51,7**	81	17	106	22,2
	MPA	10	2,9	29	6,1	53	11,1**
	No reincident	110	31,8	355	74,4**	283	59,3
Ingressos posteriors a la PB	Sí	276	79,8**	143	30,0	195	40,9
	No	70	20,2	334	70,0**	282	59,1**
Nombres d'ingressos posteriors a la PB	Cap ingrés posterior	73	21,1	334	70,0**	282	59,1**
	1 ingrés posterior	97	28,0**	70	14,7	129	27,0**
	2 ingressos posteriors	73	21,1**	31	6,5	43	9,0
	Més de 2 ingressos posteriors	103	29,8**	42	8,8	23	4,8
Categoria del delictes de la reincidència	<i>Contra les persones</i>	9	4,0	8	8,8	18	12,9**
	<i>Violència de gènere</i>	11	4,9	3	3,3	16	11,4**
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	0	0,0	0	0,0	2	1,4**
	<i>Contra la propietat violent</i>	14	6,3	5	5,5	25	17,9**
	<i>Contra la propietat no violent</i>	148	66,1**	67	73,6**	46	32,9
	<i>Drogues</i>	9	4,0**	0	0,0	2	1,4
	<i>Trànsit</i>	10	4,5	2	2,2	13	9,3**
	<i>Altres</i>	23	10,3	6	6,6	18	12,9
Violència en el delictes de la reincidència	Sí	34	15,2	16	17,6	61	43,6**
	No	190	84,8**	75	82,4	79	56,4
Reincidència violenta en qualsevol delictes nou ingrés	Sí	100	42,4	27	22,1	102	52,6**
	No	136	57,6	95	77,9**	92	47,4
Reincidència sexual en qualsevol delictes nou ingrés	Sí	0	0,0	0	0,0	4	2,1*
	No	236	100	120	100	191	97,9
Temps que triga a reincidir a execució penal	Fins a 1 any	168	71,2**	68	55,7	98	50,5
	d'1 a 2 anys	39	16,5	21	17,2	45	23,2**
	De 2 a 3 anys	13	5,5	17	13,9	33	17,0**
	De 3 a 4 anys	10	4,2	6	4,9	14	7,2
	De 4 a 5 anys	6	2,5	10	8,2**	4	2,1
Reincidència judicial	Sí	290	83,8**	315	66,0	298	62,5
	No	56	16,2	162	34,0**	179	37,5**
Reincidència en execució penal	Sí	236	68,2**	122	25,6	194	40,7
	No	110	31,8	355	74,4**	283	59,3
Reincidència penitenciària	Sí	226	65,3**	93	19,5	141	29,6
	No	120	34,7	384	80,5**	336	70,4**

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

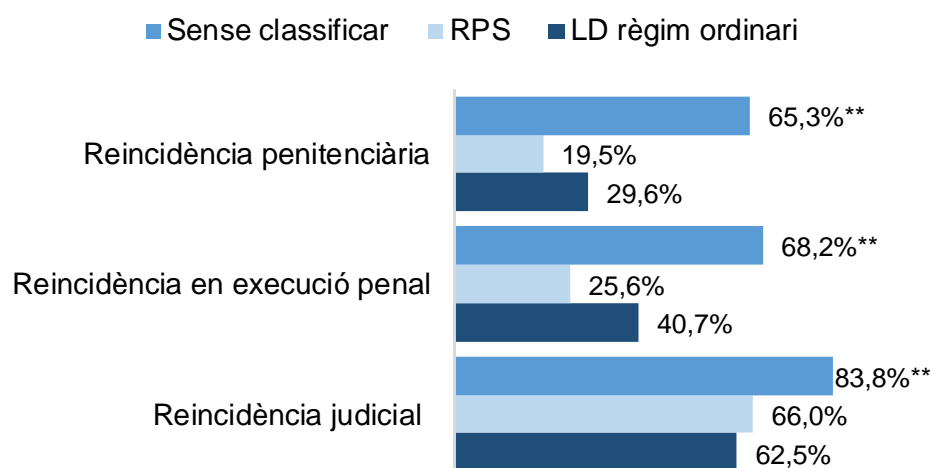
** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

La taxa de reincidència penitenciària és més alta pels interns excarcerats sense classificar, sent aquesta del 65,3%, enfront del 19,5% del grup de RPS. Per entendre la rellevància de la taxa dels SC, cal comparar-les amb les taxes generals d'aquesta recerca de primer grau (57,9%) o de segon grau (26,2%). És a dir, sortir del centre penitenciari sense classificar és un indicador molt significatiu de reincidència i que no s'explica per cap de les variables personals o socials de *RisCanvi* (intuïm que això és així perquè els casos estan poc informats, però no és una hipòtesi prou contrastada).

La taxa de reincidència en execució penal presenta la mateixa tendència.

En canvi, cal subratllar que la taxa de reincidència judicial és del 83,8% pels excarcerats SC i del 66,0% pel grup de RPS (mentre que la penitenciària era del 19,5%). En aquest darrer grup de RPS la diferència és molt notable i demostra que s'aplica novament el mateix tipus de pena (multa) amb escàs èxit dissuasiu per a la reincidència.

Gràfic 67. Taxes de reincidència segons grup de sortida

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Pel que fa al delictes de la reincidència, en ambdós grups predomina un delictes *contra la propietat no violent* (SC 66,1% i RPS 73,6%), quelcom que ja passava en la pena base. En el grup SC també presenten més proporció que la resta en els delictes relacionats amb tràfic de substàncies (4,0%, quan a la resta és mínim).

En resum continuem tenint una cinquena part (22,6% ara enfront del 20,1% de l'estudi anterior) dels condemnats a presó que finalitzen la condemna sense ser classificats.

Ara bé, un 13,1% ho són per una RPS (responsabilitat personal subsidiària) i compleixen presó una mitjana de 3 mesos per impagament de multa. En canvi, els que finalitzen sense classificar (SC) suposen el 9,5% del total i compleixen una mitjana de 7 mesos de condemna, la qual cosa significa que li han anat baixant causes i ha entrat en la roda de ser classificat i novament desclassificat davant la nova pena a complir fins que finalitza i surt sense fer cap programa

d'intervenció individual ni participar dels processos de rehabilitació que fan la resta d'interns. Tampoc donen excessius problemes regimentals i per aquest motiu sol ser un grup força invisibilitzat dins del context penitenciari.

Tot i això, la taxa de reincidència penitenciària i ara la judicial que hem pogut obtenir en aquest estudi ens marca que són grups especialment reincidents, i que la resposta de presó no està aconseguint cap efecte dissuasiu respecte de la seva activitat delictiva.

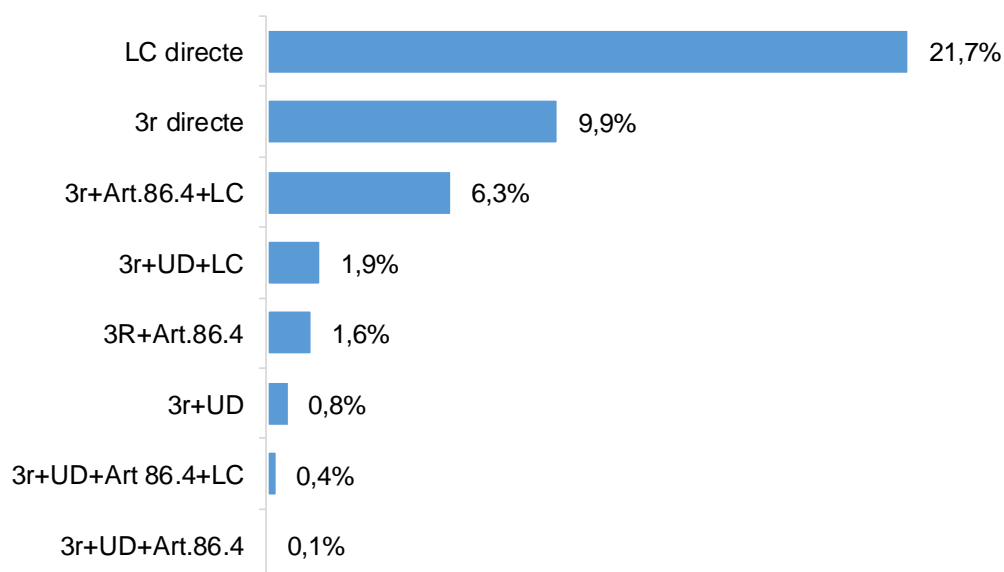
4.2.2 Tipus d'excarceració progressiva

El tipus d'excarceració permet dibuixar diversos perfils i es relaciona alhora amb la taxa de reincidència posterior. Com hem vist en el capítol 3.2. l'excarceració progressiva dona molts bons resultats, i en el capítol 3.6. en veiem l'efecte que té una sortida des de medi obert comparada amb una sortida directa des de medi tancat.

En aquest apartat, però, volem resumir els diversos perfils que trobem en funció del tipus d'excarceració progressiva.

El gràfic 68 ens situa en primer lloc en els percentatges que suposen les persones que han arribat a medi obert en les diferents formes (42,7%) respecte del total d'interns excarcerats.

Gràfic 68. Distribució de la població segons tipus d'excarceració esglaonada

Com podem veure, les persones excarcerades que han sortit definitivament en qualsevol de les modalitats de tercer grau sumen el 21,0%, mentre que l'altre 21,7% és el percentatge dels que finalitzen la condemna des de LC.

En aquest apartat analitzarem aquells grups on tenim prou nombre de casos per fer-ne alguna lectura descriptiva, en aquest cas els cinc primers en percentatge.

1. LC directe. Suposen la meitat dels casos amb sortida en medi obert. Recordem que per arribar a la LC han d'haver passat sempre per tercer grau (779 subjectes)
2. tercer grau directe. Finalitzen la condemna en aquest grau penitenciari, ja sigui dels de l'art.86.2 RP (restringit) o l'article 86.3 RP (comú) (355 subjectes).
3. En tercer lloc, tenim les persones que, després d'estar un temps en tercer grau en centre penitenciari de règim obert, se'ls classifica per l'art.86.4 (amb control telemàtic o sense) i posteriorment accedeixen a la LC (227 subjectes).
4. Hi ha un altre grup amb 67 subjectes que és classificat en tercer grau penitenciari, però amb posterioritat passa a una unitat dependent (pis o habitatge residencial integrat en qualsevol nucli de població del territori català, compartint espais amb altres usuaris). La dependència de la UD és orgànica a nivell de tot el procés de tractament del centre penitenciari de referència, essent l'equip d'aquest centre el responsable del seguiment del seu projecte individual de tractament i de qualsevol altre control reglamentari. Finalment, aquest grup finalitza la condemna des de la LC.
5. I per últim, analitzem un grup que inicia el tercer grau des d'un centre penitenciari de règim obert i finalitza la condemna des de l'aplicació l'article 86.4 del Reglament Penitenciari, ja sigui amb control per mitjans telemàtics o sense (58 subjectes).

Les característiques comunes a tots els grups són que presenten molt poca problemàtica en les variables personals i socials que es valoren per determinar el risc, ja des de l'inici de la condemna i sense que s'hagin produït empitjoraments. Amb poca problemàtica de drogodependències, aparentment.

En les variables penitenciàries hi ha també poca problemàtica disciplinària registrada, ni d'incidents, ni de pas per dependències especials o d'incompliment de mesures.

L'evolució del risc de reincidència segons l'eina *RisCarvi* al llarg de la condemna s'ha mantingut sempre baixa (86,3% dels casos).

Les més específiques de cada grup les recollim en la taula 94.

Taula 94. Característiques personals, penals, penitenciàries i de reincidència destacades segons el grup d'excarceració esglaonada

Grup 1: LC directe. 779 subjectes (21,7% del total)

És el grup amb més sobrerrepresentació d'estrangers (41,3%)

El tipus delictiu pel qual ingressen a presó en major proporció és el tràfic de *drogues* (38,8%); amb penes altes (més de 5 anys, 27,4%)

Més proporció de casos de millora provinents de segon grau (38,1%)

Taxa de reincidència penitenciària: 6,3%; Taxa d'execució penal: 12,5%

Grup 2: tercer grau directe. 355 subjectes (9,9% del total)

Els que tenen més problemàtica d'abús d'alcohol el trobem en aquest grup (11,8%).

També els que donen una pitjor resposta a les variables de tractament (20,3%), pobre afrontament de l'estrès (14,1%). També doblen la proporció de la resta en trets de personalitat com la impulsivitat (11,8%) o la irresponsabilitat (12,1%), tot i que com es pot veure, amb percentatges molt més baixos que la resta de població penitenciària.

Hi ha molta variabilitat en el tipus de delictes pel qual compleixen condemna: sobrerrepresentats per damunt dels altres grups estan la *violència de gènere* (18,6%), *contra la propietat no violent* (18,3%), per *trànsit* (18,9%) i altres (15,2%).

És el grup on trobem més percentatge de delictes violents (38,6%), amb una o més d'una víctimes amb lesions (68,5%) i amb responsabilitat civil a cobrir (32,7%).

Com a trajectòria delictiva és el grup amb major historial de violència (26,5%) i d'increment de la gravetat delictiva (27,6%).

Més de la meitat (57,2%) compleix una condemna molt curta, inferior a l'any.

És el grup on hi ha més classificació inicial en tercer grau (68,0%), segurament lligat a la curta condemna i on també podem trobar més proporció de persones amb expedients disciplinaris (27,3%) i incompliment de mesures (30,1%)

Taxa de reincidència penitenciària: 10,1%; Taxa d'execució penal: 21,4%

Grup 3: tercer grau+ art.86.4+ LC. 227 subjectes (6,3%)

Un dels grups on hi ha major representació de dones (18,1%)

Destaquen les persones que tenen com a delictes principals per delictes de *drogues* (42,7%) i, en segon lloc, *contra les persones* (14,5%).

La franja de condemna amb més casos que la resta és la d'entre 3 i 6 anys (38,3%).

La majoria gaudeix de permisos ordinaris (98,2%) i no presenta cap problemàtica disciplinària ni incidents ni incompliments al llarg de la condemna.

Han estat valorats sempre com a risc *baix* de reincidència (91,6%)

Taxa de reincidència penitenciària: 3,1%; Taxa d'execució penal: 7,5%

Grup 4: 3 grau + UD + LC. 67 subjectes (1,9%)

Són el grup que més preservades tenen totes les variables personals. Molt similar al grup 3. És un grup de més edat (36 anys en el primer ingrés penitenciari, 40 anys en el moment de l'ingrés de la PB i 42 anys en el moment de la sortida, de mitjana)

Compleixen condemna per delictes de *drogues* (50,7%) i la franja de condemna es troba entre el 3 i 6 anys (43,3%)

Com el grup 3 tenen permisos ordinaris (100,0%) i el seu comportament dins del centre penitenciari és correcte sense pràcticament incidències, si bé és el grup on trobem en major proporció regressions de grau (20,9%). És el grup que més hores ha invertit en programes de tractament en toxicomanies (215 hores enfront de les 103 h de mitjana) i en els programes de tractament per a delictes de *trànsit* (157 hores enfront de les 63 h de mitjana)

Taxa de reincidència penitenciària: 6,0%; Taxa d'execució penal: 14,9%

Grup 5: tercer grau + art.86.4. 58 subjectes (1,6%)

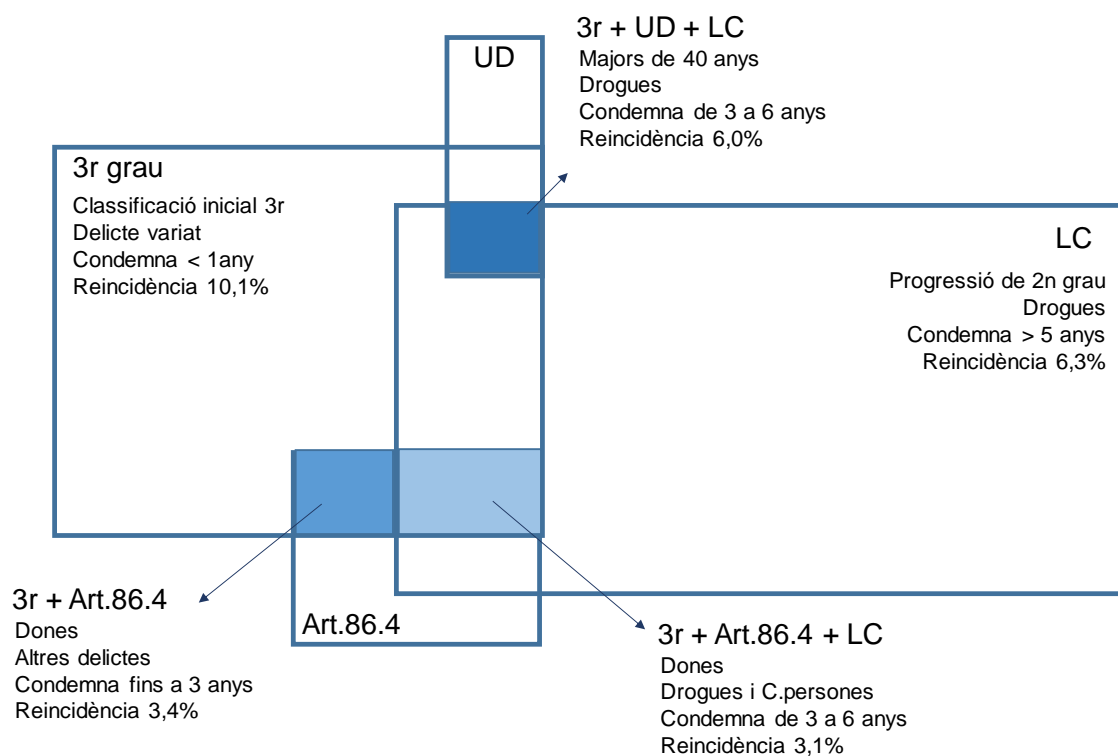
És l'altre grup on hi ha major proporció de dones (19%)

Hi ha molta variabilitat en la tipologia delictiva per la qual compleixen la pena principal, destacant en primer lloc i major proporció que la resta, altres delictes (25,9%), seguit de *drogues* (19,0%), *trànsit* (17,2%), *contra la propietat no violent* (10,3%), *contra les persones* (8,6%) i *contra la llibertat sexual* (6,9%).

Tots gaudeixen de permisos ordinaris (100,0%)

Taxa de reincidència penitenciària: 3,4%; Taxa d'execució penal: 10,3%

Figura 18. Resum del perfil de les sortides esglaonades principals

4.2.3 Els classificats inicialment en tercer grau

A continuació es presenta el grup de subjectes que van ser classificats inicialment en tercer grau en la pena base i les seves característiques personals, penals, penitenciàries específiques.

Van ser 1.145 persones, un 31,4% del total de persones classificades. En l'anterior estudi (taxa 2014) van ser el 28,9%, un percentatge molt similar.

La majoria de persones que són classificades en tercer grau de forma inicial presenten una valoració de risc *baix* en la predicció de *reincidència violenta* del *RisCanvi*. Només una minoria dels subjectes que presenten risc *mitjà* (N=88) o risc *alt* (N=29) són, malgrat aquest risc, classificats inicialment en tercer grau.

Taula 95. Relació entre el pronòstic de reincidència en *RisCanvi* i la reincidència penitenciària observada en el grup amb classificació inicial en tercer grau

Pronòstic reincidència violenta	<i>RisCanvi</i> de	Classificació inicial en tercer grau		Taxa reincidència penitenciària observada			
				NO		SI	
		N	%	N	%	N	%
<i>Alt</i>		29	3,0	26	89,7	3	10,3
<i>Mitjà</i>		93	9,7	83	89,2	10	12,8
<i>Baix</i>		833	87,2	768	92,2	65	7,8

No hi ha diferències significatives en la taxa de reincidència

Que no hi hagi diferències en la taxa entre els tres nivells del *RisCanvi* i que alhora la taxa real observada sigui baixa (per sota la taxa general 21,1% i molt similar a la que han obtingut en aquest estudi els excarcerats en tercer grau, 9,4%) ens diu que la tasca de l'equip professional ha encertat en la classificació i s'ha fet una bona gestió del risc (el 80,8% dels no reincidents de risc *alt* han sortit des de LC després de passar per tercer grau i un grup —23,1%— incloent-hi un pas intermedi amb l'art. 86.4).

La taula 96 ens explica quina ha estat l'evolució del grup classificat inicialment en tercer grau.

Taula 96. Finalització de la condemna de les persones que inicialment van ser classificades en tercer grau

Tipus de finalització de la condemna	N	%
Llibertat definitiva des de 1r o 2n grau	138	12,5
Llibertat definitiva des de tercer grau	318	28,9
Llibertat definitiva des de llibertat condicional	645	58,6

Un 87,5% han finalitzat des de medi obert, sense regressions. D'aquests veiem que un 58,6% han progressat a llibertat condicional (LC) i un 28,9% en tercer grau. Un 12,5% regresa de grau i finalitza la condemna des de medi tancat (N=136 casos).

Taula 97. Diferències significatives en les característiques dels classificats inicialment en tercer grau en funció de la reincidència en execució penal

Categoria	%	
	Sí reincideix	No reincideix
<i>Contra les persones</i>	15,4	15,2
- <i>Violència de gènere</i>	14,2	10,5
<i>Contra la llibertat sexual</i>	0,0	0,5
<i>Contra la propietat</i>	37,3**	18,2
- <i>Violent</i>	7,7	6,1
- <i>No violent</i>	30,2**	12,6
<i>Drogues</i>	14,2	28,3**
<i>Trànsit</i>	17,8	16,1
<i>Altres</i>	15,4	21,6**

	Violents i no violents	4,7	3,0
Delictes acumulats a la PB	Violents	7,1	6,0
	No violents	34,9**	18,1
	No en té	53,3	72,9**
Antecedents penitenciaris	Sí	49,7**	31,9
	No	50,3	68,1**
Nombre d'ingressos anteriors	Més de 5 ingressos anteriors	1,2	0,9
	De 2 a 5 ingressos anteriors	23,7**	10,2
	1 ingrés anterior	24,9	20,8
	Sense ingressos anteriors	50,3	68,1**
Incidents	Sí	20,1**	9,4
	No	79,9	90,6**
Expedients	Sí	24,3**	12,4
	No	75,7	87,6**
Expedients molt greus	Sí	11,2**	4,1
	No	88,8	96,0**
Expedients greus	Sí	20,7**	11,5
	No	79,3	88,5**
Regressions a 2n grau	Sí	32,0**	14,9
	No	68,0	85,1**
Tractament especialitzat violències	Sí	24,3**	15,2
	No	75,7	84,8**
Tractament toxicomanies	No	80,5	87,0*
	Sí	19,5*	13,0
Tractament delictes de trànsit	No	81,1	88,7**
	Sí	18,9**	11,3

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Els classificats inicialment en tercer grau que després seran reincidents es troben en més proporció: entre els condemnats per delictes *contra la propietat no violent*, que acumulen altres delictes de la mateixa naturalesa jurídica en el compliment de la pena base, amb antecedents penitenciaris, que ha tingut incidents, expedients disciplinaris, regressions de grau i participació en programes de tractament especialitzat en violències, de toxicomanies i per la seguretat en el *trànsit*.

Taula 98. Variables quantitatives

Variable		Mitjana	Desviació estàndard
Total temps de condemna (dies)	Reincident	610,5**	579,3
	No reincident	836,7**	817,4
Edat primer ingrés	Reincident	31,0**	9,2
	No reincident	36,8**	11,3
Edat en el delicte de la PB	Reincident	35,5**	9,4
	No reincident	39,8**	10,9
Edat inici PB	Reincident	34,6**	9,2
	No reincident	39,5**	11,0
Edat en la sortida de la PB	Reincident	35,7**	9,0
	No reincident	40,8**	11,0

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Els reincidents que havien estat classificats inicialment en tercer grau complien penes més curtes i eren més joves.

Taula 99. Variables del *RisCanvi* amb diferències significatives en la reincidència

<i>RisCanvi</i> complert. Categories		Taxa 2020 %	
		Reincident	No reincident
Factors personals i socials			
16. Desajustament infantil	Sí	28,7*	18,8
	No	71,3	81,2*
18. Nivell educatiu	<i>Baix</i>	81,4*	72,3
	<i>Mitjà</i>	18,6	23,3
	<i>Alt</i>	0,0	4,5*
22. Antecedents delictius en la família d'origen	Sí	30,2**	18,1
	No	69,8	81,9**
37. Conductes autolesives	Sí	5,2	12,8*
	No	94,8*	87,2
43. Irresponsabilitat	Sí	38,6*	26,2
	No	61,4	73,8*
Factors penals			
8. Inici de l'activitat delictiva	Abans dels 16 anys	6,1	5,1
	De 17 a 30 anys	62,2*	48,9
	Més de 30 anys	31,6	46,0*
Factors penitenciaris			
14. Regressió de grau	Sí	17,3**	9,1
	No	82,7	90,9**

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Els classificats inicialment en tercer grau que després seran reincidents es troben, en més proporció, entre els que tenen una història infantil amb problemes, nivell educatiu baix, antecedents delictius en la família i trets d'irresponsabilitat. També correlaciona la regressió de grau com a predictor de la reincidència.

5. Grups específics

5.1. Les dones

En aquest capítol, ens centrem en el perfil de les dones excarcerades l'any 2015 (N=325) i les característiques de la reincidència d'aquest grup específic. Per a contextualitzar i poder comparar les dades, s'ha construït una mostra de n=325 homes representativa de tota la població masculina excarcerada aquell any amb dues variables equilibrades: el percentatge de delictes principals comès en la PB, el percentatge d'antecedents penitenciaris i el percentatge de nacionals i estrangers.

5.1.1 Perfil de la dona infractora

Les dones excarcerades l'any 2015 són majoritàriament espanyoles (63,4%). De les estrangeres destaquen les provinents d'altres països de la Unió Europea (12%) i d'Amèrica Central i del Sud (13,5%). Tenen un bon domini del castellà i inferior del català (indicadors indirectes d'integració). En el moment de la comissió delictiva, l'edat mitjana és de 36 anys i en aquesta variable són lleugerament més joves que els homes encarcerats.

Quant a les variables personals, en la majoria no s'ha recollit una història d'ús de violència (64%) i moltes d'elles comencen l'activitat delictiva a partir dels disset anys (95,1%). Alhora, tendeixen a presentar menys factors de risc personals estàtics (aquells que no varien) que els homes: sembla que tenen menys desajustament infantil i un nivell educatiu més alt.

En les variables dinàmiques del *RisCanvi* observem que nou de cada deu dones no presenten variables de risc que sí que apareixen més sovint en homes: problemes d'ocupació, manca de recursos econòmics, plans viables de futur... A més, sembla que han tingut una socialització més adaptada i amb menys amistats del món delinqüencial que els homes. Hi ha menys proporció de persones amb consum de substàncies i menys trastorns mentals. Les que en tenen responen millor al tractament.

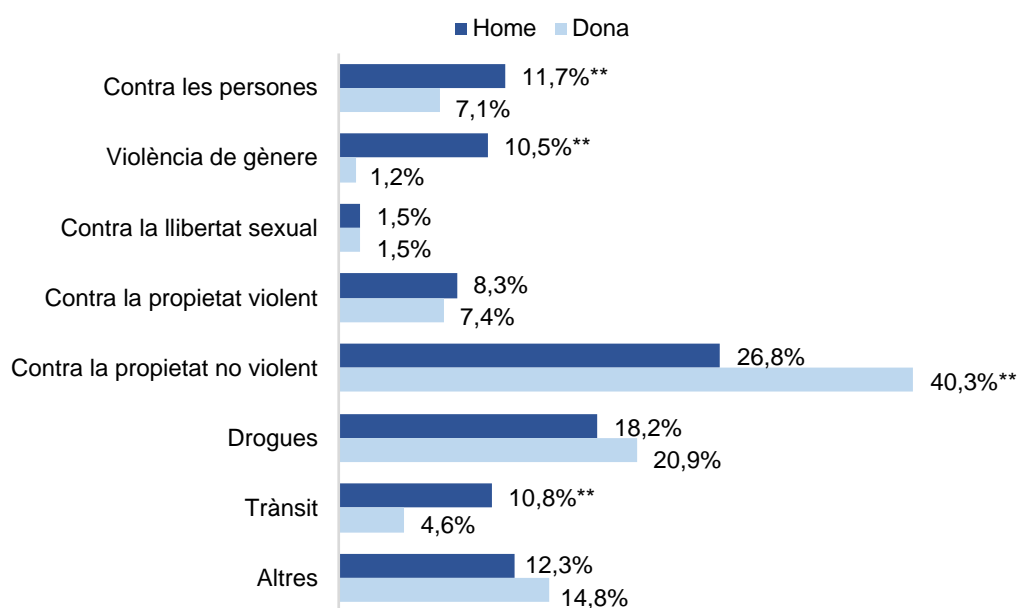
Hi ha menys proporció de persones amb trets personals de *temeritat*, *impulsivitat*, *hostilitat* i *irresponsabilitat* que els homes.

On sí s'observen més proporció de casos és en les conductes autolesives.

En resum, tot el perfil criminològic és més preservat que el dels homes.

El tipus de delictes principal pel qual compleixen condemna de presó les dones és diferent dels homes, tal com mostra el gràfic 5A. Amb les dones els delictes més instrumentals per l'obtenció de guanys econòmics és més destacat. També ho és la naturalesa del delictes, no violents (80,6% en les dones per 66,7% dels homes).

Gràfic 69. Delictes principals de la pena base per gènere

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

A més, les dones no acostumen a: acumular més delictes a la pena base (73,2%), tenir responsabilitat civil associada (90,2%) i ordres de protecció a la víctima (98,2%). Si que, en canvi, cometes delictes sota l'efecte de substàncies en major proporció que els homes, en un 32,5% dels casos (enfrent del 19,4% dels homes).

Tenen antecedents penitenciaris el 40,6% de les dones (molt similar als homes, 45,8%). Predominen les condemnes inferiors als dos anys. Mentre que en els homes tendeixen a ser classificats inicialment en segon grau, en el cas de les dones, aquestes es reparteixen de manera similar entre segon grau, tercer grau i sense classificar (això vol dir condemnes molt curtes que no donen temps a classificar). Del total de formes de complir condemna, les RPS (responsabilitats

personals subsidiàries), impagaments per multa suposen el 24,6% de la forma de compliment en les dones (un 10,2% en els homes).

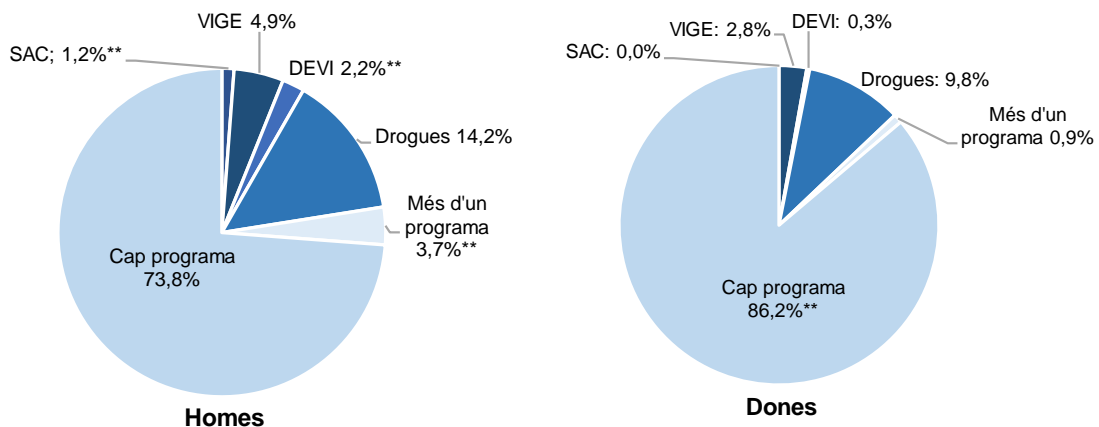
Dins del centre penitenciari, el comportament és similar al dels homes: un 28,8% té conflictes amb altres internes, un 42,5% presenta expedients disciplinaris i un 4,9 ha fet algun trencament de permís. Tot i això, presenten millors taxes d'incompliments de mesures (35%), d'evasions (1,2%) i de regressions de grau (9,9%). Només dues dones han estat a mòduls d'especial supervisió i cap ha estat ingressada a psiquiatria, tot i que una major proporció que els homes (16%) ingressa a infermeria.

Les dones obtenen el primer permís penitenciari quan porten de mitjana una quarta part de la condemna, mentre que els homes triguen més temps, fins al compliment de la tercera part. Iniciar permisos ordinaris és clau al centre penitenciari per iniciar la cadena permissiva, que portarà amb més garanties a la concessió del tercer grau penitenciari i/o a la Llibertat condicional (LC). Això ho demostra que les dones arriben abans a la concessió de la LC quan aquesta es concedeix i amb una mateixa tendència en l'accés a tercer grau i a l'aplicació de l'article 86.4. Al darrere hi ha les càrregues familiars que suporten les dones o els estereotips associats al gènere femení.

Per a més detalls, es poden trobar la resta de variables recollides i desglossades al *Justidata* 74.

Poques dones fan un tractament especialitzat de violències: només un 0,6% (dues internes) han fet el programa de violència general, un 3,4% ha fet el de *violència de gènere* (11 dones), un 10,8% ha fet el tractament de drogodependències i un 0,9% ha fet un programa de *trànsit*. Possibles explicacions a aquestes dades són el *baix*risc de les internes (87,3%) i que en el cas de les dones sembla aplicar-se de manera més decidida el model RNR.

Gràfic 70. Tractament especialitzat dins la presó segons gènere

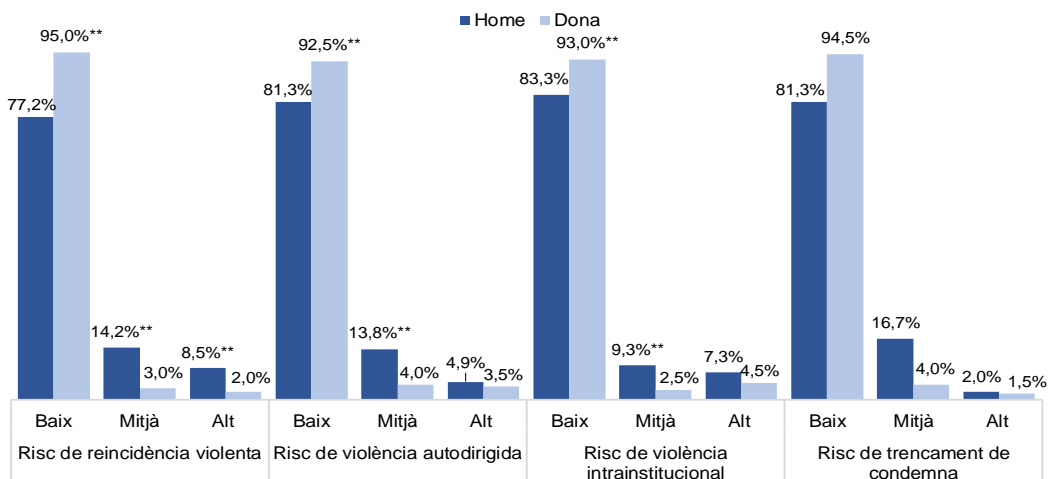

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Finalment, a més del tractament especialitzat, hem analitzat les hores dedicades a diferents activitats dins del centre i aquestes ens ajuden a entendre com és la gestió penitenciària també en aquest aspecte: les dones inverteixen més hores a activitats d'animació sociocultural i a programes de conductes addictives. En canvi, els homes tripliquen les hores dedicades a activitats laborals dins la presó, i també superen el temps dedicat a fer esport. Aquestes diferències en nombre d'hores invertides resulten estadísticament significatives.

Podem concloure que el perfil de les dones és més preservat que el dels homes, ja que presenten menys variables de risc personals, penals i penitenciàries. Aquests resultats es plasmen en taxes baixes de risc de *reincidència violenta*, *violència autodirigida* i *intrainstitucional* i *trencament de condemna*, amb diferències significatives respecte dels homes en les tres primeres.

Gràfic 71. Nivells de risc de la segona avaluació de *RisCanvi* segons gènere

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Fixem-nos en el gràfic 71 en el nivell de risc de *violència autodirigida*. En contra del mite que les dones s'autolesionen amb més proporció, les dades ens diuen que les encarcerades estan molt més preservades que els homes.

Taula 100. Variables quantitatives per gènere

	Gènere	Mitjana	Desviació estàndard
% de condemna complerta fins al 1r permís	Home	34,27**	24,74
	Dona	25,35**	22,33
% de condemna complerta fins la LC	Home	23,97**	24,89
	Dona	15,42**	21,66
Edat en el delictes de la PB	Home	37,84*	9,43
	Dona	36,04*	9,84
Edat en la sortida de la PB	Home	39,13*	9,79
	Dona	37,17*	9,90
Nombre de fills	Home	1,09**	1,28
	Dona	1,85**	1,72
Hores en animació sociocultural	Home	5,41**	4,41
	Dona	3,88**	2,73
Hores en activitats operari / auxiliar d'oficina	Home	140,87*	377,34
	Dona	221,47*	310,37
Hores en activitats esportives	Home	723,13*	992,68
	Dona	222,30*	221,16
Hores en programes de conductes addictives	Home	186,35**	291,96
	Dona	113,74**	165,69

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

5.1.2 Canvis en el perfil de la dona infractora respecte a l'estudi anterior

Taula 101. Variables quantitatives per gènere

Categoria	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020	
	Excarcerades 2002	Excarcerades 2010	Excarcerades 2015	
	% vàlid	% vàlid	% vàlid	
Variabls personals				
Estrangeria	Espanyola	83,0	61,8	63,4
	Estrangera	17,0	38,2	36,6
Àrea geogràfica de procedència	UE	0,0	28,0	32,8
	Resta Europa	42,1	14,0	14,3
	Magrib	15,8	5,6	11,8
	Resta Àfrica	0,0	2,8	2,5
	Amèrica Central i del Sud	42,1	48,6	37,0
	Àsia	0,0	0,9	1,7
Residència	Resideix a Catalunya	97,2	90,1	96,0
	Sense domicili / Fora de Cat.	2,8	9,9	4,0
Nivell d'estudis	Primària	60,4	52,2	38,5
	ESO/Equivalent	34,4	34,3	53,2
	Batxillerat/Equivalent	0,0	8,4	5,2
	Universitat/Equivalent	5,2	5,2	3,1
Català	No l'entén	33,3	42,2	27,4
	L'entén	41,2	26,7	21,2
	El parla	25,5	31,1	51,4
Castellà	No l'entén	4,0	3,3	2,8
	L'entén	8,0	11,2	5,5

Categoria		Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020
		Excarcerades 2002	Excarcerades 2010	Excarcerades 2015
		% vàlid	% vàlid	% vàlid
El parla		25,5	85,6	91,7
Variables penals				
Antecedents penitenciaris	Sí	58,0	29,6	40,6
	No	42,0	70,4	59,4
Categoria del delict PB	<i>Contra les persones</i>	6,3	11,7	7,2
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	0,9	0,7	1,6
	Contra la propietat	61,6	42,9	49,1
	<i>Drogues</i>	18,8	30,1	21,4
	<i>Trànsit</i>	0,0	2,1	4,7
	Altres	12,5	12,4	16,0
Violència en el delict PB	Sí	8,9	20,2	17,6
	No	91,1	79,8	82,4
Durada de la pena	Fins a 2 anys	62,4	48,6	58,8
	2 a 5 anys	26,6	29,2	26,4
	Més de 5 anys	11,0	22,2	14,8
Variables penitenciàries				
Regressions de grau	Sí	10,7	21,5	9,8
	No	89,3	78,5	90,2
Gaudiment de permisos ordinaris	Sí	52,7	46,8	52,9
	No	47,3	53,2	47,1
Tipus de sortida de presó	Llibertat definitiva	70,8	65,8	45,7
	Llibertat condicional	29,2	34,2	54,3
Classificació	Classificats	62,5	75,4	61,2
	No classificats	37,5	24,6	38,3

Taula 102. Evolució de les variables quantitatives de les dones excarcerades

Variables quantitatives	Estudi	Mitjana	Desviació estàndard
Nombre de fills	Taxa 2008	1,84	1,77
	Taxa 2014	1,86	1,59
	Taxa 2020	1,85	1,72
Edat en el primer ingrés a presó	Taxa 2008	26,98	9,06
	Taxa 2014	32,21	10,17
	Taxa 2020	33,08	9,30
Edat en el delict de la PB	Taxa 2008	32,61	9,70
	Taxa 2014	32,50	9,90
	Taxa 2020	26,04	9,84
Edat en la sortida de la PB	Taxa 2008	34,17	9,71
	Taxa 2014	36,89	10,23
	Taxa 2020	37,17	9,90
Temps total de condemna (en dies)	Taxa 2008	755,32 (2 anys)	968,63 (2,7 anys)
	Taxa 2014	1.002,02 (2,7 anys)	1.070,72 (2,9 anys)
	Taxa 2020	838,39 (2,3 anys)	978,26 (2,7 anys)
Nombre de regressions	Taxa 2008	0,13	0,38
	Taxa 2014	0,26	0,56
	Taxa 2020	0,12	0,39

En comparar la població excarcerada el 2010 (taxa de 2014) i el 2015 (taxa de 2020) veiem que la proporció d'espanyoles i estrangeres s'ha mantingut estable, a diferència del que havia passat a l'estudi anterior, on la proporció d'estrangeres

havia augmentat. Tot i això, ha canviat la seva àrea geogràfica de procedència: disminueix la població d'Amèrica Central i del Sud i augmenta la proporció de dones europees i del Magrib. Aquests canvis no coincideixen amb els observats en la població general penitenciària, on disminueix la població europea de fora la UE i augmenten els interns d'Amèrica Central i del Sud.

De la mateixa manera, augmenta la proporció de dones amb domini del català i del castellà. L'edat d'aquestes dones en el primer ingrés a presó i en el moment de la sortida de la PB es manté estable, a diferència de l'increment observat entre la taxa de 2008 i 2014. L'edat en el moment de la comissió delictiva del delictes de la pena base ha disminuït: ara són sis anys més joves. Es manté estable el nombre de fills de les internes.

Augmenta la proporció de dones amb antecedents penitenciaris, és a dir, trobem menys primàries penitenciàries, tal com passa amb la població general, però encara no s'han assumit els valors de la taxa de 2008. També observem penes més curtes, ja que la proporció de dones amb penes inferiors a dos anys ha disminuït 10 punts i la mitjana de temps de condemna s'ha reduït quatre mesos. Tot i això, encara presenten valors més alts que les excarcerades el 2002.

La violència en el delictes de la pena base s'ha reduït (sense arribar als valors de la taxa de 2008) a causa de canvis en la tipologia delictiva principal: disminueixen els delictes *contra les persones* i augmenten els delictes contra la propietat, concretament els no violents, com hem vist a l'apartat anterior. També s'observa una reducció dels delictes de *drogues*, que correlaciona amb la disminució de la població d'Amèrica Central i del Sud, dues variables tradicionalment relacionades, així com amb la disminució de la durada de la pena, ja que aquesta tipologia delictiva tendeix a comportar penes molt llargues. En canvi, en la població general, en què s'inclouen els homes, augmenten els delictes violents, per una reducció dels delictes *contra la propietat no violents* i un augment dels delictes de *trànsit*.

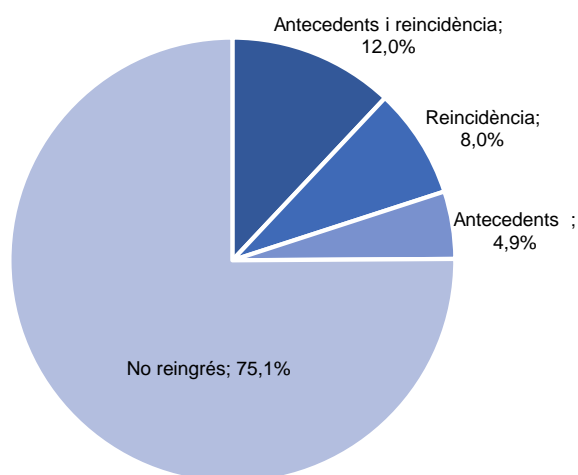
Tot i que gairebé no s'aprecien canvis en el gaudiment de permisos ordinaris que ens permetin afirmar una millor gestió penitenciària, en els últims anys s'observa un increment progressiu i considerable de l'aplicació de la llibertat condicional,

una mesura que s'ha demostrat efectiva per a la reducció de la reincidència i per la qual s'hauria d'apostar. Cal destacar que ha augmentat força la proporció de dones que surten de presó sense haver estat classificades, representant els valors observats el 2002: això es pot deure a un augment de la població penitenciària europea, sovint dones de l'est, amb condemnes curtes per delictes *contra la propietat no violents*. Tot i que aquest augment també es detecta en la població general, en el cas de les dones és més pronunciat.

5.1.3 La reincidència en les dones excarcerades

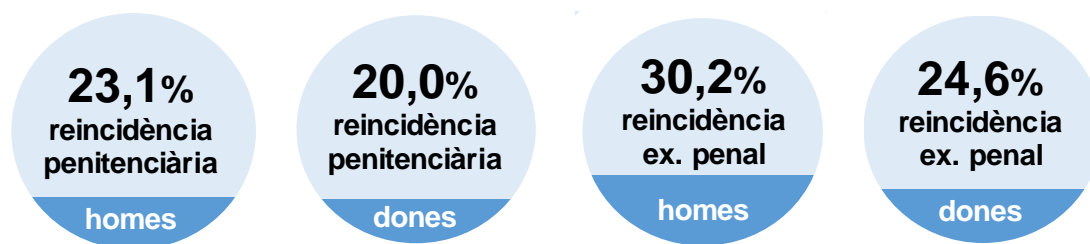
De les 325 dones excarcerades l'any 2015, un 27,1% tornarà a ingressar a presó abans de 2020, un 3,4% menys que els homes. Aquest percentatge es reparteix amb un 12% que tindran únicament un ingrés i un 12,3% reingressarà dos o més cops. Finalment cal afegir-li un 5,8% que tornarà a presó per complir una condemna anterior a la pena base. Entre els motius que porten a reingressar, cal diferenciar entre una nova comissió delictiva després de l'excarceració (reincidència) o causes anteriors a l'ingrés de la pena base que tenen compliment després d'aquesta (antecedents). En alguns casos, es donen ambdues.

Gràfic 69. Motiu pel qual reingressen a presó

Centrant-nos en la taxa de reincidència, aquesta és d'un 20%, mentre que la del grup d'homes construït per a fer les comparacions és del 23,1%. És a dir, 8 de cada 10 dones que han passat per presó, no hi tornaran en els 5 anys de seguiment. La taxa de reincidència en execució penal és lleugerament més alta. Les diferències entre homes i dones en les dues taxes no són significatives.

Figura 19. Taxes de reincidència segons gènere

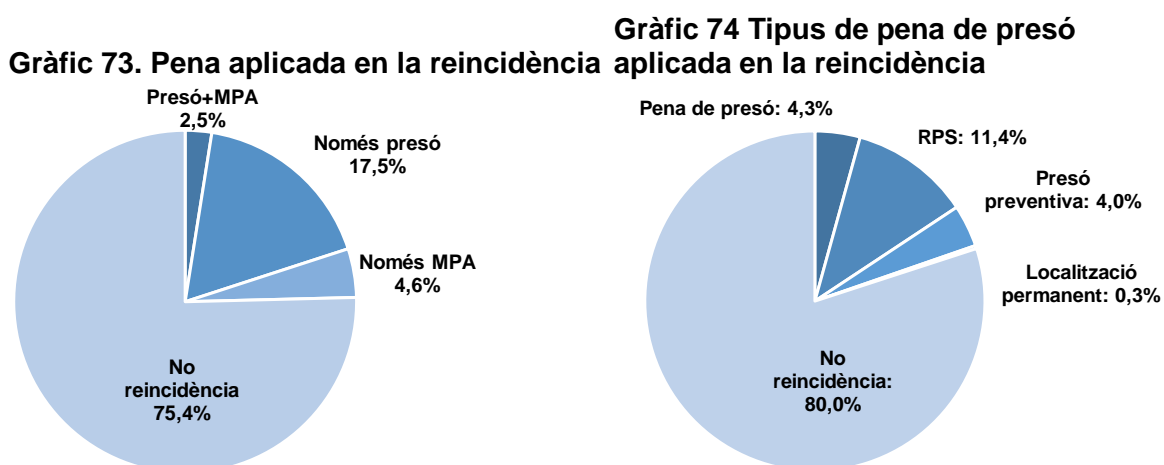

En canvi, la taxa de reincidència judicial que s'ha obtingut per primer cop ens diu que la meitat de la mostra ha reincidit, en el 52,3% en les dones, sense que hi hagi diferències significatives amb els homes. La *xifra negra* és del 32,3%.

Figura 20. Taxes de reincidència judicial segons gènere

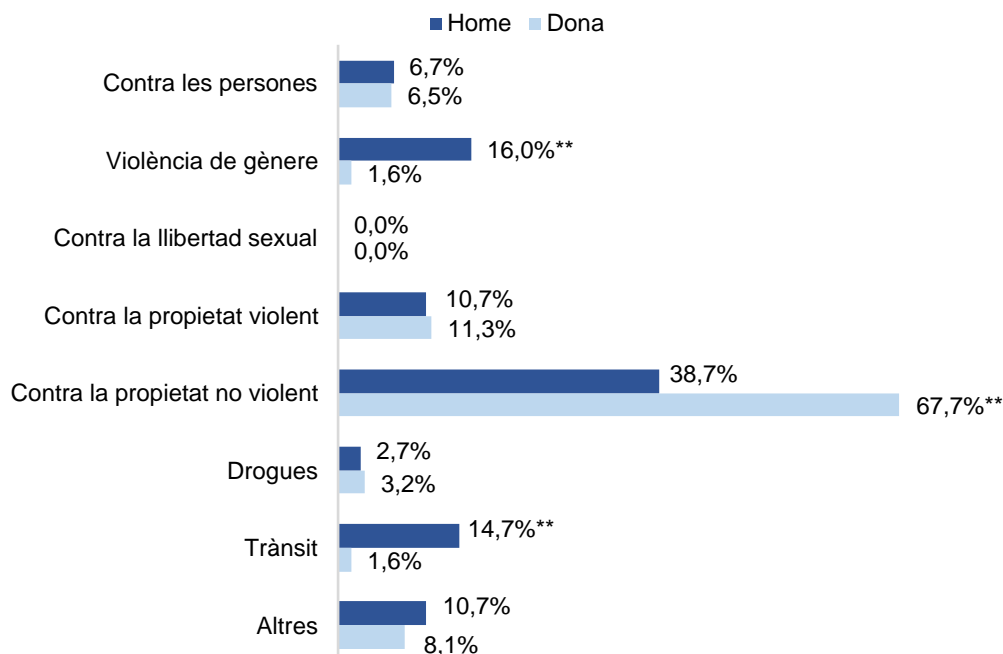
En aquelles dones que han reincidit, s'aplica majoritàriament una pena de presó. Les MPA són només una petita part. Destaca i per molt l'ingrés a presó per responsabilitat penal subsidiària (RPS) (impagaments de multa).

Quant al tipus de delictes comuns en la reincidència, trobem la mateixa tendència que en la pena base: les dones cometen delictes violents en menor proporció que els homes (un 19,4% vers un 33,3%). Gairebé 7 de cada 10 dones cometen un delictes *contra la propietat no violent* en la reincidència, mentre que aquesta

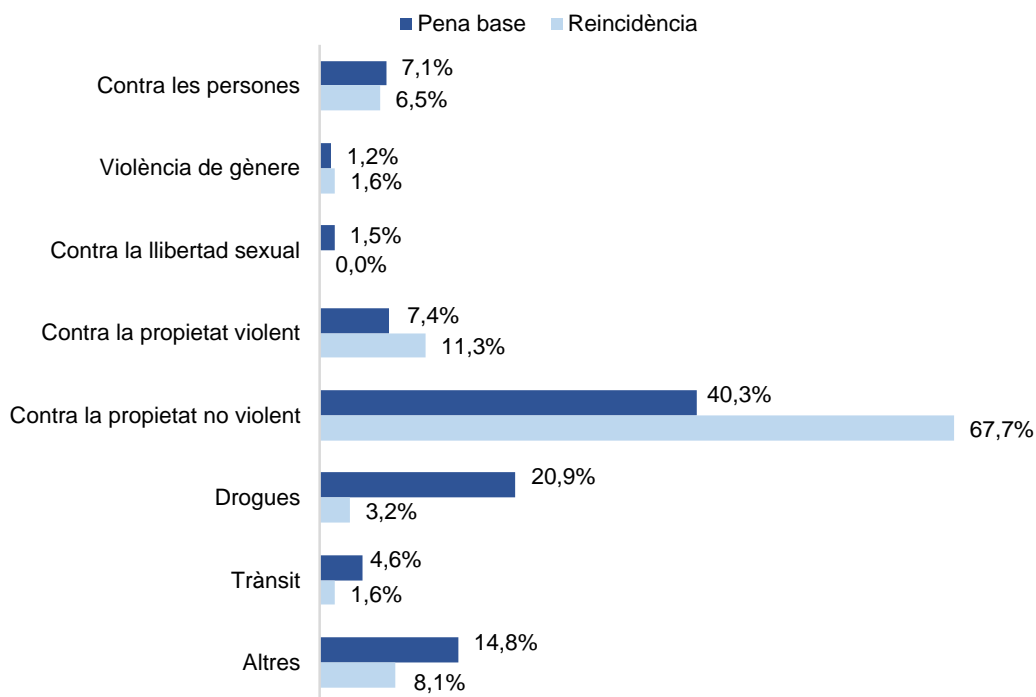
agrupació de delictes representava un 40,3% del total de la pena base. Baixa el pes dels delictes de *drogues* i altres.

Gràfic 75. Categoria del delicte principal comès en la reincidència per gènere

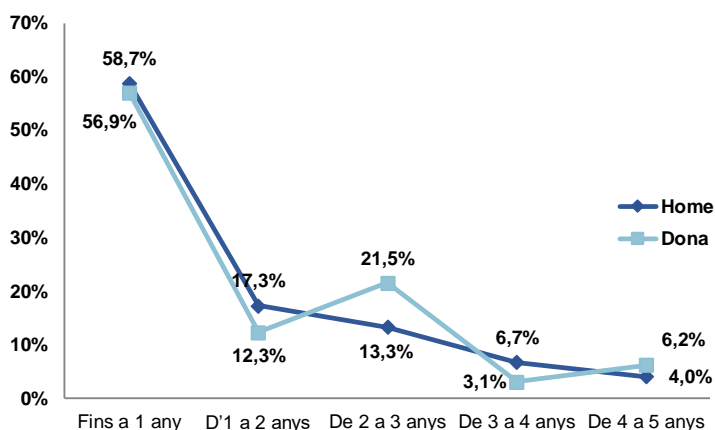
** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

Gràfic 76. Dones. Categoria del delicte principal de la pena base i en la reincidència

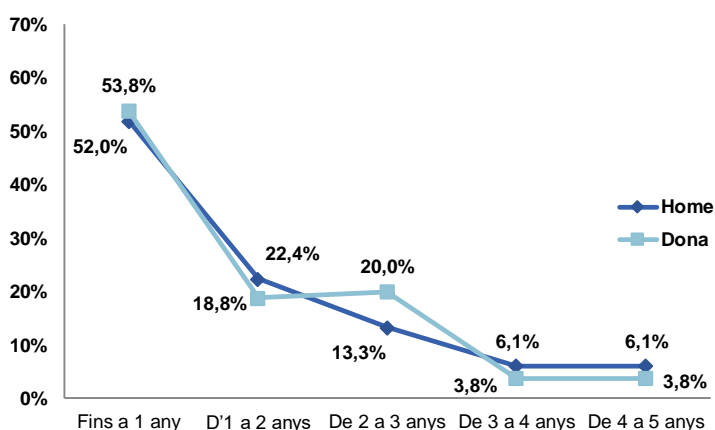
Finalment, cal parar-nos en el temps que triguen a reincidir les dones, tant per delictes que tenen associada una pena de presó com per delictes en execució penal.

Gràfic 77. Temps que triga a reincidir a presó

Tant homes com dones presenten la mateixa tendència, que ha estat constant en totes les recerques i constatada per altres recerques internacionals: més de la meitat dels delictes es cometien durant el primer any de llibertat, disminuint de manera considerable els anys següents, sent residual a partir del tercer: aquesta tendència es dona tant en la taxa penitenciària com en la d'execució penal. Tot i això, destaca l'augment de la reincidència de les dones entre el segon i el tercer any, fet que no s'observa en els homes.

Gràfic 78. Temps que triga a reincidir en execució penal

5.2. Estrangeria

En aquest apartat ens centrem en la mostra de població penitenciària estrangera excarcerada l'any 2015, l'evolució del seu perfil al llarg dels anys, els que van ser expulsats i els que no, i les característiques de la reincidència d'aquest grup específic. Com ja hem comentat anteriorment, la proporció de població penitenciària estrangera excarcerada el 2015 era de 40,9%.

5.2.1 Perfil dels estrangers

A continuació es mostren les variables personals, penals i penitenciàries dels estrangers i la seva evolució amb el pas del temps segons els anys d'excarceració.

Taula 103. Comparativa del perfil dels estrangers excarcerats l'any 2015 amb els excarcerats l'any 2002 i 2010

Variables categòriques	Categories	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020
		Excarcerats 2002	Excarcerats 2010	Excarcerats 2015
		% vàlid	% vàlid	% vàlid
Variables personals i socials				
Sexe	Home	95,7	92,7	92,0
	Dona	4,3	7,3	8,0
Àrea geogràfica de procedència ¹⁷	UE	14,1	22,3	23,7
	Resta d'Europa	10,5	8,1	6,9
	Magrib	46,1	34,8	30,1
	Resta d'Àfrica	9,3	7,1	7,4
	Amèrica Central i del Sud	13,6	22,1	26,5
	Àsia	6,4	5,6	5,3
Residència	Sense domicili / fora Cat.	14,3	14,2	10,6
	Resideix a Catalunya	85,7	85,8	89,4
Nivell d'estudis	Primària	69,0	62,2	53,8
	ESO/equivalent	27,6	25,7	33,9
	Batxillerat/equivalent	0,8	7,0	7,4
	Universitat/equivalent	2,3	5,0	4,9
	Formació reglada / altres	0,4	0,0	0,0
Coneixement del català	No l'entén	73,5	61,7	46,7
	L'entén	18,9	30,2	25,7
	El parla	7,6	8,1	27,6
Coneixement del castellà	No l'entén	4,9	7,1	6,9
	L'entén	34,7	31,8	22,3
	El parla	60,4	61,1	70,9
Nombre de fills agrupats	No té fills	62,1	26,3	47,3
	1 o 2	30,1	54,8	38,2
	3 o més	7,8	18,9	14,5
Variables penals				
Antecedents	Sí	48,3	27,3	39,7
	No	51,7	72,7	60,3
Categoria del delictes de la pena base	<i>Contra les persones</i>	6,1	12,6	14,0
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	1,6	1,7	1,6
	<i>Contra la propietat</i>	54,6	44,7	42,6
	<i>Drogues</i>	26,3	23,5	24,7
	<i>Altres</i>	11,3	17,4	8,6
Violència en el delictes de la pena base	Violent	8,2	23,2	25,5
	No violent	91,8	76,8	74,5
Temps de condemna	Menys de 2 anys	59,7	57,0	54,7
	De 2 a 4,9 anys	29,3	28,8	29,9

¹⁷ Hi ha unes petites diferències amb les dades presentades en el capítol 4.1, on s'expliquen els canvis en el conjunt de la població excarcerada. El motiu és que aquí es comptabilitzen també els estrangers que han estat expulsats (N=120). De totes maneres, les diferències són mínimes.

Variables categòriques	Categories	Taxa 2008	Taxa 2014	Taxa 2020
		Excarcerats 2002	Excarcerats 2010	Excarcerats 2015
		% vàlid	% vàlid	% vàlid
	5 anys o més	11,0	14,2	15,3
Variables penitenciàries				
Regressions	Sí	8,6	16,3	8,5
	No	91,4	83,7	91,5
Permisos ordinaris	No	59,0	60,9	64,5
	Sí	41,0	39,1	35,5
Tipus de sortida de la presó	Llibertat definitiva	85,0	81,6	72,9
	Llibertat condicional	15,0	18,4	27,1
Classificació	No classificats	45,4	30,7	23,6
	Classificats	54,6	69,3	76,4

Taula 104. Comparativa de les variables quantitatives en el perfil dels estrangers excarcerats l'any 2015 amb els excarcerats l'any 2002 i 2010

Variables quantitatives	Any d'excarceració		Mitjana	DT
Nombre de fills	2002	(taxa 2008)	0,76	1,35
	2010	(taxa 2014)	1,50	1,57
	2015	(taxa 2020)	1,09	1,394
Temps de condemna (en dies)	2002	(taxa 2008)	786,2	1.166,3
	2010	(taxa 2014)	797,0	941,4
	2015	(taxa 2020)	898,8	1.052,1
Edat en el 1r ingrés a la presó	2002	(taxa 2008)	26,5	6,4
	2010	(taxa 2014)	30,4	8,4
	2015	(taxa 2020)	31,78	9,1
Edat en el delictes de la pena base	2002	(taxa 2008)	30,6	8,3
	2010	(taxa 2014)	30,6	8,5
	2015	(taxa 2020)	34,2	9,1
Edat en sortir de la presó	2002	(taxa 2008)	32,1	8,8
	2010	(taxa 2014)	34,0	8,9
	2015	(taxa 2020)	35,4	9,2
Nombre de regressions	2002	(taxa 2008)	0,10	0,35
	2010	(taxa 2014)	0,21	0,53
	2015	(taxa 2020)	0,12	0,44

La primera diferència que es pot identificar és que la proporció de dones estrangeres excarcerades s'ha doblat des del 2008 fins a arribar al 8%, cosa que les iguala a la totalitat de població penitenciària femenina del 2020, que és del 8,9%. Respecte de l'àrea de procedència dels estrangers, veiem que els de la Unió Europea i els d'Amèrica Central i del Sud han augmentat (sobre un 10% i 13% respectivament), i els del Magrib han disminuït (un 15%). S'ha incrementat el nombre de persones que entenen el català fins al 53,3% (indicador indirecte d'integració). El castellà es manté en els mateixos paràmetres, que sempre han estat molt per sobre del català (93,1%).

Hi ha també un canvi de percentatges en les grans categories de delictes. Augmenten els delictes *contra les persones* (del 6,1% el 2002 fins al 14,0% el 2015) i continua la baixada dels que cometen delictes *contra la propietat* (del 54,6% fins al 42,6%). Aquest canvi lògicament afecta la proporció d'interns estrangers que cometen delictes violents, que manté l'augment (de 8,2% el 2002 fins al 25,5% el 2015), en una línia similar a la de l'increment que s'ha produït en tota la població penitenciària, tot i que la taxa general és encara major, del 34,0%.

Pel que fa a les variables penitenciàries, cal destacar que el percentatge d'interns amb permisos ordinaris s'ha reduït un 6%, mentre que els que surten en llibertat condicional ha augmentat un 12%. El percentatge d'interns estrangers *no classificats* s'ha reduït de 45,4% al 23,6% (les tendències en la població general són similars a les dels estrangers).

5.2.2. Els estrangers expulsats del país i els no expulsats

Una de les qüestions que volíem conèixer en aquest estudi eren les diferències de perfil entre els interns estrangers a qui se'ls aplica una ordre d'expulsió i als que no. També si realment es fa efectiva aquesta ordre o no, si no tornen a reincidir o si apareixen novament al sistema d'execució penal i en quina proporció.

Així doncs, hem seleccionat la mostra de tots els interns amb ordre d'expulsió excarcerats el 2015 que van sortir de presó amb la indicació de ser expulsats del país i l'hem comparat amb una mostra aleatòria d'estrangers sense ordre d'expulsió, i amb una altra mostra aleatòria d'interns de nacionalitat espanyola, per veure quines són les diferències en el seu perfil penal i criminològic.

Taula 105. Comparativa d'estrangers expulsats, no expulsats i nacionals

		Estranger expulsat		Estranger no expulsat		Nacional	
		N	%	n	%	n	%
Variabls personals							
Sexe	Home	110	91,7	109	90,8	99	82,5
	Dona	10	8,3	11	9,2	21	17,5*
Àrea geogràfica de procedència	Espanya	0	0,0	0	0,0	120	100**
	UE	3	2,5	34	28,3**	0	0,0
	Resta Europa	25	20,8**	5	4,2	0	0,0
	Magrib	19	15,8	43	35,8**	0	0,0

	Resta Àfrica	5	4,2	6	5,0	0	0,0
	Amèrica Central i del Sud	58	48,3**	23	19,2	0	0,0
	Àsia	10	8,3**	9	7,5	0	0,0
Residència	Resideix a Catalunya	90	75,0	111	92,5	118	98,3**
	Sense domicili / Fora de Catalunya	30	25,0**	9	7,5	2	1,7
Agrupació formació reglada	Neolector	28	23,7	35	31,3*	14	13,2
	Bàsica/Equivalent	30	25,4	20	17,9	23	21,7
	ESO/Equivalent	38	32,2	41	36,6	56	52,8*
	Batxillerat/Equivalent	13	11,0	9	8,0	7	6,6
	Universitat/Equivalent	9	7,6	7	6,3	6	5,7
Català	No l'entén	69	57,5**	64	53,3**	13	10,8
	L'entén	31	25,8	29	24,2	19	15,8
	El parla	20	16,7	27	22,5	88	73,3**
Castellà	No l'entén	12	10,0**	6	5,0	0	0,0
	L'entén	24	20,0	34	28,3**	2	1,7
	El parla	84	70,0	80	66,7	118	98,3**
Té expedient d'expulsió?	Sí	108	90,0**	26	21,7	0	0,0
	No	12	10,0	94	78,3**	0	0,0
	No procedeix	0	0,0	0	0,0	120	100,0**
Variables penals							
Categoria del delictes pena base	<i>Contra les persones</i>	14	11,8	16	13,3	16	13,7
	<i>Violència de gènere</i>	1	0,8	8	6,7	13	11,1**
	C.llibertat sexual	3	2,5	0	0,0	3	2,6
	C. propietat violent	19	16,0	7	5,8	16	13,7
	C. propietat no violent	36	30,3	44	36,7	34	29,1
	<i>Drogues</i>	38	31,9**	27	22,5	15	12,8
	<i>Trànsit</i>	1	0,8	12	10,0**	9	7,7
	Altres	7	5,9	6	5,0	11	9,4
Violència en el delictes PB	Violent	37	31,1	31	25,8	48	41,0*
	No violent	82	68,9	89	74,2*	69	59,0
Responsabilitat civil	Sí	44	36,7**	19	15,8	33	27,5
	No	76	63,3	101	84,2**	87	72,5
Ordre de Protecció a la Víctima	Sí	1	0,8	3	2,5	9	7,5*
	No	119	99,2*	117	97,5	111	92,5
Llibertat provisional	Sí	0	0,0	0	0,0	6	5,0**
	No	120	100,0	120	100,0	114	95,0
Tipus d'ingrés penat	Ingrés de llibertat	110	91,7**	97	80,8	73	60,8
	Altres tipus d'ingrés	10	8,3	11	9,2	10	8,3
	Ingrés voluntari	0	0,0	12	10,0	37	30,8**
Té antecedents penitenciaris?	Sí	31	25,8	42	35,0	54	45,0**
	No	89	74,2**	78	65,0	66	55,0
Variables penitenciàries							
Classificació inicial	No classificat	35	29,2**	31	25,8	14	11,7
	1r grau	1	0,8	0	0,0	2	1,7
	2n grau	80	66,7**	67	55,8	54	45,0
	3r grau	4	3,3	22	18,3	50	41,7**
	No	117	97,5**	72	60,0	46	38,3

Gaudiment de permisos ordinaris	Sí	3	2,5	48	40,0	74	61,7**
Sortides art. 100.2	No	119	99,2	113	94,2	113	94,2
	Sí	1	0,8	7	5,8	7	5,8
Incidents	Sí	61	50,8**	25	20,8	35	29,2
	No	59	49,2	95	79,2**	85	70,8
Expedients	Sí	63	52,5**	38	31,7	41	34,2
	No	57	47,5	82	68,3**	79	65,8
Regressions durant PB	Sí	11	9,2	9	7,5	22	18,3*
	No	109	90,8	111	92,5	98	81,7
Mòduls supervisió especial	Sí	12	10,0	5	4,2	4	3,3
	No	108	90,0	115	95,8	116	96,7
Mòduls Infermeria	Sí	16	13,3	8	6,7	20	16,7
	No	104	86,7	112	93,3	100	83,3
Mòduls psiquiatria	Sí	5	4,2	2	1,7	6	5,0
	No	115	95,8	118	98,3	114	95,0
Tractament especialitzat	Sí	21	17,5	19	15,8	40	33,3**
	No	99	82,5	101	84,2**	80	66,7
Tipus de tractament	Violència sexual	2	1,7	0	0,0	1	0,8
	Violència de gènere	3	2,5	3	2,5	3	2,5
	Violència general	6	5,0**	0	0,0	4	3,3
	Toxicomanies	9	7,5	14	11,7	25	20,8**
	Més d'un programa	1	0,8	2	1,7	7	5,8**
	No ha fet programes	99	82,5	101	84,2**	80	66,7

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Pel que fa als estrangers expulsats, veiem que gairebé la meitat són d'Amèrica Central i del Sud, i gairebé el 21% són de l'Europa que no forma part de la Unió Europea. Un 25% no tenen domicili, o diuen que el tenen fora de Catalunya.

En el 90% de casos amb expedient d'expulsió s'acaba fent efectiva aquesta expulsió. Hi ha un 10% dels estrangers expulsats a qui no constava un expedient d'expulsió al SIPC. I un 21,7%, tot i tenir un expedient d'expulsió obert, no consta que fos executat durant l'estada al centre penitenciari.

Els estrangers expulsats es diferencien dels no expulsats en la proporció de delictes de *drogues* (31,9%). Coincideix amb les persones d'Amèrica Central i del Sud que entren al territori pels aeroports portant *drogues* als equipatges. El fet que vinguin sols, fa que els nacionals presentin més delictes de *violència de gènere* i, en conseqüència, també tenen més ordres de protecció a la víctima.

Als estrangers expulsats se'ls imposa més la responsabilitat civil que a la resta. Destaquen en la proporció de classificació en segon grau (66,7%) i que restin

sense classificar (29%). No gaudeixen de permisos i en canvi sí que registren molts més incidents i expedients disciplinaris. Això ens fa pensar que tenen un perfil més dur, i que s'adapta amb més dificultats a l'entorn penitenciari. No obstant això, no tenen més proporció d'entrades a mòduls d'especial supervisió, ni a infermeria ni a psiquiatria.

Els expulsats no fan gaires programes de tractament especialitzat, i només surten representats en el de delictes violents.

Taula 106. Variables *RisCanvi*

		Estranger expulsat		Estranger no expulsat		Nacional	
		N	%	n	%	n	%
<i>Violència autodirigida</i>	<i>Baix</i>	82	90,1**	54	75,0	73	73,7
	<i>Mitjà</i>	9	9,9	15	20,8**	14	14,1
	<i>Alt</i>	0	0,0	3	4,2	12	12,1**
<i>Violència intrainstitucional</i>	<i>Baix</i>	80	87,9*	50	69,4	79	79,8
	<i>Mitjà</i>	8	8,8	17	23,6*	11	11,1
	<i>Alt</i>	3	3,3	5	6,9	9	9,1
<i>Reincidència violenta</i>	<i>Baix</i>	75	82,4	50	69,4	72	72,7
	<i>Mitjà</i>	14	15,4	14	19,4	17	17,2
	<i>Alt</i>	2	2,2	8	11,1	10	10,1
<i>Trencament de condemna</i>	<i>Baix</i>	74	81,3	52	72,2	83	83,8
	<i>Mitjà</i>	15	16,5	17	23,6	14	14,1
	<i>Alt</i>	2	2,2	3	4,2	2	2,0
1. Delicte base violent	No	20	44,4	27	49,1	31	48,4
	Sí	25	55,6	28	50,9	33	51,6
2. Edat en el moment del delicte base	Fins a 22 anys	13	27,7	11	19,6	9	14,1
	De 23 a 28 anys	10	21,3	15	26,8	11	17,2
	Més de 28 anys	24	51,1	30	53,6	44	68,8
3. Intoxicació durant la realització del delicte base	No	31	75,6	39	75,0	41	69,5
	Sí	10	24,4	13	25,0	18	30,5
4. Víctimes amb lesions	0 víctimes	28	60,9	37	67,3	37	56,9
	1 víctima	16	34,8	14	25,5	24	36,9
	Més d'1 víctima	2	4,3	4	7,3	4	6,2
5. Durada de la pena	Fins a 2 anys	29	64,4	33	62,3	44	67,7
	De 2 a 6 anys	14	31,1	10	18,9	17	26,2
	Més de 6 anys	2	4,4	10	18,9	4	6,2
6. Temps ininterromput a presó	Fins a 1 any	41	87,2	43	75,4	57	87,7
	D'1 a 3 anys	5	10,6	8	14,0	6	9,2
	Més de 3 anys	1	2,1	6	10,5	2	3,1
7. Història de violència	No	36	83,7*	38	70,4	35	57,4
	Sí	7	16,3	16	29,6	26	42,6*
8. Inici de l'activitat delictiva o violenta	Fins a 16 anys	4	8,5	2	3,5	6	9,4
	De 17 a 30 anys	27	57,4	35	61,4	33	51,6

	Més de 30 anys	16	34,0	20	35,1	25	39,1
9. Increment de la freqüència, gravetat i diversitat dels delictes	No	23	56,1	31	59,6	32	55,2
	Sí	18	43,9	21	40,4	26	44,8
10. Conflictes amb altres interns	No	38	80,9	43	76,8	58	89,2
	Sí	9	19,1	13	23,2	7	10,8
11. Incompliment de mesures penals	No	23	50,0	43	75,4*	35	55,6
	Sí	23	50,0	14	24,6	28	44,4
12. Expedients disciplinaris	No	36	76,6	32	57,1	38	60,3
	Sí	11	23,4	24	42,9	25	39,7
13. Evasions o fugues	No	46	97,9	57	100,0	65	100,0
	Sí	1	2,1	0	0,0	0	0,0
14. Regressió de Grau	No	44	93,6	51	89,5	55	84,6
	Sí	3	6,4	6	10,5	10	15,4
15. Trencament de permisos	No	46	97,9	56	98,2	60	92,3
	Sí	1	2,1	1	1,8	5	7,7
16. Desajust infantil	No	31	75,6	37	75,5	38	62,3
	Sí	10	24,4	12	24,5	23	37,7
17. Distància entre la seva residència habitual i el centre penitenciari	Fins a 100 km.	39	84,8	46	88,5	62	98,4
	De 100 a 300 km.	1	2,2	2	3,8	0	0,0
	Més de 300 km.	6	13,0	4	7,7	1	1,6
18. Nivell educatiu	<i>Baix</i>	33	70,2	42	73,7	54	83,1
	<i>Mitjà</i>	11	23,4	12	21,1	9	13,8
	<i>Alt</i>	3	6,4	3	5,3	2	3,1
19. Problemes relacionats amb l'ocupació	No	24	60,0	19	39,6	33	58,9
	Sí	16	40,0	29	60,4	23	41,1
20. Manca de recursos econòmics	No	20	50,0	20	40,8	50	84,7**
	Sí	20	50,0	29	59,2**	9	15,3
21. Absència de plans viables de futur	No	25	69,4	29	61,7	43	75,4
	Sí	11	30,6	18	38,3	14	24,6
22. Antecedents delictius en la família d'origen	No	40	85,1	45	90,0	50	76,9
	Sí	7	14,9	5	10,0	15	23,1
23. Socialització o criança problemàtica en la família d'origen	No	37	82,2	41	85,4	40	70,2
	Sí	8	17,8	7	14,6	17	29,8
24. Manca de suport familiar i social	No	31	72,1	35	67,3	55	90,2**
	Sí	12	27,9	17	32,7**	6	9,8
25. Pertinença a bandes delictives o té amics delinqüents	No	40	90,9	45	81,8	56	90,3
	Sí	4	9,1	10	18,2	6	9,7
26. Pertinença a grups socials de risc delictius, diferents d'una banda delictiva	No	36	83,7	37	67,3	51	83,6
	Sí	7	16,3	18	32,7	10	16,4
27. Rol delictiu destacat	No	43	95,6	56	98,2	63	98,4
	Sí	2	4,4	1	1,8	1	1,6
28. Víctima de <i>violència de gènere</i> (en cas de dones)	No	46	97,9	55	100,0	64	100,0
	Sí	1	2,1	0	0,0	0	0,0
29. Càrregues familiars actuals	No	29	65,9	29	58,0	43	68,3
	Sí	15	34,1	21	42,0	20	31,7
30. Abús o dependència de les drogues	No	38	82,6**	34	68,0	31	52,5
	Sí	8	17,4	16	32,0	28	47,5**
	No	25	62,5	35	67,3	40	69,0

31. Abús o dependència de l'alcohol	Sí	15	37,5	17	32,7	18	31,0
32. Trastorn mental sever	No	44	95,7	54	98,2	56	91,8
	Sí	2	4,3	1	1,8	5	8,2
33. Comportament sexual promiscu i de risc o parafília	No	39	92,9	54	96,4	61	95,3
	Sí	3	7,1	2	3,6	3	4,7
34. Resposta limitada al tractament psicològic o psiquiàtric	No	18	43,9	21	41,2	18	31,0
	Sí	23	56,1	30	58,8	40	69,0
35. Trastorn de personalitat relacionat amb la ira, la impulsivitat o la violència	No	44	97,8*	50	94,3	49	84,5
	Sí	1	2,2	3	5,7	9	15,5*
36. Pobre afrontament de l'estrès	No	32	72,7	36	67,9	34	57,6
	Sí	12	27,3	17	32,1	25	42,4
37. Intents o conductes d'autolesió	No	41	89,1	48	85,7	45	75,0
	Sí	5	10,9	8	14,3	15	25,0
38. Actituds procriminals o valors antisocials	No	23	65,7	33	66,0	47	75,8
	Sí	12	34,3	17	34,0	15	24,2
39. Baixa capacitat mental i intel·ligència	Fins a 85	0	0,0	2	3,7	6	9,5
	Més de 85	45	100,0	52	96,3	57	90,5
40. Temeritat	No	40	88,9	44	84,6	47	82,5
	Sí	5	11,1	8	15,4	10	17,5
41. Impulsivitat i inestabilitat emocional	No	27	69,2	32	65,3	30	55,6
	Sí	12	30,8	17	34,7	24	44,4
42. Hostilitat	No	37	88,1	42	84,0	52	88,1
	Sí	5	11,9	8	16,0	7	11,9
43. Irresponsabilitat	No	17	50,0	19	41,3	25	52,1
	Sí	17	50,0	27	58,7	23	47,9

* Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,05$

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Hem mantingut totes les dades del *RisCanvi* malgrat que es pot veure que pràcticament no hi ha cap diferència significativa amb els no expulsats i, fins i tot, amb els nacionals. Aquells que s'ha arribat a fer el diagnòstic del *RisCanvi* no tenen *problemes de conducta penitenciària* en un 95,5% dels casos i són justament aquells que es mantenen sense classificar i no tenen un diagnòstic fet els que sí que tenien més incidents i expedients disciplinaris que la resta.

Pel que fa a les variables quantitatives, podem veure els resultats en la següent taula.

Taula 107. Variables quantitatives significatives dels estrangers expulsats versus els no expulsats i els nacionals

		Mitjana	Desviació estàndard
Total temps de condemna en dies**	Estranger expulsat	1.799,7	1.243,3
	Estranger no expulsat	790,3	962,1
	Nacional	980,3	1.155,8
Edat en el delictes de la pena base**	Estranger expulsat	32,7	9,7

	Estranger no expulsat	34,4	10,0
	Nacional	40,2	11,0
Edat inici pena base**	Estranger expulsat	32,1	10,2
	Estranger no expulsat	34,2	9,9
	Nacional	38,1	11,3
Edat en la sortida de la pena base**	Estranger expulsat	34,8	10,8
	Estranger no expulsat	35,7	10,0
	Nacional	40,0	11,3
Hores totals invertides en activitats del centre i tractament especialitzat*	Estranger expulsat	1.061,0	1293,6
	Estranger no expulsat	671,8	954,3
	Nacional	666,0	1241,1
Hores invertides en educació reglada*	Estranger expulsat	210,9	234,5
	Estranger no expulsat	93,1	97,9
	Nacional	169,3	262,8
Hores invertides en formació ocupacional*	Estranger expulsat	557,1	619,5
	Estranger no expulsat	358,0	455,7
	Nacional	321,4	574,8

Nota: tots els valors ombrejats són estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$ (**) o $p \leq 0,05$ (*).

La intensitat del color marca les agrupacions que són similars de les que són diferents.

Les dades ens mostren com els estrangers expulsats són clarament els que tenen condemnes més llargues, de gairebé el doble que la resta. Segurament l'explicació és que tenen més delictes de tràfic de *drogues*, i aquests tenen penes més llargues. També els expulsats són els més joves tant en l'edat de cometre el delicte de la pena base com en el moment d'iniciar el compliment de la pena base i en la sortida. El rang d'edat però és bastant semblant als estrangers no expulsats, i aquí és on es veu més clarament la diferència amb els encarcerats nacionals.

Destaquem com els estrangers expulsats són els que fan més hores globals d'activitats (1.061 hores) enfront de les 671 dels estrangers no expulsats i les 666 hores dels encarcerats nacionals. La mateixa tendència es veu en la formació reglada i en la formació ocupacional.

Per concloure, doncs, no hi ha un perfil diferenciat entre la persona que serà expulsada i aquella que no ho serà, fora de la procedència geogràfica i per la possibilitat d'executar l'expulsió perquè hi ha un país d'acollida (Amèrica Central i del Sud i resta d'Europa no comunitària).

I respecte de la reincidència? Els estrangers expulsats no tornen al sistema d'execució penal?

La taula 108 ens mostra que hi ha un 10% dels subjectes a qui finalment les dades ens diuen que no s'ha aplicat la mesura o, si més no, han tornat a aparèixer en el sistema judicial.

Taula 108. Reincidència dels estrangers expulsats versus els no expulsats i els nacionals

		Estranger expulsat		Estranger no expulsat		Nacional	
		n	%	n	%	n	%
Reingrés per causa anterior	Sí	11	9,2	30	25,0**	19	15,8
	No	109	90,8**	90	75,0	101	84,2
Reincidència judicial	Sí	12	10,0	71	59,2**	72	60,0**
	No	108	90,0**	49	40,8	48	40,0
Reincidència penitenciària	Sí	0	0,0	30	25,4	20	16,8
	No	1	100,0	88	74,6	99	83,2
Reincidència en execució penal	Sí	0	0,0	35	29,7	33	27,7
	No	1	100,0	83	70,3	86	72,3

** Valors estadísticament superiors als valors esperats amb significança $p \leq 0,01$

Destaquem que 11 persones expulsades van reingressar a presó per la comissió d'un delicte anterior. La qual cosa significa que, tot i haver-se de fer efectiva l'expulsió, o finalment no s'executa, o retornen a Catalunya, se les deté novament i tornen a entrar a presó.

Destaquem que cap ha entrat per reincidència penitenciària o d'execució penal, però com que hi ha un 10% de reincidència judicial (12 persones) perfectament pot passar que els jutjats hagin sentenciat i encara estigui pendent l'ordre d'execució malgrat haver passat tants anys.

Que la resta hagin estat realment expulsats és quelcom que no podem confirmar, ateses les limitacions de la pròpia recerca que se centra en els casos de Catalunya.

Per a més detalls, es poden trobar la resta de variables recollides i desglossades al *Justidata 75*.

5.3. Les suspensions

Les suspensions s'apliquen a persones amb les quals els jutjats acorden no executar la sentència condemnatòria amb la condició de no tornar a delinquir. A

continuació es presenten les principals característiques dels subjectes als quals se'ls ha aplicat una suspensió de la pena com a primera mesura finalitzada l'any 2015. Quines són les diferències que presenten aquestes persones respecte del perfil de la població penitenciària general i quina ha estat la seva taxa de reincidència?

La mesura demostra la seva eficàcia?

Taula 109. Comparativa de les característiques significatives de la mostra general i les persones a qui se'ls ha aplicat la suspensió

		Mostra general	Suspensions
		%	%
Residència	Resideix a Catalunya	95,7*	85,7
	Sense domicili / Fora de Catalunya	4,3	14,3*
Té altres delictes acumulats PB?	Violents i no violents	12,9**	4,3
	Violents	8,6	5,7
	No violents	25,7**	2,9
	No en té	52,9	87,1**
Té antecedents penitenciaris?	Sí	45,7*	25,7
	No	54,3	74,3*
Nombre d'ingressos anteriors	Més de 5 ingressos anteriors	5,7	14,3
	De 2 a 5 ingressos anteriors	21,4**	5,7
	1 ingrés anterior	18,6**	5,7
	Sense ingressos anteriors	54,3	74,3**
Classificació inicial	No classificat	10,0	42,9**
	1r grau o art. 10 LOGP	1,4	1,4
	2n grau	68,6**	31,4
	3r grau	20,0	24,3
Gaudiment de permisos	Sí	32,9**	14,3
	No--	67,1	85,7**
Sortides art. 100.2	Sí	8,6*	0,0
	No	91,4	100*
Incidents	Sí	40,0**	20,0
	No	60,0	80,0**
Expedients	Sí	44,3**	21,4
	No	55,7	78,6**
Regressions durant PB	Sí	17,1*	4,3
	No	82,9	95,7*

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

Si bé els subjectes als quals s'aplica una suspensió de la pena solen tenir residència a Catalunya (85,7%), els que resideixen fora de Catalunya estan sobrerrepresentats en aquest grup de suspensions (14,3%). Són subjectes en general primaris en l'ingrés penitenciar (74,3%) i que no acumulen altres delictes a la pena base (87,1%).

Tot i que un 57,1% se'ls arriba a classificar, la meitat (el 50% dels que tenen suspensions) surten al cap de 95 dies, amb una mitjana per a tot el grup (N=70) de 177,6 dies i una desviació estàndard molt elevada (271 dies). Això fa que la comparació amb el comportament disciplinari de la mostra general dins del centre no sigui realista, perquè no han tingut les mateixes oportunitats de tenir incidents. Si ho hem mantingut és perquè es produeixen incidències en el grup de suspensions tots i que siguin baixes percentualment. Després veurem que aquests són els reincidents.

Taula 110. Comparativa dels factors globals de predicció del risc del *RisCanvi* entre la mostra general i el grup de subjectes als quals se'ls ha aplicat la suspensió

		Mostra general		Suspensions	
		%		%	
<i>Reincidència violenta</i>	<i>Baix</i>	54,2		84,1**	
	<i>Mitjà</i>	25,0**		6,8	
	<i>Alt</i>	20,8		9,1	
<i>Violència autodirigida</i>	<i>Baix</i>	56,3		86,4**	
	<i>Mitjà</i>	33,3**		6,8	
	<i>Alt</i>	10,4		6,8	
<i>Violència intrainstitucional</i>	<i>Baix</i>	54,2		86,4**	
	<i>Mitjà</i>	22,9**		4,5	
	<i>Alt</i>	22,9**		9,1	
<i>Trencament de condemna</i>	<i>Baix</i>	68,8		84,1	
	<i>Mitjà</i>	27,1		11,4	
	<i>Alt</i>	4,2		4,5	

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

La suspensió s'aplica, per norma general, a subjectes que presenten nivells baixos de pronòstic de risc en els 4 factors de valoració global del *RisCanvi*. Al voltant del 85% dels subjectes en les 4 mesures tenen risc *baix*.

No hi ha, en canvi, excessives diferències entre la resta de les 43 variables de control del *RisCanvi* complet entre la mostra general de població penitenciària i les suspensions. La taula 111 recull només aquelles que són significatives.

Taula 111. Comparativa de les característiques significatives del *RisCanvi* complet de la mostra general i els subjectes als que se'ls ha aplicat la suspensió

		Mostra general		Suspensions	
		N	%	N	%
4. Víctimes amb lesions	0 víctimes	19	52,8	23	85,2*
	1 víctima	12	33,3	4	14,8
	Més d'1 víctima	5	13,9*	0	0,0
9. Increment de la freqüència, gravetat i diversitat dels delictes	No	12	35,3	19	73,1**
	Sí	22	64,7**	7	26,9
10. Conflictes amb altres interns	No	24	68,6	25	89,3*

	Sí	11	31,4*	3	10,7
34. Resposta limitada al tractament psicològic o psiquiàtric	No	9	25,7	13	52,0*
	Sí	26	74,3*	12	48,0

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,01$

* Valors amb diferències estadísticament significatives respecte a la taxa general: $p \leq 0,05$

No hi ha diferències en el tipus de delictes comès a la pena base ni amb el fet que el delictes sigui violent entre la mostra de població general i el grup de suspensions.

Tampoc s'han trobat diferències quant a la reincidència.

Si bé la reincidència penitenciària és quasi la meitat en el grup de suspensions (15,7% enfront de 27,1% de la mostra general) el baix nombre de casos fa que no hi hagi diferències significatives.

D'altra banda, quan mirem la taxa judicial els percentatges encara s'igualen més (48,6% enfront de 57,1% de la mostra general).

Taula 112. Comparativa de les característiques dels factors de reincidència de la mostra general i els subjectes als quals se'ls ha aplicat la suspensió

		Mostra general		Suspensions	
		N	%	N	%
Motiu pel que reingressen a presó	Antecedents i reincidència	8	11,4	5	7,1
	Reincidència	11	15,7	6	8,6
	Antecedents	6	8,6	7	10,0
	No reingrés	45	64,3	52	74,3
Té ingressos posteriors a la PB?	Sí	24	34,3	18	25,7
	No	46	65,7	52	74,3
Categoria del delictes reincidència	<i>Contra les persones</i>	1	5,3	0	0,0
	<i>Violència de gènere</i>	1	5,3	3	27,3
	<i>Contra la llibertat sexual</i>	1	5,3	0	0,0
	<i>Contra la propietat violent</i>	1	5,3	1	9,1
	<i>Contra la propietat no violent</i>	13	68,4	4	36,4
	<i>Drogues</i>	1	5,3	0	0,0
	<i>Trànsit</i>	1	5,3	1	9,1
	<i>Altres</i>	0	0,0	2	18,2
Violència en el delictes	Violent	4	21,1	4	36,4
	No violent	15	78,9	7	63,6
Tipus pena reincidència presó	Pena presó	13	18,6	7	10,0
	RPS	6	8,6	2	2,9
	Preventiva	0	0,0	2	2,9
	No reincident	51	72,9	59	84,3
Temps que triga a reincidir a presó agrupada	Fins a 1 any	10	52,6	7	63,6
	d'1 a 2 anys	5	26,3	3	27,3
	De 2 a 3 anys	3	15,8	0	0,0
	De 3 a 4 anys	1	5,3	1	9,1
	De 4 a 5 anys	0	0,0	0	0,0
Reincidència judicial fins 19	Sí	40	57,1	34	48,6
	No	30	42,9	36	51,4
	Sí	23	32,9	15	21,4

Reincidència en execució penal	No	47	67,1	55	78,6
Reincidència penitenciària	Sí	19	27,1	11	15,7
	No	51	72,9	59	84,3

Vist aquesta poca discriminació que ens dona com a grup el conjunt dels subjectes que han tingut suspensions hem recollit descriptivament aquelles dades més destacades dels reincidents que havien tingut suspensions (11 subjectes).

Tots són homes (11) i la meitat espanyols (6). Destaca que són molt joves en la comissió del delicte: per sota de 25 anys (7). La majoria han entrat per RPS (8), dins del centre han tingut comportaments disruptius: en règim tancat (5), 1 ha sortit des de 1r grau, problemes amb les *drogues* (3), problemes de salut mental (2).

Respecte a les dades posteriors a la sortida, destaca i sobta el fet que 5 han tornat a entrar a presó, el primer cop per un **delicte anterior a la pena base**. Sobta que se'ls suspengui la pena i tot seguit se'ls faci entrar novament per un delicte anterior. Recordem que aquest fet és un factor rellevant molt explicatiu de la posterior reincidència.

Posteriorment, el nombre de reincidències que han tingut ha estat una (5) o més d'1 (6).

El temps que han trigat a reincidir (en execució penal): menys de 3 mesos (3); menys de 6 mesos (7), menys d'1 any (9); menys d'1 any i mig (11).

El tipus de delicte comès en la primera reincidència per la qual han entrat a presó ha estat: propietat no violent (4); *violència de gènere* (3), altres (2), propietat violent (1), *trànsit* (1).

Tot plegat, els resultats ens diuen que l'aplicació de les suspensions es fa de manera automàtica i sense sentit. No és coherent que es doni, si posteriorment es fa entrar per un altre delicte anterior a la pena base. La (des)coordinació en l'actuació judicial fa que l'aplicació de mesures acabi sent iatrogènica respecte del que es pretenia amb la mesura de suspensió.

D'altra banda, la manca d'orientació cap al model RNR fa que s'apliqui no en funció de les necessitats dels subjectes. Com a molt es té en compte el risc, que sí que és *baixen* la majoria de casos.

El fet que s'apliqui majoritàriament a RPS o que entre els reincidents trobem un percentatge important que passen per règim tancat, ens diu que s'ha convertit en un automatisme gens eficaç, aplicat des del paper i amb escàs o nul impacte en la posterior reincidència.

5.4 Règim tancat

El grup de règim tancat (N=349) està format per persones que han estat classificades inicialment en primer grau, o bé han regressat a aquest grau durant algun moment de la condemna o que han entrat en algun moment a mòduls d'especial supervisió. En definitiva, casos on hi ha una manca d'adaptació al règim ordinari i els implica estar períodes de temps continuats o intercalats de la seva condemna aïllats de la resta d'interns, amb les dificultats que això suposa després per a la seva capacitat de rehabilitació.

5.4.1 El perfil personal, criminològic i penitenciari

Figura 21. Característiques del grup de règim tancat

Variables personals

Estem parlant pràcticament només d'homes (97,1%)

Amb escassa formació reglada (30,1% amb estudis bàsics)

Major proporció d'estrangers amb expedients d'expulsió (16%)

Són més joves que la població general, tant en el moment del primer ingrés (25,8 anys de mitjana), com en el moment de cometre el delictes de la PB (32 anys de mitjana), i en l'inici i la sortida de la pena base (29,9 i 35 anys de mitjana)

En pràcticament totes les variables avaluades del *RisCanvi* d'aquesta àrea, presenten dèficits respecte de la població general penitenciària ordinària (vegeu-ne el desglossament)

Variables penals

Compleixen condemnes llargues 2.148 dies (5,9 anys), de mitjana, enfront dels 1.104 dies (3 anys) del grup de població general. Un 44% té penes de més de 5 anys enfront del 14,5% del grup que no ha passat per règim tancat.

Més de la meitat (58,2%) han estat condemnats per un delictes violent, amb més proporció en els delictes *contra les persones* (25,5%) i *contra la propietat violents* (28,7%). També destaquen delictes *contra la propietat no violents* (26,9%).

Són persones que acostumen a tenir delictes acumulats en la pena base (75,1%), tant violents com no violents, en molta més proporció que la resta (41,6%)

I en major proporció tenen responsabilitat civil associada al delictes (35,8%) enfront del 29,5% de la resta.

Tenen associada una història de violència al darrere (56,9% enfront del 40,0% població ordinària)

Han començat aquesta carrera delictiva en més proporció abans dels 16 anys (18,1% enfront del 8,4%)

L'increment de la gravetat dels delictes, la freqüència i la diversitat és molt superior a la resta (59,2% enfront del 43,9%).

Variables penitenciàries

Sis de cada deu tenen antecedents penitenciaris (enfront dels quatre de cada deu de la població penitenciària ordinària)

Destaquen aquells que ja porten 2 o més ingressos penitenciaris (tot i ser joves) que sumen un 38,1% de la població enfront del 20,9% de la mitjana ordinària.

El seu comportament dins del centre és molt disruptiu: nou de cada deu tenen incidents (94%) i expedients (95,4%). Tenen una mitjana de 6,1 incidents molt greus i 7,9 incidents greus, multiplicant per 12 la mitjana del que seria la població penitenciària ordinària.

Són comuns en aquest grup les regressions de grau (55,6%).

Lògicament, gaudeixen de menys permisos ordinaris i el 57,6% no en gaudeix de cap, fet que suposa trepitjar el carrer per primer cop justament quan finalitza el compliment íntegre de la condemna.

L'altre 42,4% que sí que haurà tingut permisos haurà d'esperar fins a la meitat de la condemna (49% de condemna efectiva) per aconseguir el primer, un 53,9% de condemna completa per accedir a tercer grau i un 52,5% per la llibertat condicional.

El seu pas per mòduls d'especial supervisió és molt habitual (62,5%), però també amb més proporció per psiquiatria (13,2% enfront del 3,4% de la població penitenciària ordinària).

Variables de tractament

El 56,2% dels interns d'aquest grup ha fet un tractament especialitzat, enfront del 31% dels interns que no han passat per règim tancat.

Destaquen especialment els tractaments de *drogues* (43,8%, enfront del 23,3% de la resta) i de violència general (13,8% enfront del 3,8% de la resta).

Tot i això, hi ha un 43,8% que no ha fet cap programa especialitzat.

Les diferències entre el grup de règim tancat i el grup de població general per a les variables d'activitats són significatives, tot i que cal tenir en compte que aquestes diferències responen, majoritàriament, a la diferència en la mitjana de temps de condemna, que recordem que era gairebé el doble pel grup de règim tancat.

Les activitats a les quals es dediquen més hores són aquelles activitats d'operari o d'auxiliar, és a dir, aquelles que impliquen una remuneració econòmica per feines desenvolupades dins de presó.

Seguidament, trobem les activitats invertides en formació ocupacional, per millorar la capacitat.

Dediquen menys hores a programes de *drogues* i d'educació emocional i control d'impulsos.

5.4.2 L'evolució de les variables *RisCanvi*

A continuació presentem el llistat de variables *RisCanvi* que estan presents en la darrera avaluació de risc que s'ha fet abans de l'excrceració: en les variables dinàmiques, es recull la diferència entre el primer mesurament i el darrer.

Taula 113. Variables *RisCanvi*

	Categoria	Règim tancat			
		Sí		No	
		N	%	N	%
Variables personals					
Personals estàtiques					
16. Desajustament infantil	No	103	44,0	968	72,5**
	Sí	131	56,0**	368	27,5
17. Distància entre la seva residència habitual i el centre penitenciari	Fins a 100 km.	213	86,6	1306	93,2**
	De 100 a 300 km.	26	10,6**	62	4,4
	Més de 300 km.	7	2,8	34	2,4
18. Pertinença a bandes delictives o té amics delinqüents	No	178	73,3	1266	91,7**
	Sí	65	26,7**	114	8,3
25. Pertinença a grups socials de risc delictius	No	140	63,1	1121	84,5**
	Sí	82	36,9**	205	15,5
27. Rol delictiu destacat	No	232	94,7	1415	98,8**
	Sí	13	5,3**	17	1,2
29. Càrregues familiars actuals	No	175	70,9**	840	61,1
	Sí	72	29,1	535	38,9**
32. Trastorn mental sever	No	227	91,5	1336	95,7**
	Sí	21	8,5**	60	4,3
Personals dinàmiques dicotòmiques (R3)					
19. Problemes d'ocupació	Sí	139	39,8**	456	18,4
	No	210	60,2	2023	81,6**
20. Manca de recursos econòmics	Sí	86	24,6**	296	11,9
	No	263	75,4	2183	88,1**
21. Absència de plans de futur	Sí	91	26,1**	216	8,7
	No	258	73,9	2263	91,3**
22. Antecedents familiars	Sí	120	34,4**	355	14,3

	Categoria	Règim tancat			
		Sí		No	
		N	%	N	%
	No	229	65,6	2124	85,7**
23. Socialització problemàtica	Sí	130	37,2**	349	14,1
	No	219	62,8	2130	85,9**
24. Manca de suport familiar social	Sí	50	14,3**	161	6,5
	No	299	85,7	2318	93,5**
30. Consum de drogues	Sí	119	34,1**	265	10,7
	No	230	65,9	2214	89,3**
34. Resposta limitada al tractament	Sí	178	51,0**	556	22,4
	No	171	49,0	1923	77,6**
36. Pobre afrontament estrès	Sí	121	34,7**	339	13,7
	No	228	65,3	2140	86,3**
37. Intents d'autolesió	Sí	114	32,7**	245	9,9
	No	235	67,3	2234	90,1**
38. Actituds procriminals	Sí	107	30,7**	204	8,2
	No	242	69,3	2275	91,8**
40. Temeritat	Sí	71	20,3**	115	4,6
	No	278	79,7	2364	95,4**
41. Impulsivitat	Sí	131	37,5**	321	12,9
	No	218	62,5	2158	87,1**
42. Hostilitat	Sí	85	24,4**	142	5,7
	No	264	75,6	2337	94,3**
43. Irresponsabilitat	Sí	157	45,0**	431	17,4
	No	192	55,0	2048	82,6**
Variables penals					
1. Delicte base violent	No	81	32,3	615	45,6**
	Sí	170	67,7**	735	54,4
2. Edat en el moment del delicte base	Fins a 22 anys	76	29,3**	207	14,4
	De 23 a 28 anys	64	24,7	287	19,9
	Més de 28 anys	119	45,9	946	65,7**
5. Durada de la pena	Fins a 2 anys	75	29,5	867	60,3**
	De 2 a 6 anys	98	38,6**	387	26,9
	Més de 6 anys	81	31,9	184	12,8**
7. Història de violència	No	107	43,1	822	60,0**
	Sí	141	56,9**	549	40,0
8. Inici de l'activitat delictiva o violenta	Fins a 16 anys	47	18,1**	121	8,4
	De 17 a 30 anys	177	68,1**	775	53,6
	Més de 30 anys	36	13,8	550	38,0**
9. Increment de la freqüència, gravetat i diversitat	No	97	40,8	726	56,1**
	Sí	141	59,2**	569	43,9
Variables penitenciàries					
6. Temps ininterromput a presó	Fins a 1 any	146	56,2	1205	83,1**
	D'1 a 3 anys	56	21,5**	151	10,4
	Més de 3 anys	58	22,3**	94	6,5
10. Conflictes amb interns	Sí	202	57,9**	231	9,3
	No	147	42,1	2248	90,7**
11. Incompliments de mesures	Sí	131	37,5**	645	26,0
	No	218	62,5	1834	74,0**
12. Expedients disciplinaris	Sí	275	78,8**	579	23,4
	No	74	21,2	1900	76,6**
13. Evasions o fugues	Sí	35	10,0**	64	2,6
	No	314	90,0	2415	97,4**
14. Regressió de grau	Sí	177	50,7**	260	10,5
	No	172	49,3	2219	89,5**

	Categoria	Règim tancat			
		Sí		No	
		N	%	N	%
15. Trencament de permisos	Sí	37	10,6**	88	3,5
	No	312	89,4	2391	96,5**

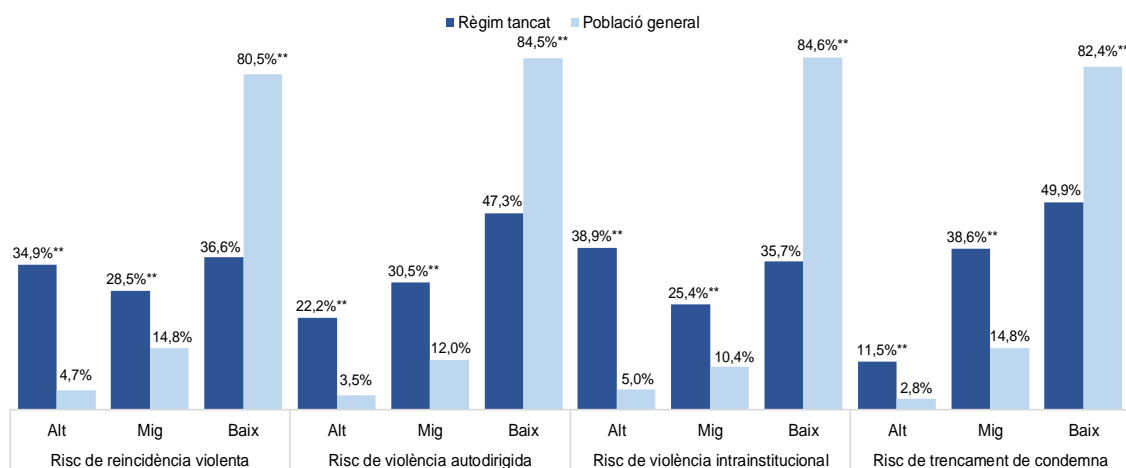
** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

Els interns que han passat per règim tancat presenten més variables personals de risc, tant estàtiques com dinàmiques, i les diferències respecte de la població penitenciària ordinària són significatives en la seva majoria.

En totes les variables personals, penals i penitenciàries els factors de risc són sempre molt més presents en major proporció de casos, doblant com a mínim el seu percentatge respecte de la resta. També les trajectòries vitals ja ens donen pistes del que passarà en la pena base i després en la reincidència, ja que les seves històries de violència són precoces i s'han anat incrementant en freqüència i gravetat. Dins del centre penitenciari això es reflecteix en una desadaptació molt disruptiva i conflictiva en l'entorn i, per suposat, amb el personal penitenciari.

Les avaluacions finals de *RisCanvi* pronostiquen en major proporció riscos alts i mitjans en aquest grup en les 4 valoracions fetes l'any 2015.

Gràfic 79. Pronòstic de risc segons *RisCanvi* segons estada o no en règim tancat

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

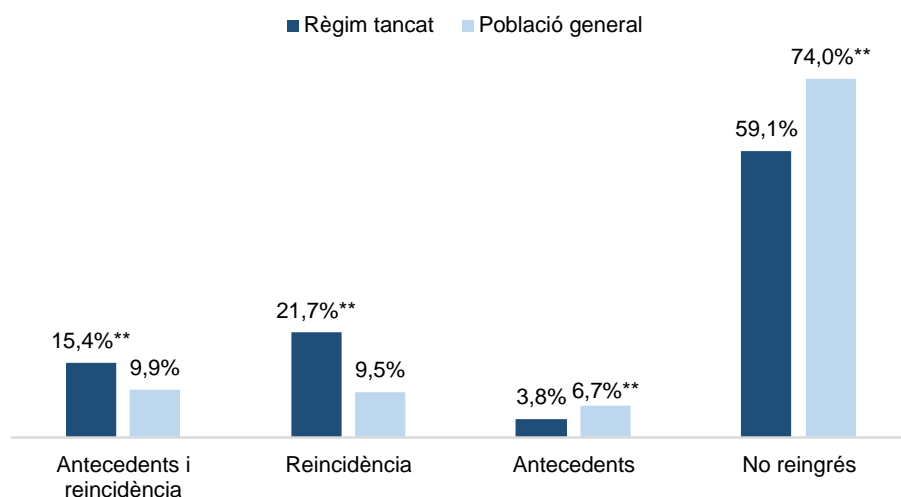
5.4.3 Característiques de la reincidència

Dels 349 excarcerats que formen part del grup de règim tancat, 146 tornarà a ingressar a presó, això és un 41,8%, enfront del 20,6% del grup d'interns de població general que no ha passat per primer grau o mòduls d'especial

supervisió. Concretament, un 21,5% reingressarà un cop, un 12,6% ho farà dos cops i un 7,7% en tindrà més de dues.

Quant al motiu pel qual ingressen a presó, trobem una major proporció de reincidents en el grup de règim tancat, mentre que la població penitenciària general presenta taxes més altes de reingrés per causa anterior i de no reingrés:

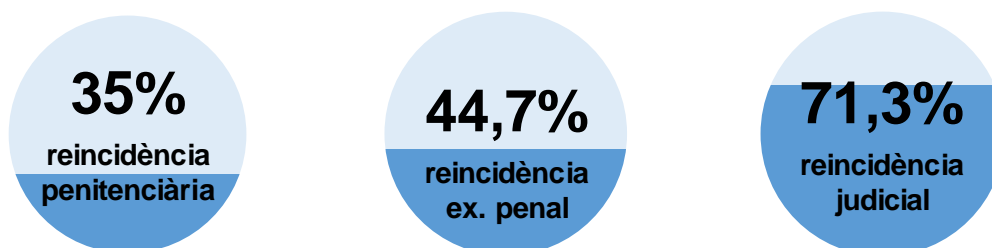
Gràfic 80. Motiu pel qual reingressen a presó

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

Atenent a les taxes de reincidència, aquestes són més altes pel grup de règim tancat i aquestes diferències respecte de la població general són estadísticament significatives:

Figura 22. Taxes de reincidència del grup de règim tancat

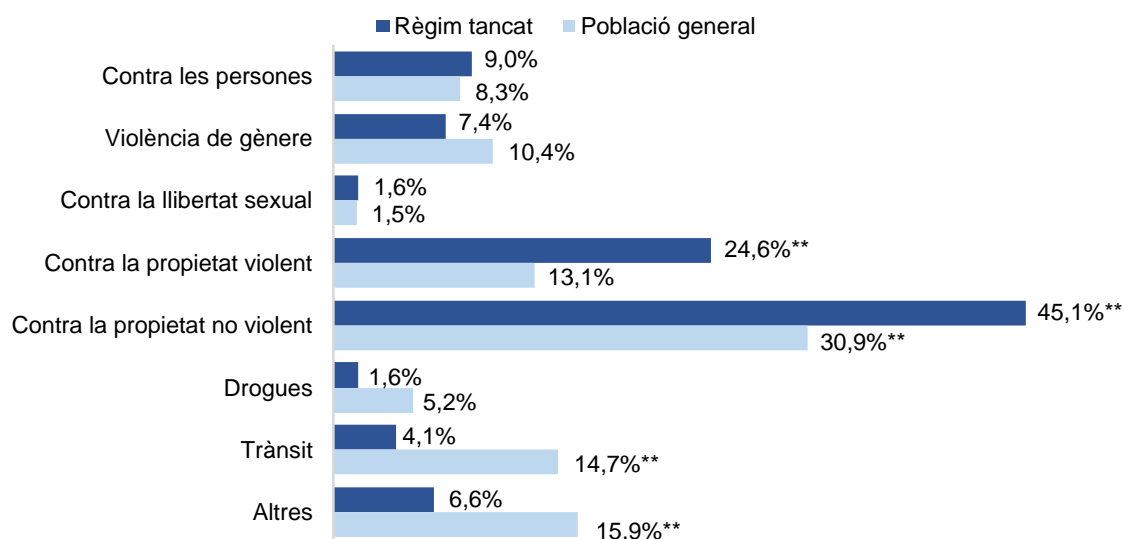

Pel que fa al nombre de reincidències penitenciàries en el període de seguiment, el grup de règim en té 1,66 de mitjana, triplicant la mitjana de població general. En el cas de la reincidència en execució penal, la mitjana és de 2,04, mentre que aquells que no han passat per règim tancat en tenen 0,43 de mitjana.

Destaca especialment la reincidència judicial: 7 de cada 10 interns que passen per règim tancat, tornaran a tenir causes obertes als tribunals.

Quant al delictes de la primera reincidència penitenciària, el grup de règim tancat tendeix a cometre més delictes amb violència que la població general (42,6% front 33,2%, però aquestes diferències no són significatives. On sí que trobem significació és en la categoria delictiva: en el grup de règim tancat destaquen els *delictes contra la propietat*, mentre que en el grup general trobem una major proporció de delictes de *trànsit* i *altres*.

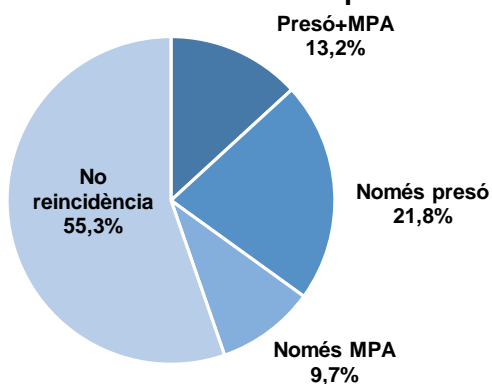
Gràfic 81. Tipologia del delictes principal de la reincidència

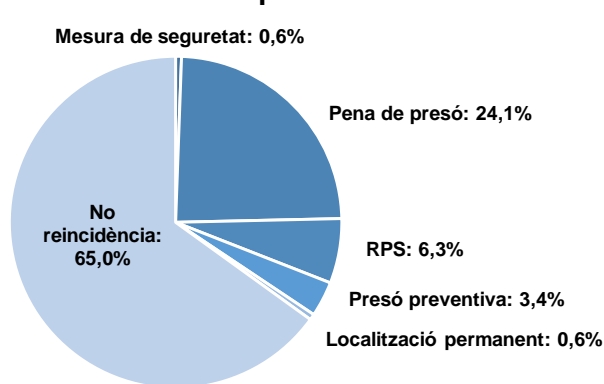
** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

I com es pena aquesta reincidència en el grup de règim tancat? Majoritàriament, els excarcerats reben una nova pena de presó, a vegades acompanyada d'una mesura penal alternativa.

Gràfic 82. Pena aplicada en la reincidència d'execució penal

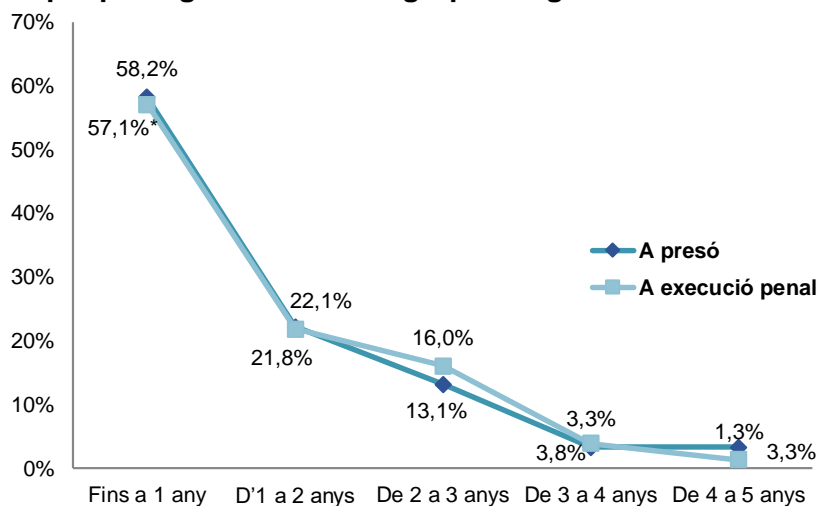
Gràfic 83. Tipus de pena de presó aplicada en la reincidència penitenciària

El temps que triga a reincidir a presó el grup de règim tancat no presenta diferències significatives amb la resta de població penitenciària i segueix la

tendència observada en recerques anteriors. Tot i això, l'única dada significativa és el fet que reincideixen en major proporció en execució penal en el segon any. De fet, la mitjana de dies pel grup de règim tancat és de 424,83 dies (1,2 anys), mentre que el grup de població general triga 542,72 (1,5 anys):

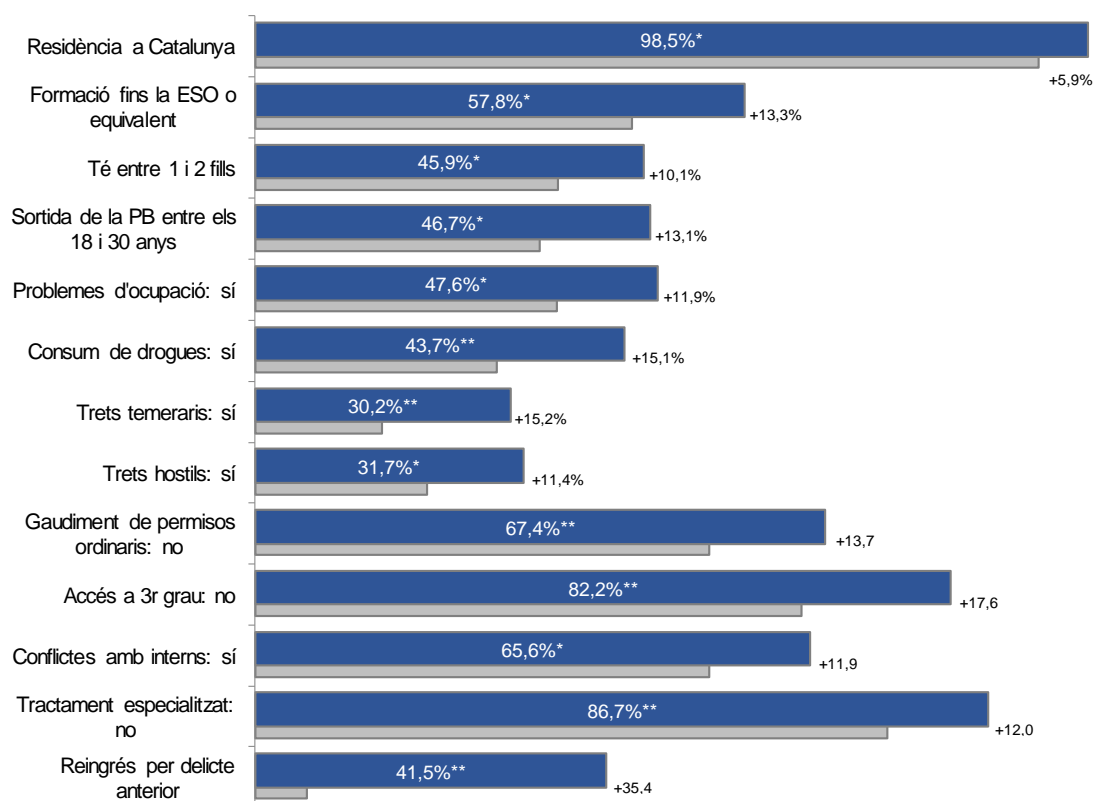
Gràfic 84. Temps que triga a reincidir el grup de règim tancat

5.4.4. Perfil dels reincidents penitenciaris que passen per règim tancat

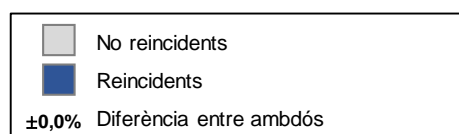
Com hem comentat el 41.8% dels 349 subjectes d'aquest grup de règim tancat tornarà a entrar a presó per un nou delictes (com a mínim). Quines diferències es troben enfront del 58,2% que no hi tornen a ingressar per nou delictes?

Gràfic 85. Diferències significatives entre reincidents i no reincidents dins el grup de règim tancat

* Valors amb diferències estadísticament significatives: $p \leq 0,05$

** Valors amb diferències estadísticament significatives: $p \leq 0,01$

Així, en persones que ja acumulen múltiples factors de risc per a la reincidència, els que correlacionen efectivament amb una nova comissió delictiva són tenir menys estudis, ser més jove, amb problemes d'ocupació i de consum de *drogues* i trets personals temeraris i impulsius. Per tant, aquestes variables es presenten com les majors predictores de reincidència dins d'un grup amb una taxa ja superior a la mitjana.

De les variables penitenciàries, únicament és significativa els conflictes amb altres interns. Això ens permet afirmar que el comportament dins el centre penitenciari no és un bon predictor discriminatori en aquest grup per a la reincidència posterior, ja que els dos grups (reincidents i no reincidents) es comporten igual de disruptius.

En la línia del que s'ha comentat durant tota la recerca, una excarceració progressiva resulta un factor protector per a la reincidència; també en aquest

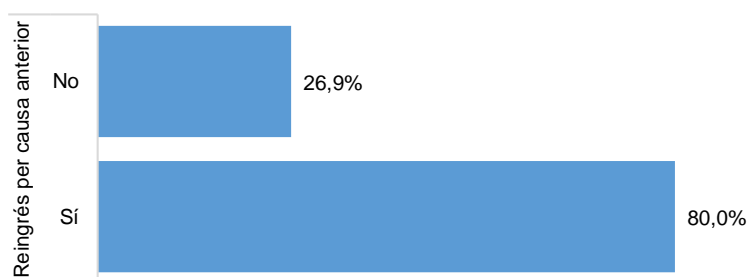
grup (els no reincidents han tingut 13,7 punts més en permisos ordinaris que els reincidents i 17,6 punts en l'accés a tercer grau).

Una altra dada molt significativa: els que han fet tractament especialitzat presenten millors resultats dels que no l'han fet. La diferència és de 12,0 punts. Tractant-se del grup de major risc, val la pena l'aposta per incidir de manera específica en aquest grup perquè el tractament veiem que sí que funciona per discriminar un grup de reincidents de l'altre.

I per últim, la darrera dada molt destacada de la interpretació del gràfic 86 Tornar a entrar per complir una pena per delictes anteriors és un altíssim predictor de reincidència posterior. En parlarem en el capítol següent de l'efecte iatrogènic de la Justícia, però aquí en tenim un exemple fragant. La diferència són 35,4 punts. Aquesta variable per si sola explica en molta part el motiu de la reincidència posterior (V de Cramer 0,433).

La taxa de reincidència dels que han reingressat per causa anterior és del 80,0%, mentre que els subjectes que han passat per règim tancat, però que no han tornat a ingressar per causa anterior, tenen una taxa de reincidència del 26,9%.

Gràfic 86. Taxa de reincidència del règim tancat en funció de tenir o no tenir un reingrés per causa anterior

Taula 114. Variables quantitatives

Variables quantitatives	Règim tancat	Mitjana	Desviació estàndard
Total temps de condemna en dies	Sí	2.147,74	1.781,97
	No	1.103,66	1.114,05
Edat en el delictes de la pena base	Sí	32,01	9,74
	No	38,59	10,66
Edat inici pena base	Sí	29,91	8,88
	No	37,81	10,61
Edat en la sortida de la pena base	Sí	35,04	9,14
	No	40,02	10,62
Edat de la primera reincidència penitenciària	Sí	34,69	8,21
	No	38,36	9,63

Variables quantitatives	Règim tancat	Mitjana	Desviació estàndard
	<i>No</i>	0,30	0,75
Nombre regressions	<i>Sí</i>	0,98	1,18
	<i>No</i>	0,13	0,38
Nombre regressions a 1r grau	<i>Sí</i>	0,82	1,09
	<i>No</i>	0,00	0,00
Nombre regressions a 2n grau	<i>Sí</i>	0,16	0,47
	<i>No</i>	0,13	0,38
Nombre d'incidents molt greus (art.108 RP)	<i>Sí</i>	6,09	7,90
	<i>No</i>	0,36	1,16
Nombre d'incidents greus (art.109 RP)	<i>Sí</i>	7,88	9,12
	<i>No</i>	0,66	1,77
Hores totals invertides en activitats del centre i tractament especialitzat	<i>Sí</i>	1.315,24	1.618,10
	<i>No</i>	593,60	949,77
Hores invertides en animació sociocultural	<i>Sí</i>	220,36	406,69
	<i>No</i>	119,46	207,33
Hores invertides en activitats operari/aux. d'oficina	<i>Sí</i>	723,07	1015,71
	<i>No</i>	458,68	682,34
Hores invertides en educació reglada	<i>Sí</i>	179,55	258,75
	<i>No</i>	120,48	210,69
Hores invertides en activitats esportives	<i>Sí</i>	329,90	459,81
	<i>No</i>	158,62	280,99
Hores invertides en formació ocupacional	<i>Sí</i>	416,61	465,09
	<i>No</i>	304,40	429,65
Hores invertides en específics <i>trànsit</i>	<i>Sí</i>	135,55	310,87
	<i>No</i>	62,74	156,10
Hores invertides en programes de conductes addictives	<i>Sí</i>	120,92	214,63
	<i>No</i>	78,50	135,66
Hores invertides en educació emocional i control impulsos	<i>Sí</i>	76,16	135,14
	<i>No</i>	47,09	95,61
Nombre de reincidències presó	<i>Sí</i>	1,66	4,93
	<i>No</i>	0,43	2,62
Nombre de reincidències en execució penal (MPA + presó)	<i>Sí</i>	2,04	5,12
	<i>No</i>	0,60	2,72
Temps que triga a reincidir execució penal en dies	<i>Sí</i>	424,83	363,16
	<i>No</i>	542,72	481,34

6. L'efecte iatrogènic de la Justícia

6.1. L'Administració de Justícia

Tots tenim present aquella imatge de la Justícia representada per la deessa *Iustitia* amb una bena als ulls, una balança i una espasa.

Que porti una bena als ulls vol significar (des del segle XV) que és cega. Significa en positiu que no distingeix entre les persones, que la Justícia s'aplica de forma equitativa i per igual a tothom. No hi ha privilegis. La Justícia no mira les persones, sinó els fets.

Ara bé, aquesta imatge idíl·lica ho deixa de ser quan es presenten desajustos en el funcionament.

6.1.1. Lentitud

És un defecte molt acceptat que passa en l'aplicació de la justícia i no és objecte d'aquest capítol aprofundir-hi ni en les causes ni en les solucions. Ens fixarem només en les *conseqüències* que ha tingut en les persones que han sortit excarcerades l'any 2015 i en l'eficàcia de les mesures.

Ja en el capítol 3.5 hem explicat la implicació que té en les noves reincidències la nova entrada a la presó de les persones excarcerades per delictes de causes anteriors. La taxa penitenciària és la més alta de tots els grups estudiats: 61,9%. Podem afirmar sense gaire marge d'error que tenir causes pendents per complir que impliquin un nou pas per la presó és l'indicador més clar de futura reincidència penitenciària.

No hi ha possibilitat d'abandonament del rol de delinqüent ni de canvi de la identitat delictiva, perquè continuarà immers en la roda de compliment de condemnes penitenciàries i lligat a la subcultura carcerària. Que això és així, ho avala la dada dels que no han reingressat a la presó per una causa anterior: tenen la meitat de reincidència judicial (47,1%) que els que sí que han reingressat per causes antigues (82,4%) (vegeu el cap. 3.5).

D'altra banda, trobem el temps que es triga a fer complir les sentències. La taula 115 aporta unes dades dels extrems de màxims (176 casos) d'un total de

població excarcerada de 3.651. Per tant, no són el comú: aquests 176 casos suposen el 4,8% del total. En termes estadístics, justament els menysprearíem per aquesta condició d'excèpcional, de residual, però ens serveixen per exemplificar un funcionament anòmal de la Justícia quan valorem en conjunt l'efecte que té sobre el subjecte la seva actuació.

Les dues primeres columnes ens diuen (en dies i anys) el temps que ha passat des del delictes pel qual torna a reingressar a presó per causa anterior a partir de 2015. La tercera columna recull el temps de compliment de la condemna (6 mesos de mitjana). La quarta recull l'edat que tenia el penat quan va complir la PB i finalment la cinquena columna recull el nombre de reincidències que, **a partir del nou ingrés per causa anterior**, s'ha produït. Clarament es tracta d'una seqüència iatrogènica: primer trobem un ingrés per causa anterior després d'un temps en llibertat i a continuació una nova escalada de reincidències.

Taula 115. Temps que ha passat des del delictes per causa anterior i altres variables

Temps entre el delictes i compliment per causa anterior de la PB		Temps en dies de compliment de condemna per causa anterior	Edat a la sortida de la PB	Nombre de reincidències judicials
En dies	En anys			
7.736	21	83	54	0
5.799	16	387	62	0
4.494	12	88	35	0
4.422	12	502	49	11
3.700	10	356	47	1
3.551	10	143	48	2
3.546	10	323	40	1
3.544	10	564	36	2
3.502	10	177	50	4
Entre 3.332 i 3.121	9 anys	140	mitjana 42	mitjana 1
Entre 2.990 i 2.859	8 anys	mitjana 229	mitjana 42	mitjana 3
Entre 2.699 i 2.342	7 anys	mitjana 279	mitjana 35	mitjana 3
Entre 2.362 i 2.016	6 anys	mitjana 372	mitjana 38	mitjana 2
Entre 1943 i 1.665	5 anys	mitjana 355	mitjana 36	mitjana 3
Entre 1.627 i 1.312	4 anys	mitjana 329	mitjana 36	mitjana 2
Entre 1.273 i 925	3 anys	mitjana 260	mitjana 38	mitjana 3
Entre 909 i 565	2 anys	mitjana 238	mitjana 37	mitjana 4
Entre 544 i 44	1 any	mitjana 120	mitjana 35	mitjana 8
Total casos valorats	176 casos			

De l'observació de la taula i les diferents relacions amb les columnes s'extreuen un seguit de conclusions:

La primera persona de la llista ha hagut d'entrar novament a presó per un delictes comès fa 21 anys i per complir només 83 dies de condemna quan en tenia 54

anys. La segona persona de la llista ha entrat per complir 1 any (387 dies) per un delict comès fa 16 anys quan en tenia 62 anys. La tercera persona de la llista ha entrat per complir 88 dies de condemna per un delict comès fa 12 anys i quan en tenia 35.

Aquests tres primers casos extrems després no han tingut cap més reincidència judicial. Però en són l'excepció. A partir d'aquí veiem que sí que hi ha reincidències judicials i a mesura que s'apropen els reingressos per causa anterior a la data del delict (és a dir, fa menys temps que es va cometre) van augmentant el nombre de reincidències judicials que té el subjecte.

Veiem també que el compliment de la condemna pendent és per una pena curta, sovint de menys d'un any: per tant, el delict no és greu i va tenir lloc fa molt de temps. La resposta de presó, per com allunyada que està del moment en què es va produir és iatrogènica des del punt de vista de l'esforç per aconseguir el desistiment (no permet *normalitzar* la vida del condemnat ni pensar encara en la reinserció social).

Sobta amb aquestes circumstàncies que es pugui pensar per part d'algun operador jurídic que el compliment tingui algun efecte en la prevenció general o especial de la pena. Fins i tot en l'hipotètic cas que algun lector o lectora continuï pensant que en té algun efecte dissuasiu i que cal mantenir aquesta aplicació de la pena privativa de llibertat la pregunta a formular seria: "per què no s'ha sumat la condemna a la causa base, evitant així una sortida durant uns mesos i el risc manifest de provocar noves reincidències en aquest impàs?". S'ha posat en més risc a la comunitat en deixar-lo sortir sabent que té causes pendents de complir i que això en limita molt l'efecte del *desistiment* delictiu que s'hagi pogut plantejar amb qualsevol tractament de rehabilitació penitenciari.

I cal atribuir-la a la lentitud d'aplicar-la, però també a una segona circumstància: està centrada exclusivament en la retribució de la pena i no en la restauració de la pau social. La taula 116 dona arguments empírics a aquesta afirmació.

Taula 116. Relació entre reincidències judicials i entrades a presó per causes anteriors

Reincidències judicials	Sí causes anteriors		No causes anteriors		Total	
	N	%	N	%	N	%
Sense reincidència	108	17,6	1.606	52,9**	1.714	46,9
1 o 2 reincidències	98	16,0	618	20,3**	716	19,6
De 3 a 5 reincidències	105	17,1**	361	11,9	466	12,8
Més de 5 reincidències	303	49,3**	452	14,9	755	20,7
Total	614	16,8	3.037	83,2	3.651	100

** Valors amb diferències estadísticament significatives respecte de la taxa general: $p \leq 0,01$

La V de Cramer és de 0,349 per aquest encreuament de variables. Això vol dir que per si sola aquesta variable *explica* molt la realitat relacionada amb el nombre de reincidències judicials que es produeixen, en funció si entren a complir novament una pena privativa de llibertat per una causa anterior.

La conclusió seria que a partir d'un cert nombre de reincidències *la prevenció especial* deixa de tenir cap efecte dissuasiu si l'aplicació és automàtica i converteix el sistema en ineficient, a més de col·lapsar-lo.

I per la *prevenció general* en provoca l'efecte contrari: crea en la societat una sensació de frustració respecte a la percepció de falsa impunitat que tenen els subjectes que entren en aquesta escalada de multireincidència. S'acusa la justícia llavors d'ineficaç per fer la seva feina.

6.1.2. Inadequació de les mesures judicials per no adaptar-se a les persones

Hi ha diverses dades rellevants extretes de la informació dels expedients judicials que argumenten el títol d'aquest apartat.

Taula 117. Nombre de reincidències judicials fins al 31/12/2019

N	Reincidents	1.937
	No reincidents	1.714
Mijtana de reincidències		8,6
Media de reincidències		4,0
Desviació estàndard		13,2
Rang		144
Mínim		1
Màxim		145

La mitjana ens diu que els reincidents tindran 8,6 noves causes judicials, però amb una desviació estàndard molt elevada (13,2). La mediana, més fiable, ens diu que el 50% dels reincidents estaran implicats en 4 noves causes judicials. El rang ens diu que trobem subjectes amb una sola reincidència, però en canvi un subjecte té 145 noves entrades per causes noves a jutjats, amb els seus nous delictes diferents en cadascuna de les causes, diferents diligències prèvies, judicis ràpids, judicis orals, sentències de conformitat, etc.

Taula 118. Percentatge de reincidències judicials agrupada

	Freqüència	%	Nombre de causes noves
No reincidència	1.714	46,9	0
1 o 2 reincidències	716	19,6	985
De 3 a 5 reincidències	466	12,8	1.809
Més de 5 reincidències	755	20,7	13.867
Total	3.651	100,0	16.661

Els 1.937 subjectes implicats en noves reincidències judicials (53,1%) han estat implicats en un total de 16.661 procediments nous. Cal concretar que en aquests procediments participa amb molta freqüència més d'un jutjat, ja sigui de diligències prèvies o d'instrucció, de processament, de recurs, d'execució, etc., però el procediment que hem inclòs només s'ha comptat un cop, el que ha obert l'expedient per nou delicte. D'aquesta manera, les 16.661 causes corresponen a tants altres delictes diferents (com a mínim 1 delicte). Si en la mateixa causa s'acumulessin més delictes, la xifra es multiplicaria pel nombre de delictes que presumptament ha comès el subjecte excarcerat l'any 2015.

Taula 119. Comparativa entre els percentatges de grans categories delictives de la reincidència judicial i la reincidència penitenciària

Reincidències judicials	Reincidència judicial		Reincidència penitenciària	
	N	%	N	%
<i>Contra les persones</i>	359	18,5	55	7,2
<i>Violència de gènere</i>	130	6,7	57	7,5
<i>Contra la llibertat sexual</i>	24	1,2	7	0,9
<i>Contra la propietat violent</i>	32	1,7	92	12,0
<i>Contra la propietat no violent</i>	639	33,0	371	48,6
<i>Drogues</i>	59	3,0	28	3,7
<i>Trànsit</i>	126	6,5	65	8,5
<i>Altres</i>	568	29,3	89	11,6
Total	1.937	100,0	764	100,0
Delictes violents	546	28,2	211	27,6
Delictes no violents	1.391	71,8	554	72,4

Assenyalem el percentatge vàlid de tipologies delictives. S'aprecia que el pes dels delictes *contra les persones* és molt més elevat en l'àmbit judicial i que no dona en el mateix percentatge una resposta privativa de llibertat. També passa el mateix amb els *altres* delictes.

Per contra, els delictes *contra la propietat, violents i no violents* reben en més proporció propostes privatives de llibertat. Sorprèn sobretot aquests últims, que com ja hem vist en capítols anteriors, reben una resposta individual de pena curta i d'aplicació tardana a consideracions que podrien interpretar-se com a multireincidentes. La doctrina del Tribunal Suprem ja hem vist que ha estat contrària fins al moment a aquesta aplicació. Caldrà veure en el futur si la reforma legal d'aquest estiu del 2022 aporta algun canvi quant a l'eficàcia en la reincidència. Les persones operadores consultades que treballen en el sistema no en són optimistes.

6.1.3. L'efecte pandèmia en els procediments judicials

Malgrat que la recerca s'ha realitzat intencionadament en el període de seguiment pre-pandèmic per evitar trobar efectes no desitjats en el comportament de la reincidència, hem aprofitat l'eventualitat de disposar de les dades judicials per primer cop per registrar les dades de les noves entrades judicials produïdes en l'interval d'aquests 2 anys (2020 i 2021) en el nombre de casos entrats als jutjats pel conjunt de persones excarcerades l'any 2015.

Presentem les taules conjuntes amb l'ànim de facilitar la comparativa de les dades, però advertim que el temps de seguiment és diferent: 4,5 anys de mitjana en el període 2015-2019 i 2 anys en el període relacionat amb la pandèmia.

La segona prevenció que s'ha de tenir és que ens referim al comportament de la població excarcerada l'any 2015, i per tant, és un bon termòmetre per extrapolar-ho a la resta de població penitenciària, però cal anar molt amb compte en interpretacions que vagin més enllà amb la població general. La nostra mostra és intencional (persones excarcerades) i en absolut representativa de la població resident o transeünt per Catalunya.

Taula 120. Nombre de reincidències judicials comparació 2 períodes

	Període 2015/ 2019	Període 2020/ 2021
N	1.937	1.014
Mitjana	8,6	5,0
Media	4,0	2,0
Desviació estàndard	13,2	7,3
Rang	144	70
Mínim	1	1
Màxim	145	71

Taula 121. Delictes comesos en la reincidència judicial en els dos períodes

Categoria de delictes en les reincidències judicials	Període 2015/2019		Període 2020/2021	
	N	%	N	%
<i>Contra les persones</i>	359	18,5	230	22,7
<i>Violència de gènere</i>	130	6,7	81	8,0
<i>Contra la llibertat sexual</i>	24	1,2	10	1,0
<i>Contra la propietat violent</i>	32	1,7	29	2,9
<i>Contra la propietat no violent</i>	639	33,0	215	21,2
<i>Drogues</i>	59	3,0	31	3,1
<i>Trànsit</i>	126	6,5	93	9,2
Altres	568	29,3	325	32,1
Total	1.937	100,0	1,014	100,0
Delictes violents	546	28,2	350	34,5
Delictes no violents	1391	71,8	664	65,5

Destaquem com a principal diferència un notable descens percentual en el pes dels delictes *contra la propietat no violents*. Sembla una explicació lògica al confinament de la població i la manca d'oportunitats per cometre els petits furts que caracteritzen aquesta categoria delictiva.

En canvi, veiem que els delictes *contra les persones* el percentatge ha pujat lleugerament (una part molt petita d'aquest ascens correspon als delictes de *violència de gènere*).

Si mirem com s'han repartit les primeres reincidències en el conjunt dels dos períodes recollits, els resultats ens diuen que, judicialment, hi ha un 6,0% dels casos que cometran la reincidència judicial amb posterioritat als 5 anys. D'altra banda, descobrim en els procediments dels anys 2021 i 2022 apareixen 64 casos que fins aquell moment no constaven a les bases de dades judicials i que cal sumar al conjunt de reincidències.

Taula 122. Temps que triguen a reincidir (judicialment)

	Període 2015/2019	Període 2020/2021	% total	
	N	N		
Fins a 1 any	1.061		50,5	
D'1 any a 2 anys	305		14,5	
De 2 a 3 anys	276		13,1	
De 3 a 4 anys	208		9,9	
De 4 a 5 anys	61	64	2,9	- 3,0
De 5 a 6 anys		87	4,1	
De 6 a 7 anys		39	1,9	
Total parcial	1.911	190		
Total subjectes 2 períodes	2.101		100,0	

6.2. L'Administració penitenciària

Partim de la idea àmpliament acceptada que com més temps passi un subjecte de compliment ininterromput a presó, més consolidada serà l'exclusió social d'aquest, més afectada es trobarà la seva salut física i mental i més limitades seran les competències personals per afrontar les situacions estressants de la quotidianitat en llibertat (Álvarez, 2009; Valverde, 2014). Està àmpliament estudiat que l'efecte perllongat de l'encarcerament provoca problemes de salut física però sobretot de salut mental i psicològica, amb pèrdues d'autonomia, incapacitat de presa de decisions i d'afrontament dels problemes. La falta de control sobre la pròpia vida l'incapacita la recerca de solucions i provoca conductes infantilitzants, fomenta relacions malsanes de passivitat-agressivitat, de dependència-dominació i fomenta que les persones acabin adoptant una actitud passiva propera al fatalisme i l'apatia.

Això té molta repercussió en les relacions socials dels encarcerats, als quals els costa entendre els canvis que s'han produït fora. Com més temps aïllat de la societat, més dificultats de readaptació a l'antic entorn. D'altra banda, els encarcerats tenen tendència a pensar que el nucli familiar més proper s'ha mantingut estable i en el mateix punt que el van deixar quan van entrar a la presó, com si no haguessin avançat, com si el temps s'hagués aturat, mentre que fora els seus familiars han hagut de reprendre la seva rutina i vida social i deixen de tenir el pres en el nucli central de les seves vides. Aquesta pèrdua de pes i influència sobre el nucli familiar sovint deteriora les relacions amb les persones més properes.

Per tant, si tenim en compte totes aquestes premisses, com menys temps perduri en aquesta situació de medi tancat i com abans s'iniciï la seva preparació per a la sortida, millor serà el pronòstic de reinserció social i de *desistiment* delictiu.

Ja hem vist que el sistema penitenciari compta amb una adequada eina inicial de diagnòstic (*RisCanvi*) que li permet seleccionar respecte de cada subjecte: a) la intensitat de la intervenció a fer, en funció del risc de reincidència, b) les necessitats criminògenes a abordar durant la seva estada penitenciària; c) la individualització que cal fer en funció de les característiques culturals, personals, educatives.

El repartiment del risc ja hem recollit que es dona en els següents percentatges.

Taula 123. Distribució del risc de reincidència al llarg de la condemna dels subjectes

Risc proposticat	R1 Reincidència violenta 1a avaluació (inicial)		R2 Reincidència violenta avaluació (final)	
	N	% vàlid	N	% vàlid
<i>Baix</i>	1.931	70,8	2.046	74,9
<i>Mitjà</i>	499	18,3	452	16,6
<i>Alt</i>	296	10,9	233	8,5
Total	2.726	100,0	2.731	100,0

La gestió del cas, si seguíssim el model RNR hauria de portar necessàriament a donar la resposta d'atenció adient a cada subjecte. Poca intervenció dins de presó i preparació per la sortida en tercer grau i llibertat condicional pel 70% dels subjectes, segons aquestes dades. I una intervenció intensiva dins de presó pel 10% d'alt risc. En el cas del risc *mitjà* l'expertesa de l'equip professional ha de decantar en cada cas la mesura més adient a prendre.

Ja hem vist al capítol 3.6.3 que això encara no es produeix. En recollim aquí el llistat d'efectes iatrogènics descoberts en aquesta recerca que això provoca.

- Un 36,0% de persones amb pronòstic de risc *baix* de reincidència no obtindrà cap permís ordinari en tota la condemna. Si no inicia la cadena permissiva, després tampoc serà candidat al tercer grau ni a la llibertat condicional. Sortirà des de segon grau penitenciari. La taxa de reincidència d'aquest grup (31,2%) triplica als que sí que han obtingut permisos (10,3%).

- Els que han fet tractament especialitzat amb violències, tot i no necessitar-ho (risc *baix*), en global presenten una taxa de reincidència més baixa (15,4%) respecte dels que no han fet tractament (23,6%), però si ens fixem concretament en els que han fet el programa de *violència de gènere*, la taxa de reincidència dobla els que han fet tractament (30,2%) dels que no (18,5%). Quelcom similar passa amb els de risc *mitjà* (si fan tractament la taxa és de 34,6% i si no el fan la taxa és del 24,4%). Els tractaments especialitzats que es fan a presó no són innocus. Intervenir quan no cal sí que produeix un efecte negatiu en els interns.
- En canvi, sorprèn que hi hagi dos de cada tres subjectes de risc *alt* de *violència de gènere* que no hagin fet el programa i en aquests sí que veiem una reincidència penitenciària que supera el 55%.
- Hi ha una quarta part de subjectes de risc *baix* que faran tractament especialitzat (i no caldria). En canvi, hi ha un 69,0% de risc *alt* que no fa el programa de tractament i sí que els hi caldria. Cal canviar el focus d'intervenció especialitzada de l'equip professional de tractament i dirigir-la allà on realment és necessari.
- Les persones amb delictes de *trànsit*, amb risc *alt* i que sí que han fet el programa, presenten una taxa de reincidència molt alta (66,7%). En canvi, els que tenien risc *alt* i no han fet el programa la taxa de reincidència és la meitat (37,0%). Les diferències són estadísticament significatives. Proposem una revisió del programa que es duu a terme per corregir-ne la disfunció.

Què explica el fet que fer el programa de tractament de *violència de gènere* faci augmentar la taxa de reincidència en els de risc *baix*?

Als agressors de gènere els costa molt reconèixer la seva culpa. Mantenen molts aspectes de les àrees socials i algunes personals força preservades, sobretot les relacionades amb les competències socials. Però hi ha aspectes concrets de personalitat, relacionades amb el control de la conducta, en els quals els condemnats de risc *alt* presenten una important problemàtica individual, a diferència dels de risc *baix*.

Si a aquestes persones de risc *baix* (que amb una intervenció personalitzada a medi obert, al seu entorn de residència i sota supervisió, es podria fer una tasca més efectiva), les mantenim en règim ordinari i les ajuntem amb persones de risc *alt* per obligar-les a fer un programa grupal de contingut d'alta intensitat, les creences misògines entre els participants es traspassen com a taques d'oli. Els agressors de risc *baix* pensen llavors que encara s'han quedat curts en les seves actuacions i es reforça la pertinença d'identitat de maltractador a un grup (*si em posen al costat d'aquest que ha estat capaç de fer aquestes animalades, és que em veuen igual*).

Es produeix l'efecte iatrogènic que hem comentat. És un resultat que s'ha replicat en les darreres recerques que hem publicat al CEJFE,¹⁸ on es recullen dades específiques d'aquest grup d'infractors. Per tant, no es pot considerar un resultat espuri o fruit d'una sola observació.

La resta de programes de tractament especialitzat que s'aplicaven abans de 2015 no demostren cap impacte en la taxa de reincidència, la qual cosa ja era coneguda per la Direcció General d'Afers Penitenciaris i va portar a modificar-los l'any 2019. A hores d'ara en sabem l'efecte i l'impacte de dos d'ells (delictes sexuals i delictes de *violència de gènere*) per les avaluacions específiques que ja s'han fet amb grup control i grup estudi i amb proves pre-test i post-test abans i després de la intervenció especialitzada. Es poden trobar aquests informes en la pàgina web del CEJFE i la referència a peu de pàgina.

La conclusió més generalista d'aquest punt és que el tractament podria ser eficaç per reduir la reincidència però està mal orientat a qui cal aplicar-lo. I això fa perdre molta eficàcia quant a resultats, i a l'hora està provocant els efectes contradictoris que hem comentat.

¹⁸ Capdevila et al. (2022). *La reincidència en les excarceracions d'alt risc (2014-2016)*; Martínez, M. (2022); *Avaluació de l'eficàcia terapèutica dels nous programes de violència de gènere*; Martínez, M (2022); *Avaluació de l'eficàcia terapèutica dels nous programes d'intervenció i violència sexual*; Capdevila et al. (2022). *Conducta violenta, tractament i reincidència: avaluació del model RNR al CP Quatre Camins*.

6.3. La (des)coordinació institucional entre els diferents operadors jurídics implicats

Arribats en aquest punt, recollirem només els enunciats de les descoordinacions institucionals que al nostre entendre estan facilitant aquest efecte iatrogènic d'algunes actuacions dels operadors jurídics implicats, ja comentades al llarg d'aquest informe o dels que s'han recollit en els estudis fets o finançats pel CEJFE que hem anat enumerant.

(Des)coordinació entre el poder legislatiu i el poder judicial respecte de les mesures a aplicar en els multireincidentes: ja hem vist com la proposta del legislador (que establia l'article 235.1.7 l'aplicació de mesura de presó per als multireincidentes en el Codi penal del 2015) no ha estat acceptada a la pràctica pel Tribunal Suprem, que ha estat contrari a aplicar-ho. Al mateix temps, també hem estudiat en l'informe específic encarregat complementàriament a aquesta recerca¹⁹ que això ha provocat divisions, vots particulars dels magistrats i magistrades i aplicacions diferents del mateix precepte, amb la conseqüent desorientació i manca d'eficàcia en la disminució de la reincidència d'aquests casos. La nova reforma del Codi penal que ha entrat en vigor el juliol de 2022 pretén reduir aquest marge d'interpretació dels jutges i jutgesses i la seva aplicació automàtica, fent entrar a la presó els multireincidentes, però caldrà veure la jurisprudència que genera novament el TS i fins on la discussió genera nous entrebancs.

(Des)coordinació entre Fiscalia de Vigilància Penitenciària i l'Administració Penitenciària en l'aplicació del tercer grau i la llibertat condicional: amb certa freqüència els condemnats surten en aquests règims de compliment i la Fiscalia de Vigilància Penitenciària s'hi oposa de manera sistemàtica a moltes de les concessions. Quan això passa i el jutge o la jutgessa de vigilància penitenciària dona la raó a la Fiscalia, el condemnat ha de tornar a reingressar a

¹⁹ Torres, N.; Cruz, A. (2023, pendent de publicació). *Jurisprudència en l'aplicació de l'article 235.1.7 del Codi penal i l'aplicació de penes de presó com a pena substitutòria de la multa impagada*. CEJFE.

règim ordinari al cap d'uns mesos de complir la condemna en semilibertat sense incidències i posant en risc el procés de reinserció i amb riscos de recaigudes. Sovint la interpretació de fiscalia és restrictiva, considerant les progressions de grau com a *beneficis penitenciaris* (concepte erroni, atès que segons el Reglament Penitenciari, els únics beneficis són l'avançament de la llibertat condicional i la proposta d'indult) i no com a formes regulades previstes clarament a la LOGP i el Reglament que la desplega de compliment de la pena. S'extreu de les entrevistes amb l'equip professional de la SMPRAV que FVP només interpreta com a fórmula vàlida el compliment íntegre de la pena en segon grau i considera que el medi obert i la LC és una desvirtualització de la mesura imposada pel jutjat sentenciador. Aquesta idea és absolutament contrària a l'article 1 de la LOGP, que descriu que les penes han d'estar encaminades a la reinserció social dels penats i això només és possible amb la utilització de la sortida esglaonada com a mesura més eficient de desistiment delictiu i reinserció social, com hem demostrat reiteradament amb les evidències d'aquest informe.

Punt i a part cal fer en la redacció i el contingut dels informes emesos pels centres penitenciaris que fonamenten aquestes progressions de grau i accés a la LC. Sovint la crítica justificada que hem rebut del Servei de Classificació de la SMPRAV és que les redaccions dels informes no reflecteixen realment el progrés i l'adequació de les mesures proposades. Tampoc es fonamenta prou clarament com existint encara un pronòstic de risc de reincidència, les mesures proposades de control complementari minimitzen aquest risc a percentatges acceptables que fonamenten en virtut de l'eficàcia comprovada per estudis com el nostre, com l'aplicació de la sortida esglaonada garantirà en un alt percentatge de subjectes un millor desistiment del delictu que la sortida directa des de primer o segon grau penitenciari en finalitzar la condemna.

(Des)coordinació entre Departament de Salut i Departament de Justícia quan el traspàs i assumptió de casos d'alta complexitat: a la sortida en llibertat definitiva o progressió esglaonada des de medi obert, així com la transferència del seguiment en els casos d'alta vulnerabilitat com són els subjectes amb patologies mentals greus, patologies duals, disminucions intel·lectuals greus i/o toxicomanies que necessiten supervisió continuada. L'accés a aquests recursos escassos dels serveis públics caldria unificar un

criteri de prioritització, immediatesa i urgència atès el risc que implica per a la resta de la Comunitat si es desatenen les atencions.

(Des)coordinació entre els jutjats civils de família, els jutjats penals i de Violència domèstica en l'atenció de la parentalitat i les víctimes menors, quan aquestes són fills/es de les dones agredides (el que s'anomena violència vicària). Un recent estudi finançat pel CEJFE²⁰ demostra que el propi procés judicial incrementa la victimització dels nens, nenes i adolescents, atès que no es prenen mesures de protecció cap amb ells i elles si no han estat víctimes directes d'agressions per part del pare (no es reconeix que siguin víctimes indirectes). I persisteix la idea estereotipada que el pare agressor de la parella pot continuar sent un bon pare i que la limitació dels seus drets pot anar en contra de l'interès superior dels i les menors. Si les proves no permeten acreditar la violència (en l'àmbit penal) s'atribueix automàticament la custòdia compartida en l'àmbit civil, encara que hi hagi indicis fundats de violència.

²⁰ Giménez, A. et al. (2022). *Mesures de protecció dels i de les menors víctimes de violència masclista: una reforma pendent en l'atenció a la víctima*. CEJFE. Pàgina web.

7. Conclusions i propostes

El públic lector trobarà en les conclusions i propostes les principals idees destacades de l'actualització de l'informe sobre les taxes de reincidència penitenciària. Hem redactat aquests dos punts perquè puguin ser llegits de manera autònoma, com a resum executiu de l'ampli contingut d'aquest informe, on es pot trobar extensament fonamentat el contingut de les afirmacions que aquí s'hi fan.

7.1. Conclusions

Respecte de les taxes de reincidència

1. La taxa de reincidència penitenciària 2020 és del 21,1% pel conjunt de penats que van sortir de presó l'any 2015.
2. Aquesta xifra suposa un descens de 9,1 punts respecte de l'estudi anterior. I el descens és de 19,2 punts respecte de la mesura de fa 12 anys.
3. Si descomptem les persones que no han estat classificades i/o han complert una RPS (presó per impagament de multa), la taxa de la resta de persones classificades a presó baixa fins al 16,0%.
4. Aquests resultats ens diuen que 8 de cada 10 persones que van sortir de presó l'any 2015 a Catalunya no hi van tornar en els 5 anys següents de seguiment.
5. Quant a les taxes de reincidència segons els tipus de delictes, els excarcerats per delictes *contra la llibertat sexual* són els que tenen una reincidència més baixa: 5,3%. Però aquells que han estat valorats com de risc *alt* tenen més probabilitats de reincidir en aquest mateix tipus de delicte.
6. Els infractors amb delictes de *violència de gènere* presenten una taxa un pèl per sobre de la taxa general (17,7% VIGE enfront del 21,1% general). El 42,5% dels reincidents de VIGE ho farà en aquest mateix tipus de delicte. Els resultats ens demostren que el *RisCanvi* encerta en la predicció de risc, gravetat i reiteració delictiva d'aquest grup, quan els riscos són *alts* i *mitjans*. En canvi, hem descobert també que proposar fer un tractament especialitzat en violències de gènere als infractors diagnosticats de risc *baix* (el fan conjuntament amb els de risc *alt* o *mitjà*) té un efecte iatrogènic i reincideixen més els que han fet el tractament que no els que no l'han fet. D'altra banda,

amb els de risc *baix* es fa necessari el seguiment individualitzat en medi obert, atès que ha observat un grup amb reincidència tardana (quan ja porten més de 3 anys en llibertat i sense incidències conegudes).

7. Els infractors amb delictes *contra persones* (diferents de *gènere* i *sexual*) tenen una taxa de reincidència del 16,1%, molt similar a la general del 21,1%. Els reincidents presenten una gran variabilitat delictiva en la reincidència (per aquest ordre: *c. propietat no violent, c. persones, altres, violència de gènere i c. propietat violent*).
8. Les persones que reingressen a presó per complir una condemna per una causa anterior (delicte comès abans de complir la *pena base*) quan surten tornen a reincidir i ho fan en major percentatge que la resta de grups estudiats (61,9%). Que la justícia sigui lenta en executar la sentència (i a cada estudi de reincidència veiem que ho és més) té un efecte iatrogènic enorme en qualsevol intent de treballar el desistiment delictiu dels excarcerats.
9. Les sortides esglaonades de la presó (passant per tercer grau en totes les seves modalitats i combinacions, com també l'accés a la llibertat condicional) han donat taxes de reincidència molt més baixes que els condemnats que han complert la pena íntegrament en primer o segon grau. Les proves estadístiques que han igualat les característiques dels dos grups (sortida des de medi tancat, sortida des de medi obert) ens aporten una dada molt destacada: aplicar la sortida esglaonada **redueix en 12 punts la reincidència** en tots els casos.
10. Per primer cop s'ha pogut recollir la taxa de reincidència judicial. Aquesta taxa és del 53,1%, 32 punts més elevada que la taxa de reincidència penitenciària. No ens consten en la bibliografia consultada estudis actuals que hagin recollit ambdues taxes pel mateix grup d'infractors. D'aquí del valor d'aquestes dades com aportació de la *xifra negra* segons les fonts que dades que s'utilitzin en els estudis.

Respecte als motius del descens de la taxa de reincidència

11. Hi ha moltes variables que afecten la reincidència, perquè és un fenomen dinàmic i multisistèmic. Durant aquests anys s'han produït molts canvis en un sentit o un altre en tots els indicadors de mesura que hi poden influir

(indicadors de benestar social, d'immigració, d'atur, de taxes penals, penitenciaris) i amb un mesurament tan distanciat en el temps de 5/6 anys com el que venim fent és molt difícil poder atribuir una causalitat clara de la taxa a qualsevol d'aquests canvis. L'estadística habitual no pot respondre a moltes d'aquestes preguntes causals que es volen formular.

12. El Codi penal ha sofert diferents reformes legislatives en el període d'estudi (normalment per endurir les condicions de compliment de les penes més llargues i/o delictes més greus) que no han tingut poca incidència —encara— en la taxa de reincidència mesurada, atès que són mesures de llarga durada.
13. D'altra banda, les propostes legals en el Codi penal sobre dels delictes més freqüents, com són els *furts* i d'altres delictes patrimonials de poca entitat penal, han provocat una jurisprudència inconsistent i qüestionada pel poder judicial (vegeu l'informe complementari) i que no ha servit per frenar als multireincidents.

El perfil del reincident

14. Té antecedents penitenciaris (65%) i el seu delicte principal és un delicte *contra la propietat* (56,6%).

Durant la condemna, no ha tingut cap permís ordinari (63,7%).

Té pitjor comportament a la presó: amb incidents (37,8%), amb expedients disciplinaris (41,9%), regressions de grau (17,8%) i estades en mòduls d'especial supervisió (9,4%).

La majoria dels reincidentes surten en llibertat definitiva des de medi tancat (primer grau, segon grau o sense classificar, un 79,7%), en una proporció molt superior als no reincidentes.

Al contrari, els no reincidentes han tingut una sortida en més proporció des de medi obert.

Respecte dels multireincidentes

15. El 8,2% dels reincidentes són responsables del 81,3% de les reincidències.
16. Hi ha menys reincidentes que en estudis anteriors, però els que reincideixen, ho fan més cops (de 2,2 s'ha passat a 4,2 reincidències de mitjana).

17. Els multireincidentes pertanyen a categories d'infractors que només passen molt breus períodes de temps a la presó.

a) Sense classificar (SC): 9,5% del total de condemnats. Presenten una elevada taxa de reincidència (penitenciària del 65,3% i judicial del 83,8%).

b) RPS (responsabilitat personal subsidiària), presó per impagament de multa: 13,1% del total de condemnats. També amb una elevada taxa de reincidència però no penitenciària, molt similar a la general (19,5%) i sí judicial (66,0%). Això vol dir que reincideixen en el mateix tipus de delictes (furt o delictes patrimonials de poca entitat penal) i reben sistemàticament el mateix tipus de resposta (una multa) sense tenir en compte la multireincidència.

Respecte del pronòstic i valoració de *RisCanvi* i la gestió del risc

18. Hi ha relació entre el risc diagnosticat pel *RisCanvi* i la taxa real de reincidència. Com més risc diagnosticat, més taxa observada (*alt* 46,0%, *mitjà* 25,1% i *baix* 11,0% respectivament).

19. La valoració de risc inicial és molt predictiva en el risc *baix*. Un 68,7% dels casos (1.979 subjectes condemnats) han presentat sempre en tota la condemna un risc *baix* de reincidència. El 89% dels diagnosticats inicialment de risc *baix* no han tornat a entrar a presó en els cinc anys posteriors de seguiment.

20. Cal relativitzar els canvis en les variacions del risc durant el compliment de la condemna, atès que després no es plasmen en una modificació de la taxa que vagi relacionada. Segurament perquè les persones que milloren en el risc sortiran directament des de segon grau o en medi obert amb molt poc marge de temps. La cadena permissiva (iniciada amb permisos ordinaris) hauria de començar abans en el percentatge de condemna complerta.

21. Algunes de les variables dinàmiques del *RisCanvi* presenten importants diferències en funció de la valoració de cada centre, segons els resultats annexos no publicats que hem fet centre per centre. Això significa que la interpretació de l'evidència inicial de cada variable no és homogènia ni prou estandarditzada i planteja dubtes en l'equip professional sobre l'eficàcia de l'eina de diagnòstic, que es traslladarà a la presa de decisions posterior.

22. L'equip professional dels centres penitenciaris encara no aplica realment el model RNR (risc, necessitat, responsivitat) com a eina de gestió del risc. Tampoc s'acaben de creure la valoració de *RisCanvi* i encara confien més en les seves pròpies percepcions que en l'evidència. Una tercera part dels condemnats que tenen un diagnòstic de risc *baix* no tindran ni un sol permís ordinari durant tota la condemna: aquests tripliquen la taxa de reincidència (31,2%) respecte dels que sí que han tingut permisos (10,3%). Dos de cada cinc de risc *baix* sortiran en llibertat definitiva des de segon grau i a una quarta part se'ls proposarà fer el programa de tractament especialitzat (quan en realitat no calia) i amb els resultats poc eficients.
23. Caldria enfocar els esforços de l'equip professional cap a la intervenció en els grups de risc *alt* i *mitjà* (69,0% i 66,9% respectivament, no faran el programa específic de tractament).
24. Com a resultat esperançador de cara al futur, en el total de persones tractades amb programes especialitzats en violència, hi ha diferències significatives quant a la reincidència entre els que han fet el programa (taxa 18,7%) enfront dels que no han fet el programa (taxa 29,1%).

Respecte dels mites en la subcultura penitenciària

Mite 1: La mala conducta dintre la presó és predictiva de la reincidència: falsa.

25. L'equip professional de centres penitenciaris tendeix a creure que ambdues van tan lligades que tenir un mal comportament dins del centre implica necessàriament reincidir quan es surt, la qual cosa no és certa.
26. La variable més influent (i distorsionadora) en la gestió del tractament penitenciari és *tenir expedients disciplinaris* al llarg del compliment de la condemna. Les persones amb expedients tenen menys accés a les eines de preparació per a la sortida que els que no n'han tingut, malgrat que la predicció de risc de reincidència doni risc *baix*.

Mite 2. Per mantenir la pau social dins del centre penitenciari és una bona tàctica utilitzar l'endarreriment de les eines de preparació per a la sortida com a incentiu: falsa.

27. Hi ha la concepció que les sancions reglamentàries per a faltes greus i molt greus del Reglament Penitenciari no són suficients per modificar la conducta de l'intern si no s'utilitza l'endarreriment de les eines de preparació per a la sortida com a prevenció *especial* i *general*. Els resultats obtinguts contradiuen aquesta percepció: les persones amb expedients disciplinaris i risc *baix* o *mitjà* que han accedit a les eines de preparació per a la sortida (permisos, accés al tercer grau, accés a la LC) redueixen a la meitat la taxa de reincidència respecte de les persones amb el mateix risc que no accedeixen a beneficis penitenciaris. També ja sabíem per altres estudis que a més es redueixen a la meitat el nombre d'expedients disciplinaris.²¹

Respecte de les coordinacions amb l'Administració de Justícia

28. S'ha detectat que no hi ha un procediment estructurat per conèixer les causes pendents de complir dels individus que ja estan complint condemna. Depèn de la voluntat de l'equip professional. Alguns juristes de presons truquen a jutjats i busquen informació. Des de presons no tenen accés a les bases de dades judicials (TEMIS) i això és una important dificultat. En canvi, els jutjats sí que tenen accés al SIPC però només alguns operadors jurídics revisen les fitxes processals penals i l'històric de penals. Ens diuen els experts i expertes consultats que aquesta bona pràctica no és comuna ni estandarditzada per part de cap d'ambdues administracions. Hi ha una manca de comunicació sistemàtica entre el sistema penitenciari i el sistema d'administració de justícia. Això explica el problema de compliment de presó per causes anteriors, que en aquest estudi ha arribat al 17,5% dels nous ingressos penitenciaris (quan en l'estudi anterior representava el 7,4%) i la seva principal conseqüència ja explicada en l'estudi és l'efecte iatrogènic que aquesta nova entrada a presó provoca (taxa de reincidència penitenciària 61,9% i judicial del 82,4%), amb l'evident descrèdit per a tot el Sistema.

²¹ Marrufo, M., Capdevila, M. (coord.) (2018). *Programa d'avaluació de la conducta violenta en el Centre Penitenciari Quatre Camins*. CEJFE. Pàgina web.

Respecte del perfil de l'excarcerat l'any 2015

Les principals diferències de perfil que tenien les persones que van sortir de la presó l'any 2015 respecte de l'estudi anterior (taxa de reincidència 2014, que recollia les persones que sortien de la presó l'any 2010) han estat:

29. El 2015 havia baixat: el percentatge de persones procedents del Magrib; que només tinguessin estudis primaris; que haguessin comès com a delictes principal un delictes *contra la propietat* i que tinguessin regressions de grau durant el compliment de la condemna.
30. El 2015, en canvi, havien augmentat: el percentatge de persones procedents de d'Amèrica Central i del Sud, el percentatge de persones que entraven per primer cop a la presó; amb coneixement del català (indicador d'integració social); amb més edat en el moment d'entrar i també de sortir de la presó pel compliment de la condemna; que haguessin comès com a delictes principal delictes de *violència de gènere*, i el percentatge d'aplicació de la llibertat condicional.
31. S'havien mantingut igual que en el mesurament anterior: el percentatge d'homes (92%), d'estrangers (41%), coneixement del castellà (80%), permisos ordinaris (51%), incidents dins de la presó (1,0 de mitjana), i temps de condemna ininterromput (1.000 dies).

7.2. Propostes

Respecte de la gestió penitenciària

- A. Els resultats mostren un descens continuat de la reincidència penitenciària en els darrers 12 anys. Si a més, com hem vist en l'estudi, les anàlisis estadístiques ens confirmen que la sortida des de medi obert i més esglaonada possible és la millor solució per reduir la reincidència, l'aposta del Departament de Justícia hauria de ser fomentar-la de manera decidida i explicada des del lideratge. Invertir els esforços en dotar el medi obert de majors i millors recursos amb la finalitat d'assumir amb garanties el control i seguiment d'aquestes persones a la comunitat i en vies d'assolir el desistiment delictiu i la reinserció social.

- B. Si el 70,8% dels condemnats valorats amb *RisCanvi* donen risc *baix* de reincidència, la proposta de classificació inicial en tercer grau hauria de ser la mesura automàtica per tots aquests casos i només corregida amb arguments contrastats i evidències d'altres factors negatius per part de l'equip professional de tractament.
- C. Des del punt de vista de l'efectivitat en la reducció de la reincidència es recomana que els centres oberts no siguin macro equipaments amb moltes places, que tendrien a reproduir la subcultura carcerària que s'ha viscut en l'entorn d'una presó de règim ordinari. És preferible dissenyar unitats modulars més petites, i a poder ser, territorialitzades i més integrades en la comunitat, i ben comunicades.
- D. Caldria ampliar el nombre d'Unitats Dependents (UD) com a forma més sistèmica i ecològica d'aproximació a l'entorn comunitari de les persones penades. També cal potenciar l'ús de l'art. 86.4 amb control telemàtic o sense.

Respecte a la intervenció amb els infractors

- E. En el cas dels infractors per *delictes sexuals*, les evidències ens concreten que en la majoria de casos tenen risc *baix* de reincidir i no cal prendre altres mesures addicionals que amb la resta de delictes, malgrat l'alarma social que susciten aquest tipus de conductes. Ara bé, en els casos de riscos *alts* s'imposa la necessitat d'un treball intensiu de tractament en el centre penitenciari, amb continuïtat posterior a la Comunitat. Aquest tractament hauria d'anar acompanyat, sempre que sigui possible, de la participació del subjecte en el programa CerclesCat, que ja s'ha avaluat com un programa d'èxit per reduir la reincidència i fomentar la reinserció social dels infractors.²²
- F. En el cas dels agressors de *violència de gènere* cal revisar a fons tota la forma d'avaluar, d'intervenir i gestionar els casos en el conjunt de l'execució penal, atès que és el grup que mostra una reincidència més tardana, la que una intervenció mal dirigida té efectes iatrogènics en els riscos baixos i la

²² Thuy Nguyen Vo, Capdevila, M. (coord.), et al. (2021) *Avaluació del projecte CerclesCat (4t informe)*. CEJFE,

que convé seguir més en medi obert fins a assolir resultats més consistents respecte del desistiment dels que s'estan assolint en l'actualitat.

- G. Respecte dels *multireincidents*, la proposta de treball va en el sentit que ens indica l'informe complementari elaborat específicament per aquesta recerca respecte al tractament legal que cal donar en el Codi penal. Si el 8% de persones són responsables del 80% de les reincidències, cal temperar-les.

Respecte de la formació i l'avaluació de resultats

- H. Els nostres estudis de taxes de reincidència, malgrat ser dels pocs que es fan seriatos i de manera sistemàtica cada cert temps en l'àmbit europeu, mostren una clara debilitat tècnica en fer-se tan espaiats en el temps (cada 5/6 anys). Això és degut al cost econòmic i humà que suposa obtenir la taxa amb tècniques de treball de camp encara manuals. Es fa necessari obtenir una explotació fiable de dades de manera informatitzada, automàtica i amb freqüència anual, recollint la taxa de cada subjecte a 1, 2, 3, 4 i 5 anys de seguiment. Cal invertir els esforços més immediats en aconseguir una sintaxi estadística i uns mitjans informàtics d'explotació de dades fiables per assolir aquesta fita ja per les properes edicions. Si s'aconseguís aquesta sistematització en l'extracció anual, la SMPRAV podria ajustar de manera més eficient i ràpida les seves polítiques penals i penitenciàries als resultats anuals i les tendències observades en els darrers anys.
- I. Els resultats obtinguts per centres penitenciaris i no publicats en aquest informe respecte de les valoracions i interpretacions de les variables del *RisCanvi* ens confirmen que no són homogènies. S'imposa com a estratègia una revisió global dels criteris que sostenen els criteris d'evidències d'aquestes variables, si bé es recomana fer-ho de manera quirúrgica centre per centre i en supervisió de casos. Es recomana formar un equip de

persones expertes en l'avaluació del risc i reconegudes dins del Sistema que a més tinguin capacitat didàctica i pedagògica per orientar a la resta de companys i companyes de centres que hagin d'omplir el *RisCanvi* inicial.

Si el primer *RisCanvi* està ben orientat, la resta de revisions resulta més fàcil.

- J. Es fa imprescindible disposar d'una formació especialitzada d'avaluació del *RisCanvi* i de gestió del risc aplicada. També d'una formació inicial i d'acollida que integri els nous i les noves professionals en aquesta tècnica de treball penitenciària.
- K. Cal mantenir i gestionar uns indicadors de qualitat en l'assumpció del model RNR pel qual es valori la tasca de cada centre penitenciari i serveixi de regulador per a la formació continuada i per a la innovació, la millora individualitzada d'aquelles debilitats que mostri cada centre i reforçament d'aquelles potencialitats que els converteixin en referents.

Respecte de la coordinació entre les Administracions implicades

- L. Cal establir un procediment estandarditzat de coordinació entre Jutjats i Centres penitenciaris que permeti conèixer a temps els processos pendents dels condemnats. Cal garantir la interoperabilitat entre els sistemes informàtics SIPC i TEMIS. És necessari que el canal de comunicació estigui preparat per donar alertes automàtiques als operadors jurídics responsables (jutjats d'execució penal i SMPRAV), de manera que ambdues administracions siguin conscients en temps real respecte quines sentències estan pendents de compliment per part dels ja condemnats a penes privatives de llibertat i facin el possible perquè s'executin de manera agrupada abans que l'intern surti de la presó. Hem vist que la pena de presó per un delictes anterior és el màxim potenciador de la reincidència posterior. Facilitar-ne una bona gestió pel treball del desistiment ajudarà a evitar probables reincidències.

Respecte del Codi penal i l'eficàcia de les mesures

- M. El Codi penal ha sofert contínues reformes legislatives (més de 35) en els seus 28 anys de vigència. En les fonamentacions dels canvis costa trobar evidències d'estudis que les avalin. Els resultats d'aquests canvis esdevenen

iatrogènics per la reincidència, és a dir, provoquen l'efecte contrari del que volien (com per exemple l'enduriment de les condicions d'accés a la LC fetes a la reforma del 2015). Estudis com aquest i d'altres similars, basats en evidències, haurien de ser obligatoris per fonamentar la necessitat de canvis legislatius penals. I la base perquè els i les nostres representants polítics n'estudiessin la millor manera de traslladar-ho a normatives i lleis.

N. En concret, hem demostrat en aquest estudi i l'annex complementari sobre l'avaluació legislativa que la pena de multa com a mesura pels multireincidentes és ineficient i caldria modificar-la. També que el concepte de multireincidència tal com s'interpreta jurídicament, actualment és obsolet i s'enreda en discussions doctrinals que l'allunyen de la realitat. La quantia del sostret no hauria de ser important per determinar la pena, atès que molts cops depèn de l'atzar i no de la voluntat de l'infractor. I finalment, caldria avaluar l'eficàcia de les suspensions com a mesura penal en aquests casos de multireincidència, que genera un alentiment enorme i un sobre cost procedimental a una Administració de Justícia ja de per si tensada i ineficient per la lentitud en aplicar-la.

8. Referències bibliogràfiques

Aebi, M. F., Delgrande, N. i Marguet, Y. (2015). Have community sanctions and measures widened the net of the European criminal justice systems? *Punishment & Society*, 17(5), 575-597. <https://doi.org/10.1177/1462474515615694>

Aebi, M., Cocco, E., Molnar, L. i Tiago, M. M. (2022). Prisons and Prisoners in Europe 2021: Key Findings of the SPACE I report. *Series UNILCRIM. 2022/3*. Council of Europe and University of Lausanne: Lausanne, Switzerland. https://wp.unil.ch/space/files/2022/05/Aebi-Cocco-Molnar-Tiago_2022_Prisons-and-Prisoners-in-Europe-2021_Key-Findings-SPACE-I_-220404.pdf

Aedo, A. (2011). Reincidencia: Crítica metodológica y propuesta de medición e interpretación para el sistema penal chileno. *Derecho y Humanidades*, 1(16), 293-307. <https://doi.org/10.5354/0719-2517.2010.16017>

Akers, T. A., Potter, R. H. i Hill, C. V. (2013). *Epidemiological Criminology: A Public Health Approach to Crime and Violence* (First.). San Francisco: Jossey-Bass.

Álvarez, F. J., Díez, P. R. i Álvarez, J. A. (2009) *Los efectos psicosociales de la pena de prisión*. Ed. Tirant lo Blanch. València. Monografías 634. 194.

Andrés-Pueyo, A. (2015). ¿Cuántos presos retornan a prisión? Análisis y utilidad de los estudios de reincidencia delictiva. *Boletín ATIP*, 31, 3-21

Andrés-Pueyo, A. (2008). El riesgo de violencia, la delincuencia violenta y su gestión penitenciaria. A Vv.aa. *V Jornadas de ATIP en Almagro*. Madrid: ATIP, 23-38.

Andrés-Pueyo, A. (2015). ¿Cuántos presos retornan a prisión? Análisis y utilidad de los estudios de reincidencia delictiva. *Boletín de la Asociación de Técnicos de Instituciones Penitenciarias (ATIP)*, 31, 3-21.

Andrés-Pueyo, A. i Nguyen, T. (2020). La reincidencia sexual: breve resumen del estado de la cuestión. *PostC: La PosRevista sobre Crimen, Ciencia y Sociedad de la era PosCovid19*. <https://postc.umh.es/minipapers/la-reincidencia-sexual-breve-resumen-del-estado-de-la-cuestion/>.

Andrews, D. i Bonta, J. (2010). *The psychology of criminal conduct*. Matthew Bender, Co.: New Providence, NJ.

Antenangeli, L. i Durose, M. R. (2021). Recidivism of prisoners released in 24 States in 2008: a 10 years follow-up period (2008-2018). *US Department of Justice*. Bureau of Justice Statistics.

Añaños, F. T., Nistal, J i Moles, E. (2021). La reincidencia penitenciaria en España: género, factores asociados y prevención. *Psychology, Society & Education*, 13(2), 1-10.

Aos, S. (2007). Evidence-Based Public Policy Options to Reduce Criminal Justice Costs and Crime Rates. A: Bogenschneider, K., i Normandin, H. (Eds.) *Cost-Effective Approaches in Juvenile and Adult Corrections: What Works? What Doesn't?* 25TH Wisconsin Family Impact Seminar. http://wisfamilyimpact.org/wp-content/uploads/2014/09/s_wifis25report.pdf#page=27

Arnold, D., Dobbie, W. i Yang, C.S. (2018). Racial Bias in Bail Decisions. *Quarterly Journal of Economics* 133(4), 1885-1932. DOI: 10.1093/qje/qjy012

Auty, K. M., Farrington, D. i Coid, J. W. (2015). The validity of self-reported convictions in a community sample: findings from the Cambridge study in delinquent development. *European Journal of Criminology*. 12, 562-580.

Bales, W. i Piquero, A. (2012). Assessing the impact of imprisonment on recidivism. *Journal of Experimental Criminology*, 8, 71-101.

Beaudry, G., Yu, R., Perry, A. E., i Fazel, S. (2021). Effectiveness of psychological interventions in prison to reduce recidivism: a systematic review and meta-analysis of randomised controlled trials. *The Lancet Psychiatry*, 8(9), 759-773.

Bell K. (2019). Gender and prison recidivism: The influence of protective and risk factors. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology*, 7(2), 185.

Bersani, B. i Doherty, E. (2017). Desistance from offending in the twenty-first century. *Annual Review of Criminology*, 1, 1-24.

Bonta, J. i Andrews, D. A. (2007). Risk-need-responsivity model for offender assessment and rehabilitation. *Rehabilitation*, 6(1), 1-22. <https://www.securitepublique.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/rsk-nd-rspnsvty/rsk-nd-rspnsvty-eng.pdf>

Bonta, J., Rugge, T., Scott, T. L., Bourgon, G. i Yessine, A. K. (2008). Exploring the Black Box of Community Supervision. *Journal of Offender Rehabilitation*, 47(3), 248-270. Doi: 10.1080/10509670802134085

Bourgoin, N. (2008). *Les chiffres du crime. Statistiques criminelles et contrôle social (1825-2006)*. Paris: L'Harmattan.

Bruntos-Smith, I. i Hopkins, K. (2013). *The factors associated with proven re-offending release from prison: findings form Waves 1 to 3 of SPCR*. Ministry of Justice Analytical Series. UK Governement.

Bushway, S. D. i Cook, Philip J. i Phillips, M. (2010). The Net Effect of the Business Cycle on Crime and Violence. *Duke Department of Economics Research Paper*, 23-52. <https://ssrn.com/abstract=1655741> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1655741>

Capdevila, M., i Ferrer, M. (2009). *Taxa de reincidència penitenciària 2008*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

Capdevila, M. i d'altres (2015). *Taxa de reincidència penitenciària 2014*. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

Capdevila et al. (2016). *La reincidència en mesures penals alternatives 2015*. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.

Capdevila et al. (2022). *La reincidència en les excarceracions d'alt risc (2014-2016)*. CEJFE. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefindmkaj/https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2022/excarceracions-alt-risc/Excarceracions_alt_risc_CAT.pdf](https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2022/excarceracions-alt-risc/Excarceracions_alt_risc_CAT.pdf)

Capdevila et al. (2022). *Conducta violenta, tractament i reincidència: avaluació del model RNR al CP Quatre Camins*. CEJFE. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefindmkaj/https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2022/conducta_violenta_modelRNR_CPCQ/Avualuacio_conducta_violenta_QC_Informe_Executiu_CAT.pdf](https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2022/conducta_violenta_modelRNR_CPCQ/Avualuacio_conducta_violenta_QC_Informe_Executiu_CAT.pdf)

Caudy, M. S., Durso, J. M., i Taxman, F. S. (2013). How well do dynamic needs predict recidivism? Implications for risk assessment and risk reduction. *Journal of Criminal Justice*, 41(6), 458-466.

Central Penitenciària de Observació (2017). *La estancia en prisión: Consecuencias y Reincidencia*. Secretaría General Técnica. Ministerio del Interior.

Central Penitenciària de Observació (2022) *Estudio de reincidència penitenciària 2009-2019*. Secretaría General Técnica. Ministerio del Interior.

Chamberlain, A. W. (2018). From prison to community: assessing the direct, reciprocal and indirect effects of parolees on neighborhoods and crime. *Crime and Delinquency*. 64: 166-200.

Cid, J. (2009). Is imprisonment criminogenic? A comparative study of recidivism rates between prison and suspended prison sanctions. *European Journal of Criminology* (6:459-480).

Cid Moliné, J. (2020). El futuro de la prisión en España. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 18(1), 1-32. <https://doi.org/10.46381/reic.v18i0.285>

Cid, J., & Martí, J. (2016). Structural context and pathways to desistance: research in Spain. *Global perspectives on desistance* (pp. 82-98). Routledge.

Clear, T. (2007). *Imprisoning communities*. New York, NY: Oxford University Press.

Collins, R. (2010). The effect of gender on violent and nonviolent recidivism: A meta-analysis. *Journal of Criminal Justice*, 38, 675-684. 10.1016/j.jcrimjus.2010.04.041.

Consell d'Europa (2014). Anuari penal d'estadístiques. SPACE I. Recuperat a: <http://wp.unil.ch/space/space-i/annual-reports/>

Consell d'Europa (2015). Estadístiques Penals Anuals. SPACE I. A: https://wp.unil.ch/space/files/2019/02/SPACE-I-2014-Report_Updated_190129.2-1.pdf

Consell d'Europa (2020). Estadístiques Penals Anuals. SPACE I. A: https://wp.unil.ch/space/files/2021/04/210330_FinalReport_SPACE_I_2020.pdf

Cotter, R. (2020). *Length of incarceration and recidivism*. Washington, D.C. USSC.

Cullen, F. T. (2012). Taking rehabilitation seriously: Creativity, science, and the challenge of offender change. *Punishment & Society*, 14(1), 94-114. <https://doi.org/10.1177/1462474510385973>

Departament de Justícia (2022a). Dades estadístiques. A: <https://justicia.gencat.cat/ca/departament/Estadistiques>

Departament de Justícia (2022b). Descriptors Estadístics de Serveis Penitenciaris. A: http://www.gencat.cat/justicia/estadistiques_serveis_penitenciaris/

Departament de Justícia (2022c). Descriptors Estadístics de Mesures Penals Alternatives. A: https://www.gencat.cat/justicia/estadistiques_mpa/

Departament d'Economia i Hisenda. (2022). Evolució del mercat de treball. <https://economia.gencat.cat/ca/ambits-actuacio/economia-catalana/trets/mercat-treball/evolucio/>

Direcció General de Serveis Penitenciaris. Àrea de Planificació i Projectes Estratègics. (2013). Circular 1/2013 de modificació de la Circular 1/2011, sobre estrangeria als centres penitenciaris de Catalunya.

Direcció General de Serveis Penitenciaris. Àrea de Planificació i Projectes Estratègics. (2013, octubre). Avaluació de dos anys d'aplicació de la Circular d'estrangeria. Informe no publicat.

Dobbie, W., Goldin, J. i Yang, C. S. (2018). The Effects of Pre-Trial Detention on Conviction, Future Crime, and Employment: Evidence from Randomly Assigned Judges. *American Economic Review*, 108(2), 201-240. <https://doi.org/10.1257/aer.20161503>

Díaz, B. (2020) La reincidència. *Diario La Ley*. Num 9712 8.10.2020.

Dominguez, P., Grau, N., i Vergara, D. (2022). Document penjat per l'autor: https://www.researchgate.net/publication/358795668_Discrimination_Against_Immigrants_in_the_Criminal_Justice_System_Evidence_from_Pretrial_Detentions#fullTextFileContent

Drake, E. (2018). The Monetary Benefits and Costs of Community Supervision. *Journal of Contemporary Criminal Justice* 2018, Vol. 34(1) 47-68.

Drake, E. K, Aos, S. i Miller, M. G. (2009). Evidence-Based Public Policy Options to Reduce Crime and Criminal Justice Costs: Implications in Washington State. *Victims and Offenders*, 4:170-196, 2009. DOI: 10.1080/15564880802612615

Duwe, G. (2017). Rethinking prison: A strategy for evidence-based reform, American Enterprise Institute.

Duwe, G. i Clark, G. V. (2017). The rehabilitative ideal versus the criminogenic reality: The consequences of warehousing prisoners. *Corrections*, 2(1): 41-69.

Duwe, G., i McNeeley, S. (2021). The Effects of Intensive Postrelease Correctional Supervision on Recidivism: A Natural Experiment. *Criminal Justice Policy Review*, 32(7), 740–763. <https://doi.org/10.1177/0887403421998430>

Echeburúa, E., Fernández-Montalvo, J., De Corral, P. i López-Goñi, J. J. (2009). Assessing risk markers in intimate partner femicide and severe violence: A new assessment instrument. *Journal of Interpersonal Violence*, 24(6), 925-939. <https://doi.org/10.1177/0886260508319370>

Echeburúa, E. i Fernández-Montalvo, J. (2009). "Evaluación de un programa de tratamiento en prisión de hombres condenados por violencia grave contra la pareja". *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 9(1), 5-20.

Fahey, S. (2013). Predictors of Release from Guantánamo Bay and Detainee Recidivism. *International Journal of Criminology and Sociology*, 2013, 2, 453-468.

Farrington, D. i Britain, G. (2006). Criminal careers up to age 50 and life success up to age 48: New findings from the Cambridge Study in Delinquent Development. UK, Home Office Report.

Fazel, S., i Wolf, A. (2015). A systematic review of criminal recidivism rates worldwide: Current difficulties and recommendations for best practice. *PloS one*, 10(6), e0130390.

FBP (2016). Roadmap to reentry. Department of Justice. Federal Bureau of Prisons. Washington.

Ferrer, M., Sarrado, J. J., Castellana, M., Cebrià, J., Sánchez, X. i Tejedor, C. V. (2007). Adolescència infractora vs no infractora. Estudi de diferents factors.

Folino, J. O. i Marchiano, S. (2002). Tasa basal de recidiva delictiva. Intercambios. <http://der.jursoc.unlp.edu.ar/intercambios/%0Aindex.htm>.

Gannon, T. A., Olver, M. E., Mallion, J. S., i James, M. (2019). Does specialized psychological treatment for offending reduce recidivism? A meta-analysis examining staff and program variables as predictors of treatment effectiveness. *Clinical psychology review*, 73, 101752.

García-García, J., Campos, E. O., Basurto, F. Z., i Gil-Fenoy, M. J. (2016). Predicción del riesgo de reincidencia en una muestra de menores infractores españoles. Evidencias de validez del SAVRY. *Psicumex*, 6(1), 83-95.

Garcia, J. et al. (2012). Justicia Juvenil en Andalucía: diez años de funcionamiento de la LORPM. Almería.

Giménez, A. et al. (2022) *Mesures de protecció dels i de les menors víctimes de violència masclista: una reforma pendent en l'atenció a la víctima*. CEJFE. <https://cejfe.gencat.cat/ca/recerca/cataleg/crono/2022/proteccio-menors/index.html>

Giordano, P. C., Cernkovich, S. A., i Rudolph, J. L. (2002). Gender, crime, and desistance: Toward a theory of cognitive transformation. *American journal of sociology*, 107(4), 990-1064.

Glueck, S., i Glueck, E. (1940). *Juvenile delinquents grown up*. Commonwealth Fund.

Government of Western Australia. (2014). *Recidivism trends in Western Australia with comparisons to national trends*. Australia Government. https://slidelegend.com/download/recidivism-trends-in-western-australia-with-comparisons-to-national-_59c3599a1723dd10428c774c.html

Grau, N., Marivil, G. i Reivera, J. (2021). The Effect of Pretrial Detention on Labor Market Outcomes. *Journal of Quantitative Criminology*. DOI: 10.1007/s10940-021-09535-4

Graña, J. L., Andreu, J. M., i Silva, T. (2009). *Evaluación del riesgo de reincidencia delictiva en España*. Secretaría General Técnica. Ministerio del Interior.

Hanson, K. i Morton-Bourgon, K.E. (2005). The characteristics of persistent sexual offenders: a meta-analysis of recidivism studies. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 73(6), 1154-1163.

Harris, J. R. i Hanson, R. K. (2004) Sex offender recidivism: A simple question. Public Safety and Emergency Preparedness Canada. <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/sx-ffndr-rcdvsm/index-en.aspx?wbdisable=true>

Hart, S. D., Michie, C. i Cooke, D. J. (2007). Precision of actuarial risk assessment instruments: Evaluating the “margins of error” of group v. individual predictions of violence. *British Journal of Psychiatry*, 190(Suppl 49), s60-s65.

Heaton, P., i Stevenson, M. (2016). The Downstream Consequences of Misdemeanor Pretrial Detention. *SSRN Electronic Journal*, 69(3). DOI: 10.2139/ssrn.2809840

Herrero, O. (2013). ¿Por qué no reincide la mayoría de los agresores sexuales? *Anuario de Psicología Jurídica*, 23(1), 71-77. <https://doi.org/10.5093/aj2013a11>

Hochstetler, A. i De Lisi, M. (2005) Importation, Deprivation, and Varieties of Serving Time: An Integrated-Life- style-Exposure Model of Prison Offending. *Journal of Criminal Justice*, 33, 257-266. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2005.02.005>

Instituto Nacional de Estadística (INE). (2022a). Indicadores de calidad de vida. A: https://www.ine.es/ss/Satellite?L=es_ES&c=INEPublicacion_C&cid=1259937499084&p=1254735110672&pagename=ProductosYServicios%2FPYSLayout¶m1=PYSDetalleGratis

Instituto Nacional de Estadística (INE). (2022b). Estadística de variaciones residenciales. A: <https://www.ine.es/jaxi/Tabla.htm?tpx=31445&L=0>

Instituto Nacional de Estadística (INE). (2022c). Estadística de patrón continuo. A: <https://www.ine.es/jaxi/Datos.htm?path=/t20/e245/p08/l0/&file=02002.px>

Idescat. (2022a). Indicadors de benestar i progrés social. A: <https://www.idescat.cat/pub/?id=indbps&n=9429&lang=es>

Idescat. (2022b). Condicions de vida. A: <https://www.idescat.cat/tema/cvida>

King, R., i Elderbroom, B. (2014). Improving Recidivism as a Performance Measure. Washington DC. Urban Institute.

Kurlychek, M. C., Brame, R. i Bushway, S. D. (2006). Scarlet Letters and Recidivism: Does an Old Criminal Record Predict Future Offending? *Criminology & Public Policy*, 5(3), 483-504.

LaCourse, A., Listwan, S. J., Reid, S. i Hartman, J. L. (2019). Recidivism and Reentry: The Role of Individual Coping Styles. *Crime & Delinquency*, 65(1), 46-68. <https://doi.org/10.1177/0011128718790497>.

Langan, P. A. i Levin, D. J. (2002). Recidivism of Prisoners Released in 1994. Washington DC: U.S. Department of Justice.

Latessa, E., Listwan, S. i Keetzle, D. (2014). Reducing recidivism. Amsterdam: Anderson Pub. Elsevier.

Laub, J. H. i Sampson, J. (2003). Shared beginings, divergent lives: delinquent boys to age 70. Massachusetts: Harvard University Press.

León-Mayer, E., Cortés, M. S. i Folino, J. (2014). Descripción multidimensional de la población carcelaria chilena. *Psicoperspectivas*, 13(1), 68-81. <https://doi.org/10.5027/psicoperspectivas-vol13-issue1-fulltext-243>

Leslie, E. i Pope, N. G. (2017). The Unintended Impact of Pretrial Detention on Case Outcomes: Evidence from New York City Arraignments. *The Journal of Law and Economics* 60(3):529-557. DOI: 10.1086/695285

Liang, B. i Wilson, C. (2008). A critical review of past studies on China's corrections and recidivism. *Crime, Law and Social Change*, 50(3), 245-262. <https://doi.org/10.1007/s10611-008-9130-8>

Lila, M., Oliver, A., Catalá-Miñana, A. i Conchell, R. (2014). Recidivism risk reduction assessment in batterer intervention programs: A key indicator for program efficacy evaluation. *Psychosocial intervention*, 23(3), 217-223.

Lipsey, M. W. i Cullen, F. T. (2007). The Effectiveness of Correctional Rehabilitation: A Review of Systematic Reviews. *Annual Review of Law and Social Science*, 3(1), 297-320.

Listwan, S. J., Sullivan, C. J., Agnew, R., Cullen, F. T. i Mark Colvin (2013). The Pains of Imprisonment Revisited: The Impact of Strain on Inmate Recidivism, *Justice Quarterly*, 30:1, 144-168.

Liu, J., Heberton, B. i Jou, S. (2013). *Handbook of asian criminology*. Nueva York: Springer Publishing Company.

Loeber, R., Farrington, D. i Redondo, S. (2011). La transición desde la delincuencia adulta juvenil a la delincuencia adulta. *Revista Española de Investigación Criminológica*, 9, 1-41.

Loeffler, C. i Nagin, D. (2022). The Impact of Incarceration on Recidivism. *Annual Review of Criminology* 5:1, 133-152

Loinaz, I., Irureta, M. i Doménech, F. (2011). Análisis de la reincidencia en agresores de pareja. Barcelona: CEJFE. https://www.recercat.cat/bitstream/handle/2072/171050/SC_3_172_11_cast.pdf?sequence=1

Lowenkamp, C. T., VanNostrand, M. i Holsinger, A. (2013). The Hidden Costs of Pretrial Detention. www.ARNOLDFOUNDATION.ORG. <https://www.issuelab.org/resources/16457/16457.pdf>

Luque Reina, M., Ferrer Puig, M. i Capdevila i Capdevila, M. (2004). La reincidència penitenciària a Catalunya. CEJFE. Retrieved from http://83.247.129.61/docs/Justicia/Documents/ARXIU/doc_11205211_1.pdf

Luther, J. B., Reichert, E. S., Holloway, E. D., Roth, A. M. i Aalsma, M. C. (2011). An exploration of community reentry needs and services for prisoners: A focus on care to limit return to high-risk behavior. *AIDS Patient Care and STDS*, 25, 475-481.

Maltz, M. D. (1984). *Recidivism*. Academic Press. Orlando, FL.

Martínez, M. i González, S. (2022). *Avaluació de l'eficàcia terapèutica dels nous programes de violència de gènere*. Marrufo, M., Capdevila, M. (coord.) (2018) *Programa d'avaluació de la conducta violenta en el Centre Penitenciari Quatre Camins*. CEJFE.

https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2018/conductaViolentaQC_CA.pdf

2022/avaluacio-eficacia-terapeutica-programes-intervencio-violencia-genero/CA_AvaluacioVIGE.pdf

Martínez, M., González, S. (2022). *Avaluació de l'eficàcia terapèutica dels nous programes d'intervenció e violència sexual*. CEJFE. chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2022/avaluacio_eficacia_terapeutica_programes/CAT_Avaluacio_Violencia_sexual.pdf

Mears, D. P. i Cochran, J. C. (2015). *Prisoner reentry in the era of mass incarceration*. New York, NY: Sage.

Ministry of Justice Analytical Series. (2013). *Transforming rehabilitation: a summary of evidence on reducing reoffending*. Londres: Home Office. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/305319/transforming-rehabilitation-evidence-summary-2nd-edition.pdf

Ministerio del Interior (2014). *Balance de la Criminalidad 2013*. Secretaría de Estado de Seguridad. Gabinete de Coordinación y Estudios. A: http://www.interior.gob.es/documents/10180/1207668/balance_2013_criminalidad.pdf/562cc539-4a36-470f-8976-7dd305483e5b

Nagin, D. S., Cullen, F. T. i Jonson, C. L. (2009). *Imprisonment and Reoffending*. *Crime and Justice*, Vol. 38, No. 1 (2009), pp. 115-200.

Nakamura, K. i Bucklen, K. B. (2014). *Recidivism, Redemption, and Desistance: Understanding Continuity and Change in Criminal Offending and Implications for Interventions*. *Sociology Compass*, 8(4), 384-397. <https://doi.org/10.1111/soc4.12150>.

National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. 2022. *The Limits of Recidivism: Measuring Success After Prison*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/26459>.

Nguyen, T., Arbach, K. i Andrés-Pueyo, A. (2011). Factores de riesgo de la reincidencia violenta en población penitenciaria. *Revista de Derecho Penal y Criminología*, (6), 273-293.

Nguyen, T., Frerich, N., García, C., Soler, C., Redondo-Illescas, S., i Andrés-Pueyo, A. (2014). Reinserción y gestión del riesgo de reincidencia en agresores sexuales excarcelados: el proyecto "Círculos de Apoyo y Responsabilidad" en Cataluña. *Boletín criminológico*, 20, 151: 1-5.

Nistal Burón, J. (2015). El nuevo régimen jurídico de la libertad condicional en la Ley Orgánica 1/2015, de reforma del Código Penal. De la teoría penal a la praxis penitenciaria. *Revista Aranzadi Doctrinal* num. 5/2015. BIB 2015\1337.

Olson, D. E., Stalans, L. J., i Escobar, G. (2016). Comparing male and female prison releasees across risk factors and postprison recidivism. *Women & Criminal Justice*, 26(2), 122-144.

Petersilia, J. (2001a). Prisoner reentry: Public safety and reintegration challenges. *The Prison Journal*, 81(3), 360-375. Retrieved from <http://tpj.sagepub.com/content/81/3/360.short>

Petersilia, J. (2001b). When prisoners return to the community: Political, economic, and social consequences. *Federal Probation: A Journal of Correctional Philosophy and Practice*, 65, 3-8.

Petersilia, J. (2003). *When prisoners come home: parole and prisoners reentry*. New York: Oxford Univ. Press.

Petersilia, J. (2011). Beyond the prison bubble. *The Wilson Quarterly*, 50-55. <https://www.wilsonquarterly.com/quarterly/winter-2011-the-seven-million/beyond-the-prison-bubble/>

Petrich, D. M., Pratt, T. C., Jonson, C. L. i Cullen, F. T. (2020). A Revolving Door? A Meta-Analysis of the Impact of Custodial Sanctions on Reoffending. Working paper, University of Cincinnati

Pew Center on States. (2011). State of Recidivism The Revolving Door of America's Prisons. Justice Dep. USA Federal Corp. <http://goo.gl/6Pi96D>

Phillips, L. A. i Lindsay, M. (2011). Prison to Society: A Mixed Methods Analysis of Coping with Reentry. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55(1), 136-154. <https://doi.org/10.1177/0306624X09350212>

Prendergast, M. (2011). Issues in Defining and Applying Evidence-Based Practices Criteria for Treatment of Criminal-Justice Involved Clients. *Journal of Psychoactive Drugs*, 10-18.

Principales novedades de la Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (RCL 2015, 439). *Aranzadi digital* num. 1/2014. BIB 2015\1258

Redondo, S. (2008). *Manual para el tratamiento psicológico de los delincuentes*. Madrid: Pirámide.

Redondo, S., Funes, J. i Luque, E. (1993). *Justícia penal i reincidència*. Barcelona: CEJFE. Col·lecció Justícia i Societat, 9.

Redondo, S., i Garrido, V. (2008). Efficacy of a psychological treatment for sex offenders. *Psicothema*, 20(1), 4-9.

Redondo, S. i Garrido, V. (2013). *Principios de Criminología* (4 ed.). Valencia. Tirant Lo Blanch.

Redondo Illescas, S., & Martínez Catena, A. (2013). Evaluación criminológica de la justicia juvenil en España. *Evaluación criminológica de la justicia juvenil en España*, 189-220.

Redondo, S., Navarro, J. C., Martínez-García, M., Luque, E. i Andrés-Pueyo, A. (2005). Evaluación del tratamiento psicológico de los agresores sexuales en la

prisión de Brians, R. Boletín Criminológico, 79, 1-4.
www.uma.es/estudios/propias/criminologia

Redondo, S., Luque, E., Navarro, J. C. & Martínez, M. (2005). Análisis empírico de las características y los factores de riesgo de reincidencia en una muestra de agresores sexuales encarcelados. *Anuario de Psicología Jurídica*, 15, 135-157.

Rodríguez, L., (2014). Anàlisi de la reincidència delictiva. *Treball de recerca de grau*. Universitat de Barcelona.

Rodríguez Gómez, L. (2014). Análisis comparado de la reincidencia delictiva en España, Europa y Norteamérica. Trabajo Final de Grado no publicado. Barcelona: Universitat Barcelona.

Rosenfeld, R. i Grigg, A. (2022). *The limits of recidivism: measuring success after prison*. The National Academies Press. Washington, DC.

Serrano, A. i Fernández, J. L. (1978). El delincuente español. Madrid: Gráficas Valencia.

Soothill, K., i Francis, B. (2009). When do ex-offenders become like non-offenders?. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 48(4), 373-387.

Signh, J., Condemarín, C. i Folino, J. O. (2013). El uso de instrumentos de valoración de riesgo de violencia en Argentina y Chile. *Revista Criminalidad*. 279-290.

Schmidt, A., Hefferman, R. i Ward, T. (2021). The cultural agency-model of criminal behavior. *Aggression and violent behavior* 58:1-17.

Smith, P., Gendreau, P. i Swartz, K. (2009) Validating the Principles of Effective Intervention: A Systematic Review of the Contributions of Meta-Analysis in the Field of Corrections, *Victims and Offenders*, 4:2, 148-169, DOI: 10.1080/15564880802612581.

Soler, C. i García, C. (2009). Delinqüència sexual y reincidència. Un estudi en las presons de Cataluña. A: *VVAA, Delictes Sexuals y Reincidència*. Barcelona:

Publicacions del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Col·lecció Justícia y Societat, 31.

Stemen, D. (2017). The prison paradox: more incarceration will not make us safer. Retrieves Loyola eCommons, Criminal Justice and Criminology: Faculty pub. Chicago. USA

Stoica, R. (2003). The Effect of Pretrial Detention on Imprisonment Decisions. *Criminal Justice Review* 28(2): 299-316. DOI: 10.1177/073401680302800206

Sturup, J. i Lindqvist, P. (2014). Homicide offenders 32 years later. A Swedish population-based study on recidivism. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 24(1), 5-17.

Subdirecció General de Programes de Rehabilitació i Sanitat (2013, 2015). Els itineraris de la intervenció grupal als centres penitenciaris de Catalunya. Documents no publicats.

Sullivan, C. (2013). Change in offending across the life course. In: Cullen, F.T et al. (eds.). *The Oxford Handbook of Criminological Theory*. Chapter 11. New York.

Téllez, F. A. (2013). Investigación de la reincidencia delictiva en los agresores de pareja: el impacto diferencial de la prisión y de las penas alternativas. <http://repositori.upf.edu/handle/10230/21193>

Téllez Ramiro, F. A. (2013). Investigación de la reincidencia delictiva en los agresores de pareja: el impacto diferencial de la prisión y de las penas alternativas. *Treball de Recerca de Grau*. Universitat Pompeu Fabra.

Thuy Nguyen Vo, Capdevila, M. (coord.) et al. (2021) *Avaluació del projecte CerclesCat (4t informe)*. CEJFE. Consultat a: https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2021/avaluacio_projecte_CerclesCat_4t_informe/Avaluacio_Projecte_CerclesCat_4t_informe_CAT.pdf

Travis, J., Western, B. i Redburn, S. (Ed.). (2014). *The Growth of Incarceration in the United States*. Washington D.C: National Academies Press.

Travis, J. (2014). Assessing the State of Mass Incarceration Tipping Point or the New Normal?. *Criminology & Public Policy*. 13. 10.1111/1745-9133.12101.

U.S. Department of Justice. (2011). Reentry Issues: Primary Concerns and Second Chances. Justice Resource Update. Advancing the Field of Criminal Justice.

Valverde, J. (2014) *Exclusión social: bases teóricas para la intervención*. Ed.Popular, p.386

Van Ginneken, E. i Palmen, H. (2022). Is There a Relationship Between Prison Conditions and Recidivism?, *Justice Quarterly*,1-23. DOI:10.1080/07418825.2022.2040576

Vera Institute of Justice (2019). Incarceration Trends in Washington. Obtingut a: <https://www.vera.org/downloads/pdfdownloads/state-incarceration-trends-washington.pdf>

Villettaz, P., Gillieron, G. i Killias, M. (2015). The effects on re-offending of custodial vs. non-custodial sanctions: An updated systematic review of the state of knowledge. *Campbell Systematic Reviews*, 11(1), 1-92.

Wakefield, S. i Andersen, L. H. (2020). Pretrial Detention and the Costs of System Overreach for Employment and Family Life. *Sociological Science* 7(14):342-366. DOI: 10.15195/v7.a14

Waltermaurer, E. i Akers, T. (eds). (2013). *Epidemiological Criminology: theory to practice*. Ed. Routledge.Oxford, UK.

Yang, C. (2017) Local labor markets and criminal recidivism. *Journal of Public Economics*. 147:16-29

Yukhnenko, D., Sridhar, S., i Fazel, S.A. (2020). A systematic review of criminal redicidivism worldwide: 3-year update. *Welcome Open Research*, 4, 28-35.

Zara, G. i Farrington, D. P. (2016). Chronic offenders and the syndrome of antisociality: Offending is only a minor feature!. *Irish Probation Journal*, 13, 40-64.

Annex 1. Plantilla de descripció de variables

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
ID_TRANSPARÈNCIA	Número d'identificació	Variable numèrica	
V1_GRUPESTUDI	Grup d'estudi	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Llibertat definitiva 2 = Llibertat condicional 3 = Expulsió 4 = Suspensió
VARIABLES IDENTIFICATIVES			
V2_GRUPS_EXCARCERACIÓ	Tipus de sortida/excarceració l'any 2015	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sense classificar 2 = LD tancat 3 = LD obert 4 = LC
V3_GRUPESTUDI_REINCIDÈNCIA	Grup d'estudi de reincidència sense expulsats ni reingrés a presó per causa anterior de llarga durada	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = Sense classificar 1 = RPS 2 = LD tancat 3 = LD obert 4 = LC
V4_TIPUSSORTIDA_2	Tipus de sortida segons grau d'excarceració	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Llibertat definitiva en 1r grau 2 = Llibertat definitiva en 2n grau 3 = Llibertat definitiva en 3r grau 4 = Llibertat condicional 5 = No classificat
V5_SORTIDA_ESGLAONADA	Tipus de sortida esglaonada	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = Sense classificar 1 = 1r grau 2 = 2n grau 3 = 3r grau 4 = LC directe 5 = 3r grau + UD 6 = 3r grau + art. 86.4 7 = 3r grau + UD + art. 86.4 8 = 3r grau + UD + LC 9 = 3r grau + art. 86.4 + LC 10 = 3r grau + UD + art. 86.4 + LC
V6_PROBLEMATICA_DROGUES	Grup amb problemàtica de <i>drogues</i> i/o salut mental	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = <i>Drogues</i> i salut mental 1 = Només <i>drogues</i>
V7_PROBLEMATICA_SALUTMENTAL_DROGUES	Grup amb problemàtica de salut mental i/o <i>drogues</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = <i>Drogues</i> i salut mental 1 = Només salut mental
V8_SEGREGACIÓ_REGIM TANCAT	Ha passat per mòduls d'especial supervisió per no adaptació a règim ordinari	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí
V9_REINGRES_ANTERIOR	Reingrés a presó per delictes anteriors (data del delictes anteriors a la data de finalització de la PB)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V10_MULTIREINCIDENTS	Reincidentes agrupats per nombre de reincidències	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Més de 3 reincidències 2 = D'1 a 2 reincidències
V11_CLAS_86_4	Aplicació de l'article 86.4 (amb o sense control telemàtic)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V12_CLAS_UD	Estada en Unitat Dependent Externa	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V13_TIPUS_LC	Tipus de llibertat condicional aplicada	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = LC art. 192 RP 2 = LC art. 205 RP 3 = LC art. 91.2 CP 4 = LC art. 196.1 Edat 5 = LC art. 196.2 Malaltia 6 = LC art. 197 País d'origen
V14_ACCES_LC	Ha accedit a la llibertat condicional?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V15_REVOCACIO_LC	Se li ha revocat la llibertat condicional en algun moment?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No 9 = No LC
V16_R2_CP_AVA	Centre Penitenciari que fa la segona avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Brians 1 2 = Brians 2 3 = Dones BCN 4 = Girona 5 = Homes BCN 6 = Joves 7 = Lledoners 8 = Mas d'Enric 9 = Obert 1 BCN 10 = Obert 2 BCN 11 = Obert Girona 12 = Obert Lleida 13 = Ponent 14 = Puig de les Basses 15 = Quatre Camins
V17_R1_CP_AVA	Centre Penitenciari que fa la primera avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Brians 1 2 = Brians 2 3 = Dones BCN 4 = Girona 5 = Homes BCN 6 = Joves 7 = Lledoners 8 = Mas d'Enric 9 = Obert 1 BCN 10 = Obert 2 BCN 11 = Obert Girona 12 = Obert Lleida 13 = Ponent 14 = Puig de les Basses 15 = Quatre Camins
VARIABLES PERSONALS			
V18_SEXE	Sexe	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Home 2 = Dona

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V19_ESTRANGERS	És estranger?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Espanyola 2 = Estrangera 9 = No consta
V20_AREAGEOG	Àrea geogràfica de procedència	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Espanya 2 = UE 3 = Resta d'Europa 4 = Magrib 5 = Resta d'Àfrica 6 = Amèrica Central i del Sud 7 = Àsia 8 = Resta del món 9 = No consta
V21_RESIDENCIA	Viu a Catalunya o fora	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Residència a Catalunya 2 = Sense domicili / fora de Catalunya 9 = No consta
V22_ESTUDIS	Nivell d'estudis que figura al SIPC (agrupada)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Neoelector 2 = Bàsica/Equivalent 3 = ESO/Equivalent 4 = Batxillerat/Equivalent 5 = Universitat/Equivalent 9 = No consta
V23_CATALA	Coneixement del català	1 dígit, categòrica politòmica	0 = No l'entén 1 = L'entén 2 = El parla 3 = L'escriu 9 = No consta
V24_CASTELLA	Coneixement del castellà	1 dígit, categòrica politòmica	0 = No l'entén 1 = L'entén 2 = El parla 3 = L'escriu 9 = No consta
V25_FILLS_AGRUPADA	Nombre de fills (agrupada)	1 dígit, categòrica politòmica	0 = No té fills 1 = 1 o 2 fills 2 = 3 o més fills
V26_EXPULSIO	Consta obert expedient d'expulsió per ser estranger en situació irregular?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No 9 = No procedeix
V27_EDAT_PB_AGRUPADA	Edat en el moment d'inici de la PB agrupada	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = De 18 a 30 anys 2 = De 31 a 45 anys 3 = Més de 45 anys
V28_EDAT_SORTIDAPB_AGRUPADA	Edat en el moment de sortida de la PB agrupada	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = De 18 a 30 anys 2 = De 31 a 45 anys 3 = Més de 45 anys
V29_R3C_F16_Desajustfa ntil	Presenta desajustament infantil (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V30_R3C_F18_NivellEducatiu	Nivell educatiu assolit (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>
V31_R3C_F19_Problemesocupacio	Presenta problemes d'ocupació (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V32_R3C_F20_MancaRecursosEconomicos	Manca de recursos econòmics (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V33_R3C_F21_AbsenciaPlansFutur	Absència de plans de futur(<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V34_R3C_F22_Antecedentfamiliar	Antecedents familiars de delinqüència (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V35_R3C_F23_SocialitzacioProblematica	Socialització problemàtica en la família (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V36_R3C_F24_MancaSuportFamiliarSocial	Manca de suport familiar-social (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V37_R3C_F25_PertinençaBandes	Pertinença a bandes (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V38_R3C_F26_PertinençaGrupRisc	Pertinença a un grup social de risc (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V39_R3C_F27_RolDelictiuDestacat	Té un rol delictiu destacat (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V40_R3C_F28_VictimaVIG E	És víctima de violència de gènere (dones) (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V41_R3C_F29_CarreguesFamiliars	Té càrregues familiars actualment (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V42_R3C_F30_ConsumDrogues	Abusa de drogues (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V43_R3C_F31_ConsumAlcohol	Abusa d'alcohol (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V44_R3C_F32_TrastornMentalSever	Presenta un trastorn mental sever (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V45_R3C_F33_ComportamentSexualRisc	Presenta comportament sexual promiscu (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V46_R3C_F34_RespostaLimitadaTractament	Presenta una resposta limitada al tractament (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V47_R3C_F35_TrastornPersonalitat	Té un trastorn de la personalitat (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V48_R3C_F36_PobreAfrontamentEstres	Presenta un pobre afrontament de l'estrés (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V49_R3C_F37_IntentsAutolesio	Presenta conductes autolesives (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V50_R3C_F38_ActitudsProcriminals	Presenta actituds procriminals (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V51_R3C_F39_BaixCI	Presenta baixa capacitat mental (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Fins a 85 2 = Més de 85
V52_R3C_F40_Temeritat	Presenta el tret de personalitat de Temeritat (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V53_R3C_F41_Impulsivitat	Presenta el tret de personalitat d'Impulsivitat (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V54_R3C_F42_Hostilitat	Presenta el tret de personalitat d'Hostilitat (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V55_R3C_F43_Irresponsabilitat	Presenta el tret de personalitat d'Irresponsabilitat (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V56_R3C_F19_Problemesocupacio_dico	Presenta problemes d'ocupació dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V57_R3C_F20_MancaRecursosEconomicos_dico	Manca de recursos econòmics dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V58_R3C_F21_AbsenciaPlansFutur_dico	Absència de plans de futur dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V59_R3C_F24_MancaSuportFamiliarSocial_dico	Manca de suport familiar-social dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V60_R3C_F30_ConsumDrogues_dico	Abusa de drogues dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V61_R3C_F31_ConsumAlcohol_dico	Abusa d'alcohol dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V62_R3C_F34_RespostaLimitadaTractament_dico	Presenta una resposta limitada al tractament dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V63_R3C_F36_PobreAfrontamentEstres_dico	Presenta un pobre afrontament de l'estrès dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V64_R3C_F40_Temeritat_dico	Presenta el tret de personalitat de Temeritat dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V65_R3C_F41_Impulsivitat_dico	Presenta el tret de personalitat d'Impulsivitat dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V66_R3C_F42_Hostilitat_dico	Presenta el tret de personalitat d'Hostilitat dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V67_R3C_F43_Irresponsabilitat_dico	Presenta el tret de personalitat d'Irresponsabilitat dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V68_DROGUES_RISCANVI	Presenta consum de drogues o alcohol a les variables <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
VARIABLES PENALS			
V69_DELICTEPB	Codi del delictes que consta com a principal en la pena base	5 dígits, categòrica politòmica	Annex 1. Codi delictes 1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 3 = <i>Contra la propietat</i> 4 = <i>Drogues</i> 5 = <i>Trànsit</i> 6 = <i>Altres</i> 9 = <i>No consta</i>
V70_DELICTEPBCAT	Construïda a partir de <i>Delictes principal pena base</i>	1 dígit, categòrica politòmica	

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V71_DELICTEPBCAT_NO VA	Construïda a partir de <i>Delicte principal pena base</i> (nova classificació)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Violència de gènere</i> 3 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 4 = <i>Contra la propietat violent</i> 5 = <i>Contra la propietat no violent</i> 6 = <i>Drogues</i> 7 = <i>Trànsit</i> 8 = <i>Altres</i> 9 = <i>No consta</i>
V72_DELICTEPBVIOL	Construïda a partir de <i>Delicte principal pena base</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Violent</i> 2 = <i>No violent</i> 9 = <i>No consta</i>
V73_DELICTES_ACUMUL ATS	S'acumulen més causes i que contenen més delictes a la pena base?	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Violents i no violents</i> 2 = <i>Violents</i> 3 = <i>No violents</i> 4 = <i>No en té</i>
V74_RESPCIVIL	Té imposada responsabilitat civil	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i> 9 = <i>No consta</i>
V75_OPV	Hi ha una Ordre de Protecció a la Víctima (OPV) activada sobre ell	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
V76_R3C_F03_Intoxicacio DelicteBase	Intoxicació en el delicte de la pena base (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
V77_R3C_F04_VicitmesLesions	Nombre de víctimes de lesions en el delicte de la pena base (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = <i>Més d'1 víctima</i> 1 = <i>1 víctima</i> 2 = <i>0 víctimes</i>
V78_R3C_F07_HistoriaViolencia	Història de violència (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
V79_R3C_F08_IniciActivitat Delictiva	Moment d'inici de l'activitat delictiva (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Fins els 16 anys</i> 2 = <i>Dels 17 als 30 anys</i> 3 = <i>Més de 30 anys</i>
V80_R3C_F09_IncrementGravetatDelictes	S'ha produït un increment de la gravetat delictiva (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
VARIABLES PENITENCIÀRIES			
V81_LLP	Ha sortit en llibertat provisional?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
V82_INGRESPENAT	Tipus d'ingrés com a penat	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Ingrés de llibertat</i> 2 = <i>Altres tipus d'ingrés</i> 3 = <i>Ingrés voluntari</i>
V83_CLAS_INICIAL	Classificació inicial de la pena base	1 dígit, categòrica politòmica	0 = <i>No classificat</i> 1 = <i>1r grau o art. 10 LOGP</i> 2 = <i>2n grau</i> 3 = <i>3r grau</i>

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V84_INGRESANTERIOR	Té antecedents penitenciaris?	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Sí 2 = No
V85_INGRESANTERIOR_AGRUPADA	Té antecedents penitenciaris (agrupada)?	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Més de 5 ingressos anteriors 2 = De 2 a 5 ingressos anteriors 3 = 1 ingrés anterior 4 = Sense ingressos anteriors
V86_DURADA_PENA_RISCANVI	Durada de la pena segons les franges del <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 2 anys 2 = De 2 a 6 anys 3 = Més de 6 anys
V87_DURADA_PENA_PENITENCIARI	Durada de la pena segons les franges del Reglament Penitenciari	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 3 anys 2 = De 3 a 5 anys 3 = Més de 5 anys
V88_DURADA_PENA_ESTUDISANTER	Durada de la pena segons les franges d'estudis anteriors	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 2 anys 2 = De 2 a 5 anys 3 = Més de 5 anys
V89_TEMPSCONDEMNANUAL	Agrupació del temps de condemna per anys	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 1 any 2 = De 2 a 3 anys 3 = De 3 a 6 anys 4 = Més de 6 anys
V90_PERMISOS	Gaudiment de permisos ordinaris durant la PB	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V91_SORTIDES_100_2	Té sortides segons l'article 100.2 del Reglament Penitenciari durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V92_INCIDENTS	Ha protagonitzat incidents (autolesions, vagues, altres incidents durant la PB?)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V93_EXPEDIENTS	Ha rebut expedients disciplinaris d'algun tipus durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V94_EXP_MOLTGREU	Ha rebut expedients disciplinaris molts greus (art. 108 RP) durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V95_EXP_GREU	Ha rebut expedients disciplinaris greus (art. 109 RP) durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V96_REGRESSIONS	Ha estat regressat de grau durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V97_UBICA_SUPERVISIÓ	Ha estat a mòduls d'especial supervisió durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V98_UBICA_INFERMFERIA	Ha estat a mòduls d'infermeria o hospitals durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V99_UBICA_PSIQUIATRIA	Ha estat a mòduls de psiquiatria o UHPP durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V100_CLASSIFICACIONS	Nombre de classificacions en diferents graus agrupades	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = 1 classificació 2 = 2 classificacions 3 = 3 classificacions 4 = Més de 3 classificacions
V101_REGRESSIONS_1R GRAU	Ha tingut regressions a 1r grau durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Més d'1 regressió de grau 2 = 1 regressió a 1r grau 3 = Cap regressió
V102_REGRESSIONS_2N GRAU	Ha tingut regressions a 2n grau durant la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1= Sí 2= No
V103_TERCERGRAU	Ha passat en algun moment per 3r grau?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V104_R3C_F10_Conflictes AmbInterns	Té conflictes amb interns (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V105_R3C_F11_IncomplimentMesures	S'ha donat un incompliment de mesures (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V106_R3C_F12_Expedient sDisciplinaris	Té expedients disciplinaris (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V107_R3C_F13_EvasionsFugues	S'han produït evasions o fugues (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V108_R3C_F14_Regressio Grau	Experimenta regressions de grau (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V109_R3C_F15_TrencamentPermissos	<i>Trencament de condemna</i> durant un permís (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat 2 = Sí, sempre 3 = No, sempre 4 = Ha millorat
V110_R3C_F10_Conflictes AmbInterns_dico	Té conflictes amb interns dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V111_R3C_F11_IncomplimentMesures_dico	S'ha donat un incompliment de mesures dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V112_R3C_F12_Expedient sDisciplinaris_dico	Té expedients disciplinaris dicotòmica	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V113_R3C_F13_EvasionsFugues_dico	S'han produït evasions o fugues dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V114_R3C_F14_Regressio Grau_dico	Experimenta regressions de grau dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V115_R3C_F15_TrencamentPermissos_dico	Trencament de condemna durant un permís dicotòmica (<i>RisCanvi</i>)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Ha empitjorat o sí, sempre 2 = Ha millorat o no, sempre
V116_TRACTAMENT_VIOLÈNCIES	Ha fet algun dels programes de tractament especialitzat? (SAC-VIGE-DEVI)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V117_TRACTAMENT	Ha fet algun dels programes de tractament especialitzat (inclou <i>drogues</i> i <i>trànsit</i>)?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V118_TRACTAMENT_TIPUS	Quin tipus de programa de tractament especialitzat ha fet? (independentment del nombre de cursos o si els ha finalitzat amb aprofitament)	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = SAC (violència sexual) 2 = VIGE (violència de gènere) 3 = DEVI (violència general) 4 = DROGUES 5 = Més d'un programa 9 = No ha fet programes
V119_TRACTAMENT_SAC	Programa de tractament SAC	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V120_TRACTAMENT_VIGE	Programa de tractament VIGE	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V121_TRACTAMENT_DEVI	Programa de tractament DEVI	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V122_TRACTAMENT_DROGUES	Programa de tractament de DROGUES	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V123_TRACTAMENT_TRANSIT	Programa de tractament de TRANSIT	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V124_R3_REVI	Evolució del risc de <i>reincidència violenta</i> en l'avaluació resultant de comparar la primera avaluació amb la darrera avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Sempre <i>alt</i> 2 = <i>Mitjà-alt</i> 3 = <i>Baix-alt</i> 4 = <i>Alt-mitjà</i> 5 = Sempre <i>mitjà</i> 6 = <i>Baix-mitjà</i> 7 = <i>Alt-baix</i> 8 = <i>Mitjà-baix</i> 9 = Sempre <i>baix</i>
V125_R3_VIAU	Evolució del risc de <i>violència autodirigida</i> en l'avaluació resultant de comparar la primera avaluació amb la darrera avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Sempre <i>alt</i> 2 = <i>Mitjà-alt</i> 3 = <i>Baix-alt</i> 4 = <i>Alt-mitjà</i> 5 = Sempre <i>mitjà</i> 6 = <i>Baix-mitjà</i> 7 = <i>Alt-baix</i> 8 = <i>Mitjà-baix</i> 9 = Sempre <i>baix</i>

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V126_R3_VIIN	Evolució del risc de <i>violència intrainstitucional</i> en l'avaluació resultant de comparar la primera avaluació amb la darrera avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Sempre <i>alt</i> 2 = <i>Mitjà-alt</i> 3 = <i>Baix-alt</i> 4 = <i>Alt-mitjà</i> 5 = Sempre <i>mitjà</i> 6 = <i>Baix-mitjà</i> 7 = <i>Alt-baix</i> 8 = <i>Mitjà-baix</i> 9 = Sempre <i>baix</i>
V127_R3_TRCO	Evolució del risc de <i>trencament de condemna</i> en l'avaluació resultant de comparar la primera avaluació amb la darrera avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Sempre <i>alt</i> 2 = <i>Mitjà-alt</i> 3 = <i>Baix-alt</i> 4 = <i>Alt-mitjà</i> 5 = Sempre <i>mitjà</i> 6 = <i>Baix-mitjà</i> 7 = <i>Alt-baix</i> 8 = <i>Mitjà-baix</i> 9 = Sempre <i>baix</i>
V128_R_EVO_VIAU	Evolució general del risc de <i>violència autodirigida</i> de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Ha empitjorat 2 = S'ha mantingut <i>alt</i> 3 = S'ha mantingut <i>mitjà</i> 4 = S'ha mantingut <i>baix</i> 5 = Ha millorat
V129_R_EVO_VIIN	Evolució general del risc de <i>violència intrainstitucional</i> de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Ha empitjorat 2 = S'ha mantingut <i>alt</i> 3 = S'ha mantingut <i>mitjà</i> 4 = S'ha mantingut <i>baix</i> 5 = Ha millorat
V130_R_EVO_REVI	Evolució general del risc de <i>reincidència violenta</i> de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Ha empitjorat 2 = S'ha mantingut <i>alt</i> 3 = S'ha mantingut <i>mitjà</i> 4 = S'ha mantingut <i>baix</i> 5 = Ha millorat
V131_R_EVO_TRCO	Evolució general del risc de <i>trencament de condemna</i> de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Ha empitjorat 2 = S'ha mantingut <i>alt</i> 3 = S'ha mantingut <i>mitjà</i> 4 = S'ha mantingut <i>baix</i> 5 = Ha millorat
VARIABLES NUMÈRIQUES			
V132_TEMPSCONDEMNNA_TOTAL	Total de temps de compliment pena base (en dies)	5 dígits, numèrica	
V133_TEMPSFINS_1rPermis	% de condemna complerta fins a 1r permís	2 dígits, numèrica	
V134_TEMPSFINS_3rGrau	% de condemna complerta fins a 3r grau	2 dígits, numèrica	

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V135_TEMPSFINS_LC	% de condemna complerta fins a llibertat condicional	2 dígits, numèrica	
V136_TEMPSFINS_86.4	% de condemna complerta fins a 3r grau amb control telemàtic (art. 86.4)	2 dígits, numèrica	
V137_TEMPSFINS_UD	% de condemna complerta fins a Unitat Dependent (UD)	2 dígits, numèrica	
V138_EDAT_1RINGRÉS	Edat en primer ingrés en un centre penitenciari, com a preventiu o com a penat	2 dígits, numèrica	
V139_EDAT_DELICTEPB	Edat en el moment del delicte de la PB	2 dígits, numèrica	
V140_EDAT_PB	Edat en l'ingrés de la PB	2 dígits, numèrica	
V141_EDAT_SORTIDAPB	Edat en la sortida de la PB	2 dígits, numèrica	
V142_EDAT_1AREINCIDENCIA_PENIT	Edat en la primera reincidència penitenciària	2 dígits, numèrica	
V143_EDAT_1AREINCIDENCIA_EXECUCIÓPENAL	Edat en la primera reincidència en execució penal	2 dígits, numèrica	
V144_EDAT_REINVIOLENTA	Edat en la primera <i>reincidència violenta</i>	2 dígits, numèrica	
V145_EDAT_REINSEX	Edat en la primera reincidència sexual	2 dígits, numèrica	
V146_NFILLS	Nombre de fills	2 dígits, numèrica	
V147_NCLAS_DIFERENT	Nombre de cops que ha canviat de grau penitenciari al llarg de la PB	2 dígits, numèrica	
V148_INGRESANTERIOR	Nombre d'ingressos anteriors a la PB	2 dígits, numèrica	
V149_INGRESPOSTERIOR	Nombre d'ingressos posteriors (ha sigut per reincidència o per compliment d'una causa anterior) a la PB	2 dígits, numèrica	
V150_NREGRESSIONS	Nombre de regressions durant la PB	2 dígits, numèrica	
V151_NREGRESSIONS1R	Nombre de regressions a 1r grau durant la PB	2 dígits, numèrica	
V152_NREGRESSIONS2N	Nombre de regressions a 2n grau durant la PB	2 dígits, numèrica	

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V153_N_UBICA_MODULS	Nombre total de mòduls diferents pels quals ha estat pel compliment de la pena base	3 dígits, numèrica	
V154_N_UBICA_SUPERVISIO	Nombre total de mòduls d'especial supervisió diferents pels quals ha passat en el compliment de la pena base	3 dígits, numèrica	
V155_N_UBICA_INFERMERIA	Nombre total d'ingressos diferents a mòduls d'infermeria o Hospitals al llarg de la pena base	3 dígits, numèrica	
V156_N_UBICA_PSIQUIATRIA	Nombre total d'ingressos diferents a mòduls de psiquiatria o UHPP al llarg de la pena base	3 dígits, numèrica	
V157_N_EXPEDIENTS_MLTGREU	Nombre d'incidents molt greus (art. 108 RP) durant el compliment de la pena base	2 dígits, numèrica	
V158_N_EXPEDIENTS_GREU	Nombre d'incidents greus (art. 109 RP) durant el compliment de la pena base	2 dígits, numèrica	
VARIABLES D'ACTIVITATS			
V159_HORES_ACTIVITATS_TRACTAMENT	Hores totals invertides en activitats del centre, incloses les de tractament especialitzat	4 dígits, numèrica	
V160_H_ANIMACIOSOCIOCULTURAL	Hores totals invertides en animació sociocultural	4 dígits, numèrica	
V161_H_OPERARI_AUXOFICINA	Hores totals invertides en activitats d'operari o auxiliar d'oficina	4 dígits, numèrica	
V162_H_EDUCACIOREGLADA	Hores totals invertides en educació reglada	4 dígits, numèrica	
V163_H_ESPORT	Hores totals invertides en activitats esportives	4 dígits, numèrica	
V164_H_FORMACIOOCUPACIONAL	Hores totals invertides en formació ocupacional	4 dígits, numèrica	
V165_H_TRACTAMENT_TRANSIT	Hores totals invertides en programes específics de <i>trànsit</i>	4 dígits, numèrica	
V166_H_CONDUCTESADICTIVES	Hores totals invertides en programes de conductes addictives	4 dígits, numèrica	
V167_H_SALUTMENTAL	Hores totals invertides en programes de salut mental	4 dígits, numèrica	
V168_H_EMOCIONAL_IMPULSOS	Hores totals invertides en programes d'educació emocional i control d'impulsos	4 dígits, numèrica	
VARIABLES DE DATA			
V169_DATANAIX	Data de naixement	dd/mm/aaaa	

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V170_DATAPRIMINGRES	Data del primer ingrés en un centre penitenciari, sigui com a preventiu o com a penat	dd/mm/aaaa	
V171_DATAINICIPB	Data d'inici de la PB	dd/mm/aaaa	
V172_DATAALDPB	Data de llibertat definitiva de la PB	dd/mm/aaaa	
V173_DATAPREVENTIU	Data a la qual ingressa a presó com a preventiu, hi ho fa	dd/mm/aaaa	
V174_DATADELICTEPB	Data en la qual va cometre el delict principal de la pena base	dd/mm/aaaa	
V175_DATAPERMISORD	Data del primer permís ordinari	dd/mm/aaaa	
V176_DATATERCERGRAU	Data del primer 3r grau concedit	dd/mm/aaaa	
V177_DATA_CLAS_UD_INICI	Data de la primera classificació en Unitat dependent	dd/mm/aaaa	
V178_DATA_CLAS_86_4_INICI	Data de la primera classificació en art. 86.4	dd/mm/aaaa	
V179_DATA_LCPB	Data del primer accés a la llibertat condicional	dd/mm/aaaa	
V180_DATASORTIDA	Data de la primera sortida de presó de 2015, sigui en llibertat condicional o definitiva	dd/mm/aaaa	
V181_DATA_SUPERVIVÈNCIA	Data per a calcular la regressió de Cox o corba de supervivència de la reincidència penitenciària	dd/mm/aaaa	
V182_DATA_REIN_EXECUCIÓ	Data del delict de la primera reincidència en execució penal	dd/mm/aaaa	
V183_DATA_REIN_PRESÓ	Data del delict de la primera reincidència que implica un ingrés a presó	dd/mm/aaaa	
V184_DATA_REIN_MPA	Data del delict de la primera reincidència que implica una Mesura Penal Alternativa (MPA)	dd/mm/aaaa	
V185_DATA_DETENCIÓ	Data de la detenció pel delict de la primera reincidència que implica un ingrés a presó	dd/mm/aaaa	
V186_DATA_REIN_VIOLENTA	Data del delict de la primera <i>reincidència violenta</i> en execució penal	dd/mm/aaaa	
V187_DATA_REIN_SEXUAL	Data del delict de la primera reincidència sexual en execució penal	dd/mm/aaaa	

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
ALTRES VARIABLES			
V188_TIPUSCLASSIFICAC IOLD	Última classificació abans de sortida en LD	1 dígit, categòrica politòmica	1 = LD de 1r grau 2 = LD de 2n grau 3 = LD de 3r grau comú 4 = LD de 3r grau restringit 5 = LD d'altre 3r grau 6 = No classificat
V189_NACIONALITAT	País del qual té la nacionalitat	3 dígits, categòrica politòmica	Annex 1. Codi delictes
V190_MUNICIPI	Municipi en el qual resideix	Variable de text	
V191_COMARCA	Comarca en la qual resideix	Variable de text	
V92_PROVINCIA	Província en la qual resideix	Variable de text	
V193_ESTUDIS	Nivell d'estudis que figura al SIPC	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Analfabet 2 = 1r nivell etapa instrumental 3 = 2n nivell etapa instrumental 4 = 3r nivell etapa instrumental 5 = ESO/equivalent 6 = Batxillerat/equivalent 7 = Universitat/equivalent 8 = Formació no reglada /altres 9 = No consta
V194_INSTRUCCIÓ	Grau d'instrucció que figura al SIPC	Variable de text	
VARIABLES FINALS DE RISCANVI (R2)			
V195_TIPUS_AVALUACIO NS_2	Tipus d'avaluacions del <i>RisCanvi</i> durant la PB	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Només complerta 2 = Només <i>screening</i> 3 = <i>Screening</i> i complerta 9 = No <i>RisCanvi</i>
V196_TIPUS_AVALUACIONS_R ESUM	Resum del tipus d'avaluacions del <i>RisCanvi</i> durant la PB	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Mínim complerta 2 = Només <i>screening</i> 9 = No <i>RisCanvi</i>
V197_R2_VICT	Tipus de víctima en la 2a avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Parella, ex-parella i/o fills 2 = Altres familiars i/o coneguts 3 = Desconeguts 4 = Cap víctima identificable
V198_R2_VIAU	Risc de <i>violència autodirigida</i> , com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat de tenir comportaments autolítics pronosticat pel segon <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V199_R2_VIIN	Risc de <i>violència intrainstitucional</i> , com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat de tenir conductes violentes dins del centre penitenciari pronosticat pel segon <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>
V200_R2_REVI	Risc de <i>reincidència violenta</i> , com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat de cometre un nou delictes violent quan surti del centre penitenciari, pronosticat pel segon <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>
V201_R2_TRCO	Risc de <i>trencament de condemna</i> com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat d'incomplir permisos penitenciaris o altres beneficis si se li concedeixen pronosticat pel segon <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>
V202_R1_VICT	Tipus de víctima en la 1a avaluació de <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Parella, ex-parella i/o fills 2 = Altres familiars i/o coneguts 3 = Desconeguts 4 = Cap víctima identificable
V203_R1_VIAU	Risc de <i>violència autodirigida</i> , com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat de tenir comportaments autolítics pronosticat pel primer <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>
V204_R1_VIIN	Risc de <i>violència intrainstitucional</i> , com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat de tenir conductes violentes dins del centre penitenciari pronosticat pel primer <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>
V205_R1_REVI	Risc de <i>reincidència violenta</i> , com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat de cometre un nou delictes violent quan surti del centre penitenciari, pronosticat pel primer <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>
V206_R1_TRCO	Risc de <i>trencament de condemna</i> com a valoració algorítmica dels ítems anteriors relacionats amb la possibilitat d'incomplir permisos penitenciaris o altres beneficis si se li concedeixen pronosticat pel primer <i>RisCanvi</i>	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> 2 = <i>Mitjà</i> 3 = <i>Alt</i>

VARIABLES DE RISCANVI (1A AVALUACIÓ DE RISCANVI COMPLETA)

V207_R1C_F01_DelictBas eViolet	Ús de violència física, coerció o amenaces en el moment de cometre el delictes base	1 dígit, categòrica politòmica	0 = No 1 = Sí 2 = ?
V208_R1C_F02_EdatDelict eBase	Edat en el moment del delictes de la pena base	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 22 anys 2 = De 23 a 28 anys 3 = Més de 28 anys
V209_R1C_F03_Intoxicacio DelictesBase	L'individu havia consumit una quantitat significativa de <i>drogues</i> o alcohol en un temps proper a la comissió del delictes base (per exemple, entre una hora i uns minuts abans), o bé durant la mateixa comissió del delictes	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V210_R1C_F04_VictimesLesions	Nombre de víctimes amb lesions físiques o psicològiques de gravetat moderada o severa, és a dir, que hagin requerit atenció professional	1 dígit, categòrica politòmica	1 = 0 víctimes 2 = 1 víctima 3 = Més d'1 víctima

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V211_R1C_F05_DuradaPena	Durada total de la pena efectiva actual que compleix en conjunt (que podria ser el resultat de l'acumulació de diverses condemnes)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 2 anys 2 = De 2 a 6 anys 3 = Més de 6 anys
V212_R1C_F06_TempsIninterromputPreso	Suma, en dies, del temps d'estada a presó des del darrer ingrés de llibertat, ingrés voluntari o retorn de permís/sortida, fins a la data de l'avaluació	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 1 any 2 = D'1 a 3 anys 3 = Més de 3 anys
V213_R1C_F07_HistoriaViolència	Antecedents de conducta violenta en la comunitat previs al delictes base. S'entén per violència l'acció que produeix un dany real o l'intent o amenaça de danyar una persona o més. S'inclouen en aquesta definició les agressions sexuals i/o físiques, els comportaments amenaçadors clars i la destrucció d'objectes	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V214_R1C_F08_IniciActivitatDelictiva	Edat del subjecte en el moment del primer delictes o incident violent conegut	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 16 anys 2 = De 17 a 30 anys 3 = Més de 30 anys
V215_R1C_F09_IncrementGravetatDelictes	Per exemple, comissió d'un nombre més gran de delictes en menys temps, de diferents tipus de delictes, o agreujament de delictes no violents a delictes violents	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V216_R1C_F10_ConflictesAmbInterns	Genera discussions o baralles, provoca o rep provocacions o pressions per part d'altres companys o utilitza estratègies inadequades per relacionar-se amb altres interns. <i>Considerar l'empresonament actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V217_R1C_F11_IncomplimentsMesures	Ha incomplert una mesura penal imposada o la supervisió establerta durant el seu compliment. <i>Considerar l'empresonament actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V218_R1C_F12_ExpedientsDisciplinaris	Faltes disciplinàries greus o molt greus i altres problemes d'ajust institucional a la presó. <i>Considerar l'empresonament actual o els previs</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V219_R1C_F13_EvasionsFugues	<i>Considerar l'empresonament actual o els previs</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V220_R1C_F14_RegressióGrau	Evolució negativa en relació amb el tractament penitenciari. <i>Considerar l'empresonament actual o els previs</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V221_R1C_F15_TrencamentPermisos	L'intern ha gaudit de permisos de sortida i ha incomplert les normes que regulen aquests permisos. <i>Considerar l'últim empresonament</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V222_R1C_F16_DesajustInfantil	Problemes de comportament en la infància o un patró de mala conducta habitual (per exemple, baralles amb els companys o mal comportament a la llar). <i>Baixrendiment escolar (amb molts suspensos), absentisme escolar o abandonament de l'escola</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V223_R1C_F17_DistànciaResidència	La residència on anirà el subjecte (amb motiu de la seva sortida en llibertat, de permís, etc.) és troba allunyada del centre penitenciari	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 100 km 2 = De 100 a 300 km 3 = Més de 300 km
V224_R1C_F18_NivellEducatiu	Grau acadèmic assolit, nivell d'estudis acabats	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Baix</i> (educació primària) 2 = <i>Mitjà</i> (secundària o cicles formatius) 3 = <i>Alt</i> (superior o universitària)

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V225_R1C_F19_Problemes Ocupacio	Atur crònic, inestabilitat laboral o molts treballs previs que duren poc temps. Dificultats d'inserció laboral. Es nega a buscar feina, és acomiadat freqüentment o l'abandona amb facilitat. <i>Considerar tota la vida de l'individu</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V226_R1C_F20_MancaRecursosEconomicos	Nivell econòmic estimat en l'últim any o abans del seu ingrés en el cas que hagi estat més de 12 mesos en el centre penitenciari	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V227_R1C_F21_AbsenciaPlansFutur	Plans de futur poc realistes o poc viables, absència de planificació a mitjà i llarg termini	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V228_R1C_F22_AntecedentsFamilia	Familiars de primer o segon grau (o anàlegs) que han portat a terme conductes antisocials o delictives	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V229_R1C_F23_SocialitzacioProblematica	Les relacions familiars en la família d'origen s'han caracteritzat per la indiferència, l'hostilitat o l'ús freqüent dels càstigs	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V230_R1C_F24_MancaSuportFamiliarSocial	Manca de xarxa social, de relacions satisfactòries i de suport o d'un contacte regular amb familiars i amics. <i>Considerar l'últim any, incloent-hi el moment de l'avaluació</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V231_R1C_F25_PertinençaBandes	És membre d'una banda organitzada relacionada amb activitats delictives o es vincula amb xarxes criminals. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V232_R1C_F26_PertinençaGrupRisc	Pertany a grups socials que poden estar en risc de cometre actes delictius. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V233_R1C_F27_RolDelictiuDestacat	En el seu entorn immediat o cercle de familiars, amics, coneguts i veïns destaca pels seus delictes i és respectat en la subcultura delictiva. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V234_R1C_F28_VictimaVI GE	La interna és víctima de violència física, sexual o psicològica per part de la seva parella o exparella. <i>Considerar l'últim any, incloent-hi el moment de l'avaluació</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V235_R1C_F29_Carregues Familiars	El subjecte té sota la seva responsabilitat la cura de familiars, per exemple, fills menors, pares majors o familiars malalts. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V236_R1C_F30_ConsumDrogues	Consum de drogues, legals o il·legals, que interfereix negativament en diferents aspectes de la seva vida (familiar, laboral i social) o de la seva salut física. <i>Considerar l'últim any</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V237_R1C_F31_ConsumAlcohol	Consum d'alcohol, que interfereix negativament en diferents aspectes de la seva vida (familiar, laboral i social) o de la seva salut física. <i>Considerar l'últim any</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V238_R1C_F32_TrastornMentalSever	En algun moment de la vida, al subjecte que es valora se li ha diagnosticat un trastorn mental sever, d'acord amb el DSM-IV (APA, 1994), el CIE-10 (OMS, 1992) o les seves versions actualitzades	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V239_R1C_F33_CompportamentSexualRisc	Promiscuïtat sexual de risc, hipersexualitat irresponsable, conducta sexual violenta. També desviació, anomalia, perversió sexual o trastorn de la preferència sexual. <i>Considerar tota la vida de l'individu</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V240_R1C_F34_RespostaImitadaTractament	El subjecte ha rebut tractament psicològic o psiquiàtric (o farmacològic), o per consum abusiu de substàncies, i no hi ha mostrat adherència o els resultats han estat pobres. <i>Considerar l'últim any</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V241_R1C_F35_TrastornPersonalitat	Compleix els criteris DSM-IV o CIE-10 per a un trastorn de personalitat del Clúster B, o presenta de forma habitual i general ira, impulsivitat o comportament violent. <i>Considerar tota la vida de l'individu</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V242_R1C_F36_PobreAfrontamentEstres	Tendència a experimentar un alt nivell d'estrès. Manca de recursos cognitius i conductuals per afrontar (reduir, minimitzar, dominar o tolerar) les demandes internes i externes d'una determinada situació estressant. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V243_R1C_F37_IntentsAutolesio	Conductes autolítiques, com ara autolesions o intents suïcides, que hagin posat en risc la seva vida o integritat física, independentment de la seva intenció. <i>Considerar qualsevol moment de la seva vida</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V244_R1C_F38_ActitudsProcriminals	Actituds manifestes de naturalesa antisocial, pròpies de subcultures delictives que donen suport o justifiquen explícitament l'ús de la violència i el comportament delictiu. Considerar les actituds sàdiques, homicides, paranoïdes, xenòfobes, misògines o masculistes, que no es deriven d'un trastorn mental	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V245_R1C_F39_BaixCI	Rendiment inadequat en les tasques noves i en els processos que requereixen aprenentatges. Domini escàs del llenguatge, encara que coneix la llengua que es parla al centre. No mostra bona comprensió lectora, ni és eficaç en el seguiment d'instruccions escrites	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 85 2 = Més de 85
V246_R1C_F40_Temeritat	Disposició temperamental que provoca una aparent necessitat crònica de realitzar activitats de risc, tenir experiències noves i rebutjar l'activitat rutinària o aïllada. Preferència per activitats en grup i per tenir companys semblants a ell	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V247_R1C_F41_Impulsivitat	Disposició a mostrar fluctuacions dramàtiques en l'estat d'ànim o en el comportament en general. Propensió a reaccionar de manera exagerada, sobtada i explosiva, tant conductualment com emocionalment. Porta un estil de vida caracteritzat per la inestabilitat en les relacions interpersonals, la feina o les seves residències	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V248_R1C_F42_Hostilitat	Disposicions i actituds desfavorables i comportaments agressius amb els altres. Se sent atacat fàcilment i s'enfada o es posa agressiu per trivialitats	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V249_R1C_F43_Irresponsabilitat	Disposició a no complir amb les seves obligacions o compromisos amb els altres. Dificultats per a la presa de decisions i per a l'adquisició i compliment dels compromisos i responsabilitats propis de la seva edat. Pot mostrar un estil de vida parasitari sobre el seu entorn immediat. No accepta la responsabilitat de les seves pròpies accions, incloent-hi les activitats delictives per les quals ha estat processat o condemnat	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
VARIABLES DE RISCANVI (1A AVALUACIÓ DE RISCANVI SCREENING)			
V250_R1S_F01_IniciActivitatDelictiva	Inici de l'activitat delictiva o violenta (correspon al factor 8 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V251_R1S_F02_HistoriaViolència	Història de violència (correspon al factor 7 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V252_R1S_F03_ProblemesConductaPenitenciària	Problemes de conducta penitenciària (correspon al factor 12 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V253_R1S_F04_EvasionsTrencamentsIncompliments	Evasions, trencaments o incompliments (correspon als factors 11, 13 i 15 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V254_R1S_F05_ConsumDroguesAlcohol	Problemes amb el consum de <i>drogues</i> o alcohol (correspon als factors 30 i 31 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V255_R1S_F06_RespostaLimitadaTractament	Resposta limitada al tractament psicològic o psiquiàtric (correspon al factor 34 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V256_R1S_F07_IntentsAutolesió	Intents o conductes d'autolesió (correspon al factor 37 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V257_R1S_F08_MancaRecursosEconòmics	Manca de recursos econòmics (correspon al factor 20 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V258_R1S_F09_MancaSuportFamiliarSocial	Manca de suport familiar i social (correspon al factor 24 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V259_R1S_F10_ActitudHostilValorsProriminals	Actitud hostil o valors procriminals (correspon als factors 38 i 42 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
VARIABLES DEL RISCANVI (2A AVALUACIÓ DE RISCANVI COMPLETA)			
V260_R2C_F01_DelictesViolents	Ús de violència física, coerció o amenaces en el moment de cometre el delictes base	1 dígit, categòrica politòmica	0 = No 1 = Sí 2 = ?
V261_R2C_F02_EdatDelictesBase	Edat en el moment del delictes de la pena base	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 22 anys 2 = De 23 a 28 anys 3 = Més de 28 anys
V262_R2C_F03_IntoxicacióDelictesBase	L'individu havia consumit una quantitat significativa de <i>drogues</i> o alcohol en un temps proper a la comissió del delictes base (per exemple, entre una hora i uns minuts abans), o bé durant la mateixa comissió del delictes	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V263_R2C_F04_VictimesLesions	Nombre de víctimes amb lesions físiques o psicològiques de gravetat moderada o severa, és a dir, que hagin requerit atenció professional	1 dígit, categòrica politòmica	1 = 0 víctimes 2 = 1 víctima 3 = Més d'1 víctima
V264_R2C_F05_DuradaPena	Durada total de la pena efectiva actual que compleix en conjunt (que podria ser el resultat de l'acumulació de diverses condemnes)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 2 anys 2 = De 2 a 6 anys 3 = Més de 6 anys
V265_R2C_F06_TempsIninterromputPreso	Suma, en dies, del temps d'estada a presó des del darrer ingrés de llibertat, ingrés voluntari o retorn de permís/sortida, fins a la data de l'avaluació	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 1 any 2 = D'1 a 3 anys 3 = Més de 3 anys
V266_R2C_F07_HistoriaViolència	Antecedents de conducta violenta en la comunitat previs al delicte base. S'entén per violència l'acció que produeix un dany real o l'intent o amenaça de danyar una persona o més. S'inclouen en aquesta definició les agressions sexuals i/o físiques, els comportaments amenaçadors clars i la destrucció d'objectes	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V267_R2C_F08_IniciActivitatDelictiva	Edat del subjecte en el moment del primer delicte o incident violent conegut	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 16 anys 2 = De 17 a 30 anys 3 = Més de 30 anys
V268_R2C_F09_IncrementGravetatDelictes	Per exemple, comissió d'un nombre més gran de delictes en menys temps, de diferents tipus de delictes, o agreujament de delictes no violents a delictes violents	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V269_R2C_F10_ConflictesAmbInterns	Genera discussions o baralles, provoca o rep provocacions o pressions per part d'altres companys o utilitza estratègies inadequades per relacionar-se amb altres interns. <i>Considerar l'empresonament actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V270_R2C_F11_IncomplimentsMesures	Ha incomplert una mesura penal imposada o la supervisió establerta durant el seu compliment. <i>Considerar l'empresonament actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V271_R2C_F12_ExpedientsDisciplinaris	Faltes disciplinàries greus o molt greus i altres problemes d'ajust institucional a la presó. <i>Considerar l'empresonament actual o els previs</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V272_R2C_F13_EvasionsFugues	<i>Considerar l'empresonament actual o els previs</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V273_R2C_F14_RegressióGrau	Evolució negativa en relació amb el tractament penitenciari. <i>Considerar l'empresonament actual o els previs</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V274_R2C_F15_TrencamentPermisos	L'intern ha gaudit de permisos de sortida i ha incomplert les normes que regulen aquests permisos. <i>Considerar l'últim empresonament</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V275_R2C_F16_DesajustInfantil	Problemes de comportament en la infància o un patró de mala conducta habitual (per exemple, baralles amb els companys o mal comportament a la llar). <i>Baix rendiment escolar (amb molts suspensos), absentisme escolar o abandonament de l'escola</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V276_R2C_F17_DistànciaResidència	La residència on anirà el subjecte (amb motiu de la seva sortida en llibertat, de permís, etc.) és troba allunyada del centre penitenciari	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 100 km 2 = De 100 a 300 km 3 = Més de 300 km

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V277_R2C_F18_NivellEducatiu	Grau acadèmic assolit, nivell d'estudis acabats	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Baix(educació primària) 2 = Mitjà (secundària o cicles formatius) 3 = Alt (superior o universitària)
V278_R2C_F19_Problemes Ocupacio	Atur crònic, inestabilitat laboral o molts treballs previs que duren poc temps. Dificultats d'inserció laboral. Es nega a buscar feina, és acomiadat freqüentment o l'abandona amb facilitat. <i>Considerar tota la vida de l'individu</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V279_R2C_F20_MancaRecursosEconomicos	Nivell econòmic estimat en l'últim any o abans del seu ingrés en el cas que hagi estat més de 12 mesos en el centre penitenciari	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V280_R2C_F21_AbsenciaPlansFutur	Plans de futur poc realistes o poc viables, absència de planificació a mitjà i llarg termini	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V281_R2C_F22_AntecedentsFamilia	Familiars de primer o segon grau (o anàlegs) que han portat a terme conductes antisocials o delictives	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V282_R2C_F23_SocialitzacioProblematica	Les relacions familiars en la família d'origen s'han caracteritzat per la indiferència, l'hostilitat o l'ús freqüent dels càstigs	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V283_R2C_F24_MancaSuportFamiliarSocial	Manca de xarxa social, de relacions satisfactòries i de suport o d'un contacte regular amb familiars i amics. <i>Considerar l'últim any, incloent-hi el moment de l'avaluació</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V284_R2C_F25_PertinençaBandes	És membre d'una banda organitzada relacionada amb activitats delictives o es vincula amb xarxes criminals. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V285_R2C_F26_PertinençaGrupRisc	Pertany a grups socials que poden estar en risc de cometre actes delictius. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V286_R2C_F27_RolDelictiuDestacat	En el seu entorn immediat o cercle de familiars, amics, coneguts i veïns destaca pels seus delictes i és respectat en la subcultura delictiva. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V287_R2C_F28_VictimaVI GE	La interna és víctima de violència física, sexual o psicològica per part de la seva parella o exparella. <i>Considerar l'últim any, incloent-hi el moment de l'avaluació</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V288_R2C_F29_Carregues Familiars	El subjecte té sota la seva responsabilitat la cura de familiars, per exemple, fills menors, pares majors o familiars malalts. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V289_R2C_F30_ConsumDrogues	Consum de drogues, legals o il·legals, que interfereix negativament en diferents aspectes de la seva vida (familiar, laboral i social) o de la seva salut física. <i>Considerar l'últim any</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V290_R2C_F31_ConsumAlcohol	Consum d'alcohol, que interfereix negativament en diferents aspectes de la seva vida (familiar, laboral i social) o de la seva salut física. <i>Considerar l'últim any</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V291_R2C_F32_TrastornMentalSever	En algun moment de la vida, al subjecte que es valora se li ha diagnosticat un trastorn mental sever, d'acord amb el DSM-IV (APA, 1994), el CIE-10 (OMS, 1992) o les seves versions actualitzades	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V292_R2C_F33_CompportamentSexualRisc	Promiscuïtat sexual de risc, hipersexualitat irresponsable, conducta sexual violenta. També desviació, anomalia, perversió sexual o trastorn de la preferència sexual. <i>Considerar tota la vida de l'individu</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V293_R2C_F34_RespostaImitadaTractament	El subjecte ha rebut tractament psicològic o psiquiàtric (o farmacològic), o per consum abusiu de substàncies, i no hi ha mostrat adherència o els resultats han estat pobres. <i>Considerar l'últim any</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V294_R2C_F35_TrastornPersonalitat	Compleix els criteris DSM-IV o CIE-10 per a un trastorn de personalitat del Clúster B, o presenta de forma habitual i general ira, impulsivitat o comportament violent. <i>Considerar tota la vida de l'individu</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V295_R2C_F36_PobreAfrontamentEstres	Tendència a experimentar un alt nivell d'estrès. Manca de recursos cognitius i conductuals per afrontar (reduir, minimitzar, dominar o tolerar) les demandes internes i externes d'una determinada situació estressant. <i>Considerar el moment actual</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V296_R2C_F37_IntentsAutolesio	Conductes autolítiques, com ara autolesions o intents suïcides, que hagin posat en risc la seva vida o integritat física, independentment de la seva intenció. <i>Considerar qualsevol moment de la seva vida</i>	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V297_R2C_F38_ActitudsProcriminals	Actituds manifestes de naturalesa antisocial, pròpies de subcultures delictives que donen suport o justifiquen explícitament l'ús de la violència i el comportament delictiu. Considerar les actituds sàdiques, homicides, paranoïdes, xenòfobes, misògines o masculistes, que no es deriven d'un trastorn mental	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V298_R2C_F39_BaixCI	Rendiment inadequat en les tasques noves i en els processos que requereixen aprenentatges. Domini escàs del llenguatge, encara que coneix la llengua que es parla al centre. No mostra bona comprensió lectora, ni és eficaç en el seguiment d'instruccions escrites	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 85 2 = Més de 85
V299_R2C_F40_Temeritat	Disposició temperamental que provoca una aparent necessitat crònica de realitzar activitats de risc, tenir experiències noves i rebutjar l'activitat rutinària o aïllada. Preferència per activitats en grup i per tenir companys semblants a ell	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V300_R2C_F41_Impulsivitat	Disposició a mostrar fluctuacions dramàtiques en l'estat d'ànim o en el comportament en general. Propensió a reaccionar de manera exagerada, sobtada i explosiva, tant conductualment com emocionalment. Porta un estil de vida caracteritzat per la inestabilitat en les relacions interpersonals, la feina o les seves residències	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V301_R2C_F42_Hostilitat	Disposicions i actituds desfavorables i comportaments agressius amb els altres. Se sent atacat fàcilment i s'enfada o es posa agressiu per trivialitats	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V302_R2C_F43_Irresponsabilitat	Disposició a no complir amb les seves obligacions o compromisos amb els altres. Dificultats per a la presa de decisions i per a l'adquisició i compliment dels compromisos i responsabilitats propis de la seva edat. Pot mostrar un estil de vida parasitari sobre el seu entorn immediat. No accepta la responsabilitat de les seves pròpies accions, incloent-hi les activitats delictives per les quals ha estat processat o condemnat	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
VARIABLES DEL RISCANVI (2A AVALUACIÓ DE RISCANVI SCREENING)			
V303_R2S_F01_IniciActivitatDelictiva	Inici de l'activitat delictiva o violenta (correspon al factor 8 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V304_R2S_F02_HistoriaViolència	Història de violència (correspon al factor 7 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V305_R2S_F03_ProblemesConductaPenitenciària	Problemes de conducta penitenciària (correspon al factor 12 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V306_R2S_F04_EvasionsTrencamentsIncompliments	Evasions, trencaments o incompliments (correspon als factors 11, 13 i 15 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V307_R2S_F05_ConsumDroguesAlcohol	Problemes amb el consum de <i>drogues</i> o alcohol (correspon als factors 30 i 31 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V308_R2S_F06_RespostaLimitadaTractament	Resposta limitada al tractament psicològic o psiquiàtric (correspon al factor 34 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V309_R2S_F07_IntentsAutolesió	Intents o conductes d'autolesió (correspon al factor 37 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V310_R2S_F08_MancaRecursosEconomicos	Manca de recursos econòmics (correspon al factor 20 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V311_R2S_F09_MancaSuportFamiliarSocial	Manca de suport familiar i social (correspon al factor 24 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V312_R2S_F10_ActitudHostilValorsProcriminals	Actitud hostil o valors procriminals (correspon als factors 38 i 42 de <i>RisCanvi</i> complet)	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
VARIABLES DE REINCIDÈNCIA JUDICIAL			
V313_N_REIN_JUDICIAL_2019	Nombre de reincidències judicials fins a 31.12.2019	2 dígits, numèrica	
V314_N_REIN_JUDICIAL_19_AGRUPADA	Nombre de reincidències judicials fins a 2019 agrupada	1 dígit, categòrica politòmica	0 = No reincidència 1 = 1 o 2 reincidències 2 = De 3 a 5 reincidències 3 = Més de 5 reincidències
V315_DATA_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2019	Data del delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2019	dd/mm/aaaa	
V316_FETS_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2019	Codi del delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2019	5 dígits, categòrica politòmica	Annex 1. Codi delictes

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V317_CAT_DELICTE_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2019	Categoria del delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2019	1 dígit, categòrica politòmica	0 = <i>Violència de gènere</i> 1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 3 = <i>Contra la propietat violent</i> 4 = <i>Contra la propietat no violent</i> 5 = <i>Drogues</i> 6 = <i>Trànsit</i> 7 = <i>Altres</i> 8 = <i>No consta</i>
V318_VIOLENCIA_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2019	Violència en el delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2019	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Violent</i> 2 = <i>No violent</i>
V319_REINC_VIO_JUDICIAL_2019	Té algun delictes violent en les reincidències judicials fins a 31.12.2019?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
V320_DATA_PRIMERA_REIN_VIO_JUDICIAL_2019	Data del primer delictes violent en la reincidència judicial fins a 31.12.2019	dd/mm/aaaa	
V321_REINC_JUDICIAL_SEXUAL_2019	Té algun delictes sexual en les reincidències judicials fins a 31.12.2019?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
V322_DATA_PRIMERA_REIN_SEXUAL_JUDICIAL_2019	Data del primer delictes sexual en la reincidència judicial fins a 31.12.2019	dd/mm/aaaa	
V323_N_REIN_JUDICIAL_2021	Nombre de reincidències judicials fins a 31.12.2021	2 dígits, numèrica	
V324_DATA_SUPERVIVENCIA2	Data per a calcular la regressió de Cox o corba de supervivència de la reincidència judicial	dd/mm/aaaa	
V325_DATA_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2021	Data del delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2021	dd/mm/aaaa	
V326_FETS_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2021	Codi del delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2021	5 dígits, categòrica politòmica	Annex 1. Codi delictes
V327_CAT_DELICTE_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2021	Categoria del delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2021	1 dígit, categòrica politòmica	0 = <i>Violència de gènere</i> 1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 3 = <i>Contra la propietat violent</i> 4 = <i>Contra la propietat no violent</i> 5 = <i>Drogues</i> 6 = <i>Trànsit</i> 7 = <i>Altres</i> 8 = <i>No consta</i>
V328_VIOLENCIA_PRIMERA_REIN_JUDICIAL_2021	Violència en el delictes de la primera reincidència judicial fins a 31.12.2021	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Violent</i> 2 = <i>No violent</i>
V329_REINC_JUDICIAL_1A_2021	Té algun delictes violent en les reincidències judicials fins a 31.12.2021?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V330_DATA_PRIMERA_REIN_VIO_JUDICIAL_2021	Data del primer delictes violent en la reincidència judicial fins a 31.12.2021	dd/mm/aaaa	
V331_REINC_JUDICIAL_SEXUAL_2021	Té algun delictes sexual en les reincidències judicials fins a 31.12.2021?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V332_DATA_PRIMERA_REIN_SEXUAL_JUDICIAL_2021	Data del primer delictes sexual en la reincidència judicial fins a 31.12.2021	dd/mm/aaaa	
V333_REIN_JUDICIAL_21	Té reincidència judicial entre 2020 i 2021?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V334_TEMPS_REINCIDENCIA_JUDICIAL19	Temps que triga a reincidir des de la sortida fins a 31.12.2019 (en dies)	4 dígits, numèrica	
V335_TEMPS_REINCIDENCIA_JUDICIAL21	Temps que triga a reincidir des de la sortida fins a 31.12.2021 (en dies)	4 dígits, numèrica	
V336_TEMPS_REINJUDICIAL19_AGRUPADA	Temps que triga a reincidir des de la sortida fins a 31.12.2019 agrupada	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 1 any 2 = D'1 a 2 anys 3 = De 2 a 3 anys 4 = De 3 a 4 anys 5 = De 4 a 5 anys 6 = De 5 a 6 anys 7 = Més de 6 anys
V337_TEMPS_REINJUDICIAL21_AGRUPADA	Temps que triga a reincidir des de la sortida fins a 31.12.2021 (agrupada)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 1 any 2 = D'1 a 2 anys 3 = De 2 a 3 anys 4 = De 3 a 4 anys 5 = De 4 a 5 anys 6 = De 5 a 6 anys 7 = Més de 6 anys
VARIABLES DE REINCIDÈNCIA EN MPA			
V338_MPA_N_ANTECEDENTS	Nombre d'antecedents en MPA	2 dígits, numèrica	
V339_MPA_N_REIN	Nombre de reincidències en MPA	2 dígits, numèrica	
V340_MPA_DELICTEREIN	Codi del delictes de la primera reincidència en MPA	5 dígits, categòrica politòmica	Annex 1. Codi delictes
V341_MPA_DELICTEREIN_CAT	Categoria del delictes de la primera reincidència en MPA	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 3 = <i>Contra la propietat</i> 4 = <i>Drogues</i> 5 = <i>Trànsit</i> 6 = <i>Altres</i> 9 = <i>No reincident</i>

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V342_MPA_REIN_DELICTE_CAT_NOVA	Categoria del delictes de la primera reincidència en MPA (nova classificació)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Violència de gènere</i> 3 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 4 = <i>Contra la propietat violent</i> 5 = <i>Contra la propietat no violent</i> 6 = <i>Drogues</i> 7 = <i>Trànsit</i> 8 = <i>Altres</i> 9 = <i>No reincident</i>
V343_MPA_DELICTEREIN_VIOL	Violència en la primera reincidència en MPA	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Violent</i> 2 = <i>No violent</i>
V344_MPA_PROGRAMA	Mesura imposada a la primera reincidència en MPA	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Treballs en benefici de la comunitat (TBC)</i> 2 = <i>Tractament ambulatori (TTA)</i> 3 = <i>Programa formatiu (PF)</i> 4 = <i>Mediació</i> 5 = <i>Assessorament tècnic</i> 6 = <i>Altres MPA</i>
V345_REIN_MPA	Té reincidència en MPA?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = <i>Sí</i> 2 = <i>No</i>
VARIABLES DE REINCIDÈNCIA			
V346_TIPUS_REINGRÉS	Motiu pel qual reingressa a presó	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Antecedents i reincidència</i> 2 = <i>Reincidència</i> 3 = <i>Antecedents</i> 4 = <i>No reingrés</i>
V347_TEMPS_SORTIDAPB_CAUSANTERIOR	Temps que ha passat des de la sortida de presó fins al reingrés per causa anterior (en dies)	4 dígits, numèrica	
V348_TEMPS_CAUSANTERIOR_REIN	Temps que ha passat des de la sortida del reingrés per causa anterior fins al delictes de la reincidència (en dies)	4 dígits, numèrica	
V349_TEMPS_TANCAT_CAUSANTERIOR	Temps tancat per causa anterior posterior al compliment de la PB (en dies)	4 dígits, numèrica	
V350_TEMPSDELICTECAUSANTERIOR	Temps que ha passat entre la comissió del delictes i el reingrés per causa anterior a la PB (en dies)	4 dígits, numèrica	
V351_TEMPSDELICTECAUSANTERIOR_AGRUP	Temps que ha passat entre la comissió del delictes i el reingrés per causa anterior a la PB (agrupada)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Fins a 1 any</i> 2 = <i>Entre 1 i 3 anys</i> 3 = <i>Més de 3 anys</i>
V352_DATADELICTECAUSANTERIOR	Data del delictes del reingrés per causa anterior	dd/mm/aaaa	
V353_DATA_INGRÉS_CAUSANTERIOR	Data del reingrés a presó per causa anterior a la PB	dd/mm/aaaa	
V354_DATA_SORTIDA_CAUSANTERIOR	Data de sortida de presó per compliment de causa anterior a la PB	dd/mm/aaaa	

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V355_PENA_EXECUCIÓPENAL	Tipus de mesura imposada en la reincidència	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Presó i MPA 2 = Presó 3 = MPA 4 = No reincident
V356_INGRESSOSPOSTERIORIS	Té ingressos posteriors a la PB?	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Sí 2 = No
V357_INGRESPOSTERIOR_AGRUPADA	Nombre d'ingressos posteriors a la CB?	1 dígit, categòrica politòmica	0 = Cap ingrés posterior 1 = 1 ingrés posterior 2 = 2 ingressos posteriors 3 = Més de 2 ingressos posteriors
V358_REIN_DELICTE	Codi del delictes de la primera reincidència a presó	5 dígits, categòrica politòmica	Annex 1. Codi delictes
V359_REIN_DELICTE_CATEGORIA_NOVA	Categoria del delictes de la primera reincidència a presó (nova classificació)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Violència de gènere</i> 3 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 4 = <i>Contra la propietat violent</i> 5 = <i>Contra la propietat no violent</i> 6 = <i>Drogues</i> 7 = <i>Trànsit</i> 8 = <i>Altres</i> 9 = <i>No consta</i>
V360_REIN_DELICTE_CATEGORIA	Categoria del delictes de la primera reincidència a presó	1 dígit, categòrica politòmica	1 = <i>Contra les persones</i> 2 = <i>Contra la llibertat sexual</i> 3 = <i>Contra la propietat</i> 4 = <i>Drogues</i> 5 = <i>Trànsit</i> 6 = <i>Altres</i> 9 = <i>No consta</i>
V361_REIN_DELICTE_VIOLENCIA	Violència en el delictes de la primera reincidència a presó	1 dígit, categòrica politòmica	0 = Violent 1 = No violent 2 = No consta 9 = No reincident
V362_REIN_PENA	Tipus de pena imposada en la reincidència	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Pena de presó 2 = Mesura de seguretat 3 = Responsabilitat personal subsidiària (RPS) 4 = Presó preventiva 5 = Localització permanent (LP) 9 = No reincident
V363_REIN_VIOLENTA_2	Té alguna reincidència amb delictes violent (totes, no només la primera i revisant SIPC i JOVO)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Sí 2 = No 9 = No reincident
V364_REIN_SEXUAL_2	Té alguna reincidència amb delictes sexual (totes, no només la primera i revisant SIPC i JOVO)	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Sí 2 = No 9 = No reincident

Variable	Descripció	Format de la variable	Codificació de la variable
V365_TEMPS_REINCIDENCIA_PRESO_AGRUPADA	Temps que triga a reincidir a presó agrupada	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 1 any 2 = D'1 a 2 anys 3 = De 2 a 3 anys 4 = De 3 a 4 anys 5 = De 4 a 5 anys
V366_TEMPS_REINCIDENCIA_EXECUCIOPENAL_AGRUPADA	Temps que triga a reincidir a execució penal agrupada	1 dígit, categòrica politòmica	1 = Fins a 1 any 2 = D'1 a 2 anys 3 = De 2 a 3 anys 4 = De 3 a 4 anys 5 = De 4 a 5 anys
V367_N_INGRESPOSTERIOR	Nombre d'ingressos a presó posteriors a la PB	2 dígits, numèrica	
V368_N_REINCIDENCIA_PRESO	Nombre total de causes amb pena de presó amb dates de comissió posteriors a la sortida LD PB	3 dígits, numèrica	
V369_N_REIN_EXECUCIOPENAL	Nombre total de causes amb dates de comissió posteriors a la sortida LD PB (Presó + MPA)	3 dígits, numèrica	
V370_TEMPS_REINCIDENCIA_PRESO	Temps que triga a reincidir a presó (en dies)	4 dígits, numèrica	
V371_TEMPS_REINCIDENCIA_EXECUCIOPENAL	Temps que triga a reincidir a execució penal (en dies)	4 dígits, numèrica	
V372_REINCIDENT_VIGENCIA_PERS	Reincidència en delictes <i>contra les persones</i> o de <i>violència de gènere</i> en condemnats per aquests delictes en la PB	1 dígit, categòrica dicotòmica	1 = Persones 2 = <i>Violència de gènere</i>
V373_REIN_JUDICIAL_2021	Té reincidència judicial fins al 31.12.2021?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V374_REIN_JUDICIAL_19	Té reincidència judicial fins al 31.12.2019?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V375_REIN_EXECUCIOPENAL	Té reincidència en execució penal en el temps de seguiment?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí
V376_REIN_PENITENCIA	Té reincidència a presó en el temps de seguiment?	1 dígit, categòrica dicotòmica	0 = No 1 = Sí